

Maturitní témata 2020 - dějepis

- 1) Vznik starověkých civilizací
 - a) Neolitická revoluce
 - b) Společenské změny v eneolitu
 - c) Předpoklady vzniku civilizace a její charakteristické rysy
 - d) Chrámové a palácové hospodářství
 - e) Egypt, Mezopotámie, Palestina (sociální stratifikace, periodizace, kultura)
- 2) Antický občan (svoboda jednotlivce)
 - a) Umístění a charakteristika mínojské a mykénské civilizace
 - b) Polis a občan
 - c) Důsledky velké řecké kolonizace pro vývoj politického systému (Sparta, vývoj Athén: Solón, Peisistratos, Kleisthenés, Perikles)
 - d) Konec polis a občanské svobody
- 3) Římská civilizace moci
 - a) Význam mýtu o založení Říma, instituce republiky a příčiny jejich krize
 - b) Organismus římského impéria
 - c) Krize říše v době principátu
- 4) Zrození středověku (jiné uspořádání společnosti)
 - a) Krize římské říše v období dominátu, stěhování národů
 - b) Raně středověký stát (říše Franků)
 - c) Systém společenských vazeb
 - d) Úloha křesťanství
 - e) Expanze Vikingů a Arabů
 - f) Evropa roku 1000
- 5) Vznik českého státu
 - a) Příchod Slovanů
 - b) Velká Morava a Přemyslovské Čechy, zápas o liturgický jazyk
 - c) Sjednocení Čech pod vládou Přemyslovců
 - d) První čeští králové a Svatá říše římská
- 6) Středověká společnost (srovnání raně a vrcholně středověkých struktur)
 - a) Agrární revoluce
 - b) Kolonizace a teritorializace šlechty
 - c) Vznik složitějších, ale stabilnějších politických struktur (nově definovaná úloha panovníka, šlechty, církve a měst)
 - d) Středověká vzdělanost
- 7) Český středověký stát za posledních Přemyslovců a Lucemburků
 - a) Čechy královstvím
 - b) Vzestup Přemysla Otakara II. a příčiny jeho neúspěchu
 - c) Politika Václava II.
 - d) Král diplomat
 - e) Vrchol českého středověkého státu (štěstí přeje připraveným)
- 8) Husitská krize
 - a) Krize ekonomická i ideová (od Václava IV.)
 - b) Země ve válce, vyčerpání, dohoda
 - c) Hledání východiska (Jiří z Poděbrad)
- 9) Předpoklady novověkého člověka
 - a) Individualismus renesanční
 - b) Individualismus reformační
 - c) Význam objevných plaveb pro změnu pohledu na svět
- 10) Stavovský stát a absolutismus
 - a) Český stavovský stát (1471 – 1620)
 - b) Francie (od náboženských válek po Ludvíka XIV.)
 - c) Rusko (Ivan Hrozný, Petr I.)
 - d) Třicetiletá válka

- 11) Novověký pohled na svět
 - a) Baroko jako reakce na krizi 17. století
 - b) Osvícenské rozumění světu
 - c) Marie Terezie a Josef II.
 - d) Hospodářské změny a změny sociální struktury společnosti
- 12) Vstup 3. stavu do politiky
 - a) Anglická revoluce (200 let budování parlamentarismu)
 - b) První demokracie
 - c) Francouzská revoluce (rodí se národ)
- 13) Neúspěch restauračních snah, národy se bouří
 - a) Vídeňský kongres
 - b) Rok 1848
 - c) Sjednocení Itálie a Německa
- 14) Průmyslové revoluce
 - a) Anglický kapitalismus
 - b) Urychlení technického rozvoje na konci 19. století
 - c) Sociální a politické změny
 - d) Změny životního stylu
- 15) Česká národní emancipace
 - a) Příčiny a souvislosti
 - b) Emancipace kulturní, politická, ekonomická, sociální
 - c) Česká politika v roce 1848
 - d) Bachovský absolutismus, liberalizace 60. let
 - e) Politická diferenciacie
- 16) Koncert velmocí ve 2. polovině 19. století a jeho selhání
 - a) Mezinárodní vztahy před 1. světovou válkou
 - b) Válka, jakou nikdo nečekal
 - c) Nová mapa světa
- 17) Československá republika
 - a) Stát Čechů a Slováků?
 - b) Demokracie a její fungování
 - c) Mezinárodní postavení země
 - d) Boj o přežití, Mnichov
- 18) Nová řešení
 - a) Ruské revoluce a SSSR
 - b) Mírové podmínky
 - c) Fašismus
 - d) Světová hospodářská krize
 - e) Nacistický převrat v Německu
- 19) 2. světová válka
 - a) Cesta k válce, důvody appeasementu
 - b) Německá (italská a japonská) agrese
 - c) Holocaust
 - d) Přelom ve válce
 - e) Vítězství Spojenců
 - f) Demokracie nebo komunismus?
- 20) Češi a Slováci za války
 - a) 2. republika
 - b) Správa protektorátu
 - c) Domácí a zahraniční odboj
 - d) Zápas o charakter osvobozeného státu
- 21) Komunistické Československo
 - a) Upevnění moci v 50. letech
 - b) Pokus o reformu 1968
 - c) Normalizace
 - d) Charta 77
 - e) Zhroucení systému

- f) Obnovení demokracie
- g) Rozdělení státu

22) Rozdělení světa a rovnováha sil

- a) Studená válka
- b) OSN, NATO, Informbyro, Varšavská smlouva,
- c) Zadržování komunismu
- d) Eskalace a uvolňování mezinárodního napětí (berlínská krize, válka v Koreji, Suezská krize, Karibská krize, Vietnam, invaze do Afghánistánu)

23) Vývoj demokracie a totality

- a) SSSR a jeho satelity
- b) Západní Evropa a USA
- c) Dekolonizace
- d) Čína

1. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Co přinesla neolitická revoluce (proč revoluce, v čem spočívá její význam, nové produkty)

- a. **9000 př. n. l.** ve světě, 5500–4300 u nás
- b. Zmírnilo se klima, probíhá hlavně tam, kde se vyskytují domestikovatelné plodiny a zvířata (pšenice, ječmen, luštěniny, kozy, ovce), v úrodném púlměsíci (dnešní Írán, Eufkrat a Tigris – mírné klima je tu)
- c. šíří se samovolně a vede ke vzrůstu populace
- d. neexistuje bohatství a není směňující jednotka ani uvnitř obce
- e. Z lovců a sběračů → zemědělci – chov zvířat a pěstování obilí → **usedlý život, budování sídel, matriarchát** (plození zdravých dětí je nejpodstatnější, muži se stěhují za ženami, nevadí jim to, protože nemají žádný majetek, vyberou si tu ženu na plození žena. Matriarchát = žena je uctívána), **systém velkorodin**, sociální diverzita v podobě rozdělení rolí (zemědělec, řemeslník a voják). Všichni povětšinou pracují na poli, dělba práce dle pohlaví. Neolitická zemědělská revoluce **změnila směr vývoje lidstva**. NR znamenala zajištění potravy pro větší počet lidí + významný nárůst populace. Individuální výživa jednotlivců se zhoršila, změnila se skladba výživy: **obilí (škrob, lepek) a mléko a mléčné výrobky**. Objevuje se i alkohol.
- f. *Obchoduje se se solí*
- g. Jsou kostrové a žárové hroby
- h. Vytváří se nové produkty: Srpy, mlýnky, rádl, **textilie**, tkalcovský stav, **keramika** (ruční hrnčířský kruh), staví se pevné příbytky.
- i. Bylany u Kutné Hory (naleziště)

2) Čím byly způsobeny společenské změny v eneolitu

- a. U nás: **4300-2300 př. n. l**
- b. Zvýšení výroby → nadprodukt → směna → dělba práce → bohatství → dědictví → patriarchát
- c. Bohatí x chudí
- d. V důsledku hospodářských změn, došlo k zesílení společenského postavení muže ve společnosti:
 - i. Starost o hospodářství přechází do maskulinní kompetence
 - ii. Narůstá význam muže a dochází k příklonu k patriarchátu
 - iii. Vznik samostatných rodin
- e. Bylany, Šárka, Tušimice

3) Proč vzniká starověký stát? (rysy civilizace)

- a. Společnost se začíná stratifikovat
- b. Stát vzniká, protože je potřeba řídit společnost (ne už rodově)
- c. Vznikají města, místo prodeje a odbytiště výrobků (řemeslníci a zemědělci)
- d. Z hospodářských důvodů vzniká písmo (4.tis.př. n. l.) – zapisování daní, kalkuly
 - i. Sumersko-babylonský systém klínopisný (3300 př. n. l)
 - ii. Hieroglyfický systém egyptský (3 100 př. n. l. štětce na papyrus či zeď) → hieratické → démotické → foinické → řecké (8. st. př. n. l.) → etruské → latinka (od 7. st. př. n. l.)
 - iii. Fonetizace = změny od obrázkového písma k vyjádření hlásek znaky

4) Přírodní podmínky v Egyptě a Mezopotámii

- a. **Mezopotámie:**
 - i. Sever – mírnější klima, více vláhy, jih – méně vláhy – zavlažují
 - ii. Zápavy na jaře, když byla zasetá pole → odvodňování, zásoby
- b. Oblast úrodného púlměsíce
- c. **Egypt:**
 - i. Černá země x červená země = písek kolem
 - ii. Dolní Egypt (S – u delty Nilu) – zemědělství
 - iii. Zápavy jsou mezi sklizněmi, užitek, rozvádění vody dál (rozvodňovací kanály)
- d. Řeky zaplavují mezi sklizněmi, ničí úrodu, slouží jako doprava

5) Chrámové a palácové hospodářství

- a. **Chrámové hospodářství** (= vláda teokracie) = historický systém vlády – centrum politického, náboženského a hospodářského života je **v chrámu**. V okolí chrámu – **skladiště** = shromažďování řemeslnických výrobků a veškeré úrody → přerozdělována obyvatelstvu dle potřeby.
 - i. Na vrcholu mocenské hierarchie – **kněz** (správce chrámu) vlastní veškerou půdu. Rozhodoval, kdo kde bude pracovat a kdo bude co vyrábět.
 - ii. Postupně dochází ke strukturaci správy a pro nejvyššího kněze pracovali **nižší knězi a správci**. Nižší správci získávali **naturální mzdu**. Pracovali tam i **otroci nebo námezdní pracovníci**.
- b. **Palácové hospodářství** – značná část bohatství – pod kontrolou centralizované správy v sídle vladaře – paláci. Odtud se bohatství opět dostává k většině populace – povolen vlastní zdroj příjmů, ale závisí hlavně na bohatství přerozdělovaném v paláci.
 - i. vládce odvozuje svoji vládu od nadpozemské moci a jeho úředníci kontrolují všechny části hospodářství v zemi.
 - ii. Palác kontroloval **zemědělskou produkci distribucí semen a používáním kalendáře na stanovení doby setby**.
 - iii. Král zabezpečuje úrodu, udržuje mír mezi poddanými, vede války

6) Vysvětlí roli jednotlivých sociálních vrstev ve staroorientální společnosti

- a. **Faraon** – neomezený vládce, vtělený bůh, vlastník veškeré půdy
- b. **Kněží** – řídí chrámové hospodářství, náboženské obřady
- c. **Vysoká šlechta** – řízení správy státu, soudní pravomoc
- d. **Úředníci**: vybírání daní, hlavně písaři – **ti co umí psát!**
- e. **Vojáci**: obrana země, udržování klidu v zemi
- f. **Řemeslníci, Obchodníci**
- g. **Zemědělci**
- h. **Otroci** – bezprávné obyvatelstvo, váleční zajatci, práce v dolech, na pyramidách
- i. Vrstvy jsou neprůchozí

7) Základní periodizace Egypta, Mezopotámie, Izraele

- a. **Egypt**: Archaická období (3150 př. n. l.) → Stará říše (2700 př. n. l.) → Střední říše (2000 př. n. l.) → Nová říše (1500 př. n. l. – končí 12. st. př. n. l. vpádem mořských kmenů a rozpadem na části)
- b. **Mezopotámie**: Staroasyrská a Starobabylonská říše (20. – 16. století př. n. l.) → Středoasyrská a Středobabylonská říše (1500–1100 př. n. l.) → Novoasyrská říše (911 – 612 př. n. l.) → Novobabylonská říše (626 – 539 př. n. l.)

8) Co byla v Egyptě přechodná období a proč tehdy vypukl hladomor?

- a. Panovala mezi říšemi, často docházelo k válkám, byly to krize, hlavně sociální a ekonomické. **Hladomor vypukl v prvním přechodném období**, kdy se kvůli válkám nikdo nestaral o rozvodňovací kanály – lidé neměli, jak pěstovat a zajistit si tak jídlo
- b. **2. přechodné období: vpád Hyksósů** (bojové vozy), dobyli dolní Egypt, Egypt se poučil, začal se aktivně věnovat zahraniční politice a převzal jejich vojenské techniky

9) Náboženství ve starověku (charakteristika a úloha božstev, Achnatonova reforma, kult mrtvých v Egyptě)

- a. **Polyteismus** (2500 regionálních bohů na různé věci) Vychází z různých přírodních kultů, podoba přírodních úkazů, zvířat či rostlin (nemusí být konkrétní) Bůh mohl, ale nemusel mít nějakou specifickou funkci, tj. oblast působnosti.
- b. **Achnatonova reforma** = náboženská reforma – zrušil polyteismus (mnohobožství), zavedl uctívání jediného boha ATONA – monoteismus, později zabit a monoteismus se zrušil.
- c. **kult mrtvých v Egyptě**: balzamování těl po dobu 70 dní. Za podmínku posmrtného života Egyptané považovali uchování těla. Opravdový pohřeb, který obsahoval mumifikaci a důstojný hrob si mohlo dovolit zanedbatelné procento, proto většina těl byla mumifikována v poušti. Složitý systém mumifikace a honosných hrobů se vyvinul až ve Střední říši (pyramidy). Tělo stane před soudem.

- d. Srdce, které bylo jako jeden ze dvou orgánů ponechané při mumifikaci v těle, představovalo v egyptských mýtech o posmrtném soudu duši/svědomy. Na druhé straně vah leželo pštrosí pero, symbol bohyně pravdy a spravedlnosti. Nejbližšími svědky této procedury byli bůh osudu a bůh vědění a moudrosti.

10) Co znamená, že Židé objevili dějiny? Charakterizuj židovského Boha, čím se odlišoval od všech ostatních staroorientálních bohů? Vysvětli vztah historických událostí a biblických příběhů

- a. **Židovský Bůh** – není spjat s žádným místem, s žádným přírodním jevem, s žádným živočichem. Nesmí se vyobrazovat. Jeho vztah ke člověku se neprojevuje v rovině materiální (skládání obětí), nýbrž v rovině morální; Bůh dává lidem pokyny a ti je musí bezpodmínečně dodržovat a být oddaní víře.
- b. **Starý Zákon** – je nejdůležitějším zdrojem zpráv o zrodu a osudech starověkého židovského státu. Ačkoliv faktičnost a exaktnost Bible je velice snadno zpochybnitelná.
- c. **Židovství přináší budoucnost a naději** – přijde mecenáš, čekají nás lepší časy

11) Kde se nacházely říše Chetitů a města Foiničanů

- a. **Chetité**: válečný národ, který vytvořil říši, zahrnující dnešní Malou Asii, Sýrii, Libanon a část Palestiny.
- b. **Foiničané**: obchodníci, soustředí se na obchod a obchodní kolonie. Území na východním pobřeží Středozemního moře, v místech dnešního Libanonu, Izraele a Sýrie, byli sice obsazeni, ale přinášeli vždycky nějaké měny, nechali jim proto autonomii.

2. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Kde se nacházely minojská a mykénská civilizace, na jaké civilizace navázaly společenským uspořádáním a kulturou? + Jejich zánik

- **Minojská civilizace** = nacházela se na Krétě, bohatství z obchodu, žádné hradby (hlavní obrana byly lodě) kolem městských států, paláce (**2700–1400 př. n. l**)
- **Mykénská civilizace** = nacházela se v oblasti Řecka + část Malé Asie, bohatství z válek, hradby, hrady (**1600-1000 př. n. l**)
- **Tedy v egejské oblasti**, hodně členitý povrch → špatné podmínky pro vznik jednotného státu
- Navázaly se na egyptské a asijské civilizace (hieroglyfy, paláce)
- **Zánik:**
 - **Minojská** = kvůli přírodním katastrofám přišla o loďstvo (sopky, zemětřesení) a o palác v Knósu a skončila vpádem Achájů z Řecka
 - **Mykénská** = končí úpadkem, kvůli válkám a příchodem Dóřů, dokončilo se osídlení Řecka, byla zničena Troja

2) Temné období a změna civilizačního paradigmatu

- **Temné období = 1100-800 př. n. l**
 - **Proč?** Máme nedostatek pramenů, ale při zániku mykénské civilizace, došlo k civilizačnímu úpadku – společnost se agrarizovala = řemeslo a obchod hrozně upadl → návrat k zemědělství
 - **Zároveň ale nový počátek – zrození řecké civilizace**
 1. Nová státní struktura (už ne palácové hospodářství)
 2. Nová sociální struktura (jiná stratifikace) – **basilej + aristokracie** → **občané** → **otroci** (těch je málo, jsou to zajatci z válek)
 3. Zanikly mykénské hrady a města, **zůstaly však znalosti a řemesla**
 4. **Chudá společnost s malou sociální diferenciací, postupně opět stratifikace**
 5. Opět rodové uspořádání → politická: **rody (vesnice)** → **frátrie** → **fýly** → **stát** → brzy narušeno majetkovou diferenciací → významnější rodiny → vládcí kmenů = **basileové** (jeho družina = aristokracie)
 6. **Na konci už existuje městský stát**
 7. **Písmo** v 8. stol. od Foiničanů → alfabeta
 8. **1. literární památka: Ílias + Odysseia**

3) Význam pojmu polis, práva a povinnosti občana (občan, plnoprávný občan, cizinec), Perioikové, heilóti, metoikové, efoři, gerúsiá, archonti, areopag

- Polis = městský stát, největším byla Sparta, různé politické systémy
- Obyvatelstvo:
 - **Občan** = potomek občana, později sem patří řemeslníci, prostě finančně závislí lidé
 - **Plnoprávný občan** = muž po dosažení plnoletosti
 - **Práva:** účast na sněmu, hlasování o zákonech, volba úředníků, možnost kandidatury do úřadu, vedení soudní pře, vlastnictví půdy a nemovitostí na území polis
 - **Povinnosti:** opatření zbroje, účast v armádě, placení daní, ustoupit většině
 - **Cizinci:** většina práv jim byla odepřena, jen málokdy se stali občany (pouze po zásluze)
 - **Otroci:** žádná práva, soukromé vlastnictví občana
 - Otrokem se mohl zadlužený člověk, válečný zajatec, nebo se tak již narodil
- **Perioikové** = Svobodní obyvatelé Sparty, postrádali politická práva, směli se účastnit války pouze jako námořníci
- **heilóti** = nesvobodní obyvatelé částí Sparty, jejich postavení je podobné nevolníkům, převyšovali populaci svobodných
- **metoikové** = svobodní lidé, cizinci v Athénách. Neměli podíl na politickém životě, za války sloužili ve

vojsku

efoři = pravidelně každoročně volení úředníci ve Spartě, jedna z nejvýznamnějších politických institucí Sparty, sbor pěti, kontrolní funkce = kontrola veškerého života ve Spartě (výchova dětí, výcvik a způsob života spartských občanů)

gerúsiá = aristokratická instituce ve Spartě, odvozuje se od slova stařec, tvořena geronty – 60 + let z významných rodin, členství je doživotní, královský poradní orgán

archonti = čelní úředníci různých městských států

areopag = aristokratická politická instituce v Aténách, odvozeno od názvu vršku, kde Rada starších zasedala

4) Velká řecká kolonizace

- **Příčiny:** 8. století př. n. l., nárůst počtu obyvatel → malá država → stěhování
- Byla organizována státem = úloha metropole
- **K moři, s úrodnou půdou**
- Nové státy jsou rovnoprávné a mají užší vztahy s metropolí
- **Důsledky ekonomické:**
 - Rozvoj obchodu
 - Rozvoj řemesla → specializace
 - Levný dovoz obilí do metropole → rolníci chudli → začali si půjčovat → dluhy → dlužní otroctví
 - Když rolníci chudli, obchodníci a řemeslníci bohatli
 - Aristokracie začala sázet víno a olivy → bohatli
- **Důsledky politické:**
 - Po aristokracii **vzniká oligarchie a tyranida**
 - 2. pol. 7. st. – **zapsání práva, přehledné pro občany**, předtím bylo pouze ústní, aristokracie si ho mohla dle libosti měnit
 - **Vzrůstá napětí mezi aristokracií a bohatými obchodníky** (všichni jsou s vládou nespokojeni, i rolníci):
 1. **Dohoda = oligarchie** (vláda bohatých) → tam, kde bylo málo bohatých obchodníků → zemědělské státy
 2. **Silný konflikt = tyranida** (tyran odstraní politický monopol aristokracie) → tam, kde bylo více bohatých obchodníků → nahrazení rodových fýl územními (volby, hlasování, vojsko)

5) Vývoj spartského a athénskému politického systému: Solón -Perikles (proč to bylo různé?)

Solón, Peisistratos, Kleisthenés, Démos, fóros, Rada 500

- **SPARTA**
 - Dórové ovládli původní obyvatelstvo (Achájové)
 - Jeden z posledních států, kde zůstala **aristokracie**:
 - **2 králové** – armáda a náboženství
 - **efoři** – soudní, správní a finanční pravomoci, poradci
 - **gerúsiá** – rada starších, překládá návrhy zákonů pro lidové shromáždění, soudí těžké zločiny
 - **lidový sněm** – volí výše uvedené, zákony, válka, mír
 - Volit, být voleni a navrhnout zákony mohli jen lidé z aristokracie
 - Peloponéský spolek – zemědělské státy kolem Sparty → připojování spojeneckými smlouvami, ne podmaňování
- **ATHÉNY**
 - Ještě aristokracie
 - **9 archontů** – na 1 rok z aristokracie, každý svou funkci – náboženskou, soudní, vojenskou

- **Areopag** – rada z bývalých archontů, doživotně, nejdříve velké soudní a správní pravomoci, poté jen hrdelní zločiny a náboženské záležitosti
- **Lidový sněm** – až po vojně ve 20+

- **Solónovy reformy:**

- Začátek 6. století
- Archont s mimořádnou pravomocí, aristokrat obchodník, nechce tyranidu, ale reformy
- **Zrušil dlužní otroctví** (vykoupí Athéňany z ciziny)
- 4 majetkové třídy → **přístup k úřadům dle bohatství** a určení do vojska x organizace vojska stále dle rodového principu → moc aristokracie omezena jen částečně, jde **pouze o pozemkový majetek**
- **Omezení moci areopagu** → **rada 400** (později 500, volena z občanů) – prakticky řídila chod státu

- **Peisistratos**

- Za vlastní peníze → armáda → **svržení aristokracie** → vzal jim půdu → drobní rolníci → podpora obchodu/řemesel → **tyranida** (pevnou ruku Athény nechtěly)

- **Kleisthenés**

- Definitivní odstranění rodového zřízení → **zřízení územní**
- Athény = 10 fýl → tryttie → **démy** (nejmenší území)
- **Ostrakismus – střepinkový soud** (psaní na střepiny jména těch, které ve státě nechtěli) → které jméno bylo nejčastěji → vyhnání na 10 let x když se spletli a státu by neškodil, vrácen zpět a vrátili mu majetek

- **Perikles**

- Dovedl Athény **k demokracii**
- **Zrušen majetkový cenzus** (= volební právo podle toho, kolik mám majetku) → tam kde je třeba **odbornost** (stavitelé, stratégové) **se volí**, tam kde je třeba **nezávislost** (soudci) **se losuje**
- **Diety** – plat za den, když byl nemajetný na sněmu
- Podpora válečných invalidů, státní zaměstnání
- **Forus** – daně od členských států Athénské námořní spolků

- **Proč to bylo různé?** Athény žily hlavně z obchodu, narozdíl od Sparty, která žila hlavně z válek a z armády. Athény potřebovaly spolupráci lidu, rozvoj zemědělství a řemesla, tím pádem musely dát lidem určitou svobodu a možnost se podílet na politice. Sparta naopak potřebovala poslušnost a loajalitu občanů, které tvrdě trénovala a určovala jim práva a povinnosti, aby měla silnou a bojeschopnou armádu.

6) Příčina a výsledek konfliktu s Peršany, důsledek konfliktu mezi Spartou a Athénami

Dáreios, Marathon, Themistoklés, Xerxés, Thermopyly, Salamína, Periklés, Alkibiadés, Aigospotamoi

- Peršané dotvořili stát v 7. století → perská říše → chtějí se rozšířit až k Řecku (**Dáreios I.**) → řecké osady v Malé Asii povstaly a poprosily Řecko o pomoc – pomohly **jen Athény**, Sparta odmítla → Dáreios nakonec vyhlásil amnestii a města to vzdala, **jenže Milétos byl jimi zničen a Dáreios je připraven se Athénám za pomoc pomstít**
- **1. perská výprava:** Dáreios vyslal posly, ať řecká města povolí přijmou nadvládu Perské říše, ale Athény i Sparta odmítly, jako jedny z mála to ustály. Loďstvem byly napadeny Athény, došlo k **bitvě u Marathonu, kde došlo k porážení Peršanů**
- Oslabená Persie dala čas řeckému stratégovi **Themistoklesovi**, který vybudoval silné **válečné loďstvo**.
- **2. perská výprava:** **král Xerxés** s početnou armádou útočí na Řecko, které ale buduje koalici měst a v čele se Spartou jdou do **bitvy u Thermopyl – Peršané vyhrávají** díky řeckým zrádcům a **Řekové se**

přemísťují na Salamínu, kam jsou evakuováni. Athény jsou Peršany vypáleny. U Salamíny Xerxes prchá, a nakonec prohraje v bitvě u Plataje.

- **Athénský námořní spolek**
 - **Spartané opouštějí společné vojsko, protože potřebují potlačit bouření otroků a také, aby ve Spartě nechtěli zavést stejné zřízení jako v Athénách**
 - Athény vytvářejí vojenskou organizaci pro lepší obranu = volné spojení států se společným nepřítelem a ostrov místo společné pokladnice – nejdříve jsou si všichni rovni, ale postupně je jasná nadvláda Athén
 - Obrana před Peršany, Persii konečně porazí a nastolí tvrdé podmínky Athény staví zeď
 - **rivalita se Spartou – Peloponéské války**
 - 3. etapa: **Alkibiadés** (řecký vojevůdce) obnovuje válku, zvyšuje daně a **foros (daně členských států spolku)** → útočí na spojence Sparty, ale prohrává
 - **405 Aigosmoamoi – prohra Athén**, které již bojovaly o život
 - **Důsledek sporu Athén a Sparty:** rozpustil se Athénský námořní spolek, svržena demokracie
 - **Polis upadá**, Řecko je vyčerpané, samostatné polis jsou zranitelné, ale federace ani spolky nefungují – střídá se vláda států → chaos
 - **Globální obchod**, výroba pro celořecký trh, bohatství cizinců, potřeba se stěhovat, ale polis jsou malá, nespokojenost → je potřeba vytvořit větší celek

7) Konec polis a občanských svobod za vlády Alexandra

Filippos, Chaironeia, Korintský spolek, helénismus

- Makedonie byla nejdříve nevýznamná, ale s vládou **Filipose postupně se expandovala** → ohrožuje Athény a Théby, které vyhlásí Makedonii válku, jenže **prohrávají u Chaironeie** a koná se **kongres v Korintu** → s Makedonií se Řecko dohodne na spolupráci → **Korintský spolek**
- Korintský **spolek připravuje tažení do Persie**, jenže Filippos je zavražděn a na jeho místo nastupuje Alexander
- **Alexander čelí povstáním okolo Makedonie**, třeba právě v Thébách, které srovná se zemí, čímž přesvědčí Athény o svých schopnostech a opět se s nimi schází v Korintu, kde se staví do čela tažení proti Persii.
- Je úspěšný ve svých taženích, **zakládá všude města** (z toho některé pojmenoval **Alexandrie**)
- **Helénismus:**
 - Míšení řecké kultury s domácími tradicemi (cíleně prováděno Alexanderem)
 - **Řečtina se stala světovým jazykem**
 - Z Řecka se stává centralizovaný stát (filozofie – jak vést správný a spokojený život, ne jak být dobrý občan)

= **pronikání řečtiny a řecké kultury do kultur orientálních a jejich vzájemné ovlivňování**

3. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Civilizace řecká x civilizace římská, Co je spojovalo a co je odlišovalo, Aeneas, Rhea Silvia, Mars, Romulus a Remus

- Podle pověsti 753 př.n.l. Romulus a Remus (potomci hrdiny z Trojské války – Aeneas, děti jeho praprapravnučky Rhei Silvie a **Marse** (bůh války). Jejich strýc je chtěl zavraždit → matka je poslala v košíku po řece → starala se o ně vlčice a pastýřská rodina) → **důležité: otec Romula byl bůh války, zdůvodnění ideologie expanze a válek** – aby Římané chtěli bojovat
- Řím vzniká spojením sedmi pahorků, Romulus 1. římský král
- S největší pravděpodobností ale zakládají Etruskové a Italikové
- **Řím x Řecko**
 - **Polis** (uzavřený, opevněný prostor) x **římská expanze** (dobýváme abychom nebyli dobytí)
 - **Občanství řecké** (pouze svobodný občan narozený v polis, neuděluje se) x **římské občanství** (žádané, uděluje se, práva a povinnosti občana)
- **Kultura** je podobná
 - Řekové (náboženství, písmo) → Etruskové → Řím

2) Způsob ovládnutí Itálie, království → republika, instituce republiky, Italikové, Etruskové, Řekové, Servius Tullius, Klientela, senát, tribue, patriciové, plebejové, secese, nobilita, konzulové, diktátor, cenzoři, tribunát

- **ŘÍM asi zakládají Etruskové a Italikové**
 - Převzaté písmo a náboženství od Řeků
 - Obchodníci, řemeslníci – konkurence Kartága
 - 510 př.n.l. vytlačení Etrusků z Říma – Italikové – Řím republikou
 - 265 př.n.l. dobytí poslední etruské město
 - Spory – Etruskové – Řecko – Kartágo (Řím později dobude všechny)
 - **Sjednocení Itálie**
 - Etruskové 510 vyhnáni z Říma
 - Připojení území až k Pádské nížině (systém, spojeneckých“ s podřízeností Římu)
 - Ovládnutí Řecka (146)
- **Pojmy**
 - **Král** – (Rex) – volený (do 510)
 - **Senát** – rada starších, jmenovaný králem
 - **Patriciové** – plnoprávní, svobodní občané
 - **Plebejci** – občané, postrádají politické právo
 - **Klientela** – bohatí patriciové, kupující si hlasy chudých za jejich ochranu
 - **Tribue** – správní celky Říma – celkem 4
 - **Secese** – odchody plebejců z Říma jako protest za pol. práva. Ta získávají po třetí secesi, kdy jsou zrovnoprávněni s patricii a sněm tvoří zákony pro celý stát
 - **Nobilita** – postupně tvořená vrstva majetných lidí, kteří během svého života zastávali důležité funkce → později jsou dědičné a obsazované pouze nobilitou
 - **Konzulové** - 2 konzulové voleni na 1 rok – reprezentace a zastupování státu
 - **Diktátor** – volen v období války
 - **Cenzoři** – voleni na 5 let – odhad majetku a podle toho určovali příslušnost ke třídě (za republiky), později jmenovali senátory
 - **Tribunát** – volí pouze plebejský sněm, výsledek první secese – plebejové si prosadili svého ombudsmana = instituce, který mohl vetovat zákony na sněmech (jenom věci, co se týkaly plebejů) – pak se stal po třetí secesi sněmem a volí kohokoliv, vše se spojí
 - **Sněmy** – volby úředníků, schvalování zákonů, válka
 - **Centurijní** – podle majetku
 - **Tributní** – volby nižších úředníků

- **Senát** - 300–600 úředníků, vyjadřuje se k usnesení sněmů, poradní orgán konzulů, později tvůrce zákon, nejdříve je volili cenzoři (dokud nebyla rovnoprávnost tak z patriciů), pak za císařství to určoval císař
- **Reformy Servia Tulia**
 - Předposlední etruský král Říma před vyhnáním Etrusků a vznikem republiky
 - **Reformy**
 - Rozdělení obyvatel (likvidace rodového uspořádání)
 - a. Podle majetku (pozemků, 3 st. př. n. l. zavedení peněz)
 - b. Do 5 tříd – od toho odvozená politická práva a vojenské povinnosti
 - c. Podle místa narození (4 tribue)
 - i. Organizace vojska, výběr daní
 - Moc v rukou patriciů, plebejové jsou chudší a jejich hlas nemá takovou váhu

3) Expanze so Středomoří, Řím impériem, krize republiky a varianty jejího řešení, Hamilkar, Hannibal, bratři Gracchové, Gaius Marius

- Expanze do středomoří
 - **Punské války**
 - **1.Punská válka (264-241)**
 - a. Řím a Kartágo zavolání pomoci proti povstalcům
 - b. Kartágo se vylodilo na Sicílii a Řím mu vyhlašuje válku, K prohrává
 - c. Připojení Sardinie, Sicílie a Korsiky, které patřili Kartágu, platí odškodné
 - **2.Punská válka (218–201)**
 - a. **Kartágo v čele s Hamilkarem** expanze do Hispánie, po jeho smrti jsou dodržovány smlouvy s Římem, poté nastupuje **Hannibal a chce odčinit první porážku**
 - b. **Hannibal** dobývá brutálně římského spojence → Řím žádá vydání Hannibala → H přes Alpy na Řím → před branami Říma vítězství nevyužije (zásobovací potíže, unavená armáda, Řím má spojence)
 - c. Řím expanduje do Afriky → Hannibal se musí vrátit, aby se bránil → je poražen a sjednávají mír → državy Kartága Římu, zničení loďstva, odškodné, zákaz vedení válek – i obraných – bez svolení Říma
 - **3.Punská válka (149-146)**
 - a. „ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno“
 - b. Římané Kartágu nařídili odevzdat zbraně i lodě a zbourat hradby – Kartágo odmítá a přetavuje na zbraně všechno → 2roky hrdinský boj
 - c. **Porážka, Kartágo vypáleno, srovnáno se zemí, posoleno**
 - + Dobyť Makedonie (167 – bitva u Pydny)
 - + Dobyť Řecka (146)
- **Řím se stává impériem**
 - **KRIZE REPUBLIKY** (Impérium, možnosti starých institucí vyčerpány, pol. krize, ztráta zájmu o politiku)
 - Většina vojáků přišla o půdu během Punských válek (aby mohl člověk sloužit v armádě, musí vlastnit půdu) – málo vojáků, odchod obyvatel, nárůst kriminality, z rolníků jsou bezzemci (půda připadla nobiletě, pracují tak na ní otroci)
 - Množství otroků (nebezpečí povstání)
 - korupce (přetahování nobility o Řím – chaos) – přetahují se bohatí, kteří nabyli půdy po punských válek → kdo se dostane na vrchol → moc už nejde od lidu
 - vyprazdňovali se instituce, lidé přišli o majetek, nebyli najednou nezávislí, jsou závislí na tom, kdo je bude živit → toho pak volí – kdo jim co slíbí

- **BRATŘI GRACHOVÉ**
 - pozemková reforma (rozdělení vykoupných pozemků lidem, kteří o ně přišli během P. válek)
 - snaha obnovit římské instituce – nevyšlo
- **MARIOVA VOJENSKÁ REFORMA**
 - 2 pol. strany – Optimáti (snížit počet lidí s podílem na moci) Populáři (vrátit smysl lid. Sněmům)
 - obě strany hledají oporu v armádě – ne v institucích!!!
 - Marius – (populár, vedl války s numidským králem)
 - reforma – bezzemci do armády za plat, po 16 letech důchod, přidělené půdy → Řím má zase vojáky
 - Ale přímo do Říma vojáci nesmí, problém se nedá řešit armádně
- **Válka se spojenci**
 - Spojenci požadují občanství, neuděleno – válka
 - Bojují Marius a Sulla
 - Spojenci poraženi, ale 88 uděleno občanství celé Itálii
 - Občanství – práva – uzavírat legitimní smlouvy, manželství, zastávat veřejné úřady (do dob císařství), právo na soud...
- **Sullova diktatura**
 - Marius vs Sulla (spor o hlavního velitele armády)
 - Sulla vyhrává s pomocí senátu
 - Diktátorem s neomezenou lhůtou (stojí za ním armáda) – důkaz o nefunkčnosti institucí republiky
 - beztrestné zabíjení – majetek udavačům a jeho podpůrcům
 - senát z 300 na 600 úředníků, najmenoval své podpůrce
 - 79 odstupuje a brzy umírá
- **Spartakovo povstání**
 - Spartacus – původně legionář – gladiátor – útěk vzpoura – málem zničilo Řím
 - Nakonec potlačeno (Crassus) – 6000 křížů s povstalci podél cesty via Appia

4) Triumviráty, příběh Caesarův a Augustův, členové 1. a 2. triumvirátu, Bitva u Farsálu, u Filipp, u Actia

- **TRIUMVIRÁTY**
 - změna mocenského systému
 - **1. triumvirát (60př.n.l.)**
 - **Pompeius** (vojevůdce Sullovi armády, připojil Sýrii),
 - **Crassus** (Konzul, porazil Spartaka, Sollův vojevůdce)
 - **Caesar** (vystupování jako nástupce Maria Gaia – obliba u lidu, na politiku si půjčuje, 62 správce provincie (= praetor) v Hispánii, splácí půjčky, zakládá triumvirát)
 - postavit senát na 2.kolej, instituce stejně nefungují
 - Caesar konzulem (59) obliba u armády – pozemková reforma veteránů, obliba u lidí – zprávy ze zasedání senátu
 - poté 5 let správa Galie (potlačení Galů)
 - Crassus padl (53)
 - Pompeius x Caesar – občanská válka, Caesar obliba u armády, Pompeius prchá do Egypta (ten stále nezávislý, na trůn nastupuje Kleopatra) tam zavražděn (v E zavraždili Římana – záminka pro obsazení, nevybírali tam daně po obsazení a nemohli dělat zahraniční politiku)
 - 45 poraženi P příznivci
 - **Caesar diktátor** – de facto císař (oficiálně republika)
 - podpora kolonizace provincií (bezzemci půdu)
 - levné obilí chudině

- občanství pro vzdělané a „kvalifikované“ z provincií (učitelé, lékaři)
- **juliánský kalendář**
- 66 př.n.l. – 6 senátorů – chtěli návrat republiky – **vražda Caesara**
- Ale vrahové žádný plán – neustálá krize a nefunkčnost institucí
- **2.triumvirát (43 př. n. l.)**
 - rozdělení sfér vlivu
 - Marcus Antonius (východní provincie)
 - Gaius Octavius (Itálie)
 - Marcus Lepidus (Afrika)
 - po odchodu Lepida (stává se veleknězem římským, odešel do Říma, vykašlal se na politiku, když viděl, jak se perou) – zbývá jen Octavius vs Antonius
 - Antonius + Kleopatra – námořní bitva u Actia → oba pak páchají sebevraždu
 - **konec republiky i formálně, vládne Octavius**
 - **Egypt se stává Octaviovou osobní zahrádkou, ne provincií**

5) Expanze státu za principátu a její meze, krize říše, Octavianus Augustus, Limes Romanus, Pax Romana, kolonát, Tiberius, Nero, adoptivní císaři, Caracalla, vojenská anarchie, krize kolonátu

- **Principát** = „první mezi rovnými“, všichni jsou občané, ale je tam 1 panovník, který drží všechno
 - 27 př. n. l – senát poprvé uděluje titul „**principus**“ a titul „**augustus**“ (= vznešený, spolupodílnictví senátu/nobility, moc se dělí mezi císaře, který má v rukách všechny instituce a senát) a to **OCTAVIANOVI AUGUSTOVI**
 - **Pax Romana, limes Romanus** = římský mír, římský limit – posun hranic na dobře viditelná místa, která se dobře ubrání, Germáni jsou v římském vojsku, je málo Římanů
 - Dosadí hranice tam kam to je, kam to už nejde, chci to tam nějak ovlivňovat (Germáni → zajatci do armády, vychovávali jejich děti, náčelníky v hrsti – korupce, výchova jejich dětí)
 - **Morální úpadek společnosti** – snaží se podporovat rodiny s dětmi a „trestá“ nezadané
 - **Podporuje kulturu** – financování příkladných umělců, heroizace minulosti
 - **Pevný plat úředníkům**
 - Provincie: senátní (spravované senátem, blíže Římu) a císařské (spravované císařem, dále od Říma, potřeba armády)
 - V Římě nesměla být armáda, ale císař tam měl osobní gardu
 - **Kolonát** = zemědělsko-správní systém – někdo (hl. otroci/občané/najatí Germáni = kolóni) dostane půdu a část úrody odvede jako daň
 - **Následovnictví** – Augustus měl jen dceru, takže donutil svého adoptivního syna **Tiberia Claudia**, aby si vzal tu dceru, vznikla **lulsko – claudijská dynastie**
- **lulsko – claudijská dynastie:** rozkvět impéria, končí expanzivní války → méně otroků, slušnější zacházení + kolonát
 - **+ císaři** (peníze, zdraví, úspěšné války, stabilita) **x – císaři** (utrácení, nemoc, nestabilita)
 - **Tiberius (+ císař)**
 - Hospodárný, vzorná administrativa, dobrý stav pokladny, ruší lidové sněmy a jmenuje úředníky
 - Podezřavý – řídí stát 11 let odjinud
 - **Nero (- císař)**
 - První léta šťastná, dobré vztahy se senátem
 - Později konfiskace, vynucené sebevraždy, popravy
 - Podezřívá se ze zapálení Říma
 - Pronásledoval Židy a křesťany
 - Senát jej prohlásil za nepřítele státu → probodl se dýkou
- **Adoptivní císaři – císař si vybral svého nástupce**
 - Voleni i buď senátem, armádou

- Volili někoho mimo své syny, pokud byl pro Řím nejschopnější
- **Nejdříve** největší rozsah impéria, až po Británii, rozkvět provinčních měst, romanizace provincií = „pořímění“ – až teď je to jeden organismus
- **Poté první krize:** války, vedl je i s Germány na našem území, poté na východě
- **Krize kolonátu** – na kolóny je vyvíjen nátlak (zvyšují se daně) → utíkají
- **Nejsou finance** → císař prodává osobní majetek, do zbraně i otroky, zajatí Germáni → kolóni
- **Snaha posílit centrální moc a péče o armádu**
- **212 Carallův edikt** – občanství všem svobodným v říši (přínos pro státní kasu) → lidé už ale občanství nepotřebují, důležité je bohatství a tím se opět ztrácí rovnost před zákonem
- **KRIZE**
 - **Vojenská anarchie:** rychlé střídání císařů, sesazují se armádami, 284 n.l.
 - **Krize kolonátu** – kolóni opouštějí statky, násilně je připoutávají k půdě
 - **Inflace** → negativní dopad na chudinu, oslabení peněz (raženy z nekvalitních kovů), lidé penězům nevěří, hromadí si majetek a není zboží na trhu
 - **Omezení obchodu**, někde naturální směna (nelze provádět na velkém území)
 - Nelze pokrýt náklady na armádu → **Ztráta bezpečnosti**
 - **Germáni** i další → kdo si vezme moc
 - **Otázka jednotnosti impéria – autonomistické** (stále součástí impéria, ale autonomie) a **separatistické** (úplné oddělení od impéria), **majetné vrstvy** – ztrácí zájem o jednotný stát

4. MATURITNÍ OTÁZKA

Dominát a krize Římské říše

- krize Říma – Vojenská **anarchie**: rychlé střídání císařů, sesazují se armádami
- **Krize kolonátu** – kolóni opouštějí statky, násilně je připoutávají k půdě, utíkají, prohlubuje to krizi, chytli se čeho mohli, loupežili
- **Inflace** → negativní dopad na chudinu, oslabení peněz (raženy z nekvalitních kovů), lidé penězům nevěří, hromadí si majetek a není zboží na trhu
- **Omezení obchodu**, někde naturální směna (nelze provádět na velkém území)
- Nelze pokrýt náklady na armádu → **Ztráta bezpečnosti**
- **Germáni** i další → kdo si vezme moc
- **Otázka jednotnosti impéria – autonomistické** (stále součástí impéria, ale autonomie) a **separatistické** (úplné oddělení od impéria), **majetné vrstvy** – ztrácí zájem o jednotný stát

Snaha o upevnění říše

- Křesťanství (ve 2. století ještě pronásledováno, 4. století slouží jako oficiální náboženství a „pojítka“ říše)

Dominát (284–476)

- Císař nespolupracuje se senátem, podle vzoru z východu (padání na kolena), jediným silným pojitelem říše (upevnění moci císaře ve vztahu k ostatním obyvatelům říše)

Diocletianus (284–305)

- Zavádí **dominát**
- Tetrarchie (dominus + 3 spoluvládci) – rozdělení Říma do 4 částí – ani jeden nesídlí v Římě – ztráta významu pol. centra (po jeho smrti se systém hroutí)
- Nábory do armády, povinné odvody – říše držena pohromadě armádou
- Zavedení daní pro všechny (daně z hlavy)
- Připoutání kolónů k půdě (žádná mobilita – potomci opět kolóni) – znevolnění všech kolónů zákonem – dočasných zisk prostředků na zdvojnásobení armády
- Pronásledování křesťanství

Constantinus (306–337)

- Žádná dynamika společnosti, tajná policie, odpor, znevolnění všech občanů i řemeslníků (ty jsi obuvník i tvůj syn bude obuvník) – velmi dobře se to kontroluje a velmi dobře se z toho vybírají daně
- Využití Křesťanství jako ideového pojítka (**313 – edikt milánský** – zrovnoprávnění křesťanství)
- Nutnost jednoty uvnitř říše – **Nikajský koncil** – zakládá dogmatiku církve
- **Konstantinopol** hl. město (přesídlila i část senátorů)

Stěhování národů

- 375 Hunové do Evropy, Ostrogóti a Visigóti u Černého moře
- Visigóti do Říma – nejdříve se souhlasem císaře, ale vysoké daně – bitva u Hadrianopole – padl císař – otevření limes Romanus (prostupnost hranic, nekontrolovaný pohyb národů uvnitř říše)

Theodosius (379 – 395)

- Poslední císař celého Říma
- Křesťanství jediné povolené náboženství, zrušení Olympijských her (pohanské)
- **395 - Rozdělení říše na západní a východní (mezi své syny)** – prohloubení všech krizových jevů, stát už nešlo řídit z jednoho centra

Zánik ZŘŘ (476 zaniká)

- **410 Visigóti dobyli město Řím** – Řím stahuje většinu posádek na obranu Itálie
- Nájezdy Hunů z Maďarska (415 – Katalaunská pole, poslední vítězná bitva Říma)
- 455 vpád Vandalů do Říma
- Poslední císař Romulus Augustulus (sesazen ve svých 7 letech)
- Odznaky císařské moci poslány do VŘŘ – Itálie má nadále pouze správce – už není říše

Raně středověké státy

Pojem středověk až v 16.stol jako označení pro periodizaci latiny. Pro historické období až v 17.stol

- Evropa zpustošená, zaniká městský život
- **Náhrada antického státu a institucí panovníkem a lenním systémem**
- Systém **vlády z koně** (panovník a jeho družina vybírají daně, vymáhají právo, chrání) – nestabilita – stát se vždy rodí znovu s novým panovníkem

Feudalismus (feudum – léno – půda spojená s úřadem)

+křesťanství jako pojítka a pomoc v hierarchizaci vztahů (Bůh to tak chce, důležité je žít dobře a skromně, individuální soud po smrti)

- Panovník → vévodové, hrabata → nižší šlechta → svobodní sedláci → nejspodnější úroveň – snaha šlechticů si udělat z malých sedláků své poddané
To se týká je vztahu panovník – církev (ta též hierarchizovaná)

Rozdělení církve

Na počátku v antice 5 patriarchů. Po rozdělení říše na východ a západ územně zůstali 4 ve východořímské – pod vlivem východního císaře – cesaropapismus – panovník řídí církev jako státní organizaci – patriarchové řeší náboženské otázky a vnitřní fungování církve. Na **západě** zůstal 1 – papež – rozpad říše – žádné státní instituce, pouze církev.

- **Církev** – „vše se nedá rozumem pochopit, ten je konečný, proto musíte věřit“
- Dějiny jsou posouvány bojem mezi dobrem a zlem a církev je projevem království Boží na zemi (sv. Augustin – patristika – hlavní proud Kř. Filosofie té doby)
- Provozuje školy po rozpadu římských institucí (potřebuje vzdělané kněží) – 7 svobodných umění, latina

Francká říše (482 vznik)

- Germánské kmeny původem ze západní Evropy
- První panovník (Chlodvík) přijímá katolickou křesťanství – privilegované postavení k papeži
- Správa říše (za dynastie Majerovců – Chlodvík)
 - Panovník (vládce chráněn vojenskou družinou)
 - Majordomové (zástupci panovníka v daných oblastech)
 - Hrabata (původní družina panovníka – správa hrabství – leníci), mnohem vyšší centralizace, dnešní Francie
 - Vévodové (původní vůdci germánských kmenů – správa připojených germánských území – volnější vazby na panovníka), dnešní Německo
 - Biskupové (církevní správa)
- Vláda majordomů důležitější než panovník – drží zemi pohromadě
 - Majordomus **Karel Martel-Kladivo**
 - Zastavil postup Arabů (obsadili dnešní Španělsko a Turecko) do Evropy
 - Zakladatel **dynastie Karlovců**
 - Sjednocuje Majordomy a vedle Majerovců se stává druhým vládcem
- **Pipin Krátký (751 – 768)**
 - Sesazení Majerovců → podpořil ho papež svým výrokem o tom, že má vládnout silněji
 - Získal území v Itálii – pomoc papeži proti Langobardům a darování území – **Pipinova dotace** – vytváří papežský stát, začátek emancipace církve
- **Karel Veliký (768 – 814)**
 - 800 – obnova císařství
 - Od tohoto roku Češi platí Karlovi Velikému tribut – kdo ho platil, jak, nevíme
 - Rozvoj feudalismu (více lidí zapojených, lepší správa)
 - Období tzv. Karolínské renesance (rozvoj umění a vzdělanosti)
 - Bránil papeže před Langobardy
- **Ludvík Pobožný**
 - Slabší panovník, jeho synové si dělají říši **Verdunskou smlouvou** na:
 - **Karel Holý – budoucí Francie**

- **Ludvík Němec - budoucí SVŘŘ**
- **Lothar – císař, jeho říše se rozpadá kvůli velké různosti kultur**

SVŘŘ

- **843 – Verdunská smlouva – Ludvík Němec**
- Feudalizace – stará kmenová území (vévodové) – ani jeden z kmenů nezískal jasnou převahu, po **vymřeni Karlovců (911)** král volený a musel neustále usilovat o podporu, nebyla 100% centralizace
- 911 – maďarské nebezpečí – volba Jindřicha I. Ptáčníka

Ota I (936 – 973)

- Lešské pole – porážka Maďarů
- Tažení do Itálie (tam zmatek, žádná vláda, snadné území, zaručení míru a klidu – podpora papeže)
- **962 – korunovace císařem v Římě – od té doby SVŘŘ a císařství**

pak Ota II, Ota III, vrchol středověkého Německa za Jindřicha III (bojuje s Břetislavem), potom centrální moc, už tak slabá, slábne celý středověk

Vikingové

Skvělý válečníci. Fáze rozkladu rodové společnosti a vznik států – boje o moc. Pomalá feudalizace a christianizace (silně zakořeněná severská mytologie a ságy). Skvělé válečné lodě – dakary. Runové písmo.

- 793 první dobytelská výprava do Evropy, jinak expanze až 10.stol
- Proč – obživa (přelidnění, půdu dědí nejstarší syn, mladší na víg=boj/zátoka, od toho viking), řešení sporů – vyhnanství na viking, cesta za bohatstvím
- 3 fáze:
 - 8. - 9. stol pirátský ráz
 - 9. – 10. stol v čele jarlové (šlechta) a obsazování nového území, ve Skandinávii velké boje o moc, vyhnanství s cílem se někde usadit
 - 10. – 11. stol expanze nových států – Dánsko – organizované, dobývá Anglii i Norsko

Dánové

Stát se rodí a umírá s panovníkem. Potřeba stále upevňovat moc.

- **Harald Modrozub** jednotí stát, dobývá Norsko
- **Sven Dobrotivý** po svém návratu z Vikingu připojuje i Anglii
- **Kunt Veliký (1018 – 1035)** obnovuje soustátí Dánsko, Norsko, Anglie

Norsko

Expanze na Britské ostrovy – Island (860) – Grónsko (982) – Severní Amerika (1000 dobyto Dánskem, 1035 k němu připojeno)

- **Olaf Haraldson (1035)** – christianizace Norska

Švédové

- **Erik Vítězný** – zakladatel Švédského státu (vyhání bratry na Viking)
- Obchod až do Malé Asie

Anglie

V 5. stol odchod Římanů. Do keltského prostředí přichází Anglové, Sasové, Jutové – dvojí původ šlechty (římští úředníci, kteří se rozhodli zůstat a elity přichozích národů a Keltů). Žádný důkaz o bojích. Pouze na místech slabého římského vlivu, kde si Keltové uchovali svou identitu. Z těchto oblastí pochází legenda o králi Artušovi – boj proti Anglosasům. Keltové se stáhli do Walesu, Skotska a Bretaně. Anglosasové zakládají 7 království (6. stol). V Irsku malé keltské státy.

- Země – mokřady, bažiny, rašeliniště a neprostopné oblasti (možnost ústupu)
- **Křesťanství** – z Říma, Augustin vyslán budoucím papežem k Velikým („non Angli, sed angeli) v 6.stol
- král Kentu povoluje katedrálu v Canterbury
- z Irsku – 5.stol – sv. Patrik

V 8.stol drancování Vikingy (Dánsko, Norsko), později část země v jejich držení

- **Alfréd Veliký**
- Původně král Wessexu
- Vzdělání i v Římě (spisovatel, zakladatel angl. literatury)
- Prchl do bažin před Vikingy (historka o spáleném chlebu)
- Uplatil Vikingy a v získaném čase sjednotil anglosaskou část Británie (sít hradů, flotila, příprava k ofenzívě)
- Porážka Normanů (vikingů), syn Eduard vládne počátkem 10.stol ve sjednocené Anglii pod jednou korunou (anglosaská část)

Konec 10.stol

- **Ethelred Unready**
- Špatná vláda, neuměl čelit dánské expanzi, žena normandská šlechtična – snaha zajištění pomoci proti Dánům
- Rozkaz vyvraždění Dánů v Anglii – zabita dcera Dánského panovníka Svena Vidlobradého – popuzení
- Panovník prchá do exilu, ale brzy návrat na základě „**dohody s lidem**“ (dokument, který ho donutila podepsat šlechta, že panovník musí dbát zájmů svého lidu) – poprvé v anglické historii uznává panovník omezení své moci
- **Knut Veliký**
- Dánský král, ale jednotí Anglosasy a Dány a zavádí počátek lenního systému (rozdělení půdy mezi hrabata – jarl – earl=hrabě)
- Ukončení chaosu v říši
- **Eduard Vyznavač**
- Syn E. Unready
- Králem po dohodě s hrabaty
- dává postavit Westminsterské opatství
- ale brzy konflikt s hrabaty – pronormanská politika (doma byl spíš tam), více se zabývá náboženstvím
- **pozor! Normané – Norsko x Normandie - Francie**
- **trůn postoupil švagrovi Haroldovi, ale údajně slíbil trůn Vilémovi z Normandie – 2 adepti na anglický trůn**

1066

Poslední Anglosaský král Harold v boji s Nory – bitva u Stamford Bridge – porážka Norů, zabit norský král a Haroldův bratr – zrádce.

Pak rychlý přesun armády (ta vyčerpaná, ztráty. A **Bitva u Hastings**).

- **Vilém Dobytel králem**
- Útisk, strádání, ponížení Angličanů
- Towers – systém hradů – nová státní správa a výběr daní – lenní systém – lordi (jmenuje Vilém, titul dědičný)
- Domesday book (počet obyvatel, majetek)
- Francouzština proniká do jazyka (angličtina jazykem nižších vrstev)

Plantageneti

- **Jindřich II. Plantagenet (1154 – 89)**
- Sňatkem získává území ve francii – ale jako leník fr. Krále – válka – žoldácké vojsko – daně – zavraždění arcibiskupa – kapitulace
- **Richard Lví Srdce (1188 – 1199)**
- Za celou vládu jen několik měsíců v zemi
- 3. křížová výprava, zajetí v Německu, vykoupení
- **Jan Bezzemek (1199 – 1216)**
- Pokračování ve válce – vysoké daně šlechtě, městům, církvi - odpor
- 1214 – bitva u Bouvines – kromě Gastoňska ztrácí Anglie většinu francouzského území – **Magna Charta Libertatum**
 - Panovník nesmí schvalovat navyšování daní, bez souhlasu šlechty

- Dědičnost titulů
- Základ pro konstituční monarchii a rozdělení moci na soudní, výkonnou a zákonodárnou

Francie

- Rychlý proces feudalizace – **Karel Holý** (od Verdunské smlouvy) – upevnění lén – dědičnost.
- Slábnutí moci panovníka – šlechta už ho nepotřebuje – roztržičnost Francie.
- Po vymření Karlovců (987) nastupují **Kapetovci (do 19.stol jako rod Valois) – Hugo Kapet.**
- Země stále rozdělená, spojuje ji církev (boží mír – zákaz válek, jinak vyobcování z Francie, Clunyské hnutí – snaha o nápravu poměrů, reforma klášterního života).
- Kapetovci postupně díky odúmrti rozšiřují své Dominium speciale (území).

Válka s Anglií.

- Rozhoduje **Filip II. August (1180 – 1223)**
- Pomoc měst
- Pak přerušení války – 3. křížová výprava (tam i Richard Lví Srdce)
- **Bitva u Bouvines** – potom Francie centralizovanou monarchií

Arabové

- Arabský poloostrov – křižovatka obchodních cest z 3 kontinentů (beduínové, karavany, kmeny v čele s šejky, polyteismus)
- **Náboženství** – 600 let po Křesťanství
- **Mohamed (570 – 632)**
 - Původně chudý pasák, průvodce karavan, zbohatl obchodem, výhodný sňatek
 - Náboženské meditace – napsal básně **Súry** (po jeho smrti z nich Korán)
 - Zvěstování o zjevení Alláha – Islám – muslimové
 - Silně monoteistické (žádné zobrazování postav, kterým by se lidé mohli klanět – žádní svatí, žádné ikony, pouze Alláh)
 - 5 sloupů Islámu – Alláh, modlitba, daně, ramadán, alespoň jednou za život do Mekky
 - Snášelivost k jiným náboženstvím (na rozdíl od tehdejšího Křesťanství) x povinnost šířit islám i mečem
- Odpor zastánců starých náboženství – prchá do Mekky, pak do Mediny, tam úspěch, 622 ovládnutí Mekky (boj)
- Nová víra jednotí arabské kmeny (korán organizuje soukromý život i politiku) – expanze
- Muhammad zakládá Arabskou říši – potom chalífát
- Rozpor po M. smrti o jeho nástupci - chalífát – **Sunnité (sunna – souhrn zvyklostí, které se ujal po M. smrti) vs. Šíité (nástupce pouze muž z M. rodu, neuznávají ujaté zvyklosti)**
- Do konce 7. stol ovládnutí od Persie po Maroko a 711 Pyrenejský poloostrov – 732 **Karel Martel – bitva u Poirites – zastavení postupu do Evropy**

Polsko

- 3 kmeny západních Slovanů (Vislané, Polané, Slezané)
- Legendární zakladatel oráč Piast (piastovci)
- První doložený kníže **Mešek**
 - Pohan, sídlo v Hněžně, pohan
 - 966 (Přemyslovna Doubravka) – přijal křest
 - **Boleslav Chrabrý**
 - Politické ambice v Čechách (hostil Slavníkovce)
 - 1000 arcibiskupství v Hněžně
 - 1025 korunován králem (bez souhlasu papeže a císaře) – oficiálně Polsko královstvím až 1076 (Boleslav II. Smělý)
- Polsko se dál dělí na Piastovské údíly (území) a slábne – nedokázali vyřešit nástupnický systém – rozpadá se na knížectví v čele s hrabaty

Uhry

- Uhrofinové (mezi Uralem a Volhou, vytlačeni Peršany a Kumány)
- Na konci 9.stol vpád do Evropy (Arpád – Arpádovci) – konec stěhování národů
- 906 zničení Velké Moravy
- 955 Lešské pole (porážka, zastavení postupu, trvalé usazení v Uherské nížině, podřízení si místních Slovanů)
- **Gejza I. (972 – 997)**
- Podmanění si Uherských kmenů, obratná politika (i sňatková), **křest**
- **Štěpán I. (977 – 1038)**
- Pokřtěn sv. Vojtěchem
- Upevňuje sjednocení
- 1000 království (od papeže) + arcibiskupství v Ostřihomi (podpora papeže – tvoří hranici mezi V a Z církví)
- Expanze na Slovensko, Sedmihradsko, Chorvatsko

Slované

Bulharsko

- Původně Turkotataři, řadí se do říše Hunů, ALE ovládnutí Slovanů na středním toku Volhy a na Balkánském pol. – **došlo k poslovanštění Bulharů (přejali kulturu, vliv jazyka)**
- Christianizace z Byzance (i vyhnaní **Metodějovi žáci**)
- Na tomto území konflikt s Byzancí (1018 – 1178 součástí Byzance)

Kyjevská Rus

Švédové přes Rusko obchod do Malé Asie – zakládání osad na obchodní stezce – tam Slované – poslovanštění Švédů - pojem Ruotsi (skandinávského původu – norské označení pro Švédy)

- **862 Rurik (Rurikovci)**
- Raně středověký stát, vláda z koně
- **Oleg 882**
- Sídlo – Kyjev – Kyjevská Rus
- Varjažská družina – bojaři
- **Vladimír (980 – 1015)**
- Vzal si **Byzanckou princeznu** – nutnost spolupráce – obchod, Křesťanství 988, ochrana před kmeny z východu
- **Jaroslav Moudrý (1019 – 1054)**
- Ruská pravda – zákoník (mírnější než zbytek Evropy – nezná trest smrti)
- Neúspěšný nástupnický řád
- 12.stol.: noví kočovníci (Polovci, Kumáni), zastavení obchodu s Byzancí, rozdělení země mezi Rurikovce
- **Bitva na řece Kalce 1223** – porážka a podmanění Mongoli – krutovláda, vraždy a uplácení jako součást politiky (dodnes vliv na kulturu)

Byliny, cyrilice – azbuka, chrámy podle Byzanckého stylu

Chorvatsko

- Nadvláda Franků, 800 Křesťanství, 9.stol samostatnost
- 924 království – král **Tomislav**
- *11. stol. v době boje o investitu na straně papeže → papež prosadil za krále Zvonimíra (Chorvatsko od papeže přijal v léno) → zabit → vdova Helena požádala o pomoc bratra – uherského krále Ladislava → on a potom definitivně Koloman 1102 připojili Ch. k Uhrám*

Byzanc

Původní **Východořímská říše** (395 rozdělení, hlavní město Konstantinopol) – navazuje na ni – rozvinutější než státy západní Evropy.

Území dnešního Egypta, Sýrie, Malé Asii a Řecka

- **Správa** – silná úřední panovnická moc – nezanikly instituce!
 - Města centry obchodu
 - Stálá profesionální armáda
 - **cesaropapismus**
- Náboženské spory se západem od 9.stol – 1054 **Velké Schizma** – rozdělení církve na východní a západní (trinitární dogma, papež, latina)
 - **Východní** (Duch sv. není od Syna, pouze od Otce, řečtina, církve podřízena státu)
- Pomalá feudalizace
 - Od 7.stol **thémata** (vojensko-správní obvody – dědičné pronajímání půdy vojákům – nespádají pod žádnou šlechtu! Sedlákům půdu do vlastnictví – povinnost vojenské služby a bránění té oblasti, silnější začínají ovládat ty slabší)
 - Od 11.stol **pronie** (území přidělené šlechtě, aby organizovala obranu proti Turkům)
 - Úpadek centralizace státu, snížení státních příjmů – konec antiky
- **Císař Justinián (527 – 565)**
- Snaha o obnovu Římské říše v její staré slávě – dobyl území okolo středoziemního moře – války – velké daně – několik povstání
- Zákoník Corpus Iuris Civilis – sbírka zákonů z Říma zjednodušené a sepsané do jedné knihy
- Cesaropapismus – podpora křesťanství – zavřeny všechny pohanské školy v Řecku
- Chrámy, paláce (Konstantinopol) Hagia Sofia

Zánik Byzance

- 11. stol útoky Turků (pronie) - 1071 ztráta Malé Asie
- Od té doby Byzanc v držení rytířů ze Z. Evropy (4. křížová výprava, která se zadlužila v Benátkách a byla poslána do Konstantinopole – konkurent Benátek – aby ji oslabili – na 60 držení Konstantinopole, zánik Byzance)
- 1261 obnovení říše – slabý feudální stát, šlechta v proních nekontrolovaná, slabý obchod, spory uvnitř vládnoucí dynastie
- Do konce 13.stol obsazeno Turky
- **1453 – Turci dobývají Konstantinopol – zánik Byzance**

5. MATURITNÍ OTÁZKA

1) **Příchod Slovanů** (kdy, odkud, kudy, společenské uspořádání), *Sámova říše, otázka „kmenů“ a „kmenových knížectví“, „mir“, „kniže, kněz“, tribut do říše, křest v Řezně*

- **Slované** (neznali písmo, pouze hmotné nálezy), dali se do pohybu z Ukrajiny a z Polska v 6./7.st.
- 2 vlny, ze S přes Slezsko, z J z Podunajské nížiny
- Svobodná náčelnická vrstva, měli náčelníky/válečníky – dělali zároveň zemědělství + rodiny a děti, přišli najednou za měsíc, jinak víc stratifikovaní nebyli, málo řemesel
- **Sámova říše**: bez jednotné vlády (správy), dokud nepřišlo nebezpečí v podobě Avarů, v roce 623 se přeměnili do Sámovy říše, aby se mohli Avarům bránit, útoky na Franky
- Regionálně si Češi sedli, oddělili se od těch ostatních, nejsou to žádné kmeny, nebyli připraveni vytvořit „republiku“, hranici dělali hory
- **Svět = mir** (rusky), „svět je to, s čím jsme v míru“
- V čele stojí kniže (podobné kněz)
- Abychom se uchránili, tak platíme **tribut Francké říši od její doby, 805** (kdo to organizoval, vždyť stát nebyl, nikdo to neví)
- Orientace na západ, přišli jsme a hleděli jsme na západ
- **845 – křest 14 velkých velmožů v Řezně** (bohatí lidé), christianizace ze západu, spojili se tak se zbytkem křesťanské Evropy

2) **Velká Morava** (nebo „vzdálená“), *vyjmenovat Mojžírovců, vztah s Franky, připojení Nitry, mise věrozvěstů, postoj papeže, Metoděj arcibiskupem, křest Bořivoje, proč Svatopluk vyhnal Gorazda, proč zvítězila latina nad staroslověňštinou, zánik VM*

- Velká Morava = nebyla stát, nebyla velká, ale mělo to znamenat vzdálená (špatný překlad)
- **Vláda Mojžírovců**
Mojmír I. si podmanil **Nitransko** (západ Slovenska) a přijal křest → stejná úroveň se zbytkem Evropy
- **Rastislav** – boje s Východofranckou říší
 - Připojil Čechy
 - **Snažil se o vlastní církevní organizace** (kvůli obraně) → papež váhá (bojí se reakce FŘ – ta nás chce ovládat i přes náboženství)
 - Posílá zprávu o pomoc do Konstantinopole o vyslání biskupa a učitele, který by položil na Velké Moravě základy (na franských biskupech nezávislé) církve – pokud chceme **nezávislost**, musíme se **orientovat na východ, na Byzanc!**
 - **Přichází Cyril a Metoděj**, zavedli **užívání staroslověňštiny** při kázání a výuce (byla srozumitelná, i když umělá), zavedli **hlaholici** (z ní pak vznikla azbuka)
 - **885 Metoděj pokřtili Bořivoje** (ovládal okolí Prahy – nebyl nijak mocný, spojil se s VM, protože nechce být ovládnutý VFŘ, VM mu dává větší šanci nezávislosti – asi očekával, že tak doobsadí ty Čechy, proto se nechal pokřtít – jenže jakmile VM zanikla, tak musí rychle k Francké říši, na Moravě jsou akorát Maďaři – *později pak naštěstí se VFŘ rozpadá – za jeho synů*)
- **Svatopluk** – největší rozsah říše
 - Metoděj jmenuje jako svého nástupce Gorazda – nucen k přijetí i katolických kněží
 - Je potřeba se naklonit k západu, probíhá rozhodování, jestli zůstat u V církve, nebo jít k Z – je potřeba byznys (v Itálii a Německu, Byzanc je daleko)
 - Metodějovi žáci jsou vyhnáni, přikláníme se na západ a vracíme se k latině
- **Mojmír II.** – rychlý rozpad Velké Moravy, přicházejí Maďaři
 - **Přemyslovci** se osamostatňují (Bořivoj se rychle vrací ke Svaté říši římské, ta je může ochránit před Maďary, kteří VM zničili)

- 3) Sjednocení Čech pod vládou Přemyslovců** (přenesení sídla do Prahy, Vratislav a Drahomíra, smrt Ludmily, Václav – vztah k Jindřichu Ptáčníkovi, tribut, vražda ve Staré Boleslavi, kanonizace sv. Václava – význam!, Boleslav I., hradská správa – vybudování skutečného státu, Lešské pole, územní zisky, dcery Doubravka a Mlada, Boleslav II. – biskupství, Vojtěch, Slavníkovci)
- Z Levého Hradce, kde bylo doteď první sídlo Přemyslovců **se přesouvají do Prahy – 1. kníže Bořivoj a Ludmila, 883**
 - Bořivoj měl dva syny Spytihněva (vládl po Bořivojovi) a Vratislava I. (měl syna Boleslava a Václava, vládl po smrti Spytihněva, žena Drahomíra)
 - **Vratislav I. hledá novou zahraniční orientaci** (soužití s Východofranckou říší → souboj mezi vévodstvími (Bavorsko (Řezno, orientace do ted) x Sasko), stále se platí tribut FŘ)
 - **Jindřich I. Ptáčník** (saský vévoda) východofranckým králem → vzniká Německo s centrem v Sasku (nemá nic společného s Franckou říší)
 - **Václav**
 - Vzdělaný i když nebyl křesťan
 - Jeho matka **Drahomíra nechala uškrtit** jeho babičku **Ludmilu** (Boleslav i Václav byli ještě malí a Václav byl ponechán Ludmile na výchovu, což se nelíbilo Drahomíře – obě ženy zastávaly jiný názor – Ludmila se nakláněla k Bavorsku a Drahomíra se chtěla přeorientovat na Sasko – konflikt)
 - Jindřich I. Ptáčník se vymezuje vůči Čechám → porazil Václava, ale dohodli si partnerství (za splácení dohodnuté částky dostal kus ostatku světce – země bez ostatku světce byla méněcenná)
 - **Vražda ve Staré Boleslavi:**
 - Václav zavražděn bratrem Boleslavem I.
 - Boleslav chtěl vládnout a nesouhlasil s Václavovým placením tributu Sasku
 - Václav šířil křesťanství, ale i přes kritiku z venkova v tom Boleslav pokračoval
 - Smrt nevyvolala žádné reakce z Říše → evidentně tedy ani Boleslav neměl příliš špatné vztahy s Říší (ani jeden nechtěl platit poplatky, ale oba donuceni)
 - **Boleslav I.**
 - Vznik českého státu (souhlas Německa i Boha)
 - Nechal převést ostatky Václava do Prahy – vymyšlení si zázraků kolem převozu → zvýšilo prestiž státu → potřeba uchránit si nezávislost Přemyslovců před Polskem a Uhrami, **potřeba mít domácího patrona**
 - Konec placení tributu (i když je k tomu pak znovu donucen)
 - Změnil správu státu → hradská soustava – na hradech žije jeden družiník, který odtamtud spravuje, odvádí také vojáky – tím vzniká stálá vojenská družina → skutečný stát
 - Dal razit první české mince – denáry – dává je vojákům a používá je na dovoz zboží
 - V říši se objevuje syn Jindřicha Ptáčníka, ambiciózní **Ota I.** (saský vévoda, východofrancký král a první císař Svaté říše římské → stávají se z nich spojenci proti maďarskému nebezpečí, které společně porazili navždy na **Lešském poli 955**)
 - Územní zisky: rozšířil se na Moravu
 - Dceru **Doubravku** provdal do Polska (Měšek, dostal Doubravku za nechání se pokřtít – spojenci)
 - Dcera **Mlada** – klášter benediktek
 - **Boleslav II.**
 - **937 – zakládá biskupství v Praze** → větší moc panovníka nad církví (manipulace s biskupem), výstavba kostelů a klášterů
 - **2. biskup Vojtěch** (Slavníkovec) – hádal se s Boleslavem (ohledně rozdělení moci a také se mu nelíbil obchod s otroky, na kterém Přemyslovci vydělávali), **odešel do Polska**
 - **Slavníkovci:**

- Razili si své vlastní mince (byli konkurencí – k vytvoření jednotného státu je potřeba jednotná měna, armáda a zahraniční politika)
- **995 byli vyvražděni** – možná kvůli mocenské konkurenci, možná šlo o spor mezi družiníky, kterým kazili zisk z obchodu s otroky?)
- Tak či tak Přemyslovci **definitivně přebírají vládu!**

4) Svatá říše římská *(její vznik, odlišnost lenních vazeb od ostatních států, volby králů, korunovace císařů)*

- Spojení různých kmenů
- Vzniká z Východofrancké říše s nástupem Jindřicha I. Ptáčníka – německý král
- SŘŘ získává svůj název až za Oty I.
- Vzniká jako obrana před maďarským nebezpečím
- Králové voleni kurfiřty, není to dědičný titul, král poté císařem od papeže

5) Krize státu po roce 1000 *(Boleslav Ryšavý, Vladivoj, Jaromír, Oldřich, zásahy Polska (Boleslav Chrabrý poloviční Přemyslovec) a Německa – Čechy lénem sv. ř. ř., Břetislav I. a překonání krize státu, seniorát, hradská soustava, tažení do Polska, opětovné připojení Moravy, Dekrety)*

- **Expanze**, jenže Polsko (rod Piastovců, kteří se chtějí expandovat) sílí stejně jako Uhry (Arpádovci)
- **Hrozí rozvrat: bratrovražedné boje mezi Jaromírem, Oldřichem a Boleslavem III.** – Boleslav byl nejstarší, ale mýnil se svých mladších bratrů zbavit, nechtěl, aby byli jeho případnými následovníky – Jaromíra dal vykastrovat (nemůže mít potomky) a Oldřicha chtěl nechat utopit v lázních (Oldřich se ale zachránil, jelikož se o plánu dozvěděl) → nakonec **oba uprchli do Bavorska**
- **Proti Boleslavovi** je vedeno **povstání**, a tak prchá nakonec **k Boleslavovi Chrabrému** – syn Doubravky a Měška, **B. Chrabrý dosazuje na český trůn Vladivoje** (pravděpodobně jeho bratr), ovládá Čechy
- **1. krize** – Říše má zájem udělat ze všech leníky – **za Vladivoje se stáváme lénem SŘŘ (r. 1003)** – paradox: snaha Přemyslovců udělat českého státu méněcenný
- Vladivoj umírá a **B. Chrabrý dosazuje na trůn Boleslava III.**, který pomstychtivě pobil rod, který proti němu předtím povstal – lid je znechucen, dovolává se pomoci v Polsku
- **Boleslav Chrabrý oslepuje a uvězní Boleslava III.**, sám se **ujímá trůnu v Čechách**
- Nový král Říše neuznává Boleslavův nárok na trůn a **sesazuje ho** (Boleslav ch. odmítl Čechy a Moravu jako léno, chtěl tam být králem)
- Říše usazuje **na trůn Jaromíra** – slabá vláda
- **Oldřich** – převrat a **chopí se trůnu**, po dvou desetiletích sesazen a uvězněn, jeho levoboček **Břetislav I. začne vládnout na Moravě, nastupuje opět Jaromír**
- **Oldřich** se znovu **vrací**, levoboček vyhoštěn, **Jaromír oslepen**
- **Oldřich umírá**, Jaromír odejde do důchodu a **oficiálně uvede na trůn Břetislava I.**
- **Břetislav I.:**
 - **Schopný panovník**
 - Unese Jitku, dceru německého krále, čímž si získá respekt
 - V Polsku se rozpadá ústřední panovnická moc → tažení do Polska → přiveze si relikviář Vojtěcha (2. pražského biskupa) → **Břetislavova dekreta – 1. český zákoník**
 - Císař SŘŘ táhne do Čech, nelíbí se mu protipolské tažení → Břetislav poražen, ale nic se mu nestalo
 - **Bitva u Domažlic:** dobyl Moravu s pomocí Maďarů, porodil tam s Jitkou Spytihněva (poté se stává tím českým knížetem po Jaromírovi)
 - Nástupnický systém – **stařešinský řád** – vládne nejstarší z rodu Přemyslovců
 - **Údělná knížectví** – panovník pošle své bratry na jiné hrady, aby se mu nepletli do vlády – jenže když se vrátili do Prahy, aby vládli, nevěděli, jaké měl jejich předchůdce vztahy

s okolím, ani jak vládnul → kdežto jeho syn to věděl → tento systém nefunguje, vede to jen k dalšímu rozvratu státu

6) Vratislav II. (I.) (*proč královskou korunu, olomoucké biskupství a kapitula vyšehradská*)

- **1. český král**
- Boj o investituru (císař si jmenoval vlastního papeže atd.) – ke komu se Vratislav při korunovaci přikloní – císař x papež → nakonec se **přidal k Jindřichovi IV., císaři**, papež to neuznal
- Zakládá **olomoucké biskupství**
- Osvobozen od poplatků
- Za pomoc Jindřichovi IV. **je jmenován králem 1085** – získá královského titulu jen pro něj, není dědičný → **Vyšehradský kodex ke korunovaci v Praze**

7) Vladislav II. (I.) (*konflikt se šlechtou, za co koruna, od koho, abdikace ve prospěch syna – porušení zákona – zásah císaře*)

- **Spolupráce s F. I. Barbarossou**, císař SŘŘ, Vladislav mu pomohl při **bojích v Itálii** (potřeba tam udělat pořádek – SŘŘ je složená z několika částí a je nejednotná, panovník potřebuje mít co největší **dominium speciale** (dědičné vlastnictví) → **1158 povyšuje na krále**)
- Chce zrušit stařešinský řád, a tak abdikoval ve prospěch svého syna Bedřicha, šlechta na čas prosadila Soběslava II. → prostor pro zásah ze SŘŘ – někoho nám dosadí, **jsme opět lénem**

8) Rozvrat státu ve 2. pol. 12. Stol. (*Soběslav II., Bedřich, Konrádova Statuta, markrabství moravské, statky biskupství pražského, dohoda v Kníně, 1197*)

- **Bedřich** dosazen otcem, jenže nárok na trůn si dělají synové Soběslava I. (Soběslav II, Oldřich a další bratr), získají podporu F.I. Barbarossa (chce mít stále vliv), dosadí na trůn Oldřicha a ten pak předá trůn Soběslavovi II. (prosadila šlechta) → Barbarossa se naštvál a zavedl změny:
 - **1182 Moravské markrabství** – léno pod SŘŘ, nespadá již pod Prahu
 - **1187 pražský biskup se stává nezávislým říšským knížetem** – co se týče majetku, statky kolem Prahy i všude v Čechách byly vyňaty z moci knížete, spadají tedy po SŘŘ, tomu ale zůstala světská moc
 - **Moc je rozdělena mezi 3 Přemyslovce (biskup, kníže, markrabě)** – 3 na sobě nezávislá léna SŘŘ (→ Čechy jako takové defacto zanikly)
- **Konrád Ota, 1189**: postavení knížete je slabé → dědičná držba půdy šlechtě (léna) → **Konrádova Statuta** (platí navždy), stal se moravským markrabětem
- Bedřich byl knížetem v Čechách
- **Dohoda v Kníně**, po tažení Bedřicha s nevlastním bratrem Přemyslem Otakarem I. na Moravu se rozhodl Konrád Ota s knížetem vyjednávat (Přemysl vyhrál, ale byl tak zničen, že nebyl schopen pronásledovat poražené) → **nakonec dohoda všech Přemyslovců na jednom vládcu**, obešli císaře SŘŘ – Barbarossa mezitím umřel a jeho nástupce žil na Sicílii a o tuhle politiku se nezajímal → **1197 Přemysl Otakar I. knížetem**

9) Kultura, legendy, první „školy“, románský sloh – památky, Juditin most, rotunda ve Znojmě, Kosmova kronika

- **Legendy** = 10. st.: první literární díla poukazují na patrony a minulost Čech, staroslověnská legenda o sv. Václavovi, vražda sv. Václava a Ludmily, svědectví o té době, latinské legendy → 11. st. latinské legendy převládají
- **První školy**
 - Provozovány církví
 - Při sídlech arcibiskupů, biskupů a důležitých kostelích
 - Úkol: **poskytnout vzdělání budoucím kněžím**
 - Latina
 - Chlapci

- Později význam i **školy u klášterů**
 - Mniši – hmotně zajištění (díky přilehlým pozemkům), mohli se mimo denní řád věnovat i duševní činnosti
 - V ženských klášterech školy přístupné dívkám ze vznešených rodin – výchova a vzdělání uplatitelné v životě šlechtičny
- **Románský sloh**
 - 10.-12. století
 - Stavební materiál = kámen
 - Hlavně církevní stavby
 - Valená klenba, půlkruhový oblouk, sdružená okna, silné stěny, občas pilíře, sloupy na podporu těžké klenby
 - Počátky = **rotundy** = malé okrouhlé kostelíky x **baziliky** = kostel s podélným půdorysem (náročná stavba)
 - **Sochy, nástěnné malby** = oslava křesťanské víry a církve + biblické scény a výjevy pro ngramotné návštěvníky
 - Památky: rotunda sv. Jiří na hoře Říp, **rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě** (nástěnné malby přemyslovských panovníků), bazilika sv. Jiří na Pražském Hradě, strahovský klášter
 - **Juditin most** – vzorem byl most v Řezně, vybudován byl ve 12. století, později stržen, dnes: Karlův most
 - V tomto slohu vznikaly i **kupecké a řemeslnické domy** (Staré Město), **kamenné hradby**, hrad Přimda, v Chebu, Pražský hrad byl též přestaven
- **Kosmova kronika**
 - Latinské vylíčení českých dějin od bájných počátků až do své smrti, končí vládou Vladislava I. (1125)
 - Zaujatá, datace ne vždy správná

6. MATURITNÍ OTÁZKA

1. Populace 1000–1200; 1200-1400

- Počet obyvatel se oproti ranému středověku u nás zdvojnásobil na **dva miliony**

2. Dominikál, rustikál, dvojpole a trojpole, jařmo, chomout, rádlo, pluh, vesnice v raném a vrcholném středověku

- Šlechtic nakládal se svým lénem podobně jako panovníci s celou zemí. Část, kterou si ponechal, se nazývala **dominikál (panská půda)**. Sloužila k bezprostřední obživě obyvatel feudálova sídla a pracovali na ní námezdní síly. Ostatní část léna se označovala jako **rustikál (selská půda)**. Ta byla dána poddaným. Ti užívali šlechticovy ochrany, ale museli mu pravidelně odvádět daně.
- Zvýšení počtu obyvatel vedlo k **agrární revoluci** → **trojpole** → pole se rozdělilo na tři části: **jař, ozim, leží ladem (úhor)**. Zvýšil se tak výnos plodin, bylo to mnohem efektivnější.
 - **Trojpole**: Jedna část pole se osela na jaře, druhá na podzim (minimalizace rizika) a třetí se nechala ladem. Příští rok se celé uspořádání posunulo – předchozí úhor (část co ležela ladem) byl oset na jaře, předchozí na jaře osetá část na podzim a poslední část pole odpočívala.
 - Dříve se užívalo **dvojpole**, kdy se pole jeden rok zaselo a druhý rok se nechalo ležet ladem, aby si odpočinulo.
 - **Jařmo**: část postroje tažných zvířat, která přenáší tažnou sílu na pluh. Zprvu patrně jen dřevěná tyč, upevněná jednomu zvířeti přes čelo, která spojuje dvě zvířata do páru. Upevňovalo se na čelo, za rohy nebo před kohoutek.
 - **Chomout**: část postroje tažných zvířat pro jejich zapřažení do pluhu, povozu nebo do kočáru. V porovnání s pouhým jařmem umožnil daleko lepší využití tažné síly zvířat. Byl vystlán slámou, aby netlačil, seděl na kohoutku. Zejména koně netlačil ani neškrtl jako některé dřívější postroje, mohli vyvinout až pětinasobně větší tažnou sílu a kůň také táhne o polovinu rychleji než vůl. Chomout tak umožnil podstatně hlubší orbu, což se projevilo na podstatném zvýšení zemědělských výnosů.
 - **Rádlo**: druh oradla, zemědělské nářadí s trojhrannou radlicí určené k orání.
 - **Pluh**: nahrazuje rádlo, je to oradlo, tedy zařízení umožňující obdělávání zemědělské půdy orbou. Tento těžší nástroj rozrýval železnou radlicí půdu ostřeji a hlouběji a dřevěnou (dnes kovovou) deskou odhrnovačkou částečně převracel rozorávanou půdu. Důkladnější orání jednak zvýšilo pěstitelské výnosy, jednak bylo rychlejší, a proto umožnilo zvětšit rozlohu obdělávané půdy.
- **vesnice v raném a vrcholném středověku**
 - **vesnice v raném středověku** byly situovány do kruhu, domy měly podlouhlý tvar a střecha zakrývala společné prostory lidí se zvířaty
 - **vesnice ve vrcholném středověku** dostaly nové uspořádání. Středem obce se stala náves nebo průběžná ulice. Ve vesnici začaly vedle hospodářských a obytných staveb vznikat i krčmy, mlýny, kovářny a někdy také kolářské dílny. Uprostřed vesnice býval kostel.
 - Ke stavbě domů se začal užívat kámen, vevnitř jsme našly jizbu, kde se vykonávaly všechny práce. Vevnitř byla pec s otevřeným ohněm, později kachlová kamna.

3. Kolonizace vnitřní a vnější, teritorializace šlechty, Konrádova Statuta

- **Kolonizace**
 - Byly kolonizovány (osídleny) pusté oblasti zalesněných hor, zejména pohraničních
 - **Vnitřní** (12.st.) – území obsazují Češi
 - **Vnější** (13.-14.st.) – „pozvaní cizinci“ – často Němci, obsazují další půdu na našem území
 - **Vesnická a městská** – šlechta (i církve a panovníci), aby byly z půdy větší zisky
 - **Emfyteuze** – právo – na papíře je dáno, kolik půdy rolník dostal a jaké bude platit daně → poprvé se poddaní můžou něčím bránit

- **Teritorializace šlechty**

- Kolonizace šlechty a její rozvoj byla panovníkem podporována. Šlechtické majetky zvyšovaly jeho příjmy a zajišťovaly vojenskou sílu státu (udržení pohraničních oblastí, které byly narušovány německými kolonisty). Iniciovala změny na venkově, díky jejímu kolonizování byla obydlena většina českého a moravského území, včetně krajů, které se později germanizovaly.
- Teritorializace probíhala i v právní, politické a ideové sféře. Situace se mění, „právo“ už nerozvíjí jen rozhodování panovníka a jeho nejvyšších úředníků, ale začíná se respektovat mentalita a právní zájmy vyspělejší vlastnické společnosti. Velkým důkazem necht je **Konrádova statuta** (1189), která byla prvním psaným zákoníkem. Upevňovala princip svobodného vlastnictví pozemků a soudnictví (přisedící musí být někdo z vyšší či místní šlechty. Přináší též dědičnost lén, vznikají první skutečné šlechtické rody.
- Objevuje se též změna ve vládě panovníka oproti ranému středověku → šlechta potřebuje silného panovníka, aby jim vládl, ne rozkazoval.

4. **Vznik měst jako důsledek opakované dělby práce, návrat k peněžní směně, rozdělení měst, městská práva, městská správa, obyvatelstvo měst, velikost měst, cechy**

- Města vznikají jako důsledek opakované dělby práce – zemědělství už je vyvinuté tak, že je na něj potřeba i méně lidí → někteří lidé začínají dělat něco jiného → musí na trh → tam kde se kříží obchodní cesty vznikají města (i kolem řek, na kopcích → strategická místa)
- Znovu se začíná používat peněžní směna (drahé kovy)
- Lidé též do měst utíkali, aby se vyhnuli feudálnímu útisku (šlechta na ně ve městech nemohla)
- Města jsou královská (založena panovníkem) a poddanská (založena šlechtou, o něco později)
- Městská práva:
 - **Hradební právo:** Vrchnost dovolila městu, aby se opevnilo hradbami. Obyvatelé i příchozí tak získali záruku bezpečnosti
 - **Trhové právo:** možnost trhů, z daní naturálních se stávají peněžní daně
 - **Soudní právo:** město si samo soudí své obyvatele
 - **Hrdelní právo:** právo města na uložení trestu smrti
 - **Mílové právo:** nikdo míli od města nemá trhové právo (nesmějí provozovat obchodní ani řemeslnou činnost → měšťané možnost odbytu i v okolních vesnicích), když někdo šel do města na trh, musel zaplatit mýtné → příjmy města
 - **Várečné právo:** právo na prodej piva
- **Obyvatelstvo měst:**
 - **Měšťané** – ti, co jsou ekonomicky nezávislí, mají řemeslo, mají právo volit a být voleni
 - **Rychtář** – představitel města, později „policejní šéf“, jmenován
 - **Konšelé** – správci měst, voleni lidmi (pouze v královských městech)
 - **Purkmistr** – jeden z konšelů, předseda městské rady (pouze v královských městech)
 - **Tovaryši, sluhové, nádeníci** – zaměstnání za mzdu
 - **Žebráci, sirotci**
- **90 % měst mělo do 1000 obyvatel** (až na výjimky jako Cařihrad, Paříž či Londýn – ty desítky či stovky tisíc obyvatel)
- **Cechy:**
 - **Povinná sdružení řemeslníků**
 - Význam: dbají na kvalitu zboží, jednotné míry-váhy, péče o učně (1-8 let)
 - Bránily konkurenci (→ v souvislosti s mílovým právem)
 - Mistr zaměstnával za mzdu jiné vyučené řemeslníky – tovaryše – a také nekvalifikované síly (učedníky, služky)

5. Pokrok řemeslné výroby, obchodní cesty, trhy

- **Pokrok techniky**
 - Železo – pece na jeden kus → **hamr** (kladivo na velký pohon)
 - Spřádací kolo → kolovrátek tkalcovský stav
 - Kompas – 12.st. z Číny
 - Hodiny – 14.st. přes Arabů – orloje
 - Papír, keramika, porcelán
 - Kolečko (místo 50 % dělníků) na stavbách
- **Obchod probíhal skrz obchodní cesty**
 - preference vodních cest, častá cla, nebezpečí, nákladnost
 - Dálkový obchod s orientem – od nich koření, léky, voňavky, hedvábí od nás sukno, drahé kovy → to byl problém, používaly se jako peníze
- **Trhy**
 - Týdenní
 - Jarmarky
 - Veletrhy

6. Hierarchické uspořádání společnosti, „Y“, postavení poddaných, jinověrci

- Každý je na někom závislý → je lepší být v tom systému i na posledním místě, než v něm nebýt vůbec x tuláci, herci, žebráci → každý, kdo něco znamená, musí být někomu podřízen!!!
- „Y“ – tři skupiny:
 - Pracuj – rolníci, řemeslníci (90 %)
 - Modli se – církve zajišťuje vztah s Bohem
 - Ochraňuj – někdo musí ochraňovat lenní systém
- Poddaní musejí poslouchat pány a pracovat, rovni si budou až po smrti
 - Mají istější postavení poddaných (psané předpisy a dědičná držba půdy)
- **Židé** byli mimo systém (nejsou křesťané) – byli **pod ochranou panovníka** → byli bohatí (mohli půjčovat panovníkům, na úrok), dělali byznys (→ zisky) i řemesla, která jiným zakázali (lékař, obchodník) → mohli se na ně svést různé pohromy
 - S růstem vzdělání a přemýšlení o víře rostla nenávisť vůči Židům

7. Složitější, ale stabilnější politický systém (panovník, šlechta, města, církve)

- Mění se fungování státu – je to složitější, ale stabilnější
- Instrukce jako církve, šlechta a města mají větší práva → panovník je ztrácí, mají nad ním převahu → mění se tak jeho úloha – už nerozhoduje, ale vládne
- Církve: povaha feudálních vrchností. Především se to týkalo klášterů, biskupství a arcibiskupství. Vlastnily rozsáhlé pozemky s vesnicemi a poddanými. Ti museli církvi odvádět rentu (+ robotu)
- **Moc panovníka:**
 - **Dominium generale** = oblast práv, která vykonával český král z titulu vládce a nejvyššího politického reprezentanta Čech a Moravy ve spolupráci se šlechtou; ty prostřednictvím institucí společných králi a šlechtě (nejvýrazněji zemský soud) uplatňovaly svůj vliv na řízení státu.
 - **Dominium speciale** = jeho hrady, statky, to, co je pod zemí, instituce a zboží spadající bezprostředně pod českého panovníka

8. Hradská soustava se mění na krajskou samosprávu šlechty, země jako subjekt

- **Krajská samospráva šlechty** (to je ta teritorializace – patří jim určitá půda, dědičnost lén, správa jednotlivých krajů)
- **Desky zemské** – rozhodnutí soudu, záznamy o vlastnictví velkých pozemků (13.st.)
- **Země jako subjekt** → lidé se cítí být součástí státu, ne jen panovníka

9. Systém školství

- Potřeba vzdělání – neslouží už jen v církvi, i když ho má stále pod dohledem
- Ekonomika (města) → obchody, peníze → potřeba vzdělání
- Státní a správní aparát → vše se začíná zapisovat
- Potřeba vzdělání i ve světském světě
- **Nižší školství**
 - **Šlechta** – soukromí učitelé → základní vzdělání
 - **Měšťané** – školy farní a městské → o nich rozhodla městská rada (potřeba úředníků), světský zřizovatel
 - **Dívky** pouze domácí vyučování, nemohly na VŠ ani do farních škol
- **Univerzity**
 - Původně sdružení učitelů a žáků → práva a výsady od panovníka, pod dohledem církve (potřeba kontrolovat vzdělané lidi kvůli ideologii v náboženství) a správou panovníka
 - Bologna, Padova, Oxford, ...
 - Mohli studovat věřící, chlapci
 - **Fakulty** → 7 svobodných umění, filozofie (scholastika), artistická – umění

10. Vzdělání a zniternění víry, scholastika jako upevnění víry a zároveň předpoklad pro kritiku společnosti a církve

- vzdělání je společensky potřebné → pracuje s vírou (zniternění) a přemýšlí o ní, i o společnosti → **scholastika** – úkol: dokázat existenci Boha, ale už pomocí rozumu (ale pořád je tu prostor pro víru)
 - **tomismus** (Tomáš Akvinský): víra a rozum nejsou v rozporu, každá z těchto schopností je od Boha, vzájemně se o sebe opírají, rozumem je možné Boha dokázat
 - **scotismus** (J. D. Scotus): víra a rozum nemají společný předmět zájmu, nesouvisí spolu, takže se mohou rozvíjet bez sepětí → renesance a novověk → kdo se chce zabývat rozumem, může se oprostít od víry (náboženství je osobní, ne celospolečenské (to J.D.S. ale nezamýšlel, neměl rozum rád, ale nemohl ho zlikvidovat a nebrat v potaz)
- celá otázka je o kompetenci rozumu
 - víra a rozum nesouvisí x věřím, abych pochopil, myslím, abych věřil (tomisti)

11. Rytířská kultura, románský a gotický sloh

- **Rytířská kultura**
 - Víra (rytíř církve) + boj (hájit víru mečem)
 - Stát se rytířem (ve 14 letech pasování) – čest, věrnost, štědrost, ochrana
 - Boj, tanec, naslouchání písním, pořádání hostin, úcta k ženě (rytíř se dvoří – dvořan)
 - Jemnější mravy, móda, trubadúři (básníci, skladatelé, muzikanti a zpěváci v jedné osobě, v jižní Francii)
- **Románský sloh**
 - Klenba je jednodušší – křížová
 - Okna jsou jednoduchá, pouze oblouk
 - Portály jsou jednodušší
 - Rotunda – kruhový půdorys, kupole, lucerna
 - Bazilika – hlavní loď je nejvyšší + okna
- **Gotický sloh**
 - Klenba je složitější a zdobenější, hvězdová, obrkočná, síťová, kroužená
 - Okna – rozety, trojlisty, čtyřlísty, kružby
 - Portály jsou zdobenější a složitější
 - Síňový kostel – všechny lodě stejně vysoké, nemá okna
 - Gotický podpěrný systém – vnější, vevnitř nebylo dost místa na sloupy, vysoké stavby

7. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Překonání krize – POI. (dědičná koruna, ZBS)

- Etapa posledních Přemyslovců
 - velké úspěchy – díky krizi okolo → využívání krize v SŘŘ, Polsku (skoro se rozpadlo, neohrožuje nás), Uhrách (nemají panovníka po vymření Arpádovců) → snaha získat jejich země
 - mocenské pády
 - bohatnou ze stříbra z Kutné Hory a z výsledků kolonizace
- Přemysl Otakar I.
 - Kolonizace
 - **1198 dědičný královský titul** → je králem, je to titul i pro Čechy, stávají se královstvím
 - **Zlatá bula sicilská – 1212** → dodatečné potvrzení dědičného královského titulu a konec placení tributu → SŘŘ nemůže ovlivňovat kdo u nás bude vládnout (my si volíme vlastního panovníka)
 - potvrzuje platnost volby českého krále a vymezuje jeho práva a povinnosti. To znamená, že ustanovuje každého dalšího nástupce po Přemyslu Otakaru I. automaticky králem. Nejde jen o dědičnost titulu, ale i o každého zvoleného nástupce českými pány
 - **nový erb – znak ztotožnění se se státem** (dvouocasý stříbrný lev s korunou a zlatými drápy a zuby)
 - dcera Anežka → **sv. Anežka** (založila v Čechách jediný český řád františkány s červenou hvězdou)

2) Přemysl Otakar II. (voják a politik (změna vztahu s domácí šlechtou, jeho zakladatelská činnost – souvislost s kolonizací a teritorializací šlechty)), **Rozšíření území, Kressebrunn, Moravské pole, Rudolf Habsburský**

- Sňatkem s Markétou Babenberskou získá rakouské země (Horní + Dolní Rakousy)
- Dohodou dostane **Štýrsko**, jenže na něj si činí nárok i uherský král → dojde to **až k bitvě u Kressenbrunu 1260**, kterou POII. vyhrává, získává Korutany a Kraňsko → rozsah **státu od Krkonoš k Jadranu** (2. žena **Kunhuta Uherská** – vnučka uherského krále, udělal z něj tak svého spojence)
- **Založil Královec**
- Úspěchy v zahraničí x **nespokojenost šlechty doma** → začal šlechtu omezovat, stavěl města, kláštery na území šlechty
- **Interregnum v Říši** – krize = bezvládní – usilování o královskou volbu – využívá toho pro rozšiřování území, proč neuspěl s královskou volbou? – **postavila se proti němu domácí šlechta**, aby ukázala svoji moc
 - **Volby v SŘŘ** – 7 kurfiřtů – 3 arcibiskupové a 4 knížata (český král, vévoda saský, markrabě braniborský a falchrabě rýnský → měli vlastní soudnictví, daně a mince)
- POII. ztrácí podporu české šlechty, nemá armádu, odevzdává Rudolfovi Habsburskému alpské země, ale chce odvetu → **Moravské pole 1278** – POII. umírá, šlechta ale říká **R. H. ať dál nechodí, že je to jejich zem** → **ztotožnění se se státem**
 - V bitvě šlo především o babenberské dědictví (Rakousy a Štýrsko), které původně získal Přemysl, ale o něj usiloval také Rudolf, aby se jeho potomci stali říšskými knížaty, jimiž dosud nebyli. V roce 1276 byl Přemysl nucen uzavřít s ním Vídeňský mír a zřít se tak všech nečeských držav. Další podmínky míru nedodržel a Habsburk naproti tomu začal bezprávně zasahovat do záležitostí českého státu a podporovat proti Přemyslovi odbojnou šlechtu.

3) Obnova království šlechtou

- Václavu II. je teprve pět let, rozděluje se správa (peníze, daně) státu: Ota Braniborský získává Čechy (poručník Václava, odvezl ho do Braniborska, aby mu nepřekážel, jinak byl věrný přítel svého strýce POII.) a Rudolf Habsburský Moravu → v království panuje špatná situace → šlechta pochopila důležitost vlastního panovníka – složili své peníze na vykoupení Václava (12 let) ze zajetí, braniborské posádky odcházejí, 1. žena Václava je Guta, dcera R. H.

4) Václav a Závíš, co Václav II. chtěl docílit v Č a co v zahraniční politice (výsledek?)

- Královskou moc pomohl obnovit Závíš z Falkenštejna (mileneček Václavovy matky – regentka, všemu Václava II. naučil), 1290 byl ale Václavem II. popraven za „zradu“ (která se nestala, vnukla to Václavovi šlechta, která si chtěla upevnit moc)
- **1300 byl korunován polským králem** (rozpory s Piastovci, využil jejich nejednotnosti), jeho druhou ženou se stala **Eliška Rejčka**, polská princezna
- Pro Český stát získal **Chebsko, Kladsko a část Horního Slezska** → opravdové připojení k zemi
- **1301 získal uherskou korunu pro svého syna Václava III.** (vymřeli tam Arpádovci) → odpor části uherské šlechty → Václav III. se po třech letech vrací domů
- **1300 Lus regale montanorum** → horní zákoník: kolik se toho vytěží, za kolik se to prodá (**měnová reforma** → **pražský groš**), práva horníků
- **Chtěl založit arcibiskupství a univerzitu**, ale nestihl to

5) Boj o trůn 1306–1310

- Po smrti bezdětného Václava III. se na trůn neprávem dosazuje Rudolf Habsburský, vnuk R. I. Habsburského a vyhání z trůnu šlechtou zvoleného manžela sestry Václava III. Jindřicha Korutanského. Slibuje zachování zemských práv, jenže pak umírá na úplavici a na trůn se opět vrací **Jindřich Korutanský**, vládne s tou Annou Přemyslovnou, ale má **rozpory se šlechtou**
 - čekávalo se, že nastolí v zemi klid, pořádek a spravedlnost. Ale toho nebyl bezcharakterní, nerozhodný a v podstatě v nečinnosti setrvávající panovník schopný. Nedokázal zastavit ani hospodářský a finanční úpadek, vzrůstající chaos, ani prohlubující se zadluženost královské pokladny, na níž nesl sám vinu.
 - Šlechta se proti němu spojila s **Eliškou Přemyslovnou, která se provdala za Jana Lucemburského** – dohoda jeho otce císaře Jindřicha VII. a české šlechty
 - Jindřich Korutanský si snaží moc udržet, nakonec ho vyžene až Jan

6) Král diplomat – Jan Lucemburský, Priority Jana, Elišky a č. šlechty, Inaugurační diplom, Domažlické úmluvy, Země Koruny české

- Inaugurační diplom: Jan Lucemburský slíbil dodržování pravidel a zákonů české země
- 3 mocenská centra v zemi: J.L. se zajímá jen o moc Lucemburků a Čechy ho nezajímají, Eliška chce zase posílit moc Čech a přeje si, aby J.L. více v Čechách pobýval, šlechta toho chce využít a bere k zabránění území
- Domažlické úmluvy 1318: jen daně, J.L. žije v Lucemburku → úmluva se šlechtou, že si jen vybere daně a jinak ať si to tady řídí sami → dává jí do zástavy svá dominia speciale (hrady a statky, aby měl peníze)
- **Král diplomat:**
 - Zisk **Chebska, Horních Lužic, slezská knížectví**, města v Itálii
 - 1344 v Praze zakládá arcibiskupství, základní kámen katedrály
 - Prosazení volby syna Karla římským králem → problémem byl už zvolený Ludvík Bavor → J.L. pár kurfiřtů podplatil → co potom? → Karel byl připraven s ním bojovat, ale L.B. se mezitím zabil → Karel projíždí SŘŘ s vojskem jako demonstraci své síly
 - J.L. umírá v **bitvě u Kresčaku** (stoletá válka, na fr. straně)

7) Karel IV. – štěstí přeje připraveným, Osobnost, Doma (zakladatelská činnost, vztah se šlechtou a církví), Vazba na Francii (100.l válka, avignonské zajetí), Říšská politika, Sňatková politika, Země Koruny české, Odkaz dětem

- Uměl číst a psát, pařížská univerzita, prožil ve Francii dětství
- **Z Prahy udělal velkolepé sídelní město s mnoha domy, kláštery a kostely, nechal vybudovat Nové Město pražské, katedrálu sv. Víta, kamenný most, obranné valy (Hladová zed'), dal postavit hrad Karlštejn**
- Kombinace diplomacie a síly
 - Volba říšským králem a říšská politika

- **Spolupráce s církví, dobré vztahy s papežem** (byl hluboce zbožný + přál vzdělání – 1348 univerzita), politický dialog se šlechtou a podporoval města – ekonomicky
- **1356 Zlatá bula – ústava SŘŘ** → uvolnění postavení zemí v SŘŘ, na volbu krále stačí 4 kurfiřti
 - Pro Čechy → jsou **dědičné i po přeslici**, je naše věc, jak si to tady uděláme
- **1355 se stává římským císařem** – po tažení přes římská města + podpora papeže → korunovace
- Schopný, vzdělaný a sebevědomý
- Jinde v Evropě panují krize, ale v Čechách zažívají rozmach
- **Ctil přemyslovské tradice** (kult sv. Václava), byl doma v Čechách: zakladatelská činnost
- **Země Koruny české** = země, které přímo nepatřily pod Čechy, ale náš panovník zde vládnul z titulu českého krále
 - České království, Slezsko (poslední část získal s Annou Svídnickou), Horní Falc (dočasně), Braniborsko (s ním získal 2. kurfiřtského hlasu), Horní i Dolní Lužice, Lucembursko
- **Majestas Carolina**: měla to být ústava českého království, obsahovala určení moci, vztahy mezi panovníkem a církví, šlechtou a městy, nakonec ji ale odvolal kvůli odporu šlechty (moc by jí tato ústava omezovala)
- Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svídnická Alžběta Pomořanská (manželky)
- **Hospodářská politika** (Nové Čechy) → investoval do toho, aby kupci šli do Norimberku (skupoval pozemky kolem), zrušil pro kupce odtud mýtné
 - Investice do vzdělávání
- **Silné mezinárodní postavení** (dobře fungující dominium speciale i generale – dobré vztahy uvnitř státu, vykoupil ze zástavy všechny hrady a stavěl další, obratná diplomacie, nadstandardní vztahy s avignonským papežstvím)
- **Dědictví:**
 - Nevlastní bratr Václav → odpojil Lucembursko
 - Syn Václav → správa zemí Země Koruny české nástupce)
 - Syn Zikmund → Braniborsko
 - Bratr Jan Jindřich → Morava
 - Syn Jan Zhořelecký → Slezsko

8. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Krize za Václava IV. (jeho osobnost, mor, stříbro, bratr – význam Uher), papežské schizma, vztah s arcibiskupem, se šlechtou, Dekret kutnohorský, ekonomika, mezinárodní vnímání Čech)

- Byl to nešťastný muž, ze začátku se snažil, ale pak se mu to všechno začalo hroutit pod rukama
- Byl lenivý, radši chodil na lov, trávil čas u sudu s vínem s nižší šlechtou – ta ho nesoudila a necítil se, že si musí něco dokazovat
- Do stolu uměl praštit jen v afektu (a akorát byl všem pro smích)
- **Nebyl připravený být králem**, Karel IV. (jeho otec) byl velice náročný a chtěl po něm velké výkony už v jeho dětství, bral ho s sebou na různá jednání – měl moc velká očekávání, také Václavovi nepřálo štěstí
- V KH došlo **stříbro** → inflace → šlechtě se snížili příjmy a tak začala **zvyšovat daně**
- Čechy zaplavil **mor** → lidé ubývali a klesali daně → stát měl míň a míň peněz
 - Zemřela značná část kněží, kteří praktikovali, zůstali jen mniši, kteří byli pro lid trnem v oku – nechodí dávat poslední pomazání, sedí v kláštorech (K překopal vzdělávání)
- **Obchodníci** (které Karel IV. sem natáhl o Nových Čech, dával jim nižší mýtné, aby dostal konkurenci do Prahy), teď sem už nechtějí chodit, je to tu nestabilní, Václav není schopen zajistit jejich bezpečnost – Čechy jsou nebezpečné, je hlad
- **1400** je sesazen z trůnu v SŘŘ za nečinnost
- **Bratr Zikmund:**
 - Byl na rozdíl od Václava velmi schopný, podědil otcovi schopnosti a vlastnosti
 - Stal se uherským králem – v Uhrách bylo řídké osídlení → žádný mor, bohaté Slovensko na drahé kovy
- **Papežské schizma**
 - 2 papežové – jeden v Římě, druhý v Avignonu
- Rozpory s církví (s arcibiskupem Janem z Jenštejna – nepohodli se na podpoře papeže, Johánkem z Pomuku – toho nechal popravít – JzP byl pravou rukou arcibiskupa, jednal místo něj → Václav ho začal mlátit, někdo ho pak zabil a hodil z mostu) – Václav je nerozhodný, nechce se jednoznačně vyjádřit ohledně papeže → stále chce císařskou korunu
- Rozpory se šlechtou (byl dvakrát vězněn) – je moc svazována, nezvládal vyrovnávat tlaky všech sil, proto utíkal k nižší šlechtě, ta ho plácala po zádech x vyšší šlechta po něm chtěla, aby řešil konflikty i mezi nimi a dělal co má, Zikmund se taky bál, že mu to předá v hrozném stavu, spojil se s nimi při jednom jeho dalším zajetí
 - Rozhodne se vzít moc do svých rukou → lokální války, ozbrojené družiny
- **Dekret kutnohorský 1409** - listina omezující vliv cizinců na pražské univerzitě
 - český národ obdržel na univerzitě tři hlasy, ostatní národy (saský, bavorský a polský) jeden. Český národ na pražské univerzitě = studenti a profesori pocházející z Čech, Moravy (tedy i německy hovořící), Uher a Sedmihradska.
 - Přijetí tohoto dekretu dokazuje souhlas Václava IV. s Janem Husem (ten se podílel na jeho sepsání) – je potřeba reformovat církev (nechce tu Němce, nestojí o reformu církve)
- V zemi je kriminalita, lapkovské skupiny, nikdo sem nechce cestovat, ekonomika klesá, země má špatnou pověst

2) Viník situace ve vnímání středověkého člověka (inspirace kazatelů J. Viklefem, jak dosáhnout změny k lepšímu?, Hus, Kostnice, Čechy 1415–1419)

- Y forma společnosti se rozpadá, šlechta si dělá co chce a panovník není schopen chránit, církev – pijí víno v kláštorech (to si myslí lid) a kněží jsou už najednou mrtví → začnou nadávat na církev (v ideologické rovině je výše než světská moc) – církev může za ten bordel, co tu je, potřeba na někoho hodit vinu.
- Mniši nemůžou být zrušeni, jsme stále ještě ve středověku, církev je důležitá

- Církev má řešit jen duchovní věci, vůbec ne světskou, světská na ně má dohlédnout (jsou to přeci jen lidi), nemá roli spasení
- **Reformní kazatelé**
 - Prošli scholastiku, jednají rozumově → řeší problémy s některými výklady Bible
 - Náprava poměrů – vzor v Bibli (ta přeložena do češtiny teprve 1350)
 - Jan Hus (**žák Viklefa – církev nemá mít majetek, nápravy církve se musí ujmout stát**), odpor k odpustkům – církev lidi nenapraví (to ho nakonec odštěpilo od Václava – odpustky plnily i královskou pokladnu – nakonec je začal zaštiťovat sám Václav)
 - Hus kritizoval mravní úpadek katolické církve, církev by se neměla nad nikoho povyšovat a **všichni by si měli být rovni – tím pádem i přijímat pod obojí – tedy víno i chleba pro věřící**, ne jen chleba) → to se církvi vůbec nelíbilo
- **Hus vs. Církev**
 - **Hus byl dát do klatby, interdiktu nad Prahou** (= zákaz církevních obřadů, i pohřbů) → král má strach, JH je pod ochranou pánů na hradech (šlechta s ním sympatizovala – konfiskovaný majetek církve by připadl jim)
 - **Kostnický koncil**
 - **má odstranit současné kacířství**
 - **má ukončit neúnosný stav rozkolu západní církve a reformovat ji**
 - **vyřešit spor papežů a zvolit jednoho nového (to se povedlo)**
 - Hus myslel, že mu bude umožněno svobodně diskutovat s koncillem o své nauce a víře
 - **Hus byl ale nakonec 6.7.1415 upálen za kacířství** (Zikmund to sice nechtěl, ale pro klid to udělal)
 - **Jeroným Pražský** byl jeho následovníkem, za což byl též upálen o něco málo později
- **Čechy 1415-19:**
 - Poslední léta vlády Václava IV.
 - V Čechách se nedodrží ustanovení kostnického koncilu (skončil 1418) (zákaz přijímání podobojí)
 - **Čechy přijímají podobojí – husité, kališníci/utrakvisté**
 - Anarchie – král nevládne, nejsou tu obchodníci ani cizí studenti, převaha utrakvistů, katoličtí kněží vyháněni z far, chiliasmus = poslední soud přijde pro všechny brzy → budoucnost pro ně vlastně neexistuje (žádné stavění domů apod.)
 - Zikmund, který si dělá zásluku na českou korunu, s papežem vyhrožuje křížovou výpravou
 - Václav se zalekl a jmenoval radní katolíky, ofenzíva katolíků zvnějšku od Zikmunda
 - 30.7.1419 **1. PRAŽSKÁ DEFENESTRACE** (Václav s ní souhlasil, ale zemřel) – vyházení protihusitských radních z oken = považuje se za počátek husitských válek
 - **Zikmunda za krále uznaly Slezsko a Lužice + čeští katolíci** (nechtěli náboženskou reformu)

3) Křížové výpravy a občanská válka, husitské směry, husitský program, Lipany a kompaktáta

- **Husitské směry:**
 - **Radikálové** = chtějí boj, žádný kompromis (chtějí rozvrátit řád a instituce)
 - **Táboři – Jan Žižka** do 1422 (chtěl najít řešení, byl v rozporu s radikalismem, byl sice vyvrhel, ale uvědomoval si, že ten bordel nemůže trvat věčně, ale nechce dohodu s katolíky, věřil, že přes toho Poláka by se to dalo lépe zařídit chtěl dosadit polského prince na české trůn), od '26 s **Prokopem Holým**, Orebité – umírněnější radikálové s Žižkou v čele, po jeho smrti si říkají „sirotci“
 - **Umírnění** = panstvo a nižší šlechta
 - Chtějí dohodu a pro lidi možnost volby (buď chceš být utrakvista nebo ne, nevádí ani jedno)
 - **Pražané** = většinou umírnění husité + husitská města (často kolísaví – co se jim víc hodí, kolísají mezi oběma)

- **Husitský program** (4 artikuly pražské):
 - Přijímání z kalicha (jsme si s Bohem rovni)
 - Zákaz + trestání smrtelných hříchů (proti odpustkům)
 - Svobodné kázání slova Božího (svoboda slova)
 - Zákaz světské moci (a majetku) kněží (církve nemá mít politickou moc)
- Husité se nepovažují za kacíře, ale za pravé katolíky
- **Průběh revoluce:**
 - 5 křížových výprav proti Čechům, vzpoury husitů kazily evropskou jednotu katolické církve
 - 1. výprava: papež na Zikmundovu žádost vyhlašuje 1420 křížovou výpravu → končí úprkem Zikmundových vojsk (chtěli si dodat odvalu zničením srubů na Vítkově, na město nezaútočili)
 - Zikmund se dal korunovat na Hradě králem, slíbil šlechtě, že situaci zlepší, odtáhl, šlechta ho korunovala, ale on musel slíbit, že ji nechá vyřešit situaci v Čechách samu
 - 2. výprava = 1421 Žatec, Zikmund opět prohrál
 - Čáslavský sněm zemí Koruny české 1421 sesazuje Zikmunda a volí dočasnou zemskou vládu (8 měšťanů, 7 nižších šlechticů, 5 vyšších šlechticů → svědčí to o tom, že ve vládě mají navrch neprivilegovaní, obyčejní měšťané), reálně (nadále anarchie) pro vnitřní rozbroje nevládla
 - Jan Želivský – radikální pražský diktátor, zavražděn 1422, nesouhlasil s čáslavským sněmem a začal pak být až moc nebezpečný, táborita
 - Žižka x táborské kněžstvo (chtěli s Žižkou diskutovat vedení války, jenže Žižka se se svými v Táboře nepohodl a odchází k Orbitům)
 - Občanská válka 1:
 - Bitva u Malešova 1424 – Žižka vyhrál x katolíci a umírnění (umírnění už nechtěli bojovat, chtěli se s radikály domluvit)
 - Žižka umírá
 - **Táboři, sirotci a pražani spolupracují** → rejsy do okolních zemí (husitské výpravy do okolí → šířili své myšlenky, ale hlavně loupili, protože potřebovali nějak uživit polní obce, když nikdo nepracoval)
 - **Ekonomický rozvrat země, šílená inflace**
 - **1427 křížová výprava do Tachova**
 - **1431 poslední výprava v Domažlicích**, ani k ní nedošlo
 - Katolická církev začíná s husity jednat: husitská delegace (Prokop Holý) na **koncilu v Basileji** (neúspěch – není možné se s radikály dohodnout)
 - **Občanská válka 2:**
 - Zdevastovaná země
 - Mír v nedohlednu
 - **Radikálové** (chtějí bojovat do úplného vítězství) **x umírnění** (přidávají se k nim i pražané i polní obce a šlechta z radikálů, většina chce dohodu s koncilem)
 - **30.5.1434 Bitva u Lipan**
 - **Radikálové nadobro poraženi** x umírnění + katolíci
 - **Výsledky:**
 - **Země dvojího lidu**
 - **1436 vyhlášena Basilejská kompaktáta**
 - Přijímání z kalicha je svobodnou volbou
 - V umírněné formě i další artikuly
 - Církev totiž ztratila v Čechách politický vliv (není na zemském sněmu, nevrátil se jí majetek, nemůže prodávat odpustky) → volba náboženství je svobodnou volbou (jediní v Evropě, platí až do Bílé hory)
 - Papež je nikdy neuznal, je to dohoda s koncilem
 - **Dohoda se Zikmundem:**
 - Uznání majetkových přesunů z doby husitství
 - Omezení panovnické moci

- Posílení měst (Tábor → královským městem)
 - **Zikmund po splnění uznán králem!**
- Nesmiřitelní odpůrci poráženi 1437

4) Situace po Zikmundovi, Habsburkové

- Uklidnění v zemi po kompaktátech nepřišlo – svobodu vyznání nikdo dobrovolně neuznal ale z donucení, proto nedošlo ke zlepšení → izolace Čech → nezlepšení ekonomické a celkové situace země
- Katolíků je 15 %, velká převaha utrakvistů
- Mezinárodní izolace utrakvistů (arcibiskup kališnické církve Jan Rokycana – papež ho nikdy nejmenoval)
- Aktivizace katolíků (i přesto že jsou menšina, mají totiž podporu v Evropě)
- Zmatky po smrti Zikmunda – 1439 zemřel jeho zeť Albrecht Habsburský (dědic české koruny, nakonec i uherský a německý král, získal i moravské léno → umřel ale na úplavici, po jeho smrti se narodil jeho syn Ladislav Pohrobek, stal se jeho nástupcem, ale brzy záhadně umřel (vzácná leukémie) – jeho nástup na český trůn byl ale doprovázen spoustami nepříjemností

5) Jiří z Poděbrad (příčiny a rizika jeho volby, domácí a zahraniční politika – Zelenohorská jednota, poselstvo do Evropy, Jednota bratrská, křížová výprava a Matyáš, doporučení následníka)

- **1452 zemským správcem** je šlechtou zvolený (1. historicky poprvé šlechtou zvolený úředník) Jiří z Poděbrad (ze šlechty)
- **Jiří z Poděbrad byl utrakvista**, správce východočeského landfrýdu (šlechta si mezi sebou rozdělila území, tzv. landfrýdy, které spravovala, když nebyl panovník)
- **1458 je Jiří zvolen českým králem** (jediný český panovník, který nijak nedědí a je stoprocentně volen)
- Jelikož je umírněnější husita, volí ho i katolíci (zaručil se, že jim bude ponechán majetek získaný za husitství = úplatek za hlasy)
- Rizika jeho volby: **je husita, je „nikdo“** (není spřízněný se zahraničními rody), **je kralovrah** (rozšířila se falešná zpráva, že zabil Ladislava Pohrobka) → zahraniční izolace (Jiří poctivě pracoval na to, aby Čechy z izolace vymanil) → aktivizace katolíků doma
- Pozitiva: výborný diplomat, dodržuje kompaktáta za každou cenu (aby nebyla anarchie)
- Měl kritický postoj k **Jednotě bratrské** (založena na myšlenkách rovnosti a nenásilí Petra Chelčického – odmítání násilí i feudální společnost Y), neboť katolíci tak mají záminku pro řeči o českých kacírích (Jednota bratrská byla dá se říct základem pro protestanskou církev u nás, byli nakonec pronásledováni i husity, od kterých se přitom odnožili) → jenže to bratrstvo akorát upevnilo ve své víře a začali si sami svítit kněze → jasně se odtrhli od katolíků a papeže
- Mír v zemi přetrval jen krátce, protože 1462 byla papežem zrušena kompaktáta (protože přeci papežem nikdy nebyla uznána jejich platnost) → vedlo to k totální mezinárodní izolaci a aktivizaci domácích katolíků (povstání **Zelenohorské jednoty** = sjednocení šlechtických katolických rodů)
- x
- Jiří šíří mírové poselstvo k evropským panovníkům: návrh koalice proti Turkům, mírové řešení sporů, prezentace Čechů v Evropě (nejsme lidojedi!) → bez úspěchu
- **Křížová výprava proti Čechám: papež + Matyáš Korvín** (zeť Jiřího) – je to král Uher a chce získat českou korunu, jenže Jiří ho zajme, dá mu podmínky k propuštění, ale **Matyáš se rozhodne po propuštění pro zradu a v Olomouci se nechá zvolit českými a moravskými katolickými stavy českým králem (+ Slezskem a Lužicí)** → válka, Jiří z Poděbrad v ní umírá
- Jiří z Poděbrad před svou smrtí jako svého nástupníka doporučil **Vladislava Jagellonského** (Jiří chtěl Čechy ušetřit těchto bojů, věděl, že kdyby po něm nastoupil jeho syn utrakvista vyvolalo by to další nepokoje, a Vladislav nebyl utrakvista, ale katolík)

9. MATURITNÍ OTÁZKA

1) **Přechodné období mezi středověkem a novověkem** (časové vymezení, charakteristické rysy ((církev ztrácí pozice – reformace, humanismus a renesance, knihtisk, objevné plavby, doprava a obchod, konec středověkého obrazu světa, šíření kapitalistických vztahů zaměstnanec x zaměstnavatel))

- Přechodné období mezi středověkem a novověkem – 14.-17. století, označuje se jako raný novověk
- Procesy, které změnilly myšlení člověka → od náboženského vnímání světa k individuálnímu rozvoji (smysluplná činnost) → víra je individuální záležitost, není to věc společnosti (x ve středověku to byla povinnost)
 - osvobodit se od náboženských pout a převzít osobní zodpovědnost
- Procesy:
 - **Renesance**
 - Osvobození rozumu od víry
 - Svoboda myšlení a jednání
 - Rozvoj vztahů zaměstnaneckých a omezení těch poddanských – zaměstnanec a zaměstnavatel, už ne feudalismus
 - **Humanismus**
 - Knihtisk – důraz na literaturu, historii, šíření nových poznatků, Požadavky na reformu školství, od které očekávali optimální rozvoj lidských schopností spojením vědění a ctivosti
 - Básnictví a rétorika – nejdůležitější odvětví vědění
 - **Zámořské objevy**
 - Styk s jinými kulturami
 - Drahé kovy jsou potřeba kvůli rozvoji peněžní směny
 - **Reformace**
 - Vznik nekatolických křesťanských náboženství → všechny přijímají z kalicha → rovni s Bohem → osobní odpovědnost za své činy
 - Církev už nehraje ústřední roli, kněz už není prostředník ve vztahu s Bohem, jen kazatel
 - **Panovnický absolutismus**
 - Stát řízený královskými úředníky → stát plně v rukách panovníka

2) **Renesance ≠ pouhý návrat k antice!!!**, je to překonání středověku, má své ekonomické a ideové příčiny vyplývající z krize středověkých vztahů. **Ekonomické předpoklady v italských městech** (především ve Florencii), **obyvatelstvo severoitalských měst, humanismus – zájem o minulost** (poučení, latina, víze sjednocení Itálie – Dante, Petrarka)) a zájem o člověka jakožto individuuum, nenáboženské náměty v umění, radosti života: provázanost s podnikáním, ovšem zároveň zbožnost jakožto individuální záležitost

- **Renesance**
 - **Počátek ve Florencii 14. století** → zbohatla na bankovníctví (rod Medicejských)
 - Překonání středověku, vychází z jeho krize
 - Inspirace v antice, ale nevrací se k ní (znovuobjevení antických děl, které zachovali Arabové)
 - **Ekonomické kořeny – soukenictví a bankovníctví** (financuje křížové výpravy)
 - Sekularizace myšlení → odnáboženštění myšlení
 - Individualizace → přes poznání, víra je osobní záležitost x reformace → církev nehraje ústřední roli
 - **Ideálem je renesanční člověk, individuuum, rytíř, ale už ne rytíř církve**
 - Pro literaturu jsou vzorem antičtí spisovatelé, vzorem latina, textová kritika (snaha rozlišit pravdu od podvrhů → dobrání se pravdy), světská tematika, myšlenka jednotné Itálie
 - **Dante Alighieri** – Božská komedie – rysy středověké i renesanční

- **F. Petrarca** – Sonety Lauře
 - Představitel humanismu (požadují reformu školství, péče o latinu, rozvoj italštiny, důraz na literaturu, pohrdání středověkem)

○ **Životní styl**

- Zájem o člověka vyhovuje jak měšťanstvu, tak šlechtě
- Pohodlná obydlí zasazená do krajiny – zámky, vily, letohrádky, zahrady, jezírka, chodníky, dlažby, krby, malované fresky na stropech a stěnách

3) Vývoj renesančního výtvarného umění (zobrazování lidského těla ve skutečných proporcích, portrét – individualita, znovuobjevení přírody, perspektiva, většina námětů ovšem nadále náboženských, Giotto, Masaccio, Brunelleschi, Donatello, Boticelli, Leonardo, Raffael, Michelangelo.....cesta od kopírování přírody k manýrismu!!!, Tizian, Tintoretto, Veronese), renesanční člověk, renesanční životní styl – Boccaccio: Dekameron

• **Výtvarné umění**

○ **Realistické tendence**

- Perspektivní vidění (Masaccio)
- Snaha o vyjádření citů
- Motivy světské i náboženské → rovnost
- Začlenění postav do krajiny/architektury
- Alegorie
- Mytologické náměty
- Záliba v detailu
- Nové žánry: krajinomalba, portrét, zátiší (Holandáné)
- **Giotto** – Madona s dítětem – začátek renesance, středověké ploché pozadí, ale ve tváři je pocit
- **Boticelli** – platonik, namalovat duši – Zrození Venuše
- **Da Vinci** – Poslední večeře Páně – šerosvit – osvětlení detailů jako zdůraznění
- **R. Santi** – Athénská škola – Platón a jeho žáci jenom v diskuzi – barvy
- **Michelangelo** – Sixtinská kaple
- Nejdřív kopírovali přírodu, pak až emoce → **přechod k manýrismu** – rozchod s ideály klasické harmonie, tělo
 - = prostředek pro vyjádření emocí
 - Iracionalita duševních stavů
 - Konfrontace krásy a ošklivosti → vygradování vlastností
 - Esovité vlnění postav
 - Tizian, Tintoretto, Veronese

• **G. Boccaccio – Dekameron** – světská tematika, životní styl

- **Renesanční člověk** = člověk s širokým množstvím znalostí či dovedností ve více oborech lidské činnosti. Jedná se zpravidla o všestranného či mnohostranného učenice, charakteristického všestranností svých zájmů a nezdědka také jedinečnou genialitou.

4) Politický vývoj Itálie (borghesie → signorie, věk kondotiérů, Mediceové) Machiavelli, renesanční papežství, renesanční dvořan

- V 15. století se šíří renesance po celé Itálii
- Borghesie = společenství kupců a obchodníků (patriciátové), nahrazují židovskou populaci, vedou ekonomii správným směrem → vyhnali šlechtu a ovládli městskou radu → 1 nejbohatší rod se odtrhl a vládl sám → signorie v jednotlivých městech se dostala k moci jedna rodina, která to ovládla, nahrazuje aristokracii (vzešla ale z buržoazie) – Itálie se stává jednotlivými signoriemi, které mezi sebou pořád válčí

- Dávají zakázky malířům
- **Věk kondotiéru:**
 - italská města neměla téměř žádné válečníky – snadná kořist pro susedy
 - Vedení měst najímalo vojáky z ciziny i s velitelem (=kondotiérem)
 - Pokud se patriciové nemohli dohodnout, svěřovali celou obranu města najatému válečníkovi (často cizinec)
 - byli pověstní svou nespolehlivostí – za lepší žold změnili stranu (i v průběhu bitvy)
 - Brzy si i uvědomili, že město je vůči nim bezmocné → diktování podmínek, či zmocnění města
- **Medicejové**
 - **Nejdříve vydělávali na vlně**
 - **Dcery panovníkům – měly velké věno**
 - Nejdříve měšťanský, poté šlechtický rod
 - Půjčovali peníze jak šlechtě tak papežům
 - Přes bohatství se stali jedním z nejvlivnějších rodů, ve Florencii poté i převzali moc (neoficiálně) → poté dostali titul toskánských vévodů → Medicejské Toskánsko pak bylo dokonce papežem povýšeno na velkovévodství → ovlivňovali politický, kulturní a společenský život ve Florencii a jejím okolí
 - Vrcholí za ně renesance
- **Machiavelli** – kniha Vladař (jak využít moci pro zajištění svobodných občanů)
- **Renesanční papežství**
 - **Část italské společnosti žila volněji, náboženství je tolik nesvazoval, akcent na světské záležitosti – to se promítlo v církvi – města byznysu, bohatá nejednotná oblast pod SŘŘ, boj ohledně Itálie s Francií – ta ji chtěla, papeže též chtěli světský vliv (domlouvali se s SŘŘ nebo s F)**
 - **Milenky, slasti, nestřídmost – to se přeneslo do církve, nikdy neměli dost, vybírali se daně po Evropě (A a F to zrušili, mohou brát pouze z SŘŘ – špatné postavení v očích těch lidí – pak Luther a Kalvín)**
 - Papež se zapojuje do světského života
 - Vybírá peníze
 - Intriky, hrabivost
 - Stavby a umělecká díla
 - Klid byl až do šíření za Alpy → nevole ze zaalpských zemí → nutná reforma církve
 - Reformace se nakonec do Itálie nedostala, reforma církve nakonec na Tridentuském koncilu – potřeba se vrátit k těm správným hodnotám, nebo nás lidi nebudou chtít – změnění papežství a církve
- **Renesanční dvořan**
 - Šlechtický kavalír, galantní, dobrodružství, tanec, dámy, ale už ne rytíř církve

5) Renesance za Alpami, šíření humanismu = šíření vzdělání, je pro novou dobu potřebné (gymnázia), ale nedůvěra k věcem z Itálie, protože nákladné renesanční papežství → reformace, nevhodné klima pro renesanční architekturu, mimo Itálii ne tak vlivná měšťanská společnost, ale centralizované monarchie → renesanční umění na panovníckých nebo šlechtických dvorech, impuls pro rozvoj vědy (Behaim, Koperník, Bruno)

- V 16. století se šíří renesance do Evropy
 - Italská umělecká putování do Evropy, evropští zas do Itálie na učení
 - Problémy: architektura se moc nehodila do zdejší zimy, ne moc bohaté měšťanstvo → malá poptávka → poptávka spíše šlechty: stavění zámků místo hradů
- U nás:

- Bratrská gymnázia zvyšovali vzdělanost po hustistství
- Impuls pro rozvoj vědy:
 - **Behaim**: 1. globus
 - **Koperník**: tvůrce heliocentrické teorie
 - **Bruno**: Země ani Slunce nejsou středem vesmíru, že vesmír je nekonečný

6) Mocenský vzestup Habsburků, Karel V. a Ferdinand I., Svatá říše římská – politická a ekonomická situace (šlechta, knížata, poddaní, města, církev)

- **Isabela Kastilská + Ferdinand Aragonský**
 - Vládli spolu svým dvěma zemím = spojili je ve Španělsko
 - Měli spolu dceru, Janu Šílenou
- **Jana Šílená + Filip Sličný Habsburský** (otcem mu byl císař Maxmilián, který ho i přežil) = 2 synové
 - **Karel V.** – vládl Španělsku a jeho držávám = Neapolsko, Sicílie, Sardinie, Lucembursko, Nizozemí, americké kolonie, byl císařem SŘŘ
 - **Ferdinand I.** – vládl rakouským zemím, ZKČ (1526 zvolen), části Uher (1526 zvolen, zbytek Uher mají Turci) (to, co získali Habsburkové – starší Karel V. mu je smlouvou připustil)
- **Obklíčení Francie** – opakované soupeření a války
- **Rakouští Habsburkové** – boj s Turky (obléhání Vídně – 1529 a 1683)
- **SŘŘ** – vliv cenové revoluce – kritika církve, Lutheránství

7) Martin Luther – reformace jako projev rozkladu středověké společnosti, změna věrouky, jiný pohled na církev, Tomáš Múntzer a německá selská válka (rozdíl Luther a Múntzer, německá selská válka), podpora šlechty – protestantismus, Šmalkaldská válka, augsburský mír

- **Martin Luther**
 - Došlo stříbro, v Německu panuje nespokojenost s církevními poměry více než jinde
 - Nechce kritizovat šlechtu (luteráni nezpochybňují autoritu panovníka, kritizují církev)
 - Dopad cenové revoluce, žádné zisky ze zámoří – nemají kolonie → inflace → moc zlata → ztrácí na hodnotě → inflace → církev chce mít pořád svoje bohatství → větší daně pro lidi
 - 1517 augustiánský mnich na dveře kostela ve Wittenburgu přibíjí 95 tezí (odkaz Jana Husa) – církev žije špatně, ne odpustkům, nemůže plnit svůj účel
 - Připojila se k němu polovina obyvatel SŘŘ včetně saského a braniborského kurfiřta → reformace, úplné odříznutí od katolíků (Luther od začátku odmítá papeže, nechce s ním jednat)
 - **Učení**:
 - **Kněz = pouze kazatel**, pouze zprostředkovatel s Bohem, nemá pravomoci na vybírání peněz
 - utrakvisté → tedy rovnost
 - odmítnutí celibátu (oženil se s jeptiškou)
 - Kázání v němčině (přeložil Bibli znovu do němčiny)
 - **Dvojí ohlas**:
 - **U sedláků a měšťanů** (1524-26) – **Německá selská válka** (chtěli spojit boj za lepší podmínky s novým náboženstvím) x Luther se proti nim postavil → nechtěl sociální konflikt, jen nové náboženské reformy – spojila se proti nim katolická a reformovaná šlechta (protože všichni chtěli ty peníze – katolický císař se spojil s luteránskými kurfiřty a porazil je)
 - V čele sedláků byl Tomáš **Múntzer** – Lutherův žák – ten však zastával názor, že je všechno všech (předchůdce komunismu) a proto se snažil sjednotit sílu venkovského lidu proti šlechtě → stál v čele Německé selské války
 - **Knížecí reformace**

- **Luteránští kurfiřti se šlechtou** se dostali do rozporu s císařem Karlem V. (nechtěli odevzdávat daně církvi a chtěli církevní majetek)
- **Jenže Karel V.** má i mocenský problém → válčí s Francií a pomáhá Ferdinandovi s Turky
- **Šmalkaldská válka** mezi katolíkem Karlem V. a protestantskými (říká se jim tak, protože protestují proti panovnickému nátlaku) knížaty (protestují proti hlasování o víře, protože byli v menšině)
 - **Ukončena Augsburgským mírem** → *koho vládá, toho víra* → vládne luterán, tak i poddaní budou luteráni

8) Jan Kalvín – odlišnost od Luthera, učení o predestinaci, život je práce a boj, velmi přísná náboženská a společenská pravidla

- **Jan Kalvín**
 - Francouz působící ve Švýcarsku – kalvinismus → dnes hlavním náboženstvím ve Švýcarsku, Holandsku, v Anglii – puritáni, ve Francii – hugenoti
 - Myšlenka **predestinace**: Bůh ví, kdo bude spasen a kdo ne. Člověk se to ale nedozví, může to ale usuzovat z osobního **individuálního** úspěchu: život = práce a boj, podnikání → motivace k práci a podnikání
 - Kalvinisté měli pevné morální zásady, přísný řád v Ženevě → upalovali kacíře stejně jako katolická církev
 - Víra najednou není úplně individuální → celospolečenská (umírní se to ale)
 - Kalvinisté jsou hlavně podnikatelé
- Luteráni vs. Kalvinisté:
 - L nekritizuje panovníka vs. K ano
 - L víra je celospolečenská vs. K v tom jsou radikálnější
 - K věřili v městské společenství, burghesie spíše – ve Švýcarsku, v F hugenoti nebyli tak radikální
- Kalvinismus + luteránství = **evangelismus**

9) Individualismus renesanční a individualismus reformační jako kořeny novověkého člověka, zároveň odlišný pohled na víru

- Reformace vedla k etickému individualismu a k vlastní odpovědnosti za sebe sama
- Individualismus renesanční = svoboda myšlení
- Individualismus reformační = církev za nás nic neudělá
 - Tyto dva individualismy tvoří základ člověka novověku

10) Šíření reformace v Evropě i u nás, evangelíci a katolíci, katolická reforma (protireformace) – jezuitský řád,

Tridentský koncil

- **České země**
 - Kompaktáty byl povolen staroutraktivismus a katolictví, ostatní se sem šířilo, ale nic se nedělo
 - Staroutraktisté – staří husité (jako Jiří z Poděbrad)
 - Novoutraktisté – 16. století, luteráni v Čechách → přišlo to sem s další německou kolonizací
 - Jednota bratrská je podobná kalvinismu, přestala odmítat vzdělání – naopak se stává vzdělávací institucí
 - Novokřtěnci (uprchlíci z Německa, Nizozemí) – křest v dospělosti, na venkově jižní Moravy = habáni – řemesla, zemědělství
 - 15 % katolíků, u nás větší tolerance jiných náboženství (x třeba Německo – koho vládá, toho víra)
- **Katolická reforma (protireformace)**

- Reakce katolické církve na nástup reformace, obroda katolického náboženství
 - 1) **donutit násilím** – to ale není dlouhodobě účinné
 - 2) **vnitřní proměna** – nabídnout nový program
 - **Tridentský koncil 1545-1563**
 - Skoncování s renesančním papežstvím → papež volen kardinály, aby nebyl politický tlak, konec bohémského života
 - Přesně upravena liturgie – je jasné, kdo je katolík a kdo ne, je to pevně dáno
 - Index librorum prohibitorum – index zakázaných knih
 - Rozšíření působnosti inkvizice – vznikla ve Španělsku ve 13. století → aby mohli kontrolovat, jestli jsou všichni katolíci → cílené hledání a ničení kacířů
 - Každý duchovní musí složit Credo (přísahu) → dodržování pravidel
 - Kardinálové budou skuteční pomocníci papeže
 - **Jezuitský řád**
 - Ignác z Loyoly dostane nápad: udělá řád na bázi vojska, který bude zajišťovat tu protireformaci
 - Jezuiti lid přesvědčují, aby nebyli kacíři
 - 1540 nový název – Tovaryšstvo Ježíšovo → vzdělaní lidé (elita katolické církve) → zakládají školy a univerzity (předávání idejí)
 - Neustálé působení na lidi
 - Široké vzdělání jezuitů (využití i humanistické a protestantské pedagogiky)
 - Splynutí jednotlivce s celkem řádu

11) Předpoklady zámořských objevů (nedostatek drahých kovů – z Evropy za orientální zboží, tezaurace v pokladnicích, rozšíření peněžní směny v Evropě, invaze Turků → přerušení a prodražení obchodních cest), **snaha rozšířit vědecké poznatky o Zemi** – humanismus, rozvoj techniky – konkrétně!

- **Předpoklady**
 - **Ekonomické**
 - Nedostatek drahých kovů – jsou více a více potřeba, lidé, co je mají, si je radši nechají doma
 - V Evropě se rozšiřuje peněžní směna, ale drahé kovy se dávají za orientální zboží (– nutnost dovážet nějaké suroviny → za ně jdou drahé kovy pryč) → zvyšuje se jejich hodnota → bankovní domy + panovníci: tezaurace (umělé snížení celkového peněžního oběhu) drahých kovů → jejich potřeba se zvyšuje
 - **1453 dobytí Konstantinopole**
 - Zánik Byzance
 - Turci na Balkáně, Malé Asii, v Černomoří, v Sýrii a Egyptě → vytlačují italské kupce → zvyšují cla → zvýšení obchodních nákladů (→ italští námořníci budou hledat obživu jinde a italský kapitál uplatnění jinde)
 - **Rozvoj techniky a poznání (přírodní vědy)**
 - Karavely s větší tonáží
 - Kompas
 - Astroláb (podle hvězd)
 - Astronomické tabulky
 - Vynález **kormidla** (uprostřed zádi)
 - **Snaha rozšířit poznání a touha po dobrodružství**
 - Inspirace Marcem Polem ze 13. století
 - Nová území je možno dobývat, protože jsou pohanská

12) Proč Španělsko a Portugalsko, vliv italských peněz, Portugalci: Ceuta, Jindřich Mořeplavec, Diaz, da Gama, Cabral, Moluky, chování v koloniích, **Španělé:** Kanárské ostrovy, Kolumbus, smlouva v Tordesilla, Vespucci, de Balboa, Magalhaes, dobytí říše Aztéků a Inků, **Holandané:** Indonésie, **Angličané:** Cabotové, Raleigh, Drake

- Proč? Volná kapacita pro válčení, hledat tu zemi zlata – rytíři, měli to moře, měli zkušenosti – Portugalci, spolupráce s Afrikou, jsou nejvíc na západě a zároveň na jihu, panovníci si najímali italské mořeplavce – těm Turci znemožnili obchod přes Cařihrad, italské peníze se investovaly do španělských králů (a portugalských) x F a A – tam takové možnosti ještě nebyly
- **Portugalci**
 - Nejhorší chování k domorodcům
 - Touha po **(snadné kořisti v Africe 1415 Ceuta – 1. část Afriky patří Evropanům)**
 - Organizováno princem Jindřichem Mořeplavcem (i zařizování cest)
 - **Brali otroky** (prodávali je Turkům, v Evropě už otroků není), **zlato, pepř, slonovinu**
 - **B. Diaz objevil Mys Dobré naděje**
 - Vasco da **Gama 1498 objevil Indii**
 - **P. Cabral objevil 1500 Brazílii** (omylem, zanesla ho tam bouře)
 - 1512 jsou hlavním cílem Moluky v Nové Guinei (ostrovy koření)
 - **Koloniální říše** = africké pobřeží, Indie, Indonésie
 - Dočasná kontrola obchodu s kořením, vratké koloniální panství – další mocnější zájemci o kolonie → **Holandané jim vzali Moluky**
- **Španělé**
 - 1469 sňatek Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského → 1479 dynastická unie → převaha nad Portugalskem
 - Plné sjednocení zajistil až vnuk **Karel V. → Španělsko**
 - 1492 – dokončení **reconquisty** (zpětné vytlačení Maurů z Pyrenejského poloostrova, v reakci na jejich předchozí invazi do oblasti) – **dobytí Granady** (posledního islámského státu na Pyrenejském poloostrově) → **úloha katolické víry při vytvoření státu → inkvizice: pronásledování Arabů a Židů**
 - **Kryštof Kolumbus:** 4 výpravy do Ameriky (1492-1504), 1492 **objevil Bahamy a Antily**
 - Přesvědčil královský pár, aby mu dal peníze
 - **1494 smlouva o sférách vlivu obou mocností v Tordesillas (pod patronací papeže): Španělsko a Portugalsko se rozdělily → P: Brazílie, Afrika, Asie, Š: Amerika, na Asii smlouva rozšířena 1529**
 - 1513 Vasco de **Balboa objevuje Panamskou šíji**
 - 1319-22: **Magalhaes** (Portugalec ve španělských službách) pořádá cestu kolem světa → **1. přímý důkaz o kulatosti země** (i když o tom už nikdo nepochyboval) → **převaha Španělů**
 - **Dobytí Střední a Jižní Ameriky:**
 - Obchod s kořením byl velmi ceněný, zpáteční loď s trochou koření zaplatila celou výpravu
 - **Antily**
 - 1519-1521: **Cortéz vyvrátil říši Aztéků** (byli vyspělí z hlediska astronomie, písma, medicíny, ale neznali kovy) – využil místní občanské války a postavil se proti nim: Aztékové měli sice celou armádu, ale stála proti nim děla, koně, brnění, meče, ani neměli přesvědčení o vlastní nadřazenosti, kromě střetu zbraní i střet mentality → Evropané byli agresivní proti neagresivním, nejistým Aztékům (i když paradoxně vládli tvrdě jiným kmenům), měli i pocit, že jsou jim nadřazeni
 - 1532 **Pizarro vyvrátil říši Inků** (od 12. století), Inkové též znali písmo, astronomii, lékařství, školství a aspoň i bronz, ale nic víc

- Do r. 1567 postupné **získávání říše Mayů** – nejednotné, spíše městské státy – opět byli vyspělí, ale neznali kovy
- **Angličané**
 - 15./16. st. **Cabot** (Benátčan, Anglie mu ale dala peníze) v Severní Americe – zatím jen objevitelské cesty (kvůli **smlouvě v Tordesillas** nemohli na jih)
 - Pirát **Drake kradl** v 2. pol. 16. století **zboží Španělům**
 - **Raleigh** se **pokusil založit Virginii** (USA, 1. kolonizační pokus)
 - 1607 – **Jamestown, 1.kolonie**
- **Holandané**
 - Jsou to hlavně obchodníci → **obchod hlavně s cenným kořením**
 - Od 80. let 16. století získali **Indonésii**, tu měli až do poloviny 20. století
 - Portugalsku převzali **Moluky**
- **Francouzi**
 - **Cartier** 1535 založil **Québec** a **objevil řeku sv. Vavřince**

13) Důsledky objevů: přesun obchodních center, cenová revoluce, rozbití středověkého obrazu světa, nové plodiny, nemoci, nerovnoměrný vývoj Evropy, expanze evropské civilizace

- 1 z největších zlomů v Evropských dějinách – **rozbití středověkého obrazu světa** (není jen Evropa, ale i jiné kontinenty)
- Urychlení ekonomického rozvoje Evropy → hlavně západu x východ spíše stagnuje, tam nikdo moc nejedí kvůli Mongolům a Turkům
- **Cenová revoluce** – P a Š začali vrhat drahé kovy do oběhu → zvedlo to ceny, A a F měli nějaké výrobky, co jim mohli prodat (jenže venkov prodělává x výroba voňavek) → odpor proti vládám – ty vedou války, nejhůř to dopadá na SŘŘ, nemají zlato a stříbro a nic do Š a P neprodají – nemají co a je to daleko
- **Koloniální říše** (technická nadřazenost, „náboženská – kulturní nadřazenost“ → ne doslova, ale byla to mentalita Evropanů, připadali si nadřazení – jejich víra byla jejich hlavní hnací silou)
- **Dovoz:** drahé kovy, drahokamy, perly, koření, hedvábí, porcelán, slonovina, otroci
- **Nové plodiny:** brambory, kukuřice, tabák, rajčata, ananas, slunečnice, kakao, krocan) x do Ameriky se dostal **kůň**
- **Nemoci: do Evropy:** syfilis x z Evropy: chřipka, neštovičky, spalničky
- Přesun obchodních cest a ekonomických aktivit do **západní Evropy**
- **Nejrychlejší rozvoj = Nizozemí a Anglie** – nejen kolonie, ale své výrobky dostávali na trh jiných koloniálních mocností (výměna za jimi dovezené drahé kovy)
 - **Španělsko a Portugalsko** sice vozily z kolonií drahé kovy, ale hned to utratily právě u Angličanů, nebo u jiných západních států → v P a Š se zruinovala ekonomika tím, že si vyhnaly **Maury, kteří jim tam pracovali**

14) katolíci, evangelíci, pravoslavní, ortodoxní, protestanti, luteráni, kalvinisté, puritáni, hugenoti, křesťané

- Křesťané:
 - Pravoslavní = ortodoxní
 - Katolíci
 - Evangelíci = protestanti
 - Luteráni
 - Anglikáni
 - Kalvinisté
 - Puritáni
 - Hugenoti

10. MATURITNÍ OTÁZKA

1. Český stavovský stát (1471–1620)

a. Proč byl zvolen č. králem Vladislav Jagellonský, olomoucké úmluvy, náboženský smír

- Vladislav Jagellonský byl zvolen na **doporučení Jiřího z Poděbrad** (Jiřího synové byli utrakvisté a Jiří chtěl, aby měly Čechy už klid)
- **Olomoucké úmluvy 1478/79**
 - Vladislav je pouze v Čechách
 - **Úmluvy ukončují válku s Matyášem Korvínem**
 - Korvínovi se to též hodilo, sám měl konflikty s Turky
 - 1490 Korvín umírá bez potomků → personální **unie českého a uherského království** → Vládne Vladislav, přesídluje do Pešti, protože jsou Uhry větší a významnější
- **Náboženský smír**
 - Opět probíhají souboje utrakvistů a katolíků → katolíci chtěli převrat, opět byli radními → **2. pražská defenestrace 1483** → utrakvisté je vyházeli z oken
 - **Sněm v Kutné Hoře 1485**: katolíci se konečně smířili se situací a uznali kompaktáta → náboženský mír a v zemi **skutečný mír** → hospodářská obnova země (peníze už nemusí být jenom z daní → roboty a podnikání šlechty)

b. Jak řeší v době Jagellonců šlechta nedostatek pracovních sil (proč jich byl nedostatek) a proč to vede ke konfliktu s městy (Vladislavské zřízení zemské, Svatováclavská smlouva)

- Je nedostatek poddaných (husitské války, války za Jiřího z Poděbrad, náboženské konflikty, dlouho není klid – sto let nepřibývá lidí, ale šlechta neubývá), šlechta má nižší příjmy, potřebuje si udržet životní úroveň → **režijní velkostatek = roboty za peníze = podnikání šlechty** („začíná novověk, mění se doba“)
 - Rybníkářství (Pernštejnové, Rožmberkové)
 - Pivovarnictví → konflikt s královskými městy (právo na pivovarnictví měla pouze královská města, šlechta to ale porušuje a vaří i prodává pivo v poddanských městech)
 - Rozmach poddanských měst, šlechta jim uděluje výsady a král se k tomu nijak nevyjadřuje
 - Námezdní práce na dominikálu, roboty je málo
 - Poslední rozmach těžby stříbra (Jáchymov – tolary, KH)
 - **Stavovský stát** (= 3. typ státu, klesá moc panovníka → moc v rukou šlechty a měst → neudržitelné)
 - **Královská města x šlechta** (panstvo + rytíři)
 - Král do konfliktu nezasahuje (říká se mu král „Dobře“)
 - **1500: 1. zemská ústava Vladislavské zřízení zemské** → Vladislav je vydává pod tlakem šlechty
 - Šlechta má vojsko na rozdíl od měst
 - **Města přišla o politická práva** = hlasování na zemském sněmu, a **o hospodářská privilegia** → řinčení zbraněmi: města sebrala peníze na válku → schylovalo se k mocenské občanské válce, ale nakonec k ní nedošlo
 - Vladislav Jagellonský umírá a jeho syn **Ludvík** se snaží situaci uklidnit **kompromisem**
 - **1517 vydává Svatováclavskou smlouvu**
 - **Politická práva se městům vrátila, ale hospodářská privilegia již ne**
- ↓
- **Stavovský stát**: o politickou moc se dělí stavy zastoupené na zemském sněmu (jinak v Čechách a jinak na Moravě)

c. Proč byl zvolen č. králem Ferdinand I., 1. pokus o vzpouru proti němu

- Ludvík Jagellonský umírá v bitvě u Moháče
 - Je to bitva s Turky
 - Po jejím konci se opět uvolňuje český a uherský trůn
- Je potřeba na trůn dosadit někoho, kdo zabrání postupu Turků → **Ferdinand I. Habsburský** byl pár let v manželství s Annou, sestrou Ludvíka, a začal usilovat o český a uherský trůn → zemský sněm měl ale právo na volbu panovníka, takže na jeho dědičné právo příliš nekoukali – nakonec ho ale zvolili, aby zabránil těm Turkům

- o Ferdinand nasliboval před volbou spoustu věcí (dodržování kompaktát, přenesení sídla do Prahy a respektování svobody českých stavů) → nedodržel však prakticky nic
- o **Ferdinand**
 - zastánce **absolutismu**, čímž se dostal do konfliktu s českými stavy
 - prosazování **katolického vyznání** x většina obyvatel Čech jsou utrakvisté
 - **měštům omezoval privilegia** a vybíral na nich vysoké daně
- o **1. pokus o vzpouru proti němu**
 - **Šmalkaldská válka mezi katolíky a luterány v SŘŘ** – císař Karel V. požádal F. o pomoc a ten bez souhlasu zemského sněmu svolal zemskou hotovost k tažení do SŘŘ → čeští šlechtici mu však vypověděli poslušnost → **měšťansko-šlechtická opozice** → **avšak potlačeno**
 - F. odebrává měštům politická práva, musejí mu odevzdat střelné zbraně a pozemkový majetek, tvrdé sankce, posílení pravomocí královských rychtářů
 - F.: tresty pro výstrahu (popravy) + konfiskace majetku některým šlechticům
- o Uvědomoval si ale důležitost smíru mezi katolíky a utrakvisty → **poprosil Tridentský koncil o udělení výjímky pro České země, aby mohli nekatolíci přijímat podobojí** (staroutrakvisté k Římu stále vzhlíželi, jen malá odlišnost) → vyhověno

d. Proč a kým byla sestavena Česká konfese, okolnosti přijetí Rudolfova Majestátu

- o Po smrti Ferdinanda na český trůn nastupuje jeho syn **Maxmilián II.**
 - Sympatizuje s nekatolickými náboženstvími, ale je těžké odolat vlivu papeže (sepjetí Habsburků a církve je zásadní)
 - V Českých zemích jsou tři nekatolická náboženství: Jednota bratrská, staroutrakvisté, luteráni (novo utrakvisté) x platí stará kompaktáta – nezahrnují Jednotu bratrskou a novoutrakvisty
 - ↓
 - Církve hledají společnou řeč, neboť katolictví přechází do ofenzívy (1556 příchod jezuitů, 1561 obnoveno katolické arcibiskupství)
 - Česká konfese 1575
 - = společný program 3 církví, vrcholný orgán = konzistoř (15 defensorů – volí stavy)
 - Předloženo zemskému sněmu, snaha zlegalizovat svou víru
 - '67 jsou panovníkem sice zrušena kompaktáta ale
 - ↓
 - Maxmilián nejdříve podporuje, ale pak svůj souhlas odvolává kvůli papežovi a španělským příbuzným (?)
- o **Rudolfův majestát**
 - Rudolf byl militantní katolík, nevyrovnaný a neschopný panovník
 - Přesouvá se do Prahy z Vídně (bál se Osmanské říše)
 - V Čechách zastávají katolíci nejvyšší úřady, i když je jich málo
 - 1609 vrcholí přípravy střetu mezi nekatolickými stavy a císařem → zemský sněm → stavové požadují náboženské svobody vypsané v české konfesi → sněm ale bez výsledku ukončen
 - Stavovskou opozicí byl poté svolán nový sněm, který byl ale Rudolfem zakázán, protože byl vyhlášen bez jeho souhlasu → ignorováno → nakonec to povolil ze strachu z konfrontace
 - Jednání ale nevedlo k vytyčenému cíli → stavovská opozice ustavila vládu třiceti direktorů, která převzala vládu v zemi
 - Majestát Rudolf nakonec podepsal, ale nikdy se nesmířil s tím, že k tomu byl donucen
 - Víra je individuální záležitost!

e. Matyáš a české země, příčiny konfliktu, mylné předpoklady českých stavů

- o R = císař + č. a uherský král (trochu jako Václav IV., popudlivý, vztekly), rozhádal se s Vídní (i proto se přestěhoval do Prahy) – v Uhrách jsou Turci, ale začíná se to tam obracet – války s Turky jsou úspěšné, část se Turkům vyrvala z moci (Maďaři se snaží profitovat buď od Hab. nebo od Turků → a chtějí tedy na Rudolfovi náboženskou svobodu (buď ti tam pustíme Turky, nebo nám ji dáš, ale Rudolf je silný katolík → říká jim ne) → Maďaři povstali → Matyáš (mladší brácha R) to tam jel vyřešit – úspěšně → oni ho udělali

uherským králem (takže vzal R. uherské království) a postupně mu sebral všechno, i včetně Vídně. Jenom Prahu ne.

- o Česká šlechta se R. ptá, jestli chce zůstat, musí podepsat konfesi → R.: nepodepíšu x M sem táhne s armádou → R. teče do bot: *já vám to podepíšu (Rudolfův majestát)* → konflikt s českými stavy → Rudolf zbaven trůnu a umírá → nastupuje M na trůn (Češi dali přednost Rudolfovi) → porušuje jim majestát, protože jim to Rudolf podepsal – neměl ho rád)
- o Rudolf vyhrává proti Turkům a pokouší se je rekatolizovat → vyvolá to konflikt, který urovná až mladší bratr Matyáš (náboženský svoboda v Uhrách)
- o Čechy jsou stále stavovský stát, můžou M. blokovat v daních → on po nich ty daně teda nechce, aby jim nemusel v ničem ustupovat a do všech vysokých funkcí jmenuje katolíky (i když jich je jen 15 %) a mlčí při porušování Rudolfova majestátu → stavové se schází, neodpovídá jim, zakazuje jim další setkávání, nic od nich on nepotřebuje → na jednom tom zemském sněmu využil nedohody mezi šlechtou, která vyústila v to, že nepřítomnost utrakvistů na sněmu mu umožnila, aby mu šlechta odhlasovala daně na pět let dopředu (1618).
- o Nekatolická šlechta se sešla, co máme dělat, když nám zakázal se i scházet, rozhodnou se nakonec, že půjdou a vyhodí místodržitelé z okna (bylo jich deset, ale našli tam jen dva, ten hlavní tam ale nebyl – Lobkowitz) → udělali nakonec vládu direktorů (která ale nakonec nevládla) → stavovské vojsko → rok potyčky s M. armádou. M. umírá a nastupuje Ferdinand II. (1619) – toho neuznali jako krále a začíná 30letá válka. Ten je nakonec porazil na Bílé hoře 1620 s pomocí Španělů.

2. Absolutismus

a) Charakteristické znaky absolutismu (Francie od náboženských válek po Ludvíka XIV. včetně ekonomiky a expanze)

- o Dokázaly ho obejít: Anglie, Nizozemí, Švýcarsko, Polsko (to to zničilo, stavy se moc praly → rozpad na tři části)
- o Panovnický absolutismus se opírá o úřednickou šlechtu, placenou armádu a spolupráci (moc) nad církví
- o Konfrontace zemí → větší náklady → boje ekonomik
- o ↓
- o Další rozvoj – jednotná státní správa → úřednická šlechta (šlechta má pořád své panství, podniká zde, ale to území jako takové – vybírání daní, soudy – spravuje státní správa
 - Jednotná ekonomika země → panovníkova správa nad ekonomikou (třeba výstavba komunikací → přesun armády)
- o Absolutismus přišel na řadu, když panovník zvítězil nad stavy (stavy přišly o jakákoliv privilegia podílet se na moci (ekonomické ale mají)
- o **Náboženské války ve Francii**
 - **1) Francie x Habsburkové** – o vliv v Itálii a na pomezí Francie a SŘŘ
 - **2) náboženský konflikt** – občanská válka
 - **Katolíci** (vévodové de Guise, královská rodina: 3 bratři + jejich matka Kateřina Medicejská – nákladný královský rod)
 - **Hugenoti** (jih + západ Francie, **Jindřich Navarrský**): kritika nákladného dvora, nákladných válek, dopady cenové revoluce – chtějí omezit katolickou církev a vzít její majetek → požadavek sekularizace půdy (= vzít půdu církvi)
 - **1572 bartolomějská noc**: JN si po zajištění musel vzít královskou princeznu, ale ta svatba byla jen záminka k vyvraždění hugenotů pozvaných na svatbu
 - ↓
 - **JN** musí přestoupit ke katolictví, jenže později jim opět utíká zpět na jih, protože tam je téměř nezávislý hugenotský stát – znovu stojí v čele hugenotů
 - Zavraždění Jindřicha de Guise
 - Zavraždění (později) Jindřicha III. (syn Kateřiny)
 - JN je nejbližší příbuzný → má být králem
 - **JN:**
 - o Posílení panovnické moci

- Přijímá katolictví (posílí tak svou moc, uznají ho králem ve Francii i ve zbytek Evropy – jako hugenot by neměl šanci)
- Edikt nantský (1598): náboženská svoboda ve Francii (svoboda pro hugenoty i katolíky)
- Guisové ztratili sympatie, protože povolali španělské vojsko do země
- JN se stává králem, nastupuje dynastie Bourbonů → upevnění absolutismu → JN jméno teď Jindřich IV. Bourbonský
- **Centralizace** (úřednická šlechta, armáda, daně)
- **Vnitropolitická stabilita**
- Náboženská tolerance
- **Ludvík XIV.**
 - Králem jako malé dítě → vládl za něj kardinál Mazarin – povstání frondy (Paříže) proti němu – přidává se i šlechta (chce na tom získat více moci): Pařížané jsou poraženi, zkorumpování šlechty – vládl sám a řídil si každého ministra zvlášť
 - **Principy absolutismu:**
 - Vyloučení z podílu na moci příslušníků královské rodiny → vládne jenom jeden
 - Vyloučení z podílu na moci vysoké šlechty (hl. té regionální) → vysoká šlechta musí poslouchat vládu, regiony nesmí dělat vlastní politiku
 - Ministři odborníci (hl. ze středních vrstev) → nemusí mít titul
 - Úřednická šlechta a úředníci
 - Policie
 - Kariéra pouze ze dvora (Versailles)
 - Oporou moci je katolicismus (1658 zrušení ediktu nantského)
 - Ze zásluhy a za peníze je možno stát se šlechticem – cíl mnoha podnikatelů a státních byrokratů → potom si šli koupit půdu a žít jako rentiér → francouzská šlechta ale není stejná jako anglická šlechta
 - **Ekonomika:**
 - **Merkantilismus** → hromadění „domácích“ peněz → na armádu a dvůr
 - Zákaz vývozu drahých kovů, podpora exportu (→ manufaktury, investiční pobídky)
 - Zakládání manufaktur
 - Export luxusního zboží (látky, parfémů)
 - **Expanze**
 - Neustálé války se státy SŘŘ a Habsburky, Nizozemím
 - Územní zisky: kus Belgie, (cílem F. je vždycky dostat se k Rýnu), pevnosti nějaké, potom vládla ve Španělsku a jejich koloniemi

b) Španělsko po nástupu Habsburků (úloha a postavení církve, omezování práv stavů, úpadek domácí ekonomiky), rozdělení Nizozemí

- **Katolická církev** má velkou autoritu a připisuje se jí zásadní podíl na reconquistě
 - 1480 reorganizuje španělskou inkvizici → kontrola konvertitů z islámu a židovství
- 16. století: vyhnání Maurů → okamžitý zisk státu, ale dlouhodobé poškození ekonomiky
- 1516: zvolen **Karel V.**
 - Opírá se o církev a vysokou šlechtu (grandi), potlačil města a stavy (tak, že zdanil podnikání) – pro šlechtu začíná být podnikání nedůstojné
- **Filip II.**
 - Upevňuje absolutismus, Španělsko je nejsilnější v západní Evropě (mír s Francií, velké vítězství nad Turky)
 - Hromada drahých kovů z Ameriky

- Peníze cpal do všeho, co bylo protireformační, či protikalvinistické → podporoval jen katolictví, válčil s každým, kdo nebyl katolík, investoval do katolíků ve válce s nekatolíky (Nizozemí, Francie, SŘŘ, Marie Stuartovna)
- Válka s Anglií: 1588 zkáza Armady u anglických břehů → zničení španělských lodí → konec Španělska (už nemohli vozit drahé kovy z Ameriky) – Filip totiž podporoval Marii Stuartovnu proti Alžbětě I.
- Veškeré investování peněz mu bylo osudným → obrovské náklady → úpadek

○ **Revoluce v Nizozemí**

- Patřilo Španělsku
- Silná ekonomika (silné obchodování, pomáhají španělskému obchodu loděmi)
- Obchod se španělským zámořím (Antverpy) x španělské daně (Španělé jim ale uvalují daně, hlavně na podnikání – Filip II.)
- Kalvinismus x španělský katolicismus (→ prosazování katolicismu proti kalvinismu)
- Stavovské svobody x absolutismus (zrušit stavy, zavést centralizaci)
- Průběh revoluce:
 - Odpor proti Habsburkům a katolictví
 - Povstání (strhávání katolických symbolů = obrazoborci) x teror vévody z Alby (potlačil povstání)
 - ↓
 - **Revoluce** → nejdřív jen lidové povstání, teď už se zapojuje i šlechta
 - **Vilém Oranžský**, gézové („žebráci“) – v čele revoluce za nezávislost Nizozemí
- **Výsledek:**
 - **1579 utrechtská unie** – odpojení od Španělska
 - Státní náboženství = **kalvinismus**
 - → **Spojené Nizozemí (republika, 7 provincií, v čele místodržitel Vilém Oranžský)** – rozvoj kapitalismu, velmoc → obchody, podnikání, kolonie (Indonésie, ostrovy koření)
 - Jižní provincie = španělské Nizozemí (**Belgie**), **katolictví, zůstala Španělsku**

c) **Války o dědictví španělské**

- **1700 umírá poslední španělský bezdětný Habsburk Karel II.**
 - Tlačili na něj příbuzní co s dědictvím → do závěti napíše vnuka Ludvíka XIV. Jako svého nástupce → pro Ludvíka skvělé, pro zbytek Evropy tolik ne – balanc mocí narušen:
 - Anglie, Prusko, Nizozemí, Rakousko a další napadnou Francii a Španělsko – nepřátelé ze všech stran x Ludvík je ale schopen vše vyhrát
 - Karel IV. Habsburský měl získat Španělsko a jeho bratr Josef I. byl císař SŘŘ, jenže když Josef náhle umřel, SŘŘ přistálo do klína Karlovi a to už by toho Habsburkové měli až moc → problémové
 - Nakonec se ale dohodli (Anglie dohodu propagovala nejvíc)
 - **1714 Rastattský mír:** konec války (prosazeno hlavně Anglií, nechtěla, aby Habsburkové, nebo Francouzové posílili na moci)
 - Výsledek: **Ve Španělsku budou vládnout Bourboni (vnuk Ludvíka XIV.) – Filip V., ale vzdá se tak svého nároku na trůn francouzský** → aby nevznikla velká mocnost Bourbonů
- Anglie na tom dostala nejvíce

d) **Rusko v době nástupu Ivana Hrozného (přístup k moři, obchod, sousedé, města. M = 3.Řím), co sledoval Ivan IV. reformami (zemština, opričnina), co byla smuta, jaká instituce zachránila Rusko – nástup nové dynastie**

- Obnovení Ruska po porážce Zlaté Hordy 1480, končí její nadvláda
- V Rusku vládou knížata (Rurikovci) → rozdělení na knížectví
- Sousedé = nepřátelé
 - Livonsko – války celé století, pak získáno Švédý
 - Švédové, Poláci, Turci (Krymský chanát)

- Rusko je izolované od Evropy, všude nepřátelé, nemají přístup k moři, což je důležité pro obchod
- Hospodářská a sociální situace:
 - **Votčina (bojaři) a poměstí (služebná šlechta)** → všechna půda rozdělena na votčinu (ta je nejúrodnější, vlastní ji bojaři (vysoká šlechta) – odporují knížeti) a poměstí (půda pro služebnou/úřednickou šlechtu od panovníka)
 - **Města ≠ centra řemesel**, ale spíše opevněné osady bojarů, nemají politickou roli: zemědělský ráz
 - Malý obchod
- **Církev**
 - 1492 moskevský metropolita: **Moskva je prohlášena za 3. Řím** → prohlášení pravoslaví za jediné pravé náboženství
 - 1589 moskevský arcibiskup = **patriarcha**
 - ↓
 - **Spojení církve** (→ podřízena světské moci – brala to jako svou povinnost) **a státu** → spolupráce patriarchy a knížete
- **Knížecí moc:** omezována bojary (kruté boje mezi šlechtou o moc a půdu) – tradice krutovlády
- **Ivan IV. Hrozný**
 - **Císař (car)** → Rusko už není knížectví, ale carství
 - **Boj s bojary**
 - Snaha přesunout moc od bojarů ke služebné šlechtě
 - Reforma soudnictví a státní správy
 - Reforma výběru daní
 - Reforma armády
 - 1565 zemština (chudá půda pro bojary) x **opričnina** (dříve votčina, zabavená půda bojarů → služebné šlechtě)
 - ↓
 - **Samoděržaví** (car má absolutní moc)
 - **Smuta** = období rozvratu Ruska po smrti Ivana
 - Slabomyslný syn Fjodor umřel (zabit Ivanem, zahynul i druhý syn)
 - Boris Godunov je carem, opričník, proti němu bojaři
 - Rozvrat státu, útky poddaných, země pustne, občanská válka mezi opričníky a bojary
 - Zásahy Polska: dosadit v Rusku cara → Poláci se chovali v Rusku jako osvoboditelé → povstání proti nim, zabili Lžidimitrije, kterého Poláci podporovali
 - Zabit i Lžidimitrij II. + obklíčení Poláků v Kremlu (kanibalismus)
 - Během smuty bylo zničeno v mnoha oblastech Ruska 9/10 hospodářství
 - Jediná zbylá autorita = **církev**
 - **Církev svolala zemský sněm** (+ šlechta a města)
 - **Volba cara M. Fjodoroviče Romanova** – postavila se za něj církev – jeho otec patriarcha → carská moc znovu získává na vážnosti → monarchie zachráněna

e) Petr I. (jakou vizí byl veden, řemesla, armáda, situace nevolníků, infrastruktura, státní správa, jakou vedl nejdůležitější válku, kdy a s jakým výsledkem?), Kateřina Veliká a dotvoření základních hranic Ruska

- Petr chtěl provést rychlé reformy a dostat Rusko do Evropy
- **Absolutismus v Rusku** (klidně dal popravit syna)...zemřel ale při pomoci lidem při záplavách
- Země: katastrofální **zaostalost, dvojplošné** zemědělství, není přístup k moři, **zaostalá řemesla** → špatně vyzbrojená armáda (→ špatné manufaktury)
- Petr: **kopírování západu** (ale často je slupka – vousy, šaty x ale ne myšlení)
- **Reformy**
 - Pozvednout řemesla a manufaktury → řemeslníci z ciziny (zvýšil daně nevolníkům) x manufaktury zůstávají nevolnické

- Státní správa → povinnost šlechtice sloužit státu (voják/úředník), gubernie (→ ze šlechtických panství udělal státní regiony s něčím jako guvernérem), evidence obyvatelstva (→ aby šlechta netajila nevolníky)
- Zakládání škol → ale ne povinná školní docházka
- Výstavba infrastruktury (silnice, průplavy)
- Ale situace nevolníků se nezlepšila → proč? (daň z hlavy, nevolnické manufaktury)
- Reforma armády (výcvik, zbraně)
- **Severní válka**
 - **Švédsko x Dánsko, Polsko, Rusko** → Švédsko poráží Dánsko a Rusko (1700 Narva), drancování Polska
 - **1703 Petrohrad** → Petr založil město jako most do Evropy, modernizace výzbroje a vedení boje
 - **Švédsko se chce spojit s Turky** – bitva u Poltavy s Ruskem → Rusko vyhrálo, švédský král prchá k Turkům → konec švédské velmoci → Rusko získalo švédské oblasti **a přístup do Evropy**
- **Kateřina Veliká**
 - Němka (otec byl správce pruské pevnosti)
 - Vzdělaná a ambiciózní
 - Manžel Petr III. carem po sérii palácových převratů – neschopný alkoholik → dala ho zabít pomocí důstojníků → prohlásila se carevnou
 - Četla osvícence, ale pochopila Rusko, ví, že nemůže zrušit nevolnictví
 - Úspěšná zahraniční politika – přístup k Černému moři, dělení Polska
 - Rozvoj ekonomiky (manufaktury, ale potlačení nevolnických vzpour)
 - Rusko = velmoc

3. Třicetiletá válka (1618-1648)

a) Příčiny:

- První celoevropský konflikt
- Boj Habsburků o dominanci v Evropě
- Oficiálně šlo o víru – naposledy!
- Složitá náboženská situace
- Posílení centralizace a panovnického absolutismu

b) Česká otázka

- Těžiště moci se přesouvá ze Španělska do Rakouska (strategičtější pozice)
- Habsburkové potřebují posílit svoji moc
- Porušování Majestátu a nakonec i jeho zrušení Ferdinandem II. (bratranec Matyáše, převzal po něm vládu) → povstání utrakvistů (defenestrace)
- Válka lokální a ohledně náboženství (tak to probíhalo i ohledně dánské otázky) x švédská a francouzská otázka byla kontinentální a politická
- Rebelství protestantů se rozlévá po Německu → Ferdinand žádá o pomoc svého synovce španělského krále Filipa IV. → souhlasí: mohlo by mu to pomoci obnovit nadvládu nad Nizozemím x Češi zatím hledají pomoc kde mohou (mohla by Skandinávie – ti ale chtějí absolutismus a v Česku jsou samá povstání, Holanďani – ti pomáhali i Sedmihradsko, půlka Německa x jediný člověk, co rozuměl mezinárodní politice jim říkal, ať dělají politickou koalici, ne náboženskou – špatný odhad situace ze strany Čechů) → Fridrich Falcký se stává českým králem (stál v čele protestantské unie v Německu – půlka Německa – Sasko, Falc atd.):
 - Bitva na Bílé hoře 1620: Ferdinand x Fridrich → Ferdinand s přehledem poráží českou stranu, Faltové nás pak vyměnili za nabídnutou Lužici od Ferdinanda II.

c) Etapy, spojenci a výsledek:

- **Česká otázka**
- **Dánská válka** – Dánsko spolu s Anglií, Skotskem podpora Nizozemí (jsou protestanti, blízko SŘŘ, i když se o něj do teď nezajímali, jdou jim pomoci) – budou pod tlakem SŘŘ (teď už jsou Čechy zase jejich součástí), Španělska, Uher a Řecka
 - Dánsko: na severu SŘŘ, dokonce má i několik oblastí v SŘŘ
 - Dánové byli nakonec poraženi a s nimi i protestanti

- **Švédská válka** (už to není soustředěno kolem SŘŘ a kolem náboženství)
 - Švédský král Gustav Adolf = luterán a skvělý velitel → zaútočí na SŘŘ na pomoc protestantům a porazí SŘŘ v bitvě u Breitenfeldu
 - Francie (Ludvík XIII.) se přidává na stranu Švédska → financování Švédů ve válce → proč? Náboženství ustupuje do pozadí konfliktu a vše začíná být více politické → chce vybalancovat moc mocností v Evropě → omezit sílu Habsburků, kteří Francii obklopují z obou stran
 - Gustav ale najednou umírá a Švédsko se stahuje do ústraní
- ↓
- **Francouzská válka**
 - Povinnosti Francie a Švédska se prohazují → **Francie bude bojovat** a Švédové budou zajišťovat finance
 - **SŘŘ a Francie jsou tvrdě proti sobě**, drsné válčení, některé oblasti přišly o 66 % jejich obyvatelstva
 - **Vestfálský mír 1648:**
 - Oslabuje SŘŘ → ničí se celá idea toho, že by SŘŘ byla impériem
 - Nizozemí získává nezávislost od Španělska
 - Prusko získává více území
 - Teritorium získává Francie, rivalita mezi Francií a Německem se teď ještě víc umocňuje
 - Švýcarsko se stává nezávislým (ze SŘŘ)
- **Umocňuje se svoboda náboženství ve společnosti** (→ kalvinismus je přijat)
- **Náboženství ztrácí** svou roli ve světském světě a politika jako taková se stává mnohem silnějším a větším hráčem
- byla to poslední válka součástí protestantské revoluce a také poslední válka ohledně náboženství v Evropě
- Anglie získala **Gibraltar**

11. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Baroko jako syntéza absolutismu, protireformace a tvůrčího individualismu

- **Baroko**
 - Itálie, kulturní a myšlenkový vývoj Evropy od konce 16. století do části 18. století
 - Jedna z největších snah o kulturní unifikaci
- **Klasické baroko**
 - **Návrat ke gotické religiozitě** (lidé po nenáboženské renesanci, kde jistotou byl rozum, **opět hledají jistotu** – a naposledy ji hledají v náboženství) x vědecká revoluce (staví na bezpředsudkovém myšlení)
 - **Syntéza dynastického** (= dědičnost trůnu) **absolutismu** (tam kde je baroko, stojí na katolické víře) + **protireformace** (gotická religiozita, ideologický přinucovací aparát, sv. Ignác (zakladatel jezuitského řádu a sepsal řeholy): „*cesta k víře vede prostřednictvím názorné představy o věcech víry.*“ → srozumitelně (emotivně) zachytit a oživit → kontrola obsahu – umělci se hádají s církví, chtějí se vyjadřovat individuálně
 - Syntéza absolutismu a tvůrčího individualismu (svobodomyšlná tradice zrozená renesancí) → odmítnutí renesanční klidné umírněnosti a pravidelnosti → výboje v oblasti formy

2) Prvky barokního výrazu, baroko jako reakce na otřesy doby, baroko jako návrat k jistotám

- **Další vlivy klasického baroka**
 - Rozpad katolického universalismu (ztráta univerzálního systému hodnot)
 - Reflexe bídy, hladu, utrpení 30leté války
 - Člověk je vzdělanější, náboženské citění je niternější
 - Zmatky, nejistota, deprese
 - ↓
 - **DOBROVOLNÝ OBRAT K NÁBOŽENSKÝM JISTOTÁM**
 - Lidé to nakonec rádi přijali
 - Krásné katolické kostely, klidná mluva kněze, nesmí se v určitý den do práce
 - Kněz nám pomůže dostat se z depresí
 - Zisky investují naposledy středověké vrstvy: šlechta a církve zisky po 30leté válce v souvislosti s prolomením bludného kruhu středověkého zemědělství
 - Zisky rostou → mohutné umělecké podnikání, které už buržoazie bude odmítat → zásadní poznamenání rázů české krajiny
- Prvky barokního výrazu:
 - Příímka nahrazena **křivkou**
 - Úhel nahrazen **obloukem**
 - Člověk je v neustálém **pohybu a vzrušení**
 - Intenzita prožitků
 - Detail
 - Místo renesančního světského hrdiny → mučedník a asketa
 - Není to jen umělecký sloh, ale způsob života

3) Dynamické baroko a barokní klasicismus – zdůvodnit rozdíl, barokní gotika

- **Barokní klasicismus**
 - Ve Francii (i když je dávno katolická) a protestantských zemích kvůli:
 - Jansenistům (kritika nákladnosti církve), pietisté: skromnost, upřímnost víry, prosazují kontrolu církve → střídmější forma
 - Vědecká revoluce (renesanční tradice se drží na Západě)
 - Francouzská šlechta – vzdělaná, méně emocí, podporovala Moliéra, zajímá se o vzdělání více než o náboženství

- Ludvík XIV. – odpor k habsburskému baroku s jeho citovou exaltovaností + odpor k Habsburkům celkově, potřebuje perfektní pevnosti, snaží se dobývat, peníze musí mít on na stát, ne na církve
- ↓
- Přímé linie, jasná racionální schémata, ukázněnost barokních forem
- **Rozdíl dynamického baroka a barokního klasicismu**
 - **DB** je více orientované na církve a na náboženství a víru jako takovou, považuje ji za své spasení a dává církvi až moc velkou úlohu a důvěru
 - **BK** je více racionální, nechce se církvi moc poddávat, nechce do ní zbytečně investovat peníze, ty jsou potřeba pro panovníka a pro stát, víra by měla být niternější, měl by se podporovat i rozum a vzdělání
- **Barokní gotika**
 - Vzniká v Čechách
 - U nás začali jezuité hodně stavět v klasickém baroku → nová forma nejezuitů → barokní gotika – gotika s moderními prvky baroka, dobře postaveny a ozdobeny („jsme tu déle a koukejte, co stavíme.“)

4) Baroko a rokoko – co je spojuje a co odlišuje

- **Rokoko vs Baroko**
 - R – z Francie x B - z Itálie
 - R vzniká v 1. pol. 18. století x B u nás vrcholí
 - R – hravost, světská témata, radostné stránky života x B – mučedník, asketa
 - Ale oboje ozdobnost, intenzita prožitků
 - R – chce žít carpe diem x B – věří se církvi
- R – Interiéry: miniatury, drobná ozdobná plastika

5) Barokní umělci naši a evropští

6) Ekonomické změny: bludný kruh, manufaktury

- Po roce 1600: nové plodiny: brambory, kukuřice, ale stále trojpolní systém, i když je již menší výměra úhoru, dramaticky se nezvyšuje počet zvířat ani množství hnojiva → díky tomu se přes nepříznivé podmínky počet obyvatel (krom střední Evropy) nesnížil
- Stále bludný kruh středověkého hospodářství
- Od konce 17. století postupně konec trojpolního systému a extenzivního chovu dobytka, pícniny → jetel, vojtěška → uskladnění na zimu → stájový chov, mohu si nechat dobytek i přes zimu → hodně hnojiva → lepší, hojnější, kvalitnější půda → více potravin → růst populace
- Průmyslové plodiny (konopí, len, chmel)
- Formy zemědělského hospodaření:
 - Anglie, Nizozemí – kapitalizace = osobně svobodní nájemci půdy, svobodné pronajímání půdy → vyspělejší státy
 - Feudální nezávislost trvá – půda v rukou šlechtice (ten vykonává i státní správu)
 - V západní Evropě ale lepší podmínky: pozemkový vlastník ≠ administrativní vrchnost)
 - U nás: šlechtický velkostatek, příjem šlechtice = hlavně prodaná produkce velkostatku na trhu → utužení poddanství (1680 povstání → robotní patent Leopolda I.: robotna max. 3 dny v týdnu), produktivita robotní práce = 10 %
- Život v rukou vrchnosti, ale dalo se s nimi dohodnout (svatba, studium)
- Nejhorší situace v Rusku, Polsku – nevolníci (=mužici)
- Řemesla a manufaktury
 - Stále rukodělná výroba, ale nová organizace výroby → manufaktura
 - Železo – poptávka – armáda, textil, sklářství, energie (voda, vítr, dřevo, uhlí)

7) Populační vývoj 1600–1800

- 1600 = 1700 – počet se vyrovnal díky okopaninám, ale jinak 30letá válka, vystěhovalství (→ kolonizace – Anglie, Španělsko), ochlazení → počet obyvatel se ve výsledku nezměnil, ale v průběhu let se nejdříve snižuje a pak zvyšuje
- 1700 → 1800: zdvojnásobení počtu obyvatel (pokles mortality – zdravotní péče, lepší životní podmínky)

8) Změny v sociální stratifikaci

- Stále více lidí je odkázáno na námezdní práci (práce za mzdu, dělníci), bída, hlad trvá
- Poddaní – lidé, co pracují na robotu
 - Rolníci, zemědělci
 - Počet se snižuje
 - Zlepšení podmínek
- Sebevědomí měšťanstva (podnikatelé, vzniká honorace, inteligence – právníci, lékaři, úředníci) → 3. stav (buržoazie)
 - Města se rychle zvětšují, expanze nových profesí
- Aristokracie – pozemkoví vlastníci
 - 100% vliv v armádě i diplomacii
 - Klesá politický vliv
- Potrava: klesá konzumace masa u chudých vrstev, alkoholismus (daně na kořalku), dostatek cukru – levný třtinový z Ameriky (pochází ale z Evropy)
- Patrná diferenciací mezi V, Stř. a Z Evropy: centra se přesouvají na západ
- Už nejen lokální, ale i dálkový a zámořský obchod – 17. st. = 1. silnice
- Merkantilismus = ekonomická teorie, podpora výroby, úbytek dovozu → drahé kovy, panovník podporuje
- Věda zažívá prudký vzestup, vznikají vědecké společnosti → oproti univerzitám důraz na nové poznatky
- Descartes: „vše, co máme je rozum.“ = **racionalismus** x Locke: „Distance mezi tím, co jsme zažili a mezi tím, co být může.“ + „rozum je nepopsaná deska.“ = **empirismus**

9) Osvícenský pohled na svět, na boha, na přírodu, na společnost

- **Osvícenství**
 - Vzniká v Anglii a Francii
 - Nastupuje **věk rozumu**
 - Minulost = temno (protože se tam nepřemýšlelo racionálně?)
 - Řešení politika a společnosti rozumným jednáním → druhý extrém – přecenění možností rozumu
 - Víra v rozum → stačí zkoumat přírodu a lidstvo a úspěch je zaručen
 - Deismus
 - Racio světa můžeme poznat (pryč s dogmatikou církve a barokní zbožností)
 - Bůh asi je, ale k ničemu nám není
 - Bůh je, ale nemá cenu se zabývat teologií
 - Máme možnost poznat svět a jeho uspořádání (církve a temno nám v tom doteď bránily – dřívější interpretace státu = dílo boží)
 - Bůh svět hezky uspořádal, církve nám ale bránily v tom to uspořádání poznat
 - Encyklopedie (racionální slovník věd, řemesel a umění)
 - Diderot a další
 - Deisté až materialisté: i myšlení je materiální, úplně zmizel prostor pro Boha)
 - Přírodní vědy
 - Vytváření systémů přírodních věd

- Třídění rostlinstva, chemických prvků, pokusy s elektrickým proudem, tlakem, gravitace
- **Společenské vědy**
 - Společenská smlouva → moc nepochází od Boha, stát je fiktivní dohoda mezi lidmi → prvotní stav svobody, rovnosti a volnosti někdo zkazil!
 - Absolutismus (F) x Anglie (Locke, už ne abs.) → Locke: prepíšeme společenskou smlouvu → definici moci panovníka, státu a moc, co má v rukách člověk – když není moc panovníka od Boha, musí se to vymyslet jinak → člověk dá nějakou moc do rukou státu, aby jej bránil x panovník ale omezuje přirozená práva → provedme dělbu moci → **Montesquieu**: 3 moci ve státě (soudní, výkonná, zákonodárná), konstituční monarchie
 - Co ale se soukromých majetkem?
 - **Rousseau**: „*O původu nerovnosti mezi lidmi*“ – člověk je od přírody dobrý → kde se stala chyba?
 - **Když první postavil plot!**
 - Nechce sice odstranit všechno soukromé vlastnictví, ale velké majetky na základě nové společenské smlouvy
 - **Pozor: obecná vůle** („pravda“) ≠ **vůle většiny** („ti co si myslí jinou pravdu“) → pozor na nadřazenost na jinými

10) Absolutismus a osvícenský absolutismus

- **Absolutismus**
 - Panovník má všechny tři moci – soudní, výkonnou i zákonodárnou
 - Panovník není omezován a nikomu se nezodpovídá – jeho moc je dána od Boha, může si bez souhlasu přepsat ústavu
 - Má kompetence, které dříve patřili stavům – všechny úřady jsou odvozené od panovníka, má více moci
 - Hlavní opory moci: armáda (platí z daní), byrokracie (má své úředníky) a církve
 - Hlavní příjem: stálé daně – vybírá je přes své úředníky, nemusí čekat na šlechtu
 - Pozitiva: centralizace a organizace státní správy
- **Osvícenský absolutismus**
 - V některých zemích vliv osvětenství na stát (ale nemají absolutismus): Anglie, Nizozemí, Amerika)
 - V některých zemích vliv osvětenství na panovníky – spojit absolutismus a osvětenství (Josef II., Fridrich II., Kateřina Veliká) → **vláda ve prospěch země i poddaných, ale též zefektivnění země pro vedení válek** → manželství z rozumu mezi absolutismem a osvětenstvím
 - Využívat rozumu, zaměstnávat odborníky → zlepšit život poddaným, také (poprvé) kontrola šlechty (aby se lidé nebouřili)
 - V některých zemích snaha osvětenství umlčet (Francie) – neproběhlo ani zdanění šlechty
 - Stát přejímá práva a povinnosti vrchnosti → kontrola šlechty (právník na území šlechty)
 - Stát se snaží o větší sociální spravedlnost (→ nový zákoník), daňovou rovnoprávnost – vstupuje mezi šlechtu a lid

11) Války o dědictví rakouské včetně 7leté války v Evropě a ve světě

- **Války o dědictví rakouské**
 - **SŘŘ**
 - Desítky států a státeků (západní část habsburské monarchie, Prusko, Bavorsko, Sasko, Hannoversko...) + svobodná města (Hamburg)
 - Absolutistické vlády
 - Císař nadále volen kurfiřtským sborem (9 – sedm ze středověku + Hannoversko a Bavorsko), ale vždy to byl Habsburk
 - 1740 ale umírá Karel VI. (1. z Habsburků) → potom napadení Rakouska
 - **Prusko**

- 1701 království (Fridrich I.) z Braniborska, Východního Pruska a území v Porýní (tato území jsou od 30leté války)
- Silná dobře vycvičená armáda (obrovské výdaje)
- Junkeři = velkostatkáři ve službách pruského krále → musí sloužit v armádě + šlechtici → vládli Prusku
- Největší konkurent Habsburků v SŘŘ
- **Fridrich II.** – soupeř Marie Terezie
 - 1740
 - Náboženská tolerance, ale přísný absolutismus
 - Posiluje ekonomiku merkantilismem → cla, zákaz importu, podpora manufaktury, průplavy, splavnost řek
 - Prusku = militaristický stát → bez válek je nuda
 - Války, disciplína, finance, úspory
- **1. slezská válka**
 - Prusko, Bavorsko, Francie x Rakousko, Anglie
 - Ženská nebude na trůně, je ale nejbliž Habsburkům – Marie Terezie požádala Uhry o pomoc (oni v tom ženskou nenechají) → nehrozila jim přímá diktatura z Vídně
 - Bavorský kurfiřt Karel Albrecht zvolen českým králem x Uhry pomohly Marii Terezii! (opět česká chyba)
 - MT znovu ovládla Čechy, Slezsko odstoupeno Prusku
 - Vratislavský mír
- **2. slezská válka**
 - Prusko, Bavorsko, Francie x Rakousko, Anglie
 - Prusko obnovilo válku z obav ze vzrůstající síly Rakouska s podporou Anglie
 - Opět ztráta Slezska – výsledek stejný jako v 1. válce → první etapa ukončena drážďanským mírem
 - Belgie chce Francie (proto je na straně Prusů – původně Nizozemí) → prodleva kvůli reformám → mír v Cáchách
 - Marie Terezie uznána všemi mocnostmi → klid na reformy a přípravu na další válku
- **Sedmiletá válka**
 - Změna aliancí: MT získala na svou stranu Francii a Rusko, Anglie přešla k Prusku
 - Bitva u Kolína – velké vítězství Rakouska, pomohli porazit Prusko, málem jsme dostali zpět Slezsko, ale Rusko pak odešlo a tak to vše bylo úplně zbytečné
 - **Mír:**
 - Slezsko zůstalo Prusku, MT uhájila dědictví, Prusko velmocí díky podpoře Anglie
 - Anglie nejsilnější námořní a koloniální velmocí (Kanada, Indie)
 - Šlo vlastně o válku světovou!

12) Reformy Marie Terezie a Josefa II. (motivace k reformám, ekonomika, státní správa, školství, náboženství právo)

- **Marie Terezie**
 - Nastoupila v mladém věku a hned byla napadena ze všech stran
 - Území nesourodá a s různými zákony, spojena pouze panovníkem a pragmatickou sankcí = nedělitelnost habsburských zemí (1 panovník vládne ve všech těchto zemích)
 - Po porážkách ve válkách přešla na reformy → potřebuje, aby její stát byl konkurenceschopný (válečně i ekonomicky)
 - Dokázala si vybrat schopné lidi
 - **Ekonomické reformy:**
 - 1748: **tereziánský katastr** = soupis půdy (zatím jen poddanské, polí) → kolik toho kdo má a jak velké pole to je → stanovení daní

- Jednotný systém měř a vah
- Odstranění vnitřních cel (ale ne s Uhrami)
- Zpevnění silnic – podél stromy = stín, pošty, likvidace cechů → uvolnění konkurence, aby byla nějaká výrobní soutěživost
- 1775: **robotní patent pro Čechy a Moravu** (roboty max. 3 dny pro sedláky (do teď 5-6 dní), kteří za sebe mohli někoho najmout - zaměstnance), pro chudší rolníky nižší (1 den) + zrušila robotu na všech státních statcích
- Na státních panstvích jen **peněžní renta**
- Podpora manufaktur, subvence začínajícím podnikatelům, předpisy o kvalitě
- **Reformy státní správy:**
 - Místo šlechty **vzdělaní úředníci** (profesionálové ve státní správě) + každá země: **gubernium** – nejvyšší úřad v rakouských zemích → krajský hejtmané → panství + magistráty
- **Reformy školství:**
 - 1774: **povinná školní docházka** na 6 let s mateřským jazykem, systém navazujících škol středních s německým jazykem
 - Studijní ředitelé fakult VŠ osoby světského původu + němčina místo latiny (smysl germanizace = jednotná řeč ve všech zemích – v armádě i ve vzdělání, racionální důvod, ne někoho poněmčovat)
 - 1773: **zrušen jezuitský řád** – jezuité měli v držení VŠ, jenže učili zastaralé věci, ne nové technické věci
- **Josef II.**
 - 1765 císař SŘŘ – titul po tátovi
 - Neměl děti
 - **Josefinismus: osvícenský absolutismus + proticírkevní reformy** (světská moc je nad církví, celibát je v rozporu s populační politikou – neměl církev rád, snažil se uvažovat racionálně)
 - **Církevní reformy:**
 - 1781: **toleranční patent** (katolíci nemají monopol – tolerance, nikoli rovnoprávnost luteránů, kalvinistů a pravosláví; částečné odstranění diskriminace Židů (byznys komunita), ale dávají se jim německá jména a vyšší daně → málokdo přešel k náboženství předků)
 - **Donutil papeže, aby zrušil jezuitský řád** → musel to udělat, aby si udržel moc
 - Zrušení všech klášterů, které se nevěnovaly vzdělávání a zdravotní péči → nemocnice, kasárna (kněží nemají děti, Josef jich ale potřebuje co nejvíce)
 - **Pohřbívání v pytlicích** (do teď plýtvání dřevem) – nakonec ho ale církve donutila, aby to zrušil
 - **Ekonomické reformy:**
 - **1781: zrušení nevolnictví, ale ne roboty** → MT se tomu bránila
 - **1785: Josefínský katastr** (i šlechtické půdy) – všichni budou platit daně
 - **1789: berní a urbaniální patent** (plná reluce (=převod feudální naturální renty v rentu peněžní) roboty – 30 % výnosu) – pro odpor šlechty ale zrušen (znamenal to ale, že tam kde je roboty zrušena, poddaný platí 30% daň – tu si rozdělí stát a šlechta/církev → podle toho komu, patří patent)
 - **Právní reformy:**
 - Vrchnostenské soudy – vzdělaní právníci
 - 1776: **zákaz tortury**
 - 1787: **trestní zákoník** (Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni) – je jednotný pro celou monarchii
 - 1756-1811: práce na **Všeobecném občanském zákoníku** (platný do 1949) – „*ani rasa ani kasa*“ → sjednocení právní + stírání stavovských rozdílů = před zákonem nezáleží na ničem, **všichni jsou si rovni!**, Kvůli strachu z francouzské revoluce se reformy pozastavily!

12. MATURITNÍ OTÁZKA

1) Tudorovci: přestože parlament, panovník téměř absolutistický vliv (vždy za jiných zvláštních okolností)

- **Jindřich VII. (1485-1509)**
 - Posílil samosprávné orgány (farnosti) → podporují krále, gentry jde do parlamentu (nižší venkovská anglická šlechta), podporuje se export a zároveň s konfiskuje majetek nepřátel → tím získá podporu a vděk členů parlamentu + **po vyvražděných lordech (po válce růží) přerozděluje půdu → gentry!**
- **Jindřich VIII.**
 - Tvrdý a rozhodný panovník
 - Reformace církve – papež nechtěl povolit Jindřichův rozvod s Kateřinou Aragonskou (sestra Jany Šílené), tak se Jindřich rozešel s katolickou církví a vytvořil si novou a se ženou se rozvedl
 - **Parlament** krále podpořil – **získal totiž zkonfiskovaný majetek katolické církve** (a také ten, kdo krále nepodpořil, špatně skončil)
 - Měl 6 žen
- **Alžběta (1558-1603)**
 - Dcera Anny Boleynové
 - Znovu upevnila ústřední moc
 - **Ekonomika**
 - Splývání městských podnikatelů a nové šlechty → chtějí zabezpečit stabilitu země a **obranu proti Španělsku**
 - **Politika**
 - **Protišpanělská a protikatolická**
 - Podporuje hugenoty a gézy
 - 1587 nechala popravit Marii Stuartovnu, která ohrožovala trůn svou katolickou vírou
 - **1588 porazila španělskou Armadu** (Alžbětu podporovali jak obchodníci, tak piráti)
 - Vyhlašovací válka v Irsku
 - Na konci vlády 1. rozpory – vzrůstající podnikatelé již nepotřebují podporu, ale svobodu → **spory v parlamentu**

2) Počátky rozporů od konce vlády Alžběty a jejich vývoj po Karla I.

- **Jakub I. Stuart**
 - Spojil Anglii a Skotsko (byl skotský král původně)
 - Byl duševně nevyrovnaný, odmítal se mít, ale zase byl vzdělaný a ctižádostivý, obdivuje absolutismus
 - Za jeho vlády sílí moc parlamentu
 - Hlavně puritánů → kritizují dvůr – je to sídlo hříchů
 - Rozpory mezi králem a parlamentem, anglikány a puritány

3) Parlament v roce 1640, anglikáni, puritáni, presbyteriáni, independenti, volební systém, krátký a dlouhý parlament

- **Karel I.**
 - **1629 rozpustil parlament** → nemá daně, jeho zdroje jsou monopoly → získal tak podporu privilegovaných obchodních společností, zdražování
 - Náboženské rozpory (ve společnosti i v parlamentu) = spojení odporu k absolutismu s odporem k anglikánské církvi
 - **Anglikáni** podporují krále (kavalíři, podnikatelé spjatí s korunou, západ a sever Anglie)
 - **Puritáni (independenti)** – pryč s králem: část šlechty a sedláků z venkova a venkovských měst, **presbyteriáni**: ti chtějí s králem dohodu: umírnění majitelé půdy a obchodníci z Londýna)

- **1639 vpád Skotů** (kalvinisté proti anglikánské církvi reprezentované králem) → král nemá peníze a tak svolává parlament v dubnu 1640 – jenže parlament si žádá hlavy králových rádců a je po 14 dnech opět rozpuštěn („krátký parlament“) → válka se Skotskem začíná být kritická a král nutně potřebuje peníze, tudíž parlament, takže ho znovu v listopadu téhož roku svolává a svolí k popravě svých rádců („dlouhý parlament“ – do roku 1653) → co se teď ale s králem udělá?

4) Občanská válka, Naseby, Cromwell, armáda nového typu, republika, Cromwellova diktatura

- Občanská válka mezi parlamentem a králem (1642-49)
 - Král prchá a shání si vojsko, do 1644 má převahu
 - 1644 bitva u Marston Moor – Oliver Cromwell vycvičil dobrovolnickou armádu a dal jí parlamentu, který jí začal platit – independenti chtějí vyhrát a nemají problém, co s králem
 - 1645 **bitva u Naseby** – král je zatčen
 - Zatímco panují rozpory v parlamentu, co se má s králem udělat, Karel prchá z Londýna
 - Cromwell vyháňá z parlamentu presbyteriánskou většinu („parlament kusý“) a 30.1.1649 nechává Karla popravit
- **Republika a Cromwellova diktatura (1649-59)**
 - Cromwell se opírá o podnikatelské vrstvy a přebírá moc
 - Porazí Iry, potom i Skoty
 - **Navigační akta 1651**
 - série zákonů, kterými Anglie upravovala vodní dopravu a námořní obchod v Anglii a anglických koloniích.
 - Přijal v zájmu vnitřní a vnější obrany státu; zároveň tím podporoval svoji vládu diktatury. Tento zákon přikazoval dovážení zboží z kolonií pouze loďmi s anglickou posádkou, z Evropy anglickými loďmi, případně loďmi s posádkou země, která vyrobila přepravované zboží. To se nejvíce dotklo Nizozemí a vedlo k první anglo-nizozemské válce
 - Anglie Nizozemí porazila, z Anglie se stala námořní velmoc
 - 1653 Cromwell rozehnal parlament a sám se jmenuje lordem protektorem → postupně se proti němu vytváří opozice → OC nastoluje vojenskou oporu a ztrácí oporu buržoazie (ta přece potřebuje svobodu)
 - OC si tvrdě vynucuje puritánskou morálku
 - Vládne strach
 - 1658 OC umírá a jeho vládu přebírá jeho syn Richard, ten ale po roce odstupuje
- Výsledek:
 - Je možné se zbavit panovníka
 - Přesun reálné moci do rukou podnikatelů
 - Velké přerozdělení půdy: anglikáni → puritáni

5) Restaurace, volby 1661 – jak je možné, že zvítězili kavalíři, Test act

- **Restaurace**
 - 1660 dohoda armády a podnikatelů → parlament povolal na trůn z emigrace Karla II. (syn Karla I.)
 - Podmínky: milost revolucionářům, náboženská tolerance, nebudou majetkové restituice
 - Volební systém: můžou volit 2 % lidí, hlas stejná váha, ale vyhráli kavalíři, protože chtějí klid, ne hysterii (puritáni že jo)
 - Realita: 1661 kavalíři vyhráli volby (volební systém, deziluze z revoluce, zabezpečení klidu)
 - → **1673 Test Act: ve státní službě a v úřadě může být pouze anglikán!!!** → emigrace puritánů do Ameriky
- Jakub II. konvertoval ke katolictví – protože by měl rád absolutismus

- Parlament = **toryové** (statkářská šlechta, anglikáni, kavalíři) + whigové - **původně puritáni, kteří jsou „jako“ anglikáni** (nižší vrstvy, „puritáni“ – opozice oficiální – v jiné zemi nic takového možné nebylo!)

6) Slavná revoluce, Bill of rights

- **1688 Slavná revoluce**
 - na trůn parlamentem povolán Jakubův zeť Vilém III. Oranžský (+ manželka Marie Stuartovna)
 - zákon o právech: Anglie je konstituční monarchií
 - Král nesmí rušit zákony, nesmí vypisovat daně o své vůli, nesmí mít vlastní vojsko
- **Bill of Rights 1689** – právní dokument vydaný parlamentem, podepsaný Vilémem a Marií- **Omezení panovnické moci: ne armáda, zákony, soudy, daně.** Deklarace je kompromis mezi Whig (podpora konstituční monarchie) a Tory (obhajoba monarchismu a absolutismu)
- Po smrti Viléma a Marie vládne její sestra Anna S. – **1707 Spojené království Velké Británie, součástí je Irsko jako kolonie**

7) Dovršení parlamentarismu po nástupu Hannoverké dynastie

- 1714 je na anglický trůn povolán Jiří III. Hannoverký (po matce pravnuke Jakuba I.): **neuměl anglicky, nechodil na zasedání tajné rady (vlády) → vládě předsedá premiér**
- V parlamentu je oficiální opozice (poprvé v evropských dějinách), je zrušena cenzura
- Volební právo: vysoký majetkový cenzus + zvýhodnění vlastníků půdy
- Cíl anglické politiky: moře, obchod, oslabení Francie a Nizozemí a hlavně: **udržovat rovnováhu sil na kontinentě** (do druhé světové války)

8) Proč Američané přestali podporovat Angličany 1763, daně, kolkovné, BTP

- **Američané:**
 - 1750 2.5 milionu bílých lidí
 - Sever = podnikaví farmáři, puritáni, na vlastní triko, větší hustota zalidnění, nábožensky založení
 - Jih: bohatí statkáři včetně šlechty + lordi – bavlníkové a tabákové plantáže, úrodná půda, obchod s Evropou → potřeba lidí na podřadnou práci = otroci (Afričané)
- Příčiny odporu metropoli
 - Do 1763 podpora → porážka Francouzů = dobyt Quebec → Indiáni drželi s F (porazili je Angličané, Američané jsou ok (Francouzi jsou pryč, myslí si, že **dostanou půdu na západě**), → silné společenství, ale brzy to skončí)
 - Po **1763 zákaz stěhování se na Západ** a zvětšování území x nejsou peníze na boj s Indiány
 - VB musí splácet vnitřní poválečný dluh → Američané jim teď budou platit daně, mohou obchodovat pouze skrze VB (bránění jim ve svobodném mezinárodním obchodu) → VB se bojí, že by jim Američané mohli konkurovat na evropském trhu, VB platí vojsko
 - 1765 **zákon o kolkovném** (na všech tiskovinách včetně novin)
 - X
 - Odpor → vyhlášení bojkotu anglického zboží
 - ↓
 - Zákon odvolán, ale zrušena autonomie kolonií a zavedena nová cla
 - ↓
 - Opět bojkot anglického zboží
 - ↓
 - Zesilování britských vojenských posádek v Americe (→ VB se znovu zadlužili, přidali armádu kvůli Američanům: „*až budeme mít dost vojáků, tak jim ukážeme!*“), cla zrušena s **výjimkou čaje**, na jehož vývoz mají Britové monopol
 - ↓
 - Stupňování napětí, srážky mezi vojáky a vyzbrojujícími se civilisty

9) Kontinentální kongresy, proč revoluce a nejen válka za nezávislost, kdo v Americe proti nezávislosti

- **Boj za nezávislost:**
 - **16.12.1773 Bostonské pití čaje** – osadníci převlečení za indiány (Američani už nechtějí ani ten čaj)
 - **1774 ve Filadelfii kontinentální kongres:** chceme se odtrhnout – vytvoření armády z dobrovolníků – vede je statkář George Washington
 - **1775 válka**
 - **4.7.1776 Deklarace nezávislosti (Thomas Jefferson):** 1. stát založený na rovnosti občanů (proto nejde on o samostatnost, ale o revoluci v Americe)
 - **Hybná síla revoluce = střední vrstva ze severu (farmáři + řemeslníci + obchodníci)** → demokratický charakter x ti z jihu (1/3 se nechtěla odtrhnout) – byli zcela závislí na VB (pozemková aristokracie, bohatí obchodníci z přístavů, otroci – Britové jim slíbili svobodu, katolíci)

10) Saratoga, Yorktown, kdo spojencem Američanů

- Na začátku je VB úspěšnější – padlo hlavní město Filadelfie
- Většina bitev na severu, VB posílali vojáky do Kanady, kde byl klid
- 1777 obrat: **Saratoga** – vítězství „USA“
- **Pomoc od Francie** (B. Franklin dojednal její pomoc – F. ekonomika jela už pouze na deficit) → vítězství „USA“ u **Yorktown 1781** → 1782 Britové uznali „USA“ až k Mississippi → tam začnou dobývat území, kde jim nebrání žádné mocnosti – už jen Kanada zůstala VB

11) Americká ústava, kongres, vznikání nových států na Západě

- **Ústava 1787**
- Spolek států = **kongres** (Sněmovna reprezentantů = poslanci podle počtu obyvatel v daném státu, méně důležitá rozhodnutí + Senát = reprezentuje stát jako celek, více důležitá rozhodnutí, každý stát 2 senátory), prezidentem je od 79 George Washington
- Amerika si zvyká na nové fungování státu – Kongres → demokracie
- 1790 založen Washington → o deset let později je hlavním městem
- **Západ:**
 - Půda na západě = federální majetek, považovány za nové státy pokud mají 60 000 + obyvatel
 - 1803 **Louisiana** = obrovské území za Mississippi = původně šp. kolonie, Napoleon ji vzal Španělům a prodal ji nakonec Američanům
 - **Mormoni** do západních pustin
 - **Texas** získán od Mexika
 - 1830 všechny indiánské kmeny na západ od Mississippi a území zde jim mělo zůstat, nakonec **rezervace**

FRANCOUZSKÁ REVOLUCE

12) Svolání Generálních stavů, Sešity stížností, Národní shromáždění, Bastilla, král do Paříže, Deklarace...ústava 91, politické kluby, postavení církve

- Třetí stav v politice (=honorace), konec feudální závislosti:
 - **občané** vytváří národní bohatství a nemají na „stát“ žádný vliv, jsou si rovni,
 - **národní jednota země:** je třeba se zbavit závislosti na aristokracii – doteď národ sjednocuje šlechta a panovník → teď se to změní: národ = lidé mluvící stejným jazykem → jiný důvod proč drží spolu – společná zkušenost, stejný jazyk a vtipy
- **Rozpočtová krize**
 - **Války:** USA, sedmiletá válka
 - **Daně:** platí je jen třetí stav (=lid)

- **Marie Antoinette:** bere peníze pro sebe
- **Svolání generálních stavů:** jediný úkol: **zdanit šlechtu a církev** jinak se neheme z místa
 - **GS** = privilegovaní – aristokracie a církev (neplatí daně) + ekonomicky činní, ale nevlastníci kapitál, nezávislí (doktoři a právníci)
- X**
- **Sešity stížností:** řada příslušníků privilegovaných: „*takhle to dál nejde.*“ (**Mirabeau, La Fayette**), kandidáti z každých stavů
 - Nový úkol: podíl moci, **ÚSTAVA – chce se omezit moc panovníka**
- → volby do třetího stavu, aby se vědělo, kdo jde na zavalání, kandidovat může kdokoliv, i šlechtic (kandidáti mají volební program)
- Jen se hádali → **třetí stav:** „*to nemá cenu, když je to 2:1!*“ → udělají **Národní shromáždění** (5.5.1789 král Ludvík XVI. svolal generální stavy (1. stav = šlechta, 2. stav = duchovenstvo, 3. stav = poddaní): rozhodněte, jak zlepšit státní finance, každý stav = 1 hlas, 1. dva stavy zamítaly každou reformu navrhovanou stavem třetím)) 17.6.: porušují tím všechny zákony, ale dávají si jediný úkol a to napsat **ústavu**
- **Král:** ochoten přistoupit na konstituční režim a ústavu, ale stavovský pořádek chce udržet násilím → příprava žoldáckého vojska z Němců
- **Francie:** napětí → růst cen, nezaměstnanost, venkov je na tom ale lépe, ale bojí se – živelná povstání, **Národní garda** 14.7. obsazuje **Bastilu** (symbol absolutismu) → král musí opustit armádu a jede do Paříže, nezaměstnanost, hlad, král je „zajatý v Paříži“
- **Deklarace práv a občana (26.8.)**
 - Zajištění soukromého majetku (nebude moct být zkonfiskován) = soukromé vlastnictví!
 - Rovnost lidí před zákonem = zrušení feudalismu jako právní instituce
 - Liberální svobody (tisku, shromažďování a vyznání)
- **Vztah k církvi** je kritický: konfiskuje se jí majetek – asignáty (=papírové peníze v případě nutnosti je stát může vyměnit za drahé kovy, pro církve je to důkaz, že má majetek), biskupové a faráři (mají kontrolu nad církví) voleni → církev = nositelka protirevoluční agitace
- **Politické kluby (strany):**
 - **Feuillant** = revoluční pravice (stačí jim ústava a ta teď je)
 - **Girondini** = zástupci venkovských okresů, chtějí rovnost hlasů pro občany – levice, obchodníci z departmánů – at je obchod v soukromých rukách
 - **Jakobíni a cordeliéři** = revoluční levice Paříže, mluví za **sansculoty** (=pracující lid, ten chce levný chléb)
- První vlna emigrace, pokus krále o útěk (chtěl jen ty stavy + zdanit privilegované), chytili ho ale neřekli to veřejnosti
= dlouhé devatenácté století → rozvoj liberalismu a demokracie
- **Volby 91 - složení NS Ústava 91** je schválena
 - Principy Deklarace
 - **Dělbá moci** (král jmenuje vládu = výkonná moc, právo veta)
 - **Volby** (volit mohou jen majetní, ostatní „pasivní občané“ = **sansculoti** – i malí řemeslníci)
 - **Výsledek:** revoluční pravice je spokojena x revoluční levice chce jít dál, levice = republikáni, silná menšina
 - → **král žádá o pomoc evropské panovníky (císař Leopold II. a pruský král – Pilnická deklarace: postupně se celá Evropa postavila proti francouzské revoluci, Německo staví armádu) – posílal jim tajné dopisy, ale vrchnost mu je četla**
 - **Levice** chce skoncovat s kontrarevolucí: dekrety proti emigrantům a odbojným kněžím + **zaútočit na zahraniční nepřátele (= DOMA UDĚLAT POŘÁDEK A ZAÚTOČIT PRVNÍ NA EVROPU)**

13) , válka císaři, pokus krále o převrat, konec monarchie

- 1792 Francie vyhlásila válku císaři (proti tomu stojí jenom **Robespierre** = jakobín, ten chtěl jen sjednotit a uklidnit situaci doma) → venkov chce, aby se k nim lépe chovali

- Neúspěch, ½ důstojníků přeběhla k nepříteli (do teď byli všichni poddaní krále, bojují za krále, ale teď nemá král takovou moc – „*pod nikoho nepatříme, jsme za národ!*“) – vrchním velitelem byl král!!
- Nedostatek potravin v zemi (rolníci čekají, až se zvýší cena potravin) → hledají se zrádci (pro deportaci/nucenou práci/vězení kněze stačilo 20 podpisů občanů) + jsou obviněni i konzervativci
- *krv začíná téct*
- Situace využívá král (má právo) → jmenuje vládu pravice (ta nechce přeci v revoluci pokračovat)
 - Král si mne ruce a přivítá Leopolda v Paříži
 - Ale stát rezonuje z venkova: Rakušané vstoupili do F – stát se musí bránit
 - Do Paříže a dál na frontu jdou dobrovolníci: „*Vlast je v nebezpečí!*“, Marsellaisa, nová armáda lidí, jiní důstojníci
- 10.8.92 převrat v Paříži (radikálové a republikáni), NS donuceno novou armádou a důstojníky prohlásit krále za sesazeného (zrada národa) → La Fayette přechází k Rakušanům → **2. vlna emigrace**
- **2. fáze: konec monarchie!**
- **V čele revoluce Sansculoti** (řemeslníci + obchodníci) – na nich to celé stojí

14) Konvent – girondini a jakobíni, jakobínská diktatura jako vláda sansculotů, 9. thermidor

- **Konvent** = nový parlament – věří se, že bude lépe
 - Všeobecné volební právo – volí všichni muži
 - Revoluční levice (nejvlivnější **girondini** – zájmy obchodníků a podnikatelů z departementů, **jakobíni** („Hora“ – seděli nahoře)) + ½ **Bahno** (= zvolení kandidáti, jejichž názor nikdo nezná – tleskali těm, co byli zrovna nahoře) – **Le Marais**
 - Zrušena i všechna ekonomická privilegia šlechty (bez náhrady)
 - Neúspěchy na frontě → revoluční tribunály **1. vlna teroru** → všechny zákony přestaly platit, žádná vláda není, jen **výbor veřejného blaha**
 - **Sansculoti** neměli žádné zkušenosti s vládnutím (nevzdělání, nižší vrstva, snadno ovlivnitelní) → podléhali davové psychóze
 - Vyhlášení republiky
 - **Vítězství u Valmy** – 1. vítězství francouzského národa jako republiky
 - Důkazy o králově zradě → leden 93 občan Kapet **popraven**, pak i Marie Antoinetta, na nátlak **jakobínů** (girondini krále popravit nechtěli)
 - Rakousko („*hlavně s ničím nehýbat*“) – přidává se i Anglie: nikdo nechce měnit politický systém, hlavně ať se ta revoluce nevylije do Evropy)
 - **1. Koalice**
 - Vojenské neúspěchy Francie, sabotáž venkova (**Vendée** – kraj, celou revoluci proti revoluci)
 - Výbor veřejného blaha (jak zajistit spravedlnost, „vláda“, podřízen konventu)
 - Revoluční tribunál (bez soudu, bez práva sekají hlavy nepřátele)
 - Jakobíni (proti hospodářské svobodě – „*rolníci si sedí na obilí!*“) x girondini (zastupují venkov, ty, kteří jídlo vyrábí) → porážka girondinů
- **Jakobínská diktatura**
 - 2.6.93 zatčení představitelů girondy
 - Spojenectví jakobínů se sansculoty
 - Levný rozprodej emigrantské půdy → podpora rolníků (ale chudina nedostala nic) – chudina chce půdu zadarmo, ale je potřeba půdu prodávat, nebo dávat něco těm, co už něco mají → záruka, že bude půda dobře využita
 - Zákon o nejvyšších cenách základních potravin → **třetí vlna migrace**
 - Ústava 93 – „demokratická“
 - Všeobecné volební právo
 - Právo na práci – stát jí člověku zajistí, pokud ji nedostane jinak

- **Není dělba moci** → veškerou moc má **Konvent** a jeho orgány
- → tohle bude platit, **ALE** až vyhraje (ale nikdy t vlastně neplatilo = demokratické sliby)
- Nepřítel ohrožuje Francii + Girondini aktivizují venkov (střední vrstvu) + katolíky
 - → revoluční diktatura jakobínů = **teror!!**
- Francie je rozvařená, ale na frontách se daří!
- Jakobíni:
 - Omezení hospodářské svobody (maximální ceny, minimální mzdy)
 - Masakry
 - Nový kalendář (1793 = rok 1), kult Nejvyšší bytosti – zrušili Boha, každý starosta si myslel, že je to on a stavěl si sochy
 - Lidé se bojí, vše bude jinak: všichni budou proti jakobínům
 - **Shovívaví (Danton, „umírněme se!“) a zběsilí („popravte za jiný názor“)** → **Robespierre zlikvidoval všechny**
- **Konec podpory od sansculotů** (ti vidí, že to nefunguje, nic zadarmo nedostali a chleba taky ne) – likvidování radikálů, požadavek rozdělit veškerou půdu – Robespierre nemá sociální základnu
- **Odvolání některých ekonomických zákonů teroru** (konec levného chleba pro sansculoty)
- **Bahno se usmívá** a pobírá majetek → nechtějí, aby se půda vracela emigrantům
- **Všeobecný konflikt** (jakobíny už nikdo nepodporuje, vládnu terorem)
- Zrušena obhajoba a předběžný výslech
- Jediný trest = trest smrti
- Vyřizování osobních účtů
- **9. thermidor (27.7.94)**
 - Robespierre ze strachu zatčen a nakonec popraven spolu s 20 lidmi s konventu a 100 dalšími

15) Vláda direktoria, pokusy o převrat zprava i zleva, úloha Napoleona

- **Direktorium = vláda ustavená konventem** (bez jakobínů)
 - Okamžité uvolnění centralismu → volný trh → inflace, hladomor (pro rolníky a pro ty, co si to můžou dovolit – hl. to bahno)
 - Vytlačení jakobínů z funkcí – sansculoti zbaveni podílu na moci, musí pracovat, jakobíni jsou pronásledováni
 - Návrat emigrantů z roku 93
 - „bílý teror“ (akt pomsty 94-95)
 - Konvent (aktivní bahno + girondini, bahno se očišťuje – ti povedou dál Francii)
 - Obnova panství majetných
 - Sansculoti chtějí ústavu 93 a chléb
- **Září 95 = nová ústava** = vracejí se k původním hodnotám (liberální, ale ne demokratické)
 - **Vysoký volební cenzus** (20 % mužů k volbám)
 - **2komorový konvent (rada starších jmenuje 5členné direktorium na návrh rady 500 = senát)**
- vláda je ale málo stabilní
- **Ohrožení režimu zprava – rojalisté** = 1. a 2. vlna emigrace + královi přívrženci (nemohou se vrátit, ale získávají podporu → nemůžou zpět, musel by se jim vrátit majetek)
- **Ohrožení režimu zleva** – chudina chce zpět jakobíny (Spiknutí rovných, ale popraven vůdce 97)

16) Napoleon 1. vojákem direktoria – Arcole, Egypt, sesterské republiky

- Státní převraty: rojalisté i levice → zabírá je jim 1. voják direktoria **Napoleon Bonaparte (1769-1821)** – direktorium stojí na pomoci armády – ta to udrží
- Mezinárodní postavení Francie:

- 94 – obsazení území la levém břehu Rýna, porážka 1. Koalice, separátní smlouvy (kromě Rakouska a Anglie)
- Napoleon měl sice slabší armádu než ty koalice, ale uměl na ně zaútočit rychleji než se dali dohromady do armády = „per partes“ = po částech
- Anexe Belgie (od Habsburků) a Savojska
- Italské tažení – 96 Arcole (1. velká bitva proti Rakousku, kterou vyhrál) → příměří s Rakouskem
- Sesterské republiky – Napoleon = voják republiky, na dobytých místech dělá sesterské republiky → nositel pokroku (volnost, rovnost, bratrství)
- Egypt – proč tažení tam? Rakousko mohl porazit na pevnině, ale Anglie platí ostatní, aby šli proti Francii, tak táhne do Egypta, tím odřízne Anglii cestu do Indie (obchodní cesty vedou přes Egypt) – nemohl je porazit kvůli velké anglické námořní armádě
 - Byl úspěšný na pevnině, ale na moři ho odřízl anglický admirál **Nelson**, Napoleon utekl bez vojáků zpátky do Francie, protože Rusko a Rakousko využili jeho nepřítomnosti a vpadli do Itálie a Švýcarská (sesterské republiky) a Napoleon je chtěl zachránit + další důvod: hrozí mu, že ho sesadí, hrozí občanská válka kvůli vpádům Rusů a Rakušanů

17) Napoleonův převrat, vojenské úspěchy, jaké vrstvy a proč ho ve Francii podporovaly, císařství

- **18. brumaire 1799 – 1. konzul na 10 let** (věk 30 let), rozpuštění parlamentu, jmenuje senát a ministry
 - N rozežene konvent = končí direktorium a oficiálně i revoluce, všechny moci přebírá Napoleon
 - N jmenuje parlament
 - Je 1. konzul (oficiálně jsou tři, ale ty dva další nikdo nezná a nakonec přebere i jejich pravomoc)
 - Volen přímými volbami, ale zbytek volí on a občané nemohou nic jiného ovlivnit
- Vojenské úspěchy
 - Ministr zahraničí **Talleyrand**
 - **Marengo (1800)** – poráží Rakousko a jejich koalici, donutí k míru Anglii
 - **Hranice na Rýně, mír s Anglií, 1801 výměna Louisiany se Španělskem za Etruské království**
 - 1803 anexe Hannoverska (tím porušuje mír s Anglií) → válka s Anglií nepřetržitě až do 1815
- Vnitřní politika
 - Pořádek
 - Plebiscity (doživotní konzul)
 - **Code civil: zákoník, rovnost před zákonem, občanská práva zůstala**
 - **Sesterské republiky: občanská práva, chce od nich daně a vojáky, takže už na něj nekoukají jako na osvoboditele, ale jako na dobyvatele (Francie už nemá lidi na vojáky)**
 - **1802 doživotní konzul** – shromažďuje nový dvůr, nová šlechta (dává generálům nové tituly, které už má ale šlechta v zahraničí), vrací katolické náboženství, ale majetek jim nevrací – přísaha duchovních, zrušil revoluční kalendář, hospodářský rozkvět – podpora průmyslu, záruky rolníkům
 - Chce, aby ho panovníci jiných zemí vzali ku jednomu stolu a uznali ho
 - Uvědomuje si, že musí zlepšit ekonomiku, aby mohl konkurovat ostatním zemím, aby na sebe navázal co nejvíce trhu, chce nahradit anglické zboží francouzským, aby na Francii byla závislá celá Evropa
- **1804 císař Francouzů (F je nástupcem SŘŘ, teď jsou tři císařové)**, přivezl papeže a použil ho jako stojan na korunu, protože tu si nasadil sám
- Potlačoval svobody – policie (Fouché – pravzor všech policistů, loajální plnič všech předpokladů, opora režimu), N naslouchá spíše lidem, kteří jsou ovlivněni strachem z policistů
 - Sesterské republiky → království (vládnou tam jeho bratři a generálové, jsou ale neschopní)
 - Podmanit si Evropu – chce ji dobít, když ho panovníci nechtějí uznat

18) Vrchol N. moci: Trafalgar, Slavkov, kontinentální blokáda

- **Napoleon** chce definitivně skoncovat s Anglií, prohraje s ní ale bitvu u **Trafalgaru 1805** (původní plán: vyhrát, lodí dojet do La Manche, kde čeká pěchota a převést je na britské ostrovy), jenže prohrál a znovu spojené Rakousko a Rusko využijí situace a zamíří do Francie – N podá okamžitý rozkaz pěchotě na pobřeží, aby se otočili a šli naproti R a R, jdou padesát dní a střetnou se na Moravě. Největší vítězství Napoleona: unavená armáda poráží R a R u **Slavkova**
- **1806 Rýnský spolek** – zánik SŘŘ, bez Pruska a Rakouska
 - **Německé státy**, které byly pod vlivem Francie, Rakousko ztratilo Chorvatsko a tím i přístup k Jadranu, Francie si Chorvatsko přímo přičlenila k sobě
 - Přinutil všechny evropské státy (všechny 1806 porazil a tohle byla podmínka míru, včetně Ruska) ke **kontinentální blokádě VB** (protože nemůže porazit Anglii jinak, než omezením její ekonomické moci)
 - kdo ale nahradí anglické zboží? Francie → podpora doma, podporoval malé rolníky, ale blokáda se prorážela, Francie nebyla schopná zboží nahradit. I sám Napoleon povolil některým firmám brát anglické zboží
- **moc až na hranice Ruska, Tylžský mír 1807**
- monumentální výstavba v Paříži, empír

19) Počátek problémů: Španělsko, klesá domácí podpora, tažení do Ruska

- **Portugalsko, Španělsko**, uvěznění papeže → **guerilla 1808** → 1. mocenský průšvih: zvedl se proti němu národní odpor – to N nečekal, Španělé ze zálohy napadali francouzské vojáky, chyběli mu pak lidi na jiných frontách → šel do Evropy, aby zvedl národy, ale teď se národ (všechny vrstvy) staví proti němu
- **Wagram 1809 zrušena blokáda**, porazil opět R a R
 - Napoleon a **Marie Luisa** – je návnadou, je to dcera Františka I. – Rakousko potřebuje čas → N si myslí, že se kamarádí, rozvede se s dosavadní ženou)
- Počínající nespokojenost ve Francii (vyčerpané obyvatelstvo, hospodářská krize, sice mají pole, ale synové umírají ve válce)
- **1812 tažení do Ruska** (= poslední nepřítel na kontinentě, neuvědomuje si svou prohru ve Španělsku, bojuje na dvou frontách – Anglie ještě) – Borodino, Berezina
 - **Nemá jídlo**, armáda je slabá, Rusové měli kde jíst, do teď N vyhrával všechny bitvy, malé skupiny francouzských vojáků se oddělují do skupin, aby hledali jídlo → Rusové je zabíjejí
 - Na **Berezíně** Napoleona poráží a ten utíká do Paříže
- **Jaro 1813** – Napoleon vytváří novou armádu a Francie ho začíná mít plné zuby, ale vítězí, schyluje se k jednání ale:

20) Lipsko, 100 dní, Waterloo

- **1813 Lipsko** (Prusko, Rakousko → zaplatili žold všem vojákům, které našli, anglické peníze) → porážka Napoleona → 1814 abdikuje a je poslán na Elbu do exilu
- **Francie** má hranice jako roku 1792, o nic nepřišla, Ludvík XVIII, návrat staré aristokracie
- **Talleyrand** je stále ministrem zahraničí, ale už bratra Ludvíka XVI → Ludvíka XVIII (ten byl 25 let v exilu a je naštvaný)
- **Ludvík XVIII.** Chce vzít tu půdu a dát jí šlechtě (chce zpátky starou dobu), lidé se ale bouří a opět se dožadují Napoleona: „*pryč s tlustým králem!*“ → Napoleon pochoduje na Paříž: proti němu jde Ludvíkova armáda (N: „*zastřelte svého císaře!*“) – to s lidmi pohne a přeběhnou na stranu Napoleona → Francie burácí a Napoleon je zpět ve hře: *už nebudou invaze a půda vám zůstane*
- **100 dní** = doba Napoleona mezi jeho návratem z Elby a jeho exilem na sv. Heleně
- **Waterloo**: probíhá **Vídeňský kongres**, všichni se usnesou, že je Napoleon špatný a porazí ho v bitvě u Waterloo (Angličani a Prusové), **1815**, poslán do **exilu na Svaté Heleně**, kde i po šesti letech umírá

13. MATURITNÍ OTÁZKA

1. Vídeňský kongres

- **Vídeňský kongres:**
 - 14.9.1814-19.6.1815
 - Přerušeni na 100 dní (viz minulá otázka)
 - **Metternich** (rakouský kancléř), generál z **Wellingtonu** (anglický, bitva u Waterloo), **Talleyrand** (ministr zahraničí Francie)
 - „tahanice o území a duše“, princip restaurace → vrátit předrevoluční poměry (žádné volby a parlament)
 - **VB** → Helgoland, Kapsko, Malta, Cejlon (=další záchytné body, kolonie, obchod)
 - **Rakousko** → Halič, Lombardsko-Benátsko (zisk pro Habsburky, ne Rakousko), sekundogenitury (patří Habsburkům, ne Rakousku), předsedá Německému spolku
 - **Rusko** → Polsko, Finsko
 - **Prusko** → území na západě Německa – používá průmyslové oblasti
 - **Německý spolek** (35 států + 4 svobodná města) = rakouský císař mu předsedá
 - **Švédsko** → ztratilo Finsko, získalo Norsko od Dánska
 - **Francie** → hranice jako 1790, reparace, žádné územní ztráty díky Talleyrandovi
 - **Svatá aliance – 26.9.1815: klid, blahobyť a mír** → proti revoluci, podpora starých režimů, konzervatismus
 - Iniciativa Ruska a Rakouska, všichni monarchové kontinentu, kromě sultána a papeže – rovnováha sil (Metternich), starý pořádek → potlačování revolučních myšlenek
- **Změny v Americe**
 - Zisky USA (spolupráce s Napoleonem): prodej lodí bojujícím stranám, 1803 koupě Louisiany od Napoleona, 1812 válka s Anglií kvůli obchodu s kontinentem
 - Latinská Amerika: uvolnění pout k metropolím
 - 1808-9: Napoleon je ve Španělsku a Portugalsku
 - První pokus **kreolů** převzít moc (několikátá generace, která už nechápe proč by měla platit daně a žít pod nadvládou)
 - **Bolívar** (šlechtic, generál, prezident Velké Kolumbie): samostatnost **Kolumbie, Venezuely a Ecuadoru** (zformování států, jak je známe dnes)
 - **José de San Martin** (argentinský voják a politik: samostatnost **Chile, Argentiny a Peru**)
 - **Mexiko a Brazílie** – dobré vztahy s Rakouskem → 1. obchodní partner, do roku 1889 císařství, české přistěhovalectví, patří Portugalsku → syn portugalského panovníka císařem
 - **Reakce USA:**
 - **1823 Monroeova doktrína** (prezident) → „Amerika Američanům“ → náhrada evropské nadvlády, „banánové republiky“
 - **1826** Španělům zůstala jen **Kuba a Portoriko**
- **Německý spolek**
 - **Roztříštěnost** (cla, mýta) → **1819 Všeněmecký spolek pro obchod a průmysl** (touha po jednotě a síle – průmyslníci, lékaři, právníci) – požadavek jednoty, liberálové, dokonce republikánské hnutí
 - → **Metternich sněm do KV**: nic se měnit nebude → strach o ztrátu území nebo moci v Německu
 - Posílení pozic Rakouska, omezení akademických svobod na univerzitách (zákaz revolučních spolků, kontrola veřejných projevů)
 - **1834 celní spolek** (kvůli byznysu): pod patronací Pruska → **ekonomická nadvláda nad Rakouskem**, protože nebylo přizváno → přiosvětlení vztahů

- Trvá perzekuce liberálů i radikálů
- **Itálie**
 - Italové chtějí sjednocení
 - Habsburkové, papež, Bourboni → **risorgimento** = hnutí za svobodu a národní jednotu
 - 30.-40. léta:
 - **Mazzini** = idol sjednocení (radikálové), Mladá Itálie, Mladá Evropa → chtějí republiku
 - Liberálové (savojský král **Karel Albert** – vládne v Sardinsku, sever Itálie – Turín, hrabě **Cavour** – továrník, velkostatkář – jde mu o ekonomické cíle, finančník → časopis Risorgimento)
- **Francie**
 - Bourboni, Ludvík XVIII – bratr popraveného krále
 - „ústava“: politickou moc má stará šlechta + buržoazie (=nová šlechta, bývalí přátelé Napoleona, liberální opozice)
 - Politická práva mají jen nejbohatší (velmi malá část obyvatelstva může volit)
 - Restituce nerozprodáných pozemků
 - **1824** Karel X. (bratr Ludvíka XVIII.) → pokus nahradit veškerý zkonfiskovaný majetek (peníze → zvýšení daní), cenzura, reforma volebního systému (v parlamentu budou jen vlastníci půdy) → povstání
 - **1830** Karel X. **utíká**
 - **Ludvík Filip, červencová monarchie** (liberální stát pro majetné) → vláda bankéřů, burziánů, králů železnic a uhlobaronů (=majitelé dolů)
 - **Opozice:** republikáni (chtějí všeobecné, rovné volby)
- **Belgie**
 - Důvody k revoluci:
 - Hornatý stát (nerostné suroviny → **rychlejší průmyslový rozvoj**)
 - **Katolictví** (utlačování nizozemským protestanstvím)
 - **Jazyk** (snaha odstranit francouzštinu)
 - 1830 povstání → **nezávislost** → Leopold I. císařem

2. Rok 1848

- **Příčiny:**
 - **Nespokojenost s politickým uspořádáním po VK (absolutismus, konzervatismus)** → požadavky liberální (ústavy)
 - **Vzrůst národního citění** → požadavky národní (případně státoprávní) = buď sjednocení (Německo, Itálie), nebo více práv (Češi, Maďaři, Chorvati, Slováci)
 - **Přežitky feudalismu** (kde ještě byly) → zrušit robotu, poddanství
 - **Zlepšit sociální podmínky změněné průmyslovou revolucí** (požadavky dělníků, dát jim pracovní právo)
 - **Itálie**
 - Chce sjednocení (státoprávní a liberální požadavky)
 - **Francie**
 - Vláda bohaté buržoazie – monarchie velkých kapitalistů → liberální požadavky až demokratické → rovnoprávné volby
 - **Německo tedy Německý spolek**
 - Předseda je rakouský císař x pruský král, který chce protlačit ekonomiku
 - Státoprávní požadavky (sjednocení)
 - Liberální (vytvořit ústavu + kdo bude vládnout)
 - Velkoněmecká koncepce (S Rakouskem by přišli i Maďaři) x Maloněmecká koncepce (bez Rakouska a tím pádem bez Rakušanů) → co vybrat? Německo nejdříve musí Rakousko porazit
 - **Rakousko**

- Státoprávní požadavky (Češi, Maďaři, Chorvati) a národní (Češi, Maďaři, Chorvati, Poláci, Slováci a Italové)
- **Francie** (Únorová revoluce)
 - Vláda baronů apod.
 - Nejde o odstranění zbytků feudalismu – jsou pouze liberální požadavky, Francie je 1 národ a 1 stát, není to spleť:
 - Žádná robota
 - Chtějí rozšířit práva
 - Je vysoký volební cenzus
 - Zlepšení sociálních podmínek pro dělníky
 - Řešit nezaměstnanost
 - Jsou proti červencové monarchii (= bohatí, těch jsou jen 2 %): široká opozice od liberálů po dělníky, mají v rukách tisk
 - Honorace zakládá reformní **bankety** = diskuzní kluby, nadávání na vládu → 22.2.48 1 zakázán → odpor, barikády, revoluce, střet s vojskem → král prchl z Francie → povstalci vyhlásili **republiku**
 - **Prozatímní vláda** – velký podíl socialistů → chtějí majetkové změny
 - **Vyhlášení republiky, právo na práci, všeobecné volební právo**
 - Je, než budou všeobecné volby, ale stihla **vytvořit národní dílny** pro nezaměstnané (aby se dělníci nebouřili), ale prodělávalo to
 - Před volbami většina lidí byli rolníci (umírnění republikáni: „*rolníci a řemeslníci, nevolte socialisty, vaše daně budou platit národní dílny*“) → museli se zrušit ND, ale ti co tam pracovali se vzbouřili – ozbrojené povstání dělníků → chtějí opět svrhnout vládu → krvavě potlačeno
 - Republika nemůže fungovat, hlas lidu ničemu nerozumí, generál přebírá moc, majetní **chtějí vládu pevné ruky**
 - **Ústava**: silný **prezident** volený lidem, v prosinci **48 jím byl zvolen Napoleon III.** (3/4 hlasů)
 - 51 došlo **ke státnímu převratu**, Napoleon byl prezidentem 10 let (oproti ustanoveným 4), zatýká opozici
 - **52 opět všelidové hlasování → 2. císařství – Napoleon III.**
 - Napoleon III. – **Bonapartismus**: *mám vás rád, postarám se o vás, ale musíte mi věřit a poslouchat mě, napříč všemi vrstvami, znám situaci dělníků – dám jim práci, jen nesmí stávkovat, buržoazie, dám vám podniky, jsem otec vás všech*
 - Začal vytvářet francouzskou koloniální říši, ale ekonomiku změnit nemůže, dělníci pracovali, ale peníze bankéřům nevrátil, systém se zadlužil
 - Nedovolil žádnou opozici, zatýkání → vypadá to efektivně, ale **nevydrží to dlouho**
- **Německo**
 - Vrcholí dlouhodobé snahy měšťanstva o sjednocení: národní a státoprávní požadavky – *chceme sjednotit Německo* – Rakousko je ale předsedou spolku a Prusku se to nelíbí, je ekonomicky na vrcholu
 - V březnu dorazí zprávy o svržení krále ve Francii a v Itálii → panovníci německých států začnou trochu omezovat svou moc, nechtějí být svrženi, ale každý si chce zachovat svou moc – nechtějí sjednocení, liberální svobody, i pruský král slibuje volby do parlamentu po ozbrojeném povstání → ale než sepsali ústavu a vyřešili to tak:
 - **Frankfurtský parlament** (honorace = úředníci, univerzitní profesori, právníci; sestavila téměř všeobecné volby do celo-spolkového parlamentu) – úkol: napsat ústavu pro celé Německo (volby v každém státě jinak, celkem se účastnilo 85 % mužů) → lid přijme ústavu pro celé Německo, bude sjednoceno lidem, panovníci to nestihli

- **Palacký:** Politický manifest do Frankfurtu → *nemůžeme jít do celoněmeckého parlamentu, musíme udržet Rakouskou monarchii, jinak je s námi amen, vedlo by to k roztržtění Rakouska* (rakouští Němci chtějí k Německu)
- **Maloněmecká a Velkoněmecká koncepce** – obě nepřijatelné pro Rakousko, VN pro Prusko (nechtějí tam Uhry)
 - **Vypracována ústava** – nakonec bude MN koncepce: císařem bude pruský král, bude to federace, panovníci německých států to musí podpisem odsouhlasit, ale nakonec pruský král odmítne korunu, protože by musel být odpovědný a vděčný parlamentu – ten by mu pak mohl diktovat (ale král má moc přeci od Boha) → odmítnutí si může dovolit, revolucionáři jsou unavení, začíná opět omezovat moc
- **Parlament se rozpustil**, srážky radikálů s pruským vojskem
- Předtím už pruský král rozpustil parlament – **oktrojovaná ústava** (=od panovníka, může ji kdykoliv změnit)
- 1850 pod tlakem Rakouska za pomoci Ruska obnoven Německý spolek
 - Ruský císař: „*nehádejte se, vraťte to tak, jak to bylo, nechte to být!*“
 - Němci ale ví, že to mohou udělat znova
- **Itálie**
 - Oba směry **risorgimenta** – **liberálové** (chtějí konstituční monarchii) + **radikálové** (chtějí republiku)
 - **Leden 48: lidové povstání v Neapolsku a na Sicílii** → vydávání **ústav**, dokonce i papež vydává ústavu – tím zacpe pusu všem, co jdou proti němu
 - Povstání v Lombardsko-Benátsku proti Rakousku
 - Do čela celého povstání se staví **Sardinské království** → **Karel Albert** (jediný král Ital) x Radecký (bojuje proti povstáním)
 - **Červenec: Radecký vítězí u Custozy** (Radecký operuje na severu, ve středu se objevují republiky)
 - Republikánské převraty v Toskánsku a Římě (Garibaldi)
 - **Jaro 49 válka obnovena** – opět vítězí Radecký u Novary, smete všechny revoluce, Karel Albert odchází a jeho syn **Viktor Emanuel II. uzavírá mír s Rakouskem** → sice situace stejná jako v Německu, ale to naštvání Italů má váhu
 - Restaurace předrevolučních poměrů (Habsburkové mají sever, Bourboni jih, papež), Sardinské království nic nezískalo
- **Rakousko**
 - Nejsložitější situace: spojení různých zemí (ZKČ, Království uherské, L-B, Rakouské země, Království haličské → státoprávní požadavky) a národů (Maďaři, Češi, Slováci, Chorvati, Rusíni, Rumuni, Němci, Slovinci, Poláci, Italové → národní požadavky)
 - Žádná ústava, absolutismus x státoprávní, národní a liberální požadavky, sociální požadavky (roboty, poddanství)
 - Národy se nespojily, když vybuchla revoluce, nikdo si nepomohl; ale postupovaly proti sobě (Češi x Němci, Slováci x Maďaři, Chorvati x Maďaři, Maďaři x Němci,...) → porážka revoluce
 - Panovníkem je F. Dobrotivý, ale je neschopný
 - Březen: **občané povstali proti absolutismu** (Matternich prchá do Anglie) → nikdo nevládne, císař se schoval, zrušila se cenzura, liberální svobody (včetně náboženské)
 - Císař slíbil sněm a ústavu („**dubnová**“): ale je oktrojovaná, vysoký volební cenzus, reálnou moc má nadále panovník → květnové povstání → vláda v rukou liberálů, císař prchá a **slibuje říšský sněm, ten má vypracovat novou ústavu**
 - **Uhry**
 - Březen: **uherský sněm**: požaduje se větší samostatnost a odstranění nerovnosti mezi šlechtou a ostatní společností → císař požadavky přijal (liberální a

státoprávní – vlastní vláda, s R jen stejného panovníka, budou ale dva parlamenty: Vídeň a Uhry) → nová vláda fakticky nezávislá na Vídni

- **Nová ústava: sněm i vláda z Prešpurku do Pešti** (defacto vlastní stát)
- **Vlastní vojsko a finance**
- Stejná práva chtějí Chorvati, Slováci, Srbové, Rumuni (v Uhrách čelí maďarizaci a nacionalismu) → využívá toho Vídeň a jmenuje chorvatským bánem Jelačiče → Chorvati půjdou proti Uhrám zevnitř
- Válka uvnitř Uher až do srpna 49, rakouská armáda v čele s Jelačičem Maďary porazila až s ruskou pomocí
- Poprava 114 generálů a důstojníků uherské armády – František Josef I. (nástupce abdikovaného Dobrotivého) tvrdě zasahuje
- Centralizace terorem proti maďarské šlechtě – nemluvili spolu až do R-U
- **Slováci:**
 - V 1. polovině století tam intelektuálové mluví česky
 - **Ľudovít Štúr** v čele emancipace, spisovná slovenština → na stranu Vídně proti Maďarům → neřešitelné, **bojují na straně Vídně, ale ta jejich národní požadavky též nerespektuje**

○ Čechy

- 11.3. měšťanské shromáždění v restauraci Svatováclavských lázní (=lázně jsou důležité místo – všichni se tam chodili mýt a pak na pivo do přidružené restaurace): požadavky (státoprávní, národní, liberální, sociální)
- Petici císaři dopracoval Svatováclavský výbor – **císař vše slíbil** (zemskou vládu, úřadování v češtině i němčině) x revoluce ve Vídni
- Centrální vláda se furt mění a nefunguje, císař utekl
- Červen: Slovanský sjezd Na Příkopech – protiváha Frankfurtskému parlamentu (*Slované z monarchie* – Češi, Chorvati, Slováci, Poláci; museli se postavit sjednocování Německa, chtějí určitá práva, ale nechtějí rozbít monarchii)
 - V Čechách vzniká politická strana, kde se mísí různé názorové proudy:
Česká národní strana v čele s Palackým = austroslavisté
 - i. Manifest Palackého: **rovnoprávnost všech národů v Rakousku**
 - V ČNS se objevili radikální demokraté v čele s Fričem a studenty → dělali úřadům naschvály
 - Velitel posádky Windischgrätz provokuje vojenskými přehlídkami po Příkopech, byli to Maďaři – ti vojáci, aby nedošlo ke spojení s místními, W. žena byla zastřelena, nikdo neví kým (koukala z okna, W. bydlel v Celestinské ulici)
 - i. Srážky lidí, hlavně studentů, s vojskem, barikády = Svatodušní bouře 12.-17.6. – ať jde W. pryč!, W. začne bombardovat Staré Město, Slovanský sjezd se sám rozpustil – je napjatá situace, nebudeme to dělat horší (radikálové se rozutekli) → výjimečný stav v Čechách (jednotky na pomoc Praze se formovaly i na venkově) → porážka revoluce, kapitulace povstalců, Vídeň se zásahem souhlasí, protože se bála odtržení Čechů, zákaz politických stran
 - ii. Nástup kontrarevoluce v Rakousku (následovat bude Vídeň, Itálie a Uhry)

○ Vídeň

- **Sešel se Říšský sněm** (úkol = nová ústava) po revoluci v Praze, jsou tam všichni kromě Uher, tam je teď republika
 - Statkáři, velcí vlastníci, honorace

- Němci a Slované (Češi a Poláci), ne zástupci z Uher – zástupci z monarchie (ŘS vytvořil panovník, s jeho souhlasem, aby napsali ústavu), byli voleni s nízkým volebním cenzusem (ale chudí na to neměli, nenechali se volit)
- Zrušeno poddanství a robota za výkup
- V říjnu ve Vídni **povstání radikálů proti podpoře Jelačiče v Uhrách** → císař uprchl do **Olomouce** (nebál se sem, protože v Čechách panuje výjimečný stav), sněm se přesunul do **Kroměříže**
 - **Windischgrätz revoluci poráží, Češi odmítli Vídní pomoci**
- Změna na trůnu: prosinec 48: **František Josef I.** → připravuje ústavu, opírá se o tři generály (Windischgrätz, Radecký a Jelačič), národy se nedomluvily, jsou specifikované, všichni jiné ústavy (i v Uhrách) zrušeny
- **ŘS je v březnu 49 rozpuštěn**, těsně předtím, než stačil odhlasovat velmi liberální ústavu
- **Vydána oktrojovaná ústava**, která nikdy **nevstoupila v platnost**
- Po porážce revoluce v Uhrách **neoabsolutismus v Rakouském císařství**
- **Výsledek:**
 - Habsburská monarchie není konstituční, stále je absolutistický stát
 - **Odstranění poddanství** a zavedení **moderní státní správy** (místo panství → obce + okresy, šlechta úplně vypadla ze státní správy) s rovností občanů před zákonem (konec stavovských privilegií)
 - **Náboženská rovnoprávnost**, už ne tolerance (včetně **Židů**)
 - **Zrušení cechů a celních hranic s Uhrami** (aby se nesnažila zase povýšit, navíc na tom vydělávaly Čechy)
 - **Liberální hospodářská politika** – do vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem stát nebude vstupovat
 - **Změna školství**
 - **Přeci se něco pohnulo!**

3. Sjednocení Itálie a Německa

VIKTORIÁNSKÁ ANGLIE

- Anglie = dílna světa
- Hospodářský a velmocenský vzestup – svobodný rozvoj zemědělství, průmyslu a obchodu (od revoluce)
- Po konci průmyslové revoluce → 1. světová výstava (1851) – velká část vystavovatelů z Anglie
- ¼ populace, 1/5 zemského povrchu = Anglie a její kolonie
- Ovládnutí světového obchodu
- Loďstvo silnější než loďstvo zbytku světa dohromady (nemusí stavět pozemní armádu → nepovinná vojna)
- Před smrtí Viktorie dohání Anglii sjednocené Německo a Anglie si bude muset začít hledat spojence!
- **Politický liberalismus** (chtějí politickou rovnost, inspirace VFR, ale i povinnosti: odpovědnost za moje činy) i **ekonomický liberalismus** (podnikatelé bez omezení – bez velkých daní)
- **Politika:**
 - Parlamentní monarchie, vláda Viktorie (1837 – 1901)
 - Vláda bohaté aristokracie a buržoazie (šlechta a podnikatelé jsou stejná skupina) – platí majetkové přesuny, chodí do stejných škol – ty jsou drsné, vznik pevných přátelství, na kterých se staví impérium
 - Volební reforma 1867 – hlasovací právo mají všichni vlastníci nemovitostí (1/3 mužů)
 - **Konzervativci** (nová podpora, voliči, programy, chtějí sociální reformy – musíme být opatrní) x **liberálové** (dřívější puritáni, kritika politiky)

- Politika = skutečné povolání (1. stát, co to takhle má), masová politická práce
- Střídají se premiéři obou skupin, premiér je předseda strany
- **Liberálové:**
 - Zájmy průmyslové a obchodní buržoazie, svobodná hospodářská politika **bez ohledu na sociální důsledky**
 - Premiér Palmerson = nadšený obchodní cestující – ukazuje, co může Anglie nabídnout světu obchodně
 - Gladstone (předseda l. do 1898, 4x premiérem): liberální strana stranou masové politické práce
- **Konzervativci:**
 - Začínají být socialisty
 - Kritika liberálního kapitalismu
 - Zájmy pozemkových vlastníků → prosadili řadu sociálních zákonů (56 hodin = týdenní pracovní doba, zlepšení podmínek života nejhudších – hygiena, bydlení, ...)
 - Předseda Disraeli (židovský lord z Beaconsfield), po jeho smrti Cecil (ze Salisbury)
- Odborové organizace Trade Union (labour party, dělníci atd.)
- Anglie = země s nejvyšší životní úrovní na světě bez politických otřesů
- **Irská otázka**
 - 1801 úplné připojení, zrušen irský parlament a samospráva → Spojené království Velké Británie
→ permanentní válka v Irsku
 - Rozštěpení irské politiky: **feniáni (nezávislost) x umírnění (autonomie)** – autonomisti podpořeni angl. Liberály → **rozštěpení a oslabení anglické liberální strany** (liberálové se na tom rozbili zrovna v momentě, kdy konzervativci nabírali na síle, liberálové ztratili podporu kvůli tomu, že někteří z nich chtěli dát Irsku autonomii a nikdo se jich nezastal v tomto názoru)
 - zákon o samosprávě 1914, platnost odložena až do 1921 (kvůli válce) → rozdělení Irska (Irsko jako celek vystoupilo ze Spojeného království VB a Irsko, ale krátce poté se Severní Irsko odtrhlo a vstoupilo zpět do Spojeného království)
- **všeobecné volební právo i pro ženy**
- vznik Labor party 1906
- **Impérium:**
 - **Dominia (= vlastní parlament, vlastní vláda z voleb, společná zahraniční politika a armáda) – Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Jihoafrická unie)**
 - **Korunní kolonie (= spravované ministerstvem kolonií) = Afrika a Indie (nejdůležitější) – z Indie poté udělali císařství, protože se tam lidé bouřili (ale císařovnou byla Viktorie)**
 - **Čína:** 3 opiové války: Anglie s Čínou obchodovala, protože Č měla slabou centrální moc - spojovalo je písmo a ne jazyk, nebyli schopni Anglii odporovat a tak tam z Indie nechávala dovážet opium → narkomani na ulici, musela posílat zlato Anglii → chtěli tomu zamezit a proto začaly opiové války, ale Anglie vyhrála a nic se nezlepšilo
 - **Búrské války – jde o jižní Afriku (Transvaal a Oranžsko) (1899 – 1902)** → uvědomění si konce skvělé izolace – Německo a USA Anglii dohání, Anglie chce zabrat území Búrů, velké ztráty na životech, Anglie nakonec vyhraje
- **Edwardovská garden party**
 - Bohatá veselá společnost, povídají si o Indii a Africe, nikdo se nebojí války

FRANCIE – 2. CÍSAŘSTVÍ A 3. REPUBLIKA

- Napoleon III. = prezident na 4 roky, pak prezidentem na 10 let → pak zvolen císařem (minulá látka, kde jsme skončili s Francií)

- **Bonapartismus**
 - Od roku 1852 absolutismus, zatýkání, vyhnanství
 - Okázalé vystupování, nákladný dvůr
 - Nadstranickost a nadtřídnost = všem slíbí, co chtějí, otec všech, zastupuje rolnictvo, vřelý vztah k dělníkům, koketování s utopickým socialismem – lidé si mají pomáhat (veřejné stavby – přestavba Paříže x zákaz stávek a spolčování) → těžko se tohle v liberální společnosti plní, a tak to bere z daní a na dluh → peníze najednou dojdou
 - Podporuje průmyslníky (snaha stát se velmocí) → i přes veškerou snahu ale Francie klesá na žebříčku průmyslové výroby – převažuje totiž malovýroba (podporují se malí rolníci, to ale stojí obrovské peníze)
 - Z přestavěné Paříže se stává ale hlavní město 19. století a pořádá se tam 2. světová výstava, udává tón světové módě (luxus)
 - V 60. letech postupně narůstá opozice proti Napoleonovi – snaží se sjednotit lidi proti jednomu nepříteli (zaměřeni na zahraniční politiku, na ní odvádějí pozornost)
- **Velmocenské ambice**
 - Napoleon se chce ekonomicky vyšvihnout, ale zároveň se mu boří vnitřní politika
 - **Kolonie** (Afrika – od západu k východu – Alžír, Indočína)
 - **Itálie** (omezená pomoc ve válce proti Rakousku – Rakousko poraženo, Francie dostane **Benátsko**, aby sjednocená Itálie nepřevýšila Francii)
 - **Mexiko** – zadlužené u Francie a prezident Juaréz odmítá dluhy splácet, jenže Francie peníze potřebuje, a tak pošle do Mexika vojska → vytvoří bratrské císařství (císařem je Maximilián, bratr F. J. I.), jenže Francie už nemůže Mexiko dotovat, USA tam vtrhne, Maximilián zastřelen, diplomatická porážka Mexika
 - **Krymská válka** – Rusko chce území na Balkánu a jde tak do války s rozpadající se Osmanskou říší (chorý muž Bosporu), oficiální důvod k válce je ochrana sultánových pravoslavných poddaných, Rusko nejdříve porazilo Turecko, ocitlo se na Balkáně, v ten moment přichází na pomoc Francie (další výdaje) a Anglie (chce ovládnout obchodní cesty do Indie) → Rusko úspěšně poraženo → Rusko ztrácí vliv na Balkáně a kontrolu nad Černým mořem (v Paříži je mírový kongres 1856 – zrovna tam kvůli tomu, že se Francie stává velmocí) → neutralizace ČM: Rusku tam nesmí plout válečné lodě – touto dohodou to tam Anglie a Francie nemusí hlídkovat a nehrozí, že by Rusko opět doráželo na Turky
- **Konec II. Císařství**
 - Emžská depeše (více u Německa) – Napoleon III. Skočí na lep Bismarckovi → prohraje ve válce s Pruskem
→ Napoleon je zajat (cítí se znemožněný a ukázalo se, že bonapartismus je jen cesta k utopení se v dlužích a vlastní nabubřelosti) → z Francie je republika, ztratí Alsasko-Lotrinsko
- **Republika (k jiné otázce)**
 - Vznikla v době porážky Pruskem
 - **Komuna 1871** (dělníci s národní gardou jdou proti vládě → jsou potlačeni – 30k mrtvých)
 - Moc v rukou středních podnikatelů → komunistický stát, rozvrácená Francie, majetek byl bohatým sebrán
→ potlačeno pomocí pruské armády, za to právě dostalo Prusko to Alsasko-Lotrinsko
 - Pestrůst politických stran – složitá struktura, strany i středové umírněné → koalice
 - **Pravice:** monarchistická, klerikální, nacionalistická (opírá se o nacionalismus a antisemitismus)
 - **Levice:** republikánská, antiklerikální, později socialistická (1905 socialistická strana)
 - **Slabost politických stran - často se vlády střídají, strany jsou slabé, sdružují se do koalic, ale to nevdá, protože kontinuitu zajišťuje byrokracie (střední vrstva)**
 - Všeobecné volební právo pro muže
 - Oddělení církve od státu
 - Bezplatné školství

- **Ekonomika**

- Línější oproti Anglii a Německu
- Pomalý rozvoj (malovýroba → drahé výrobky → cílem Francie je žít ze získaných peněz → cla → eliminace levnější konkurence
- Investice do státních půjček a nemovitostí – rentiéři (zisk peněz)
- Skandály:
 - Silný antisemitismus
 - 1894 – **Dreyfusova aféra** – Dreyfus je židovského původu, prý donášá Němcům info ze štábu → soud → vyhnanství → Zola plus tisk chtějí důkazy o vině → až 1906 se dokáže nevinou → hodnosti mu jsou navraceny (ironie: Francie si myslí, že vládne světu, přitom v tento moment má Anglie za premiéra Žida)

SJEDNOCENÍ ITÁLIE

- Dvě koncepce o sjednocení:
 1. **ZDOLA** (= snaha o liberálně demokratickou republiku)
 - Nižší a střední buržoazie, rolníci, dělníci, část inteligence
 - Spoléhají na revoluční převrat (teoretik Mazzini říká jak se má sjednotit, voják Garibaldi se to snaží uskutečnit)
 2. **SHORA** (=monarchisticko – liberální)
 - dohoda severní buržoazie a jižních vlastníků půdy
 - Sardinské království (král Viktor Emanuel, kancléř/premiér Cavour – ten napsal konstituci, 2 % populace volí, spojení průmyslu + velkých vlastníků půdy (tedy aristokracie) → spojení bohatých, sever již začíná být průmyslový)
- **1859 – 61: válka** Sardinského království a Rakouska → u Solferina Rakousko Italy s pomocí Francie poraženo → Rakousko přijde o Lombardsko, ale ponechá si Benátsko, Francie se bojí, že Itálie bude mocnost a uzavře s Rakouskem separátní mír
- **1860 povstání ve středoitalských sekundogeniturách** s Garibaldim → připojí se k Sardinskému království
- **Garibaldi** dobyl **jih Itálie, Neapolské království** přestane existovat, a předal ho **Emanuelovi** (je dobrý dobyvatel, ale neví co s mocí)
- **1861** se stává Emanuel **králem Itálie** (Turín = hlavní město), už nechce pomoc Garibaldiho
- **Garibaldi** chce dobýt ještě **církevní stát**, tomu ale Emanuel zabrání, nechce **konflikt s Francií** (ta hrozí válkou, jestli církevní stát zaberou – pak by totiž byla Itálie mocnější) → vezme proto jen **část** církevního státu
- **Sjednocená Itálie**
 - Zdlouhavý průběh průmyslové revoluce
 - Sever x jih
 - Spojenectví šlechtických velkostatkářů a buržoazie
 - snaha zahraničních odbytišť – Habeš, Libye
 - Itálie je chudá kvůli jihu → emigrace do USA
 - **7 % obyvatel** má volební právo

SJEDNOCENÍ NĚMECKA

- Musí být shora
- Parlamenty jsou všude, ale jejich vliv je prakticky nulový → s průmyslovou revolucí se zvětšuje potřeba parlamentu mít větší a větší moc → je potřeba lidem ukázat, že se jim sjednocení vyplatí → tím jim zavrou pusu
- **Německý spolek**
 - Do roku 1848: spolek je sdružení 35 států a 4 svobodných měst, předsedou je rakouský panovník, ale Prusko je stále silnější a větší, šlape Rakousku na paty, brzdou rozvoje jsou ale nejednotné míry, váhy, normy a měny, clo. Rakousko nestíhá udržet krok a Prusko se zasadí o vytvoření celního spolku, kterého již Rakousko nebude součástí (a Německý spolek mu ujíždí)

- Po roce 1848: Porážka revoluce – prohra sjednocovacích myšlenek, dominance Rakouska
- Polovina 19. století: hospodářský růst Pruska (rozvoj průmyslu, rozšiřování železnic, vojenská reforma) → Prusko je hospodářsky silnější než Rakousko!
- **Otto von Bismarck**
 - Junker (vrchní vrstva v Prusku, absolutně oddána králi, šlechtic, důstojník)
 - Předseda pruské vlády
 - Konzervativní politik, bezcitný, bezzásadový, oportunistický bonapartismus
 - **1862** povolán císařem Vilémem I., aby se stal kancléřem
 - Bojoval za maloněmeckou koncepci
- **Postup sjednocení Německa**
 - Složitá mezinárodní politika
 - **Dva cíle Bismarckovi politiky:**
 - Zlikvidovat vliv Rakouska
 - Zabránit Francii v podpoře Rakouska v případě konfliktu
 - **Sjednocení krví a železem**
 - Války vedené Pruskem, vojenské násilí
 - Posílení pozic Pruska v čele Německa
 - Postavit mimo hru liberály (Chce odstranit vliv liberálů/demokratů → aby to nevypadalo, že to oni způsobili sjednocení, ale aby za něj byli vděční Bismarckovi)
- **Vláda (Bismarck) x parlament (liberální)**
 - Parlament má sice malé pravomoci, ale chce větší liberalizaci, na druhé straně je konzervativní Bismarck
→ je potřeba postavit parlament před hotovou věc a zavřít mu ústa: „Síla přemáhá právo“
 - → **program:**
 - **Potlačit liberály a demokraty**
 - Dát buržoazii (liberálům) sjednocené Německo
- **Válka proti Dánsku**
 - Dánsko stojí mimo Německý spolek, ale ovládá **Holštýnsko a Šlesvicko v Německu** → a o tato území bude válka
 - Objeví se německý nacionalismus, spojí se Prusko s Rakouskem a společně území získají
 - **Holštýnsko** připadne **Rakousku**
 - **Šlesvicko** připadne **Prusku**
 - → Prusko obviní France Josefa, že se o území dobře nestará a tím ho vyprovokuje k další válce
- **Prusko – rakouská válka**
 - Prusko chce omezit vliv Rakouska
 - **Bismarck:** zajistil neutralitu Francie a Ruska + spojení Itálie
 - Jednání s maďarskou emigrací – podpora případné nové revoluce
 - **Bitva u Sadové (1866)**
 - Prusko poráží Rakousko
 - Rakousko mělo špatné zbraně oproti moderním jehlovkám Pruska
 - Prusko si od Rakouska nic nevezme, ještě mu za to budou vděční a tento vděk využije Prusko později
 - Rakousko muselo odevzdat Itálii Benátsko
 - Německý spolek je rozpuštěn a je vytvořen nový – **Severoněmecký spolek bez Rakouska**
 - Rakousko ztratilo své postavení velmoci
- **Severoněmecký spolek**
 - Je to federace, prezidentem v čele je pruský král
 - Bavorsko, Bádensko, Wurttembersko chtějí k Rakousku → Prusko je chce přesvědčit, aby zůstali tím, že zařídí, aby jim hrozilo nebezpečí od Francie → vyprovokuje Francii k válce
- **Emžská depeše**
 - Uvolní se španělský trůn a stojí naproti sobě Francie a Prusko → kdo by měl trůn získat

- Francie souhlasí, že si nebude trůn nárokovat → Napoleon III. pošle Bismarckovi o tom dopis
- Jenže Bismarck zprávu změní, Francii hrozně shodí a pozměněný dopis zveřejní v novinách
- → chce tímto vyprovokovat Francii k válce s Pruskem, protože věří, že se mu tím podaří sjednotit všechny Němce a půjdou do války s Francií společně a dojde tak ke spojenectví
- Vyprovokování padlo na úrodnou půdu, váhající německé státy se přidaly k Prusku
- **Prusko – francouzská válka**
 - Neúspěch Francie – porážka u Sedanu (1870)
 - **Výsledek:**
 - Francie ztratila Alsasko – Lotrinsko, musí splatit válečné náhrady (splatí o tři roky později)
 - **18.1.1871 V ZRCADLOVÉM SÁLE VE VERSAILLES VYHLÁŠENO NĚMECKÉ CÍSAŘSTVÍ** (tohle Bismarck přehnal, potupil Francouze a vykopal tak základy pro další válku)
 - **Silné Německo sjednocené shora → podnikatelé spokojeni, navíc se nemusejí obávat dělnického hnutí → rozštěpení liberálů → vítězství Bismarcka i doma**
 - **Jednotný trh Německa, žádná cla, profesori mohou učit kdekoliv, sjednotí se později i právo a fungování úřadů**
- **Socialisti zakázáni:** já vám všem dám, jen buďte ticho a poslouchejte mě (rysy bonapartismu)
- **Císařem je Vilém I.**, kancléřem Otto von Bismarck (až do 1890)
- **Německá říše:**
 - Panovníci států v císařství se sjednocením souhlasili – byly jim nechány dvory, postavení, plat – podle velikosti státu a počtu obyvatel měli určitou sílu v rozhodování, ale Prusko je hlavní rozhodovatel
 - **Sjednocení měr a váhy**, je říšská banka a marka (měna), postupně jsou společná i ministerstva
 - **1900 jednotný občanský zákoník a říšský soud**, je dokončeno sjednocování (některá ministerstva mají ale některé státy do teď samostatná – např. školství)
 - **Politický systém:**
 - Postupně všeobecné, ale nerovné volební právo (3 kurie)
 - Strany od konzervativních přes Centrum (katolíci proti Bismarckovi) po soc. dem. (zakázána do 1890), liberální strany jsou vyřízeny, jediní proti němu šli katolíci, jsou jeho jedinou opozicí
 - **Nemocenské, úrazové, starobní a invalidní pojištění dělníků** (aby byl sociální smír → žádné revoluce! → tím přiměli sociální demokracii změnit způsob boje – přes parlament – reformy zajistí klid)
 - Politika cukru a biče
 - **Nacionalismus**

USA

JIH PROTI SEVERU

- **Jih**
 - Stoupající poptávka po bavlně anglickým průmyslem → stroj na odzrňování bavlny → urychlení produkce → **bavlnářská horečka** (718x se zvýšila produkce)
 - Jih se mění na velké plantáže, opět se začíná vyplácet otrokářský systém, který předtím upadal (4x více otroků) – vozí se masově z Afriky
 - Plantážnický systém
 - Jih má výbornou armádu, každý chlap umí zacházet s puškou (hlídali své pozemky, lovili), na rozdíl od průmyslového severu
 - Většina důstojníků, vynikající generálové **Lee a Jackson**
 - Jih, protože je zemědělský, musí zaútočit první, má totiž méně lidí
 - Aby Jih vyhrál, musí být válka rychlá
- **Sever**
 - 23 států, 4x více lidí než na jihu, většina průmyslu je tady, 2/3 kapitálu
 - Svobodný růst kapitalismu, přírodní bohatství

- Imigrace z Evropy (jsou tu menší pozemkoví vlastníci, proto sem lidé raději emigrují, protože mnohem pravděpodobněji dostanou půdu na západě než na jihu, tady je většina lidí v průmyslu)
- Farmy, velké farmy (ranče) (rozprodejem půdy na západě)
- **Příčiny konfliktu**
 - **Boj o cla!** – Jih chce menší cla, protože jeho přežití závisí na exportu – chce levný vývoz, sever se ale zase chce postavit na nohy, proto chce vysoká cla, aby se ochránil před levným zbožím z Anglie
 - **Boj o ústavy nově vznikajících států na Západě a o hlasování v Kongresu** (které státy se začlení k severu, které k jihu, dokonce došlo na ozbrojené šarvátky) – *dovysvětlení*: vznik nových států na Západě (když je na jednom místě víc než 60k lidí, vytvoří si stát) → je potřeba tyto státy přiřadit buď k severu, nebo k jihu – tak získají voliče v parlamentu, aby zvítězil buď sever, nebo jih
 - **Sever**: chce rozšířit trh volné soutěže x **Jih**: chce rozšířit plantážnický (otrokářský) systém = jde o to, co bude v ústavě, jestli tam bude otroctví zapsáno či nikoliv
- **Politické strany:**
 - **Demokratická strana**
 - Původně byla republikánská, ale prali se v ní ohledně ústavy – jestli bude otroctví či nikoliv → strana se rozdělila na 2 – to co v ní zůstalo → **republikánská (otroctví omezit!) = severní**, to co se oddělilo → **demokratická (otroctví ano!) = jižní** → v parlamentu jsou dvě strany
 - Dříve jediná strana v USA – zakladatel Jefferson
 - projížní
 - **Republikánská strana**
 - Výlučně **proseverní** (kapitalisté, farmáři)
 - 1860 – **prezident Abraham Lincoln** (sever má více lidí)
 - **Abraham Lincoln**
 - Sever chce oslabit jih, otázka otroctví je druhotná
 - *Nebyl proti otroctví, věřil, že si černí a bílí nemohou být rovni, bílí by měli být černým nadřízení*
 - Status quo ohledně otroctví: *nic by se měnit nemělo, tam kde jsou otroci potřeba, tam budou, tam kde nejsou potřeba, ať nejsou*
 - **Válka:**
 - Jih má šanci jen když zaútočí první
 - 1860: Jižní Karolína se odtrhla od Unie, následovaly ji další státy → 1861 Konfederace, prezidentem je Jefferson Davis na jihu (je to vláda 11 států na jihu) – odtrhli se kvůli tomu, že **nesouhlasí s omezením otroctví**
 - **1. etapa**
 - **Jih zaútočil** → občanská válka
 - Nejprve převah jihu (kvalitní armáda)
 - **Sever**: podvázal Jihu žíly: zablokoval mu přístavy → jih nemůže exportovat → nemůže nakupovat zbraně a průmyslové zboží
 - **Sever ALE**: vede válku jen napůl plynu (špionáž, korupce, pašování zboží na jih) dva roky → nespokojenost občanů Severu (naši synové krvácí a s Jihem se obchoduje!) → zásadní změna!
 - **2. etapa:**
 - **Změna přístupu Severu 1863:**
 - Lincoln mění názor na otroky: *Je důležité zachránit Unii – je důležité, aby Sever vyhrál – proto osvobodí otroky, kdyby to dělat nemusel, neudělal by to*
 - Uvznění příznivců Jihu
 - Cenzura projížních novin
 - Čistka v armádě + černoši do armády
 - **Zrušení otroctví**
 - Zákon o bezplatném přidělování půdy na Západě (zrušení otroctví, bezplatně (i černým) farmářům přidělovali půdu) → Sever totiž otroky nepotřebuje, Jih

ano, zpráva o osvobození se dostane i k černochoům na Jih a Sever počítá s tím, že dojde k jejich povstání a budou bojovat proti Jihu

- Nyní válka proti Jihu i proti otroctví
- **Přelom ve válce:**
 - Generál Severu Grant rozdělí Jih na dvě části podél Mississippi
 - Lee (Jih) se snaží naposledy zaútočit, na Sever, ale je odražen a kapituluje → poslední schopné vojsko Jihu končí
 - Lincoln zastřelen v divadle (spiknutí přívrženců Jihu)
 - **Jih je poražen, co bude dál s otroctvím?**

REKONSTRUKCE (1865 – 77)

- **Co s Jihem?**
 - Prezident **Johnson**: je proti plantážníkům i proti rovnosti černochoů → nechce plnou rovnoprávnost černochoů, nechce zkonfiskovat majetek Jižanů → hlas černochoů nemá v politice stejnou váhu jako bělošský
 - Jižani se oklepali, nikdo je nezavřel ani nepotrestal, začínají opět s tělesnými tresty pro černochoy, černochoši se nemohou shromažďovat, zvláštní nerovné volební právo, Ku-klux-klan (pomsta za zrušení otroctví) x **KONGRES**
 - Kongres se naštve na Jih a schválí **tři zákony o obnově** → Jih znovu obsazen armádou (stojí to další peníze), některým Jižanům je odepřeno volební právo, černochoši ho naopak získají → černošské vlády (vládnou špatně, korupce, neumí zacházet s penězi, stojí to peníze, stále se platí armáda hlídající Jih)
 - Prezident **Grant**
 - Snaha postupných kompromisů, snížit náklady na správu
 - Jižané jsou amnestováni
 - Stažení federálních vojsk
 - Pád černošských vlád na Jihu (kvůli korupci)
 - Návrat vlády bílých (jižanské státy mají zajistit politické zapojení černochoů do vlády → integrace postupně, i mezi občany → každý stát Unie to dělá trochu jinak (sice není rovnoprávnost, ale pracuje se na ní)
 - **1877 oficiálně ukončena rekonstrukce**
 - Otroctví je zrušeno
 - Obchází se všeobecné volební právo (pokud jste negramotní, musíte prokázat, že rozumíte ústavě, nebo musíte zaplatit volební daň, nebo váš děda musel mít volební právo)
 - Je potřeba sjednotit ekonomiku
 - Na Jihu přetrvává Ku-klux-klan a šikana – chtějí znechutit černochoům svobodu

JAPONSKO

- Od roku 1630 bylo uzavřené před světem
- **Šogunáti** (=království) a **císař** (v Kjótu má palác, nemá vliv na politiku)
 - Japonsko v izolaci, **Šógun** se opírá o **vyšší šlechtu** (jen ta může mít pozemky), ta o **samuraje**
- 1853/4 – USA chce navázat obchodní vztahy (demonstruje americkou sílu, posílá po válečných lodích dopis šógunovi od prezidenta) – vidí, že je Japonsko slabé, využije toho, aby tam mohli volně dávat zboží → **nerovnoprávná smlouva + právo o exteritorialitě cizinců** (=když Američan spáchá trestný čin v Japonsku, nemůže tam být souzen, pouze v USA) → pak se přidala VB a Rusko a další → **konec izolace**
- Po 10 let chaos v zemi
- **Začala občanská válka**
 - Opozice proti šógunovi, vadí jim, že tu smlouvu podepsal, chtějí rovnoprávnost s cizinci, aby si ti v Japonsku nemohli dělat co chtějí → potřeba zdůvodnit lidem, **proč proti šógunovi jdou** (=rodí se

buržoazie + nespokojená nižší šlechta=samurajové: záminka pro svržení šóguna: „*ctěte císaře!*“) - císař je od Boha, ten má vládnout, vraťte ho do Tokia

- Do vedoucích míst se dostane buržoazie a samurajové
- Reorganizace armády
- Starý císař umírá a nastupuje nový, který si dává jméno **Meidži**: reformy Meidži: *bránit se Evropě vlastní modernizací* (trvá do 20. let)

- **Reformy:**

- Dvě věci, na které vláda nebude mít vliv: **armáda + zahraniční politika** (to bude mít na starosti císař – po vzoru Evropy, ale po asijském stylu)

- Do první světové války rovnoprávnost s ostatními velmocemi – urychlení anglického stylu na úkor rolníků – veškeré daně se přesunuly na venkov, nikdo jiný daně neplatil

- Textilní průmysl → těžký průmysl (konec 19. století) → **potřeba surovin** → expanze Japonska → do **Koreji** (anexe) a pak do **Mandžuska** (Čína) – porážka Číny 1894/5, úplně jejich armádu rozdrtili

- **1902 spojenecká smlouva s Anglií** – Anglie ztratila vliv v Číně, uvědomuje si sílu Japonska, smlouva, budou spolu proti Německu a Rusku

- **Společnost:**

- Zrušení feudálních len a zřízení prefektur (zrušeny obvody, podle francouzského vzoru)
- Všeobecné volby
- Ústava dle pruského vzoru, vznik politických stran
- Parlament (ale o hlavních věcech se dozvídá až když už se stanou)
- **Šogunát zanikl**
- Změna stylu odívání

14. MATURITNÍ OTÁZKA

1. 1. průmyslová revoluce

- = technický (výroba se urychlí), ekonomický (produkce se mnohonásobně zvýší) a sociální (změna sociální stratifikace) převrat
- „vyřeší to spoustu problémů, ale spoustu nových zase vznikne.“
- Hromadné zavádění strojů do výroby + centrální zdroj energie
- Manufaktura → továrna

2. Anglický kapitalismus

- **Předpoklady:**
 - **Přímočarý vývoj kapitalismu** (zaměstnanec x zaměstnavatel), žádná feudální reakce (individualismus, podnikavost – Anglie vždycky podnikala – šlechta, na rozdíl od Francie, kde to bylo až zakázané)
 - **Intenzivní zemědělství:**
 - **střídavé** (ve dvou etapách, nástup **brambor** v 17. století – zachránily zemi po třicetileté válce, méně masa – množství úhru už zmizelo, nástupem pícnin už byl plně odstraněn, vojtěška → více dobytka se nají → více dobytku)
 - zemědělské stroje (sekačka, mlátička, šicí stroj), meliorace (vysušování) → i přes ohrazování vyšší produkce s minimem pracovních sil – vysoká produktivita práce díky zemědělským strojům → **akumulace kapitálu** (ten se nerozhazuje, ale později se využije v průmyslu)
 - **Kolonie** → levné suroviny (**bavlna**) + Evropa si nechává od Anglie to zboží dovážet
 - **Geografická poloha** → obchodní mocnost – nemuseli tolik investovat do drahé pozemní armády
 - **Zásoby lehce vytěžitelného uhlí a železa**
- **Průběh:**
 - Začátek v **textilním průmyslu:**
 - Prolomil se bludný kruh zemědělství → roste počet lidí → je nutné je obléknout (i v cizině)
 - Nízké náklady na mechanizaci
 - Rychlý obrat kapitálu – tričko se opotřebuje rychleji než parní stroj
 - Levné suroviny (vlna a bavlna)
 - Vytváří se velký kapitál, který je najednou kožné alokovat do **těžkého průmyslu** (přelom 1800)
 - **Vynálezy textilních strojů:**
 - Létací člunek u tkalcovského stavu
 - Ruční spřádací stroj (několikanásobné spřádací kolo „*spinning jenny*“ na ruční pohon. Ve srovnání s křídlových spřádacím kolem je proces spřádání až 6x rychlejší, příze na jenny je velmi kvalitní a jemná, skoro jako ručně upředená)
 - Spřádací stroj na vodní kolo → poté zdokonalení
 - **1785: Cartwright mechanický tkalcovský stav** → okamžitě možno použít parní stroj – 1 pro 10 stavů

3. Urychlení technického rozvoje na konci 19. století

- **Průmyslové revoluce ve světě**
 - **UK: 1760-1832, Francie, USA: 1790-1860, Německo: 1830-1870, R-U: 1830-1890** (čeští podnikatelé totiž alokují kapitál do půdy, protože vlastnění půdy je jistota)
- **Železo, uhlí**

- Uhlí je univerzální zdroj energie (na rozdíl od vody), továrny nemusejí být u vodních zdrojů a v blízkosti dřeva, ale naopak se staví nové městské aglomerace u dolů uhlí a železa (mění se demografie)
- Průmyslové oblasti jsou kolem dolů uhlí či železa + kolem velkých měst – Praha – Karlín či Smíchov
- Vysoké pece: místo dřevěného uhlí koks → 5x se zvýšil výkon vysokých pecí
- Železářny = ocelárny, válcovny (křehká litina se nahradila pružnou ocelí – zkujňování)
- **1785 dokončení vývoje parního stroje – pan Watt**
- **Dělníci:** nová vrstva, mění se společenské vazby, státní systém, dělníků je více, zemědělců méně
 - **Továrna:** nebezpečí, pracují tam děti od 6 let, úrazy, dlouhé pracovní doby, úmrtnost
 - **Kupují se jako pracovní síla** či zboží, čím více jich ale bylo, tím více práv začali chtít
- **Základ továrního systému:**
 - Kovoobráběcí technika (soustruhy, stroje na výrobu šroubů)
 - Kolejnice, mosty, lodní trupy
- **Doprava:**
 - Do roku 1800 zlepšení silnic (zpevnění kamenného povrchu), průplavy (železnice byly později než průmyslová revoluce)
 - 1801 **první parník v Anglii** – shořel na Temži
 - 1807 Fulton (USA) – první upotřebitelný parník
 - 1825 Stephenson – **první funkční železnice v UK**
 - 1844 první železnice v Rusku (i když to byla nejzaostalejší země, rozvoj šel velmi rychle)
 - **To vše vedlo ke konci místní izolovanosti, k urychlení přesunu zboží a obyvatel**
- **Specializace v průmyslu i zemědělství → jednotný národní trh**
 - Přichází opět národní tlak, ale z jiného důvodu – nová hranice země dle etnického původu – nejlépe se obchoduje s tím, s kým mluvím stejnou řečí → český trh se tak odtrhuje od německého → 1. snaha o rovnoprávnost
 - Národ pro sebe
- **Chemie:**
 - Bílení látek (Cl, H₂SO₄ – základní látka pro chemickou výrobu)
 - Mydlárny
 - Hnojiva P, K, N (zdvojnásobil se počet obyvatel – nové hnojivo)
 - Bakteriologie – Pasteur – pasterizace
- **Zemědělství:**
 - Je to napsáno u druhé podotázky
 - Secí stroj
 - Žací stroj
 - 1789 ve Francii **1. mlátička**
 - Celoželezný pluh
- **Belle Epoque (2. průmyslová revoluce = technickovědecká → do techniky vstupuje věda – chemie, elektrika):**
 - 1870 – 1900: 1. část – gejzíry ekonomiky, mocnosti doobsazují svět
 - 1870 – 1914 – mocnosti do sebe narážejí lokty → státní patriotismus
 - **Největší dosavadní hospodářská proměna (2. průmyslová revoluce)**
 - Během první generace se změnil životní styl středních a vyšších vrstev společnosti
 - **Nové materiály (neželezné kovy, plasty), mechanizace (stroje dělají stroje), nové energie (parní turbína, ropa, elektřina), zemědělství (mechanizace, NPK)**
 - Měď, cín, hliník → kabely (elektrotechnický a potravinářský průmysl)
 - Francie udává tón světové módy, životního stylu, volnému času
 - 1850 Singer (*šicí stroj*)
 - 1853 petrolejová lampa (*používá se ropa, od lamp pak benzín → nafta*)

- 1860 plynový motor (→ *spalovací motory – Otto 1877*)
- 1865 BASF (*chemička, Německo*)
- 1867 Remington (*psací stroj*)
- 1870 – 90: rychlý rozvoj: elektromotor, dynamo, generátor (*Siemens, Tesla, Edison*)
- 1876 Bell (*telefon*)
- 1885 Benz + Daimler (*1. automobil*)
- 1888 Nobel (*střelný prach, TNT*)
- 1887 gramofon (*Edison*)
- 1890 metro v Londýně na elektřinu (*předtím jezdilo na páru*), *elektrická železnice 1883*
- 1891 umělé hedvábí
- *telegraf*
- 1896 Roentgen
- 1897 Diesel (*vznětový motor*)
- 1900 bakelit, celofán
- 1903 Wrightové (*letadlo*) → překonání La Manche o pět let později
- **Osobní a hospodářská svoboda** = podmínka růstu, nikoho nesvazovat
- **Jednotná správa státu a zákonodárství**
- **Koncentrace (as) kapitálu:** je potřeba mít velké fabriky → drancování konkurence, je-li možnost investice, nečekat a investovat → část firem se přemění na akciovky → prodají je na burze → sice mají menší zisk, protože se podílejí na vlastnění firmy s vícero lidmi, ale celkově mají peněz více
- **Centralizace kapitálu:** velcí požirají malé
- **Finanční kapitál:** úloha bank narostla, vyplácí mzdy zaměstnancům velkých firem (zaměstnanců je hodně a tak by zaměstnavatel musel mít hodně peněz v hotovosti, to nejde → bezhotovostní systém plateb), banky též nakupují akcie a rozhodují pak díky tomu o řadě podniků
- **Protekcionalismus místo liberalismu:** od 90. let se nepouští podnikatelé mimo stát, Německo tlačí zboží na Balkán a do Turecka
- **Světový obchod**

4. Sociální a politické změny

• 1. průmyslová revoluce:

- **Růst počtu obyvatel** (snížení mortality, medicína, natalita se snižuje pomaleji než mortalita – pak pochopí, že nemusí mít tolik dětí)
- **Urbanizace:** v r. 1800 v Evropě je 23 měst s více než 100 000 obyvatel, o sto let později je to 135 měst
- **UK = dílna světa, od 2. poloviny 19. st. prudce vzrůstá výroba v USA a Německu** (Francie se rozvíjí pomalu, ale nejsou tam drastické nepokoje)
- **Obchod:**
 - Obchodovalo se se solí, bavlnou, hedvábím, tabákem, kořením
 - Růst vnitřního i zahraničního obchodu
 - Světové výstavy: 1851 Londýn, 1873 Vídeň)
- **Hospodářský liberalismus:** prosazuje ho UK (je bez soupeře – nejkvalitnější a nejlevnější výrobky), od 60. let je to obecný evropský jev
- **Kritika (liberálního kapitalismu) od:**
 - **Konzervativních kruhů:** odmítnutí liberalismu, místo toho paternalistický stát (=musíme se o lidi starat – buďte zticha, my vás nakrmíme – trošku bonapartismus, když nebudete ticho, tak tu společnost rozvaříte a nebudete mít co jíst → veřejně se to ale takhle samozřejmě neřeklo)
 - **Křesťansky argumentující kritikové**
 - **Malovýrobci**

- **Radikální demokraté** = socialisté (*musí být tlak zesponu, aby šli do parlamentu – všeobecné volební právo*)
- **Prosazuje se svoboda a snížení cel**
- **Belle Epoque:**
 - 1864 **1. internacionála:** vznikají sociální demokratické strany → mezinárodní dělnická sdružení, Londýn: „*proletáři všech zemí, spojte se!*“ – snaha spojit se a bojovat proti kapitalismu → naplnit Marxovu teorii třídního boje, zbavit kapitalisty kapitálu
 - Cesta revoluce je různá, vzájemný boj frakcí (marxisté, anarchisté, ...), na ničem se neshodly, cestování na konference do USA velmi nákladné → zánik 1. internacionály
 - 1889 **2. internacionála:** reformisti x revolucionáři (marxisti): nápad: socialisti mohou za svá práva bojovat parlamentním způsobem x marxistickým způsobem („nesmíme se s nimi bavit!“), reformisti chtějí být zvoleni, pak udělat v parlamentu změny → mezinárodní spolupráce – záruka, že k žádné válce nedojde (válčí totiž dělníci, soc-dem by nedovolili, aby válčili) → pak ale tato strana odhlasovala válečné rozpočty.
 - Reformistů je mnohem více, marxisti se sdružují už pouze v Rusku a vytvářejí bolševickou stranu (→ komunismus)
 - 1903 bolševická strana
 - 1894 Dreyfus, 1899 Hilsner, 1897 1. sionistický kongres (židovský kongres = pojďme si založit vlastní stát, hojně stěhování Židů (hlavně chudších) do Palestiny, což pro ni bylo velmi náročné), **antisemitismus** byl politický barometr
 - Sufražetky na konci 19.stol (1893 NZ, před válkou v E jen Finsko, Norsko, Dánsko)
 - Anarchisti → terorismus: zastrašit režim + emancipace
 - 1881 Alexandr II., pokus na Viktorii, Viléma II.
 - 31 hlav států a premiérů zavražděno
 - **Dopad na politický systém**
 - Volební právo
 - Změna liberálů i konzervativců: **liberálové ztrácí vliv:** neřeší všeobecné volební právo, zajišťují ale až do teď pluralismus a ochranu svobody, nemají už co slibovat – liberální hodnoty jsou, lidé jdou spíš ke konzervativcům či socialistům: **konzervativci:** posilují, v mezinárodní politice jsou diplomatičtí, mají zájem o kolonie a pevné vazby, státní protekcionismus (upřednostňování vlastního zboží, produkce a výroby, zajišťují cla, když nám někdo cla dá, jdeme tvrdě proti němu)
 - **Socialismus** (sociálnědemokratické strany, socialistické (Itálie, Francie)), **labour party**
 - Dohoda a Trojspolek
 - Dělení světa

5. Změny životního stylu

- **1. průmyslová revoluce:**
 - Dopad na sociální stratifikaci:
 - **Posílení honorace** (= středních vrstev) – **inteligence** → do teď jsou to právníci a lékaři, teď se přidává **technická inteligence** (inženýři)
 - **Růst sebevědomí buržoazie – „živí“ přece zaměstnance** → **zpočátku dopad na polarizaci společnosti**
 - Táhne ekonomicky stát, dává práci (v Anglii to platilo takhle už dlouho)
 - U nás: **sociální zákonodárství – ochrana zaměstnanců pomocí systému pojištění** → je to povinnost
 - **Věk dožití:** dělník v Anglii = 19 let, gentleman = 44 let
 - 6 % zaměstnanců jsou děti do 12 let
 - 16 % zaměstnanců jsou děti od 13 do 18 let

- **Belle Epoque:**
 - **Největší dosavadní sociální proměna**
 - Počet lidí se nejdříve zdvojnásobil, ale pak si lidé uvědomili, že jim děti neumřou a nemusí jich mít tolik, v roce 1900 se stabilizoval počet lidí (až do teď) = **Pokles natality (do přelomu století rychlejší pokles mortality, potom natality) - stabilizaceΣ obyvatelstva**
 - **Mezikontinentální migrace** do USA, Austrálie, z Asie do Afriky
 - **Sociální stratifikace:** aristokracie drží půdu, ale nemá zvláštní práva, má z půdy ale dost peněz, žijí z renty - kdo se chce angažovat tak musí do armády/zahraniční politiky nebo do diplomacie
 - **Buržoazie = podnikatelé** – stát vstupuje do jejich byznysu – sociální reformy (pojištění, bezpečnost), též patří do té honorace
 - **Střední vrstva:** technická inteligence, úředníci, mění životní styl – zábava, sport, turistika, kvalita bydlení
 - **Dělníci** se chtějí emancipovat
 - **Šlechta** – důstojníci v armádě, zahraniční politika, nikdo jí majetek nebere, v Anglii podniká
 - **Volný čas**
 - **Změny životního stylu**
 - Budují se kanalizace, vodovody, veřejná osvětlení
 - Prostituce, alkoholismus, slumy
 - **Dějinný optimismus**
 - Volný čas a změny životního stylu (zábava středních vrstev, turistika, růst životní úrovně)
 - Přestavba měst (konec epidemií, doprava, komfort-elektrárny, plynárny, vodovod)
 - Umění (impresionismus, secese)
 - Velké stroje (Titanic), světové výstavy, sériová výroba
 - Účinné zbraně (velká válka nebude) - kanon
 - **Víra ve vědu – zaručí blahobyť, civilizační pokrok, jde o vědu přírodní, věda je samospasitelná, kvantifikující (měření a vážení) a determinující, pozitivistickou (prostoupila společnosti), která určovala duchovní klima konce 19. století**
 - **Pravda = hromada faktů, čím víc toho víme, tím víc umíme (je to tak ale doopravdy?)**
 - **Věda se neptá na podstatu faktů (co to je? Neřeší se, co to udělá, ani nebezpečí), ale pouze na to, jaké jsou souvislosti mezi fakty (jak to funguje?)**
 - **Snížení odpovědnosti vědců, specializace**
 - **Člověk je redukován na mechanismus, přestává být hledajícím tvůrcem**
- X
- **Proti-pozitivistická revolta (Nietzsche, Kierkegaard) - člověka nelze podřídít přírodním zákonům, je to bytost myslící, věřící a individuální, „člověk má přeci vždy možnost volby, rozhoduje, je a existuje!“**
 - **Krise přírodních věd na začátku století: všechno je nějak jinak, pravda se skrývá (Einstein, Freud, Marx)**
 - Vylezlo to pořádně až po První světové válce, ta je totiž zemětřesením a změni vnímání světa.

15. MATURITNÍ OTÁZKA

1. Česká národní emancipace - Příčiny a souvislosti

- Vždycky byl **národ „o sobě“** (jazyk, tradice, území, hibernuje) → národ **„pro sebe“** (národ, který se sebou něco dělá, cítí se jako subjekt, všechny si tím prošly)
- **Příčiny:**
 - **VFR, průmyslová revoluce, obchod je lepší se stejným etnikem**
 - Češi žili uprostřed Němců po staletí až do 18. století relativně bez konfliktů (rozuměno mezi národy)
 - Němci jsou ekonomicky vyspělejší, Češi šli proti germanizaci, která přišla ve chvíli, kdy Češi věřili, Němci byli ve vyšších třídách
 - Uvolnění lidí z panství (zrušení nevolnictví)
 - **Osvícenské centralizační reformy:**
 - Ruší český stát
 - Redukována český státnost (stavovské instituce)
 - Odsouvání českého jazyka z veřejné sféry
 - Zrušení nevolnictví → obchodování po celém státě
 - ALE: Na začátku 19. století přichází **liberalismus, nacionalismus** (po rozumu přichází víra, nově v národ) a **romantismus** a začíná se **probouzet národní vědomí**
- **Matternichovský absolutismus**
 - **Matternich:**
 - Kancléř Vídeňského kongresu
 - Nebyl to žádný hlupák
 - **jak držet velký stát pohromadě, zároveň si uvědomuje, že se národy chtějí dostat z kočárku** (dovolil kulturu, školství, ale politiku ne!)
 - územní rozsah, národnostní složení
 - **absolutismus** = tak se udrží stát, ne liberalismem, ten by ho neudržel
 - **přelom mezi společností stavovskou a občanskou**
 - **1812: občanský zákoník** = rovnost před zákonem, ale aristokracie stále privilegia
 - **Poddanství + robota – není ekonomická rovnost, šlechta má stále vliv na stát**
- **František I. – rakouský císař + Metternich**
 - F.I. – „*hlavně s ničím nehýbat!*“ – byl to konzervativní člověk
 - Zmírnění centralizačního a germanizačního tlaku + zároveň potírání jakýchkoli svobodomyšlných projevů
 - **Metternich:** liberální a nacionální princip: konec monarchie
 - **liberální požadavky: podíl na vládě → umožňuje to kritiku politiky → mohlo by to vést ke konci monarchie**
 - **nacionální princip:** národ sice může mít vlastní jazyk a kulturu, ale nesmí se míchat do politiky (autonomie)
 - **už není germanizace**, ale kulturní rozvíjení národa v duchu monarchistických a nepolitických tradic
 - **heslo = jednota v různosti** (to ale neplatí v politice)
 - Ferdinand I. 1835 → **fakticky ale vládne Metternich**
 - Syn Františka
 - Vůli prokázal jen když si řekl o knedlíky na přidání
 - Poslední korunovaný český král
 - Dobrotivý, prý hloupý na logiku, proto za něj vše dělal Metternich, ale uměl 5 jazyků
- **Probuzení národního vědomí – příčiny:**
 - **VFR:**
 - Národní jednota Francouzů + liberální občanské hodnoty jako cesta k vytváření národní společnosti

- **Diskutování s panovníkem → parlament → liberalismus**
- **Napoleonské války**
 - **Národní jednota proti Francouzům + liberální občanské hodnoty jako cesta k vytváření národní společnosti**
- To si uvědomují i národy habsburské monarchie → centralizační snahy osvícenských panovníků neuspěly → **národní obrození**, tj. obnova a modernizace národního jazyka
- **Další souvislosti národní emancipace:**
 - **Osvícenské reformy:** uvolnění člověka (osobní svoboda, pohyb v rámci daného etnika)
 - **Průmyslová revoluce:** pohyb v rámci daného etnika, cestování, obchod, podnikání
 - **Romantismus:** nová jistota = národ
 - Musí to být vlastenectví!

2. Emancipace kulturní, politická, ekonomická, sociální

- **ČNO** (České národní obrození)
 - **důsledek politického, sociálního a kulturního vývoje**
 - Němci chtějí sjednocení
 - **Těch pět bodů** (VFR, Napoleonské války, osvícenské reformy, průmyslová revoluce a romantismus) umožnilo lidem vyjít ven a začít se prosazovat
 - Není to „probuzení“ národa národními buditeli, ale obrozeneckou společností = stovky lidí, buditelé by sami národ nevytvořili
 - **Je to nejen jazykové a literární snažení**, ale jde o **politický, sociální a ekonomický vývoj včetně dvou mentalit v českých zemích** (Čechů a Němců)
- **Rozhodující období: 1. polovina 19. století**
 - Modernizace jazyka, povznesení písemnictví a bádání o českých dějinách na evropskou úroveň, jazyk musel dosáhnout takové úrovně, aby se mohla rozvíjet věda, průmyslová revoluce
 - (Nejdříve osvícenské snahy zemské šlechty): Nejprve je tam ale **zemský patriotismus** (středověké vnímání národa = „*je to stát*“ → **vědátoři založí zemskou instituci** (mimo univerzit) národního muzea – spojení honorace a šlechty (spojení Čechů a Němců) → Češi chtějí vládu v Praze a federalizaci státu – Češi jsou obyvatelé Čech
 - Učené společnosti, divadla, vlastenecká muzea (1818 Národní muzeum)
 - **Národ = hlavní spojka lidí, co nám kryje záda**
 - První požadavky na Vídeň
 - Čím méně je tam šlechty, tím více se to začíná brát jako národ = etnikum – Češi a Němci
 - Později: široké **hnutí měšťanstva ovlivněné romantismem**
- Jazyk: **Dobrovský, Jungmann**, bratři Preslové
- Historie: **Palacký, Šafařík**
- Literatura: **Mácha**
- Rukopisy: Zeyer, Mánes, **Smetana**, Palacký, Šafařík
- **Palacký: „musíme vyřešit ten dlouholetý problém s Němci domluvou!“**
- Počátky politické činnosti směřující k vytvoření novodobého českého národa:
 - Do 1848 nebyla možnost politických stran, tak existují **spolky** (spolková činnost) – není to politika
 - 40. léta: **Měšťanská beseda:** přednášky, hráli karty, kulturní srazy
 - 1833 **Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách**
 - **Začala ale politická žurnalistika Karla Havlíčka** (měl ale problémy s cenzurou)
 - Česká šlechta navrhuje státoprávní požadavky Vídni: tyto návrhy se rodí v hlavách vlastenců, pak se všechny vyvalí na stůl
- **Požadavky:**
 - Šlechta v Čechách a část honorace – mají **státoprávní požadavky** (práva země)

- **Národní** (jazykové) = **etnické** (právo českého národa – 60 % státu)
 - **Politické a občanské** (liberální) – je jedno jestli občan mluví česky nebo německy → svoboda člověka, žádná cenzura, ústava, kritika panovníka → **práva všelidská**
 - **Sociální emancipace:**
 - Rozvoj jazyka, kultury, školství, akceptace nových politických a duchovních proudů (romantismus, liberalismus), podnikatelská aktivita mladé české technické inteligence
 - **Česká společnost bohatne** (nejdříve bohatne ta německá část, česká se zabezpečuje poli = jistota → dlouho trvá, než se vypracují, pak ale objemově předhoní německou část)
 - Roste měšťanstvo
- ↓
- **Politický český národ**
 - Životní jistotou už není panství nebo stav, ale **jazyk**, který pomáhal neztratit vlastní totožnost v době velkých společenských proměn (průmyslová revoluce, cestování, liberalismus); **v Čechách ovšem vznikají národy DVA!**
 - **Počátky průmyslové revoluce v českých zemích**
 - 1. parní stroje vyrobeny v: Brně, Liberci, Karlíně + Smíchov = průmyslové oblasti
 - Koněspřežka ČB – Linz
 - 1842 měšťanský **pivovar** v Plzni = ovládlo světové trhy
 - 1845 železnice Praha (Masarykovo nádraží) – Vídeň
 - 1841 1. parní loď v Karlíně
 - **Liebieg** (Liberec – vysoká koncentrace Němců)
 - Německý podnikatel
 - Syn tkalce → zakládá malý obchod → rychle bohatne
 - Firma roste dál, začínali s 12 mechanickými stavby, o 35 let později jich mají 600
 - Rozvoj libereckého kraje → vše jim tam patřilo (Liebiegovic rodině)
 - **Lanna** (Budějovice)
 - Podnikatel, Čech
 - Nechal postavit Masarykovo nádraží
 - Byl mecenáš umění
 - Dostal šlechtický titul (kapitáni průmyslu) od Františka I.
 - **Občanští velkostatkáři** (riziko neznámého, nového) – může se zdát, že průmyslová revoluce probíhala pomalu, ale vyplodila spoustu lidí
 - **Vítkovice 1828:** vystavení hutnického závodu s pudlovací pecí na zušlechťování železa → bude to vybudováno jako samostatný hutní podnik s vlastní výrobou železa (původně to měl být jen rafinační provoz zpracovávající surovinu z arcibiskupských železáren z jednoho města
 - **Dnes průmyslový skanzen**
 - **Sociální stratifikace před 1848**
 - **Přelom mezi společností stavovskou a občanskou**
 - Něco začíná být občanské x je stále vrchnost a poddanství
 - **1812 Všeobecný občanský zákoník**, ale **většina lidí je na venkově – vrchnost zde má nadále politický, ekonomický, daňový a soudně-policejní dohled (poddanství, robota)** → na venkově vše spravuje šlechta → **není žádná rovnost v politice**
 - **Šlechta** (1 % mužského obyvatelstva): zemský sněm, diplomacie, armáda, státní aparát, církevní hierarchie: **větší politický práva**; velkostatky, přístup ke dvoru
 - Tlak státu, aby se společnost stala rovnoprávnou před zákonem, **ale je potřeba spravovat stát, na venkově musí věci ještě spravovat šlechta** → **ale řeší se to**
 - **Měšťanstvo:**
 - **Honorece:** vzdělaní lidé, duchovní, důstojníci, úředníci, advokáti, lékaři, profesori: prestiž v místním prostředí
 - **Buržoazie:** obchodníci, podnikatelé, majitelé domů, živnostníci
 - **Venkovské obyvatelstvo:**

- **Sedláci:** mají koně a zaměstnance (20-50 h pole)
 - **Chalupníci:** chalupa a pole (10-20 h), na kterém nikoho nezaměstnávají, mají voly
 - **Domkáři:** domek, zahrada, kráva a koza, pole (2-3 h), chodí pracovat k sedlákům
 - **Bezzemci:** pracují na cizích polích
 - **Dělnictvo a buržoazie:** Liberec, Praha, Kladno, Brno, Vítkovice → jsou na sebe navzájem s honorací závislí
- **Demografický vývoj:**
 - **Sčítací listy** = obcování = jakou řečí člověk mluví – i hodně Čechů tam psalo němčinu, pak ale (po nějaké době) Němci začali psát češtinu
 - **1790:** 4.5 mil
 - **1851:** 6.6 mil
 - **Češi:** 60 %, Němci: 40 % (v Č. 39, na Moravě 28, ve Slezsku 48)

3. Česká politika v roce 1848 (kontext u MO13)

- 11.3. měšťanské shromáždění v restauraci Svatováclavských lázní (=lázně jsou důležité místo – všichni se tam chodili mýt a pak na pivo do přidružené restaurace): požadavky (státoprávní – autonomie – vláda a parlament (nejdříve s tím přichází česká i německá zemská šlechta → chce posílit svůj vliv), postupně ale sílí měšťanstvo → šlechta se dostává na vedlejší kolej → měšťanstvo pak spojí ty státoprávní požadavky s těmi národními: národní, liberální, sociální – zrušit robotu a poddanství)
- Česká politika je mnohem neurvalejší, než v jiných zemích, u nás aristokracie neznamená noblesu
- Petici císaři dopracoval Svatováclavský výbor – **císař vše slíbil** (zemskou vládu, úřadování v češtině i němčině) x revoluce ve Vídni
- Centrální vláda se furt mění a nefunguje, císař utekl
- Červen: **Slovanský sjezd Na Příkopech** – protiváha Frankfurtskému parlamentu (*Slované z monarchie* – Češi, Chorvati, Slováci, Poláci; museli se postavit sjednocování Německa, chtějí určitá práva, ale nechtějí rozbít monarchii)
 - V Čechách vzniká politická strana, kde se mísí různé názorové proudy: **Česká národní strana v čele s Palackým = austroslavisté**
 - Manifest Palackého: **rovnoprávnost všech národů v Rakousku:** *Dopis Frankfurtskému parlamentu: jeden stát, co k tomu máme říci my*
 - V ČNS se objevili radikální demokraté v čele s Fričem a studenty → dělali úřadům naschvály
 - Velitel posádky Windischgrätz provokuje vojenskými přehlídkami po Příkopech, byli to Maďaři – ti vojáci, aby nedošlo ke spojení s místními, W. žena byla zastřelena, nikdo neví kým (koukala z okna, W. bydlel v Celestinské ulici)
 - Srážky lidí, hlavně studentů, s vojskem, barikády = Svatodušní bouře 12.-17.6. – ať jde W. pryč!, W. začne bombardovat Staré Město, Slovanský sjezd se sám rozpustil – je napjatá situace, nebudeme to dělat horší (radikálové se rozutekli) → výjimečný stav v Čechách (jednotky na pomoc Praze se formovaly i na venkově) → porážka revoluce, kapitulace povstalců, Vídeň se zásahem souhlasí, protože se bála odtržení Čechů, zákaz politických stran
 - Nástup kontrarevoluce v Rakousku (následovat bude Vídeň, Itálie a Uhry)

4. Bachovský absolutismus, liberalizace 60. let

- **Školství** zaostávalo za Evropou a cílem vzdělání bylo vychovat loajální úředníky, kteří budou poslušní/odříznutí od Západu – aby je uchránili od revolucionářských myšlenek → tím je zbavili vědeckých oborů → pak se to ale zrušilo, otevřely se hranice (až na vězně a lidi před válkou)

- **Bachovský absolutismus**
 - = symbol policejního státu
 - **Opora moci** Františka Josefa I.
 - **A. Bach** (ministr vnitra)
 - byl za revoluce velmi liberální a ministr spravedlnosti
 - **m. vnitra** = důležitá práce → Bachovský absolutismus
 - **F. Schwarzenberg** (kancléř, umřel 1852)
 - **Armáda + policie** (spojená s Bachem)
 - **Církev**: sepětí vlády a církve – **konkordát** 1855 = dohoda s církví o preferenci **katolické víry**, vliv na školství a rodinné právo
 - **Úředníci** – Rakušani
 - **Silvestrovské patenty 31.12.1851:**
 - Zrušení oktrojované ústavy → Bachův absolutismus
 - Lidé, co chtějí revoluci jsou parchanti a jsou to výjimky → tajná policie je zatýká, aby se zabránilo revolucím
 - Stát = organismus
 - 1859: Radecký už umřel, v Itálii je opět revoluce díky spojenci = Francii
 - Z revoluce zůstalo:
 - **Rovnost před zákonem**
 - **Náboženská svoboda**
 - **Zrušení poddanství**
 - **Pozitiva:**
 - **Státní správa**: panství → obce, okresy, zemské místodržitelství
 - **Obchod, průmysl**: zrušeny všechny vnitřní celní hranice, liberální živnostenský řád
 - **Školství**: již ne výchova státních úředníků, ale vědecký charakter studia (min. Lev Thun)
 - **Konec absolutismu: proč?**
 - Itálie se spojila s Francií
 - Prázdna státní pokladna
 - 1859 bitva u Solferina, ztráta Lombardie → Rakousko prohrálo → velký masakr – v Ženevě se založil červený kříž, aby se odklidili mrtví a postaralo se o zraněné
 - Bachovský absolutismus je zničen
- Absolutismu je definitivně konec
- Říjnový diplom a Únorová ústava
 - **ŘD 1860:**
 - **Slib historickoprávních principů** (Poláci, Maďaři, Češi a Italové → státoprávní požadavky)
 - Vláda v Praze a v Pešti
 - pouze slib, že končí absolutismus, miluji všechny své národy a budeme respektovat jejich historii
 - Sociální požadavky též slíbeny
 - Padla cenzura, povoleny liberální politické strany
 - Kulturní svoboda
 - **X**
 - **Liberální Němci a byrokraté** (proti tomu jsou ti, kteří se bojí o své postavení a nechtějí nic rozdělovat)
 - **ÚÚ 1861:**
 - **Oktrojovaná Schmerlingem** („premiér“)
 - **Centralistická** – Rakousko celek i s Uhrami

- **Liberální!!!** (ale ne pronárodní)= povoluje svobodný liberální, politický a kulturní život → nedává zemím ale státoprávní požadavky kvůli Němcům (Češi a Maďaři se zlobí)
- František Josef I. chce dát i ty státoprávní požadavky, ale liberální Němci a byrokraté se bojí, že přijdou o moc → Češi budou silnější než čeští Němci, dá právo Maďarům → sebere moc Rakousku → musí to nějak vyřešit
- **Říšská rada** ve Vídni (parlament)
 - **Širší** řeší celostátní věci – jsou tam i **Uhry**, **užší** řeší necelostátní věci a **Uhry** tam **nejsou**
 - **Delegáti** zemských sněmů = **poslanci** (není volební právo)
 - **2 komory**
 - **Panská sněmovna** = sem jmenuje lidi **císař**
 - **Poslanecký sněmovna** = sem posílají lidi jednotlivé **zemské sněmy zemí** → respektive měli, ale někteří neměli státoprávní požadavky a nemohli je poslat (Češi, Maďaři a Italové) → na truc!
 - **Zemské sněmy:**
 - **Malé pravomoci**
 - **Kurie podle výše majetku** – kur. systém voleb: velkostatkáři + měšťanstvo co platí daně mají rozhodovací práva dle výše majetku → dopředu ví, kolik křesel bude mít jejich sociální skupina
 - **Císař musí vládnout sám = chaos** → liberální stát s vládou panovníka, protože s ním nikdo nechce vládnout ↑ nefunguje! → musí se vládnout **centralisticky**
- **Nespokojenost a blokování ŘR Maďary, Čechy i Italy** → parlament je paralyzován, vládne se **centralisticky** (Schmerlingovo divadlo), ale **liberálně**
- **Liberální uvolnění:**
 - **1861: Národní listy** (Rieger: český politický program – národní rovnoprávnost, samospráva, občanská práva)
 - **1864: rozdělení středních škol na české, německé a smíšené** (do teď byly jen německé)
 - **1869 rozdělení ČVUT na českou a německou**
 - **1869 povinná 8letá školní docházka** – do teď jen na 6 let, navíc obec musí mít školu a lidé tam musí chodit
 - Zemský sněm rozhoduje např. o školství a dopravě, podporuje českou kulturní politiku
 - Riegrův slovník naučný, 1862 Sokol, Hlahol, Prozatímní divadlo
 - **Česká politická diferenciaci:**
 - Češi jsou svobodní a přestanou jít jen proti Rakousku, ale jdou i proti sobě
 - **Staročeši** (liberálně konzervativní) – Palacký: *trubka z venkova ničemu nerozumí jako já, jsem v právu na silnější hlas*, chce se pomalu dohodnout se šlechtou
 - **Mladočeši** (radikálně demokratičtí) – chtějí obecné právo, všichni by si měli být rovni, zatlačíme na Vídeň, ať nám splní požadavky hned
 - **1865 Idea státu rakouského – Palacký**
- **Rakousko-uherské vyrovnání a Prosinčová ústava**
 - 1866 bitva u Hradce Králové (u Sadové) s Pruskem → Rakousko prohrálo, přestalo být předsedou Německého spolku → je jasná Maloněmecká koncepce, Prusové jsou ve Vídni

- Češi tvrdě bojovali za Rakousko → žádná odměna, ale Maďaři před koncem utekli a byli odměněni R-U
 - Je potřeba změnit systém, zabezpečit klid po prohrané válce – sází na Maďary
 - ↓
 - **R-U**
 - Společné: panovník (rakouský císař, uherský král → FJI. Je císařokrál, Předlitavsko je c.k. x obě dvě jsou c. a k.), ministerstvo války, zahraničí a financí
 - Západ = Předlitavsko x východ = Zalitavsko
 - **Prosincová ústava z vůle lidu**
 - **Platí pouze pro Předlitavsko** x Maďaři jsou konzervativním směrem, vládne tam uherská šlechta
 - **Přijata Říšskou radou** → není oktrojovaná (volby do Předlitavska)
 - **Dělba moci ve státě:** ministři jsou odpovědni parlamentu, říšský soud
 - Obrovská úloha FJI. (formální i neformální autorita)
 - „zlatý věk“ monarchie = stát se může nazývat státem
 - Rozvoj českého národa (průmysl, školství – čeština plnoprávným jazykem → národ pro sebe, dospívá
 - Dlouhý mír
 - **Kuriový volební systém do Říšské rady: volilo se přímo pro celé Předlitavsko**
 - **Parlament měl 4 části**
 - **1. velkostatkářská kurie** – desítky, nejmenší počet voličů na 1 poslance
 - **2. obchodních a živnostenských komor** – Lanna, Škoda, kapitalisti
 - **3. Měst, obcí, měšťanstvo = honorace**
 - **4. celovenkovská** (skoro všichni až na zaměstnance např. továrny, ne bezzemci a domkáři)
 - Od 1896 5. kurie
 - **1906 všeobecné, rovné, tajné volby**
 - **Císař může parlament rozpustit**, pokud je nefunkční (i dočasně)
- **Nezdařené česko-rakouské vyrovnání resp. česko-německé vyrovnání**
 - Protestní akce R-U – Češi si jdou stěžovat po světě, aby našli spojence
 - Rieger jde do Francie, Palacký, Grégr do Moskvy
 - Tábory lidu (desetitisíce lidí)
 - FJI. Je chce uklidnit a dá jim **korunovační klenoty a přispívá na Národní divadlo** (1868)
 - 1871 premiérem **Hohenwarth**: jednání vlády s Čechami s císařovým souhlasem →
 - Fundamentální články:**
 - FJI. dá impuls nové vládě, aby se starala → **česko-rakouské vyrovnání → bude jedna vláda ve Vídni, menší v Budapešti, a v Praze ta bude nejmenší** → Češi budou mít nějakou svou autonomii (řvou Němci, Maďaři – nechceme třetí do party, Poláci – tohle nechceme, Slovinci: to nám neuděláte, nezůstaneme s Němci sami) → podepsáno, ale zahozeno
 - **Němci v Čechách to ale nechtějí**, nechtějí zvýhodňovat Slováky
 - Nakonec k vládě v Praze nedošlo
 - **Výrazné zvýšení pravomocí zemského sněmu**
 - Zemská vláda (ale rozdělení na české a německé okresy – podle toho v zemském sněmu národnostní kurie)
 - x
 - **Němci** – čeští i rakouští (nechtějí si nechat omezit vliv, a to zvláště v situaci, kdy se sjednocuje Německo!)
 - ↓
 - **FJI. nechal Hohenwartha padnout, zklamání Čechů**

○ „Dělejte si v té Vídni co chcete, ještě za se za námi připlazíte!“

- **Pasivní politika Čechů**

- 1873-79 pasivní politika (resistance)
- Nešli na sněm, ale funguje to i bez nich (už jsou jediní, kdo rezistuje)
- **Mylný předpoklad:** v Evropě je nová vlna liberalismu a není třeba kompromisů → ve skutečnosti stát včetně ŘR funguje i bez Čechů
- **X**
- Část politiků resistenci odmítá: Moravané a část českých politiků jde roku 74 na sněm a 75 i do ŘR (jen Moravané) – mladí z průmyslové revoluce jdou proti staročechům, chtějí vyjednávat s Vídni → štěpení jedné politické strany:
 - **A) Národní strana (staročeská)**
 - Honorace českých mest, klub vynikajících individualit
 - **B) Národní strana svobodomyšlná (mladočeská)**
 - Chtějí všeobecné volební právo
 - Radikálnější – demokratičtější, začínající podnikatelé, demokratická inteligence, bohatnoucí sedláci – osvobodili se od daní, často antiklerikální (rozdíl od ateistů? Věří v Boha, ale ne v církev, nechtějí trůn spjatý s církví)
 - Územní organizace, utváření veřejného mínění
 - Chtějí na zemský sněm i do ŘR, rozvoj školství
 - Zaměstnanci stále nemají volební právo
- 1878 jdou společně na ZS, o rok později do ŘR
- Obě strany jsou občanské → nikomu nesahají na majetek, jde jen o to, kdo má právo mluvit (ne kdo má právo na spravedlnost = což pak říkají socialisti)

- **Aktivní politika**

- **1879 – 1914**

- **Vstup do ŘR:**

- **Státoprávní ohrazení** (*chceme se podílet na společných věcech, ale to neznamená, že někdy odpustíme od našich státoprávních či národních požadavků!*)
- Vyjednali si podíl na vládě, mají tam své ministry a podíl na vládní koalici (vláda drží 14 let!)
- Vstup do **vlády železného kruhu pravice hraběte Taaffeho** (79-93): Češi, polští velkostatkáři a rakouští katolíci x proč nespolupracovali s německými liberály, když byli sami liberálové? Protože ti jim nechtěli nic dát, šli s konzervativci, ti ten národ a nacionalismus neřeší (polští vs. rakouští katolíci), aby si mohli vydupat svá práva
- **Taaffeho vláda:**
 - Kompromisy, oddalování řešení, vytloukání klínu klínem – na budoucnost moc myslet nemůžeme, zájmů je tu moc
 - Ale: **sociální zákonodárství podle německého vzoru, ochrana dělníků** (živnostenští inspektoři), **úrazové a sociální pojištění, omezování práce žen a dětí = pravice** – velmi dlouhá vláda, řešení každodenní politiky
 - **Snaha upravit vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem → podus od liberalismu** → stát do toho musí vstoupit, jinak se dělníci vzepřou → potřeba stabilizovat systém (stabilita se netýká venkova, tam nehrozí stávky)
 - Autorita FJI. = stabilita systému
 - Národní ústupky Čechům = „**drobečková politika**“
 - 1880 **Stremayerova jazyková nařízení:** už nemusím umět německý, na úřadě v německé části můžu mluvit česky
 - 1882 rozdělení UK na českou a německou část

- Aktivita převládá, účastí na ŘR Čechy neztratí tvář → **DROBTY JSOU MÁLO, CHCEME VÍCI!** = důkaz o rostoucím sebevědomí národa
 - Česká společnost vývojově dohání tu německou kvalitativně, kvantitativně převyšují německou
- Aktivita mladočechů a kritika Riegera (staročech, získal titul od císaře společně s Palackým) – *konec drobtů, ať už nás starci nebrzdí!* → pokus staročechů převzít iniciativu:
 - **Punktace 1890:**
 - Rozdělení státu na Čechy a Němce, vláda v Praze – půlka Němců a půlka Čechů (česko-německé vyrovnání, česká a německá komora na zemském sněmu)
 - Jednání o národnostním smíru s německými liberály – rozdělení země **ALE jiná situace než 1871 s fundamentálními články, protože Němců je teď méně a tohle by pro ně znamenalo vítězství x Čechům to teď nestačí** → **zánik staročechů a vítězství mladočechů!!**
- **Mladočeši** si najednou uvědomují, že je těžké nerozbit vládu a něco dělat, že je něco jiného je něco chtít a něco získat, leží na nich odpovědnost
- **Rozšiřování volebního práva (snížení cenzu) + růst vzdělanosti a informovanosti (Národní listy – čtou se noviny, Národ) → větší politická aktivita (zájmy) → nové politické strany – lidé najednou mohou svoje zájmy někde realizovat (průmysl, zemědělství, křesťanství) → mladočeši se rozpadají na spoustu nových politických stran!**

5. Politická diferenciacce

• Nové politické strany

- S rozšiřováním volebního práva se zvyšuje možnost jít do politiky – diferenciacce zájmů podle:
 - **Sociálního postavení**
 - **Profese**
 - **Náboženství**
- Shlukují se lidi podle majetku, sedláci a chalupáři → **zemědělské strany** (chtějí **cla**, aby jim nikdo nelezl do zelí s levnějším obilím x obchodníci chtějí zase **cla nižší**), dělnické strany, křesťanské
- **Agrární strana x katolická → boj o vesnické obyvatelstvo**
- Přetahovaná o voliče, velké téma = **všeobecné volební právo**
- **Sociální demokracie – dělníci**
 - Jediná strana, která **nevznikla z mladočechů**
 - v době průmyslové revoluce
 - **60. léta – dělnické svépomocné organizace** (to ještě nebylo povolení politického organizování) – Chleborád, spolek **Oul** → pracují pro sebe
 - **Marxistické myšlenky** – násilná spravedlnost, „revoluční“ změna → založit politickou stranu (rozdělit si majetek)
 - **1874 Neudöfl – perzekuce** (rakouská socialistická demokracie)
 - Idea: **zrušení kapitalismu** (aktiva), nastolení socialistických vztahů (spolupráce, ne vykořisťování) – někdy v budoucnu
 - ↓ jak to udělat?
 - Úkoly dnes: (už to není revoluce ale) **parlamentní boj** – nejvíce z nich souhlasí, legální nenásilná cesta – **nechtějí cíle (ideje) dosáhnout násilím**, idea se nemění dlouho, jen **změnili prostředky**
 - **Všeobecné volební právo, 8hodinová pracovní doba, zákaz dětské práce = legální kroky**
 - **Výsledek: 1897** (všeobecné ale ne rovné volební právo – **nová 5. kurie** (zaměstnanci, půlka obyvatel, ale mají pouze 1/5 hlasů) = všichni mohou jít

k volbám, ale tito mají nejslabší hlas → všichni jsou si sice rovni, ale půlku obyvatelstva reprezentuje pouze 1/5 poslanců) → **1/3 hlasů SD při volbách do ŘR**

- 1878 U Kaštanu (Pecka a Zápotocký): vzniká **Československá strana sociálně demokratická dělnická**
 - **Němci jsou u Neudöfla, v parlamentu ale spolupracují**
 - **Dělnické listy** – nové noviny
 - 1. máj 1890 – svátek práce
- **Venkov: agrární hnutí**
 - **1903 agrární strana:** Alfons **Šťastný** – založil stranu pro ty **velkostatkáře** (=bohaté), ale **Švehla** pak řekl, že se musí **opřít o sedláky** → **změnil to na stranu selského lidu** (mají koně), **nejnižší zaměstnavatelé**, měli obrovskou autoritu → **Antonín Švehla** (noviny Venkov, velké všeobecné vzdělání)
 - Jak si Švehla získal sedláky? Vysvětlil jim, že jim strana **ukáže jak mají podnikat, půjčí jim na mlátičky, pomůžou založit spotřební družstvo** („venkov je jedna rodina“) = **praktická pomoc sedlákům**, musí se sdružovat (**orientace na široké vrstvy, střední rolníci, praktická pomoc a hospodářská družstva**) → **Švehla si ten venkov získal**, co řekl, to bylo svaté, jeho politická strana byla ta nejsilnější za 1. republiky.
- **Křesťanské (katolické) hnutí**
 - Papežové vydávají Oběžník = Encyklika (pro biskupy po celém světě): 1891 Rerum novarum (o nových věcech, Lev XIII.): *kapitalismus a socialismus = špatně, kapitalismus okrádá dělníky, socialismus jim motá hlavu* → ne boj, ale křesťanská láska! → buďte na sebe hodní
 - 1894-1904: ustavení **křesťansko-sociální strany**
 - **Jan Šrámek** (lidovci) = předseda – soupeří se zemědělci, oslovuje venkov
- **Strana národně sociální**
 - Spojení nacionální orientace (vrcholí emancipace) a socialismu 1897
 - **Václav Klobáček** (= neurvalý novinář)
 - **je proti militarismu v Rakousku a proti rakouskému státu**
 - prozápadní orientace
 - všem ostatním stranám se zdá tato strana nebezpečná, protože **všichni jsou jinak austroslavisté, bojí se, co by bylo bez Rakouska**
- **Politické změny na konci století**
 - **Badeniho jazyková nařízení:**
 - Vnitřní i vnější úřadování v jazyce podání (znevýhodnění Němců) → Němci protestují → Badeni odvolán → protesty Čechů → vznik **NÁRODNÍCH SOCIALISTŮ** = radikální a pobouření
 - Byl to premiér, co se opět snažil vytvořit koalici s Čechy
 - **Volební právo do ŘR**
 - 1867-96: 4 kurie
 - 1896: všeobecní a nerovné volební právo, zavedena 5. kurie
 - **1906: všeobecné a rovné volební právo**
- **Ekonomický rozvoj:**
 - Dobré předpoklady pro průmyslovou revoluci:
 - Vzdělání lidí
 - Liberální ekonomika
 - Infrastruktura (telefon a telegraf)
 - Nerostné bohatství (uhlí a železo)
 - Zaměstnanec x zaměstnavatel (širší vztah)
 - **Průmyslová revoluce:**
 - Ztráta dřívějších jistot (pán → vlastní odpovědnost)

- Nedůvěra vůči novému
 - Kapitálová slabost → **sdužování kapitálu** (záložny, kampeličky = spoření drobných peněz + investice); **zlaté české ručičky** = malá série, ale kvalita → zájem (není notná velká investice, ale kvalita designu, kultura prodeje)
 - **80. a 90. léta: omezení svobody podnikání** (trh vše nevyřeší) → přerozdělení daní → ochrana středních tříd, jen **ať střední vrstva roste** → **zamezení chudoby, stát je prostředníkem mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem**
- **Češi x Němci**
 - Nejsou už na stejné úrovni, **Čechů je více**
 - Punktace sice odmítnuty, ale národy žijí i tak odděleně → **růst vzájemného odcizení**
 - **Netýká se to úředníků, důstojnického sboru, katolické církve, supervelkých podnikatelů (Lanna, Škoda)** → ti jsou **RAKUŠANÉ** – neztotožňují se s žádnou nacionalistou (jako císař, ten je hlavně Rakušan, až potom Němec)
 - Banky, školství i spolky jsou **české a německé**
 - **Němci se cítí v ohrožení** (právě třeba kvůli Badiniho jazykovým nařízením)
- **Kultura**
 - **Vysoká gramotnost**
 - Konec povinné školní docházky, když chtějí studovat dál → gymnázium (maturita z řečtiny a latiny + další jazyky), reálné gymnázium (více matematiky, chybí řečtina), reálka (přírodní vědy), obchodní akademie, učitelský ústav
 - Jinak je ještě do páté třídy obecná škola a měšťanka do osmé třídy
 - **Ottův slovník naučný**
 - Popularita básníků a spisovatelů (Ruchovci, Lumírovci, Manifest české moderny)
 - Noviny a časopisy:
 - Národní listy (mladočeši)
 - Právo lidu (československá sociální strana)
 - Venkov (agrárníci)
 - Národní politika (politický bulvár)
 - Knihovny – nejhustší v Evropě
 - „**kalendáře**“ – poučné, základní literatura pro celý venkov
 - Spolky:
 - Ochotnická divadla – bezkonkurenční
 - Národní divadlo
 - Pěvecké spolky
 - Sokolovny
 - Hostince, kavárny
 - **Střední vrstvy mají volný čas** (novinka)
 - Kultura bydlení: hygiena, vodovody, kanalizace, dlažba, činžovní domy, elegance secese, beton a železobeton

16. Koncert velmocí ve 2. polovině 19. století a jeho selhání

1. Mezinárodní vztahy před 1. světovou válkou

Priority:

1. Navázat spojení s Rakouskem (mnohonárodnostní stát – hledá v Německu oporu proti požadavkům Slovanů)
2. Izolovat Francii (bude nám chtít vrátit ty Versailles)
3. Dobré vztahy s Ruskem (je to emocionální záležitost pro Bismarcka – má rád absolutismus, který v Rusku převládá)

→ 2 z těchto priorit spolu nejdou dohromady: nemůžu mít spojení s Rakouskem a Ruskem zároveň kvůli **Berlínskému kongresu**

A co byl Berlínský kongres?

- Co mu předcházelo:
 - V roce 1877 mělo Turecko (neboli Osmanská říše) hranice až po Banát
 - Docházelo k povstáním Srbů a Bulharů (i dalších) na Balkáně → chtějí emancipaci → jenže turečtí sultáni je nechtějí nechat jít – mají je na **ždímání peněz** pro upadající Turecko → **daně** ještě **zvýší**
 - V této době si sultáni z těchto daní postaví palác
 - Rusové: „*Jdeme ochraňovat pravoslavné poddané!*“ a i když všichni okolo věděli, že je to pro Rusko jen zástěrka, nechali je jít, protože věřili, že se ta situace tak jako tak uklidní – přece jen byla strašná a cokoliv pomůže
→ **Rusko tedy táhne do Osmanské říše**, před Istanbulem je však **zastaveno Francií a Anglií** (ta se bála, že by se tak Rusové dostali do Egypta) Vloží se do toho Bismarck: „*Nějak to domluvíme!*“
- Touto **domluvou měl být právě Berlínský kongres**: jak Rusko postupovalo k Istanbulu, „**osvobodilo**“ státy **Rumunsko a Srbsko** atd. → díky Berlínskému kongresu se napůl osamostatnili, vzniklo **napůl závislé Bulharsko (na Turecku) a Bosna (a Hercegovina) – napůl závislá na Rakousku a napůl na Turecku, střed Balkánu zůstal Turkům**
 - **Rusko** z toho nemělo **nic!** A tak se raději **připojilo k Francii**, protože si místo něj **vybral Bismarck Rakousko** (tím vlivem v Bosně!)
 - Pro **Rakousko** se Bismarck rozhodl i proto, že se **nemá kam jinam expandovat, pouze na Balkán** (na rozdíl od Ruska) → **Rakousko si zajišťuje dobré vztahy v Balkánských zemích**
- 1879 – vzniká **DVOJSPOLEK** (Německo + Rakousko: vojenskopolitická koalice)
 - V roce 1882 přistupuje **Itálie**, chce oporu proti Francii v Severní Africe (nakonec Itálie získá Libyi) → název se mění na **TROJSPOLEK**
 - Vztahy mezi Rakouskem a Itálií jsou chladné – Itálie si totiž myslí, že jí Rakousko stále ještě dluží nějaké země (např. Dalmácii), (papežský stát získala v roce 1870) → nevyřízené účty a napětí
- V roce 1890 je Bismarck zbaven své funkce a jsou dotvořeny mocenské bloky
- Vilém II. už nechce dohodu s Ruskem jako chtěl Bismarck → Schlieffenův plán, je víc ostentativně proti Rusku a Francii.
- **Francie + Rusko v roce 1893 uzavřely spojeneckou dohodu**
 - Anglie už nemůže zaručit mocenskou rovnost na pevnině (to mohla, když měla větší lodní armádu než všechny státy světa, jenže teď jí Německo dohání), v Búrských válkách pocítila tíhu samoty, nikdy se s ní o kolonie nedělí, zvláště o ty čínské
 - **1902** podepisuje **Anglie smlouvu s Japonskem** (vzájemná pomoc proti Německu a Rusku na Dálném Východě)
 - **1904 srdečná dohoda** mezi **Anglií a Francií** (dohoda se zatím týká pouze kolonií – nebudou proti sobě bojovat v Africe)

- **Rusko-japonská válka → 1905** → porážka Ruska → Anglie se už Ruska na Dálném Východě nebojí → nemá s ním žádné další konflikty, je moc slabé a není ohrožující
 - → **TROJDOHODA (FRANCIE, RUSKO, ANGLIE)**
 - Podporuje je Japonsko
 - **X TROJSPOLEK (NĚMECKO, RAKOUSKO, ITÁLIE)**
 - Podporuje je Bulharsko s Osmanskou říší

BALKÁNSKÉ VÁLKY

- Do roku 1912 sahá území Turecka až k Bosně (Bosna – anexe Rakouskem v roce 1908, ve stejném roce Bulharsko vyhlásilo nezávislost)
- **1912 – 1. balkánská válka**
 - Řekové, Černohorci, Srbové, Bulhaři zaútočí na Turecko ve snaze ho zbavit území v Evropě
 - Turecko prohraje
 - Bulharsko dostane největší zisk – území až k Egejskému moři, zasahuje až do Srbska
 - To se ostatním nelíbí ↓
- **2. balkánská válka**
 - Všichni i s Tureckem jdou proti Bulharsku
 - Výsledkem jsou dnešní hranice včetně nově vzniklého státu = **Albánie**
- Čekalo se ke komu se kdo přidá v průběhu válek, ale nakonec se to zvládlo bez toho, aby se vyvolal celoevropský konflikt, protože se žádné mocnosti do toho nezamotaly → Evropa je uklidněná, vypadá to dobře, možná globální válka nevznikne.

2. Válka, jakou nikdo nečekal

- Je to imperiální válka – všichni do jisté míry mohou za její počátek

Bilance:

- **37 zúčastněných států**
- **Dohromady 17 milionů mrtvých a 20 milionů těžce zraněných**
- **Ideologické vakuum**

V předvečer:

- **1912-1914:** prodlužuje se branná povinnost a zvyšují se náklady na zbrojení
- **Srbsko přešlo od Spolku k Dohodě, 28.6. 1914 dochází k atentátu v Bosně** (kde dochází ke střetu chorvatské, islámské a srbské kultury/názorů) na manželský prorakouský vládnoucí pár.
- v srbské armádě vznikla ilegální organizace **Černá ruka**, která má protirakouské tendence
 - Srbsko je totiž pod obrovským tlakem – Rakousko je nutí k ekonomické spolupráci
- **V Bosně srbští studenti chtějí, aby se Bosna připojila k Srbsku** → důstojníci Černé ruky jim opatří zbraně (atentát tedy spáchali rakouskouherští občané srbské národnosti!)
- **Rakušané atentátníka našli**, ale jelikož mu bylo teprve 19 let, tak nemohl dostat trest smrti → hledají jinou možnost jak **Srby potrestat**
- **Rakousko vyhlašuje Srbsku ultimátum:** Srbsko o válku nestálo, přijalo všechny podmínky kromě **vlastního vyšetřování atentátu Rakušany v Srbsku** → to by znamenalo pustit cizí armádu a policisty do země – i tak ale německý císař Vilém II. slibuje, že válka nebude, protože vše splnili
 - Rusko podporuje Srbsko a slibuje jim, že je kdyžtak ochrání
- **26.7.: R-U vyhlašuje částečnou mobilizaci** (válka měla být omezená)
- **28.7.: R-U vyhlašuje válku Srbsku (prostě chtějí válčit** – celé roky sbírají nové strategie, mají nové zbraně a důstojníci stárnou bez toho, aby mohli využít svých plánů a nových zbraní)
- **30.7.: Rusko se částečně mobilizuje x Anglie, Francie** (i když chce Alsasko-Lotrinsko) i Německo jsou ještě v klidu: probíhá mezi nimi intenzivní jednání o tom, **zda Anglie zůstane neutrální** → nakonec se ale **přidává na stranu Francie**

- **31.7.:** plná mobilizace mocností x kromě Anglie, ta neměla zavedenou vojnu, a Itálie, která zatím ještě čeká
- **1.8.:** Německo vyhlásuje válku Rusku, ale tajně se připravují zaútočit na Francii
- **3.8.:** Německo útočí na Francii
- **4.8.:** Anglie vyhlásuje válku Německu
- **Schlieffenův plán se vydařil:** Německo zaútočilo na Francii – než Rusko přispěchá na pomoc, bude pozdě → válka na 2 frontách

1914: ztroskotání bleskové války:

- Rozhodující frontou je ta **západní** – **Marna** – poziční válka Německa a Francie
 - Německo má nejlepší dělostřelectvo a důstojnický sbor (Junkeři) a díky tomu se jim velmi dařilo
 - Překvapili Rusko, které nestihlo mobilizovat před německým útokem
- **Rusové překvapili** – situaci zachraňují Ludendorff a Hindenburg
 - Rusové se na východně frontě dostali až na Halič a na východní část Slovenska → R-U nezvládlo Rusy zadržet, a tak Německo musí převést část vojáků → dochází k zákopové válce → vytlačení Rusů z Německa na západní frontu (Marnu)
- Na východní i západní frontě jsou zákopové války, otevírají se nové fronty
- **Jižní fronta: Srbové vzdorují** → R-U se nepodařilo nic, Srbové je vytlačili
- **Turecko: kavkazská (x Rusko), mezopotámská (Anglie z Kuvajtu) a syrsko-palestinská (Anglie z Egypta) fronta** → **Arabové uzavřeli spolupráci s Angličany a Rusy a jdou proti Turecku**
 - Anglie jim slíbila **nezávislost** po porážce Turecka a slíbili **vytvoření židovského státu** → nutnost anglické kontroly, kvůli nesnášenlivosti Arabů a Židů
- **Japonsko obsadilo německá území v Číně a tím pro něj zapojení ve válce skončilo**
- Během roků 1914 a 15 se **mění barvy uniforem na nenápadnější**

1915 – 1916: velké ztráty a minimum úspěchů, velká přetlačovaná a miliony mrtvých

- **1915: pokus centrálních mocností rozhodnout válku v Rusku** – Němci vítězí na východní frontě, Rusko slábne, lidé stávkují – Rusko nesmí prohrát → Dohoda pomáhá útočit ve Francii proti Němcům, kteří začali používat **plyn**
 - Německo a R-U jsou v ten moment hluboko v Rusku na východní frontě
- **Itálie se přidává do války** po tom, co jí bylo slíbeno **Dalmatské pobřeží** (o to se s R-U pře) – **přešla k Dohodě**, Francie jim hodně **slíbila**, ale nakonec nic nesplnila: nejdříve byla Itálie posílena faktem, že Francie neprohrála, jak se čekalo, ale pak byla **zastavena R-U**
- **Porážka Srbska s pomocí Bulharska: Bulharsko je na straně R-U**, už se nebojí Ruska
 - R-U armáda je v Řecku i Albánii
- **1916: další pokus Německa to rozhodnout: na západní frontě se pokusili dobít symbol Francie – Verdun**, což ale vedlo k situaci, která se nazývá **verdunským mlýnkem na maso** – umřelo 700 tisíc lidí. Zároveň ale dochází k **anglo-francouzské ofenzívě na Sommě proti Němcům**: umřelo 1.5 milionu lidí (britský expediční sbor, Anglie zavádí brannou povinnost)
 - **Tanky:** přehřívá se jim ale motor, blbě se z nich míří na cíl
- **Brusilovova ofenzíva na východní frontě vedená Rusy** (carův nejlepší generál) – poslední postavení ruské armády
 - Rumunsko se rozhodlo, že teď je dobrý moment na zapojení se do války a koordinovalo svůj pohyb s Ruskem. Jenže po zastavení **Brusilovově ofenzívy bylo Rumunsko zabráno R-U a válku prohrálo**
- Anglie zavádí konvojový systém + má lodě s torpédoborcem (bomby na ponorky)
- **Válka na moři – 1916 Skagerrak:** největší námořní bitva 1. světové války
 - **Anglie x Německo:** oba dva státy řekly, že bitvu vyhrály – Německo ztratilo méně lodí, ale Anglie jich měla více, Německo se potom už bálo ve válce pokračovat a začalo se soustředit na **ponorky** → potápí americké, anglické i francouzské lodě (USA Anglii materiálně pomáhala, ale vstoupili do války?)
 - **Německo pomohlo obsadit Rumunsko** kvůli naftovým dolům

- **Vyhrálo asi spíše Německo** → dočasně neomezená ponorková válka, kdy Německo potápělo všechny obchodní lodě

1917: přelom ve válce

- Německo přišlo o africké kolonie už v 1914
- **Relativnost pojmu: „čas pracuje pro Dohodu“**: potraviny získává z kolonií + z USA x Německo a R-U mají vlastní zdroje – pošilhávají po Ukrajině, z tohohle je jasné, že vyhraje Dohoda – kdyby bylo Německo s R-U rychlejší, vyhráli by to (i Češi v to věřili a podporovali je)
- **Březen: revoluce v Rusku: tím odpadá z války** → mohlo pomoci Německu a R-U
 - Vojáci chtějí z války pryč, nejsou ani vycvičení, nevěří, že vyhrají a chtějí dohodu s Německem
- **Duben: USA se přidala do války** (po obnovení neomezené ponorkové války 1 ze 4 lodí jde ke dnu → od května se pak nastolil konvojový systém)
- Italové ustupují
- **Německo má opravdu pocit, že válku vyhraje** – rakouský císař Karel I. propustil politické vězně, tajně začnou jednat o míru s Francií (kvůli šílené ekonomické situaci, bojí se rozpadu monarchie a i Češi přestávají být loajální)
 - **Foch** (který vystřídal generála Pétaina – Francie): **defétismus: prosby USA o pomoc** → ta souhlasí kvůli ponorkové válce
 - USA v březnu 1918 poslala 80 000 vojáků, v dubnu 119 000, v květnu 250 000 vojáků → **to rozhodlo válku**
 - **Jednání se ale provalilo**, po dubnu Německo **přestalo počítat s R-U** (proto jsme nedostali tak velké poválečné reparace)

Konec

- **3.3.1918: Brest-litevský separátní mír**: Bolševici se separují od Anglie a Francie a podepisují ho s Německem: Lenin: „já ten mír podepíšu a vy, vojáci, budete moct jít domů!“
- Německo zaplatilo Leninovi → Rusko (myslí si, že sice Rusko rží hranice, ale Lenin rozvrátí demokratický systém) → Německo a R-U potřebují zdroje (Donbas: uhlí a železo) → dostali je, ale už jim vypršel čas – válku by jinak asi vyhráli
- **Jaro 1918**: poslední pokus Německa: **druhá bitva na západní frontě – Marně, až k Paříži**. Přišla ale USA
- **V létě se to definitivně rozhodlo**: strategická iniciativa definitivně na straně Dohody
 - **Německo nic nestihlo dovést**, vojáci mají hlad a vypovídají poslušnost
- **Září: kapitulace Bulharska** – zhroutilo se (Anglie na ně šla z jihu a zevnitř sláblo)
- **Říjen: kapitulace Turecka**
- **28.10.: R-U přijímá americkou výzvu o nezávislosti národů** → u nás dochází k demonstraci a vzniku ČSR
 - Císař se vzdává trůnu, ve válce je už jen Německo → generálové: „*válku jsme prohráli, je třeba podepsat mír.*“
- **3.11.: kapitulace R-U**: národy přestávají vypovídat poslušnost, Dohoda očekává rozpad R-U ↑
- 10.11.: německý císař Vilém II. emigruje do Holandska
- **11.11.1918: Compiègne: podepsání míru**, Vilém se vzdává trůnu, dochází k **příměří**, ne ke kapitulaci → Francie tlačí na potrestání Německa, k jednacímu kongresu Němce nepřizvali → generálové nikdy nepřiznali, že řekli, že válku prohráli

3. Nová mapa světa

Dopady války:

- 10 mil vojáků † (6 Dohoda, 2 N, F 1,4)
- 7–8 mil civilistů (španělská chřipka atd.)
- Strádání (inflace, přidělový systém) x rozvoj průmyslových (nejen válečných) odvětví (Baťa – dodávka bot pro R-U armádu)

- Ženy do výroby → jejich nové postavení (volební právo po válce – 1920 u nás, bylo to už automatické)
- Politická radikalizace (1918: ve většině zemí vznikají komunistické strany, 1919 v Itálii fašistická → demokracie x radikálové zleva i zprava)
- **Nástupnické státy** po R-U: **království SHS** (Srbsko, Chorvatsko, Slovinsko), **ČSR, Maďarsko, Rakousko, Sedmihradsko se stalo součástí Rumunska, Polsko, Tyrolsko**
- **Rusko:** Brest-litevský mír přestává platit → Němci jedou domů, Bolševici jsou u moci, nezvládají kontrolu nad veškerým územím Ruska → **vzniká Finsko, Estonsko a Lotyšsko**

17. Československá republika

1. Stát Čechů a Slováků?

Domácí situace za 1. Světové války

- Válku nikdo nechce, ale ve výsledku v tom české politické strany začnou spatřovat příležitost pro vyrovnání s Rakouskem
- 1915: přidělový systém potravin
- **Mladočeši**: 3. místo na žebříčku → proruští, problematičtější pravice, protirakouští
- **Národní socialisté**: (= střední vrstvy ve městech), levice → orientace na Francii, protirakouští → vězení nebo exil
- **Realistická strana**: - Masaryk (1917; musí do exilu), západně orientovaní
- **Agrární strana, Lidová strana, Socialisté** → prorakouské smýšlení (400 let zaběhlé)
- **1916**: umírá Franta Pepa I., **králem se stává Karel I.**
 - Nastoluje jemnější domácí politiku
 - Začne vyjednávat s Dohodou
 - Obnovena činnost Říšské Rady
- **Květen 1917: Manifest českých spisovatelů**
 - „Poslanci, hajte české zájmy!“
→ kašlat na loajalitu
 - 222 osobností
- **Červenec 1918**: rekonstrukce Národního výboru dle výsledků z 1911 (zastoupení)
 - **Mladočeši** → „**Národní demokracie**“
 - Politické strany čekají na konec války, kdo se v novém státě uchytí jako první, vyhrává
- **Říjen 1918**: Rakousko chce podepsat mír dle podmínek Dohody → Rakousko padlo, ale všeobecný zmatek, na českém území jsou stále rakouští vojáci
 - **Schůzka pěti mužů: 28. října**:
 - **Švehla (agr)**
 - **Soukup (N.D.)**
 - **Stříbrný (N.D.)**
 - **Šrobár (Slovák)**
 - **Rašín (Mladočeši)**
 - **1. článek nového zákona**: „Všechny staré zákony zatím platí.“ → klid a mír
 - Záchrana Čech před obilnou katastrofou → převzali válečný obilný ústav (Lucerna) a přestali obilí dovážet do Vídně (Rakušani se nebránili, stačila jim loajalita)
- Když Masaryk 1914 odjíždí do exilu, vymýšlejí s Benešem cestu, jak získat podporu pro „**Nezávislé Čechy**“ → **odbojová frakce „Mafie“ (donášení informací)**
- Šrobár (1 politická strana na SK) souhlasil s Masarykem x katolická strana (2. politická strana na SK) – ke komu se připojí (k Čechům? Jsou přece ateisté)
- **30. říjen 1918**: Šrobár je v Praze, katolíci jsou ve svatém Martinovi → **Martinská deklarace** (slovenští politici se vyslovili pro společný stát dva dny po českých – nevěděli o tom)
 - **Češi Slováci zachránili před úplnou maďarizací** – na SK se učilo maďarsky, soudci neuměli slovensky

Zahraniční odboj

- **1915**: Beneš za Masarykem do exilu, vše se provalilo, protirakouská Mafie
- Češi v exilu dávají Mafii informace, lobování proti Wilsonovi (US prezident)
- **Český zahraniční výbor**, 1. zahraniční organizace, v Paříži, usilují o nezávislost Čech – francouzské noviny zveřejňují mapu nezávislých Čech, jejich součástí bylo i Slovensko (omylem)

- **Spolupráce se Štefánikem, i Beneš je v pozadí** (ale dělá všechnu práci) – Masaryk si ho zvolil, aby ho Beneš nezastínil, považoval se za nadevše (i nad domácí výbory)
- Se Štefánikem – **Československá národní rada (1916)** → už je to nezávislé Československo
- V Praze furt loajalita k Rakousku, 1916 umírá Franta Pepa I., Karel I. chce z války vycouvat, vidí kvůli hladovým bouřím, že to Rakousko nezvládá – žádného politika nenapadlo Rakousko rozbořit – to znamená, že válčící státy chtějí s Rakouskem mír – neuzavřelo mír páč se bálo Německa – vyjednávalo tajně, **Karel I. pustil vězně z Mafie, vznikl nový parlament**
- **1917: politika je protirakouská**, únorová revoluce v Rusku (Dohoda) – car – po únoru **prozatímní vláda chce demokracii** – navazuje na ideály Velké francouzské revoluce – líbí se to Francii, ruští vojáci nechtějí bojovat (Sověty jim říkají, že nemají), Dohoda ale potřebuje, aby bojovali → Masaryk → Rusko → **zakládá československé legie** (60 000, čsk zajatci, či žijící v Rusku) → jediní schopní tam = „**armáda neexistujícího státu**“
- **Leden 1918: US prezident vydává prohlášení: „Češi a Slováci mají mít autonomii.“**
- **Rusko: Bolševická revoluce** – co s čsk legiemi? → nebudou přece zasahovat do občanské války, hlavně Masaryk nechce, aby se přidali na stranu Bolševiků, chce je na Západní frontě po boku Francouzů: Masaryk nařídí, aby byli **odvezeni přes Magistralu a USA do Evropy a aby jim byly nechány zbraně** → Bolševici zbraně ale neměli a chtěli je od nich dobít. Při cestě po Magistralu jelo hrozně moc vagónů a v jedné zastávce **došlo ke kolizi**, kdy se vlak s legiemi zastavil, mohla za to Francie, chce, aby Rusko bojovalo, francouzské legie, které tam do teď byli tak posílá domů. V opačném směru **jeli domu Němci, díky Brest-litevskému míru** → Bolševici na zastavený vlak naběhli a tím pádem se čsk legie do občanské války zapojili, ale většina se k Bolševikům **nepřidala**.
- **Je čas se s Rakouskem rozloučit**, Karel I. Doufá v jeho federalizaci, dá všem autonomii, vlastizrádce pouští z vězení, aby na západě vyjednávali za prospěch Rakouska
- **30.5.1918: Pittsburská dohoda** o vzniku československého státu, dohaduje se Masaryk s Čechy a Slováky v zahraničí (hlavně v USA), kteří mu platili tuhle akci → **září 1918 → debata se přesouvá do Paříže**, kde **Dohoda uznává vznik československé prozatímní vlády** → stát sice utvořen není, ale už **má vládu a armádu**
- **18.10.1918: Washingtonská deklarace**, vydána v Paříži – podepsána Masarykem, Benešem a Štefánikem – je to deklarace Československé republiky → Beneš jede do Ženevy, kde se potkává s Kramářem, který přijel z Prahy → deklarace **formulovala zásady občanských svobod, vnitřní i zahraniční politiky a státní systém** (o tom, že to bude republika, se dohodli až v listopadu)

2. Demokracie a její fungování

1. republika

- Vznikl „pouze“ stát, například Kramář toužil po monarchii, pak se ale nakonec shodli na republice
- 28. října 1918, Ženeva: schůzka představitelů domácího Národního výboru československého (v čele Kramář) s Prozatímní českou vládou (zastupuje Beneš)
- Praha dostává zprávu, že R-U přijalo mírové podmínky Wilsona (USA) → v Praze si myslí, že je konec R-U
 - Manifestace, nebezpečí anarchie
 - Obava ze zásahu německých či maďarských vojsk z odvozu obilí do Vídně
- **Muži 28. října vyhlásují stát a vydávají první zákon**
- **Národní výbor československý plní funkci vlády i parlamentu**
- Národní výbor → ztrojnásobení poslanců → **Revoluční národní shromáždění** → **listopad 1918: shodli se na republice, přijímají prozatímní ústavu a volí Masaryka prezidentem**
- **Masaryk**
 - Z chudé rodiny – odkud bral ale peníze? → teorie: je synem Franty Pepy I.?
 - Sáhl na rukopisy → nebojí se pravdy
 - Neskutečné charisma
 - „kárající Masaryk“ se zdviženým prstem

- **Masaryk se stěhuje na Hrad**
 - dnes kritizován za to, že navázal prezidentskou funkci na monarchickou
 - nedemokraticky volil demokracii
 - Hrad přesahoval ústavu
 - TGM měl své **koně ve stranách, vlastní novináře** → korupce médií ← bylo to nutné: vracející se vojáci jak z Rakouska i později z Ruska, TGM se bál, že by došlo k anarchii
- **Slovensko**
 - **Martinská deklarace** (30.10.1918) – prohlášení o připojení Slováků k Čechům a vytvoření ČSR (vyhlásila to politická reprezentace – politika na SK byla v plenkách, politické strany tam zatím nebyly)
 - **M. Hodža = agrárník**
 - **Andrej Hlinka – katolická ľudová strana** (po jeho smrti se mění název na HSĽS), kněz
 - **2. listopadu 1918:**
 - **Vojensky obsazeno (proti Maďarsku:** slibuje autonomii, jen ať SK zůstane – je to pro SK těžké, vše je ekonomicky napojeno na Uhry, jsou s nimi už 1000 let... jak se rozhodnout?)
 - **Šrobár – ministr s plnou mocí pro SK**
 - Listopad 1918: **Maďaři opět na SK**, vyhlásili **Slovenskou ľudovou republiku** – prý autonomie, **vytlačili české sokoly**, kteří to tam bránili
 - Do konce 1918 ale **naše armáda obsadila celé území až po Košice**, Maďaři vytlačeni vojáky z Itálie
 - **Jaro 1919:**
 - **Maďarsko: bolševická revoluce**, po válce zničeno → Maďarská republika rad (sovětská) → opět obsazují SK, ze 2/3 → vytváří z ní **Slovenskou republiku rad**, bolševikům se totiž též podařilo prolézt SK
 - **Maďarsko expanduje a ohrožuje jak ČSR, tak i SHS a Rumunsko** → tyto státy se tak usnesou k dohodě → **Malá dohoda** (1921) pod záštitou Francie
 - Nakonec ale **Maďaři vytlačeni a čs. armáda obsazuje 1919 SK** → **definitivní poražení Maďarska**
- **České pohraničí (Sudety)**
 - Němci odmítli společný stát → vznikají **4 provincie v pohraničí Čech s převahou Němců**, jako součást Rakouska, **zástupci do rakouského parlamentu**
 - Chtějí se připojit **k Vídni** (je to ale nepraktické) → Rakousko v tenhle moment nikdo nepodpoří (trestání poražených x **ČSR** → kvůli legiím jsou bráni jako **vítězové**, bojovali proti bolševikům)
 - Čs. armáda je obsazuje do konce roku (i ztráty na životech, ale nekladou moc velký odpor, spíš pasivní resistence)
 - Němci odmítají spolupracovat
 - x
 - **Začátek 20. let velká krize v Německu**, v ČSR konjunktura (ekonomický vzestup) → v té době se **Němci aktivně projevují** → většina Němců (1926) **má své zástupce ve vládě a přijímá ČSR**
 - ČSR má **nejvstřícnější přístup k cizojazyčným menšinám na světě**: když je na vesnici více než 20 % Němců → němčina se stává dalším úředním jazykem té vesnice, školy jsou trojjazyčné, v ústavě není menšina brána jako subjekt, ale jako občané mluvící jiným jazykem (→ ochrana občanů mluvících jiným jazykem)
 - **Německé strany v ČSR se dělí na:**
 - **Aktivní** (většina) – začaly aktivně budovat ČSR a vstoupily do vlády, Německá sociální demokracie a Svaz zemědělců
 - **Pasivní** – neúčastní se budování státu
- **Podkarpatská Rus**
 - Aka Zakarpatská Ukrajina – původní součást Uher, Rusíni = Ukrajinci žijící území R-U, kulturně odlišní od ostatních Ukrajinců

- Za války dohoda s **TGM o připojení** – dali ji tomu, **kdo ji zcivilizuje** (1920 – Trianonská dohoda, po porážce bolševické republiky rad)
- **Těšínsko** (války s Polskem)
 - **Češi, Poláci, Němci, Šlejšáci** – ti jsou poloněmečtí)
 - Halič patřila Rakousku, připadla Polsku, co ale se Slezskem, má ho dostat Polsko celé?
 - 1919 – **sedmidenní válka** s Polskem (potřebujeme oblast **kvůli uhlí, průmyslu a košicko-bohumínské trati** – to je jediná železniční trať spojující SK s Čechami – kvůli přesunu armády v případě ohrožení SK)
 - ČSR obsadila Těšínsko, Polsko i ČSR jsou vítězové, jak se to bude řešit → nakonec **rozdělení Těšína** na Radě v Paříži, hranicí je řeka Olše
- **Územní změny**
 - Smlouva Saint Germain – Valticko → Rakousku
 - Bratislavská čtvrť Petržalko Slovensku
- **Národnostní problémy ČSR**
 - **Slováků 15 %, Čechů 50 % a Němců 23 %**
 - Hodně stran bylo „národních“ = protiněmečtí → protože už jedno Německo je → u nás tedy menšinou → **úřední jazyk československý, kde více jak 20 % obyvatel v obci s jiným jazykem → třetí úřední jazyk (Ústava 1920)**
 - Další početné menšiny: Maďaři, Poláci, Židé
- **Češi a Slováci:**
 - **4:1** (pak se to mění díky vyšší slovenské porodnosti)
 - **Slováci bez slovenských škol:**
 - SK nemělo vlastní inteligenci (musely být založeny slovenské školy) – trvá to ale aspoň 10 let, než člověk školou projde x inteligence byla maďarská x ale školy staví Češi, učí tam deset let → usadí se tam, ožení se, **pak se tam zrodí ale slovenská inteligence a už nemá uplatnění**
 - **Prahu Slováci neznají, kdo jde do Prahy, není Slovák**, ale Čech x Češi, kteří berou ČSR jako velký společný stát: máme krásné Tatry x Slováci by nikdy neřekli, že mají krásnou Šumavu
 - **Rozdílná historie a tradice**
 - V Č velké oslavy **sv. Václava, husitství, Bílá hora, ale co je do toho Slovákům** – naše dějiny se neprotínají – české deníky, strany x slovenské deníky a strany, dříve se furt poměřovali s dějinami (staří radili, vše bylo stejné, měli co předat, dnes každá generace zažívá něco jiného a staří nejsou potřeba, nemáme nic společného)
 - **Čeští poslanci: 100/500 na rakouském parlamentu** – 1906 rovné tajné volební právo x **sk. Poslanci na maďarském parlamentu: 2 ze všech**, majetkový cenzus ve prospěch Maďarů → **žádná politická zkušenost** – musí proto být s Čechami → po 10/15 letech vzniká **sk. Inteligence** → a **SK chce vylézt z hnízda** (ale bojí se Maďarů), dělají problémy, ale Čechy mají na práci důležitější věci: bojí se Němců a Slováky tak neřeší
 - **Jiný poměr k náboženství:**
 - **Č: katolíci** (z historického hlediska, proto se se sk. Katolickou stranou nespojili – **Hlinka to nechtěl**), ateisti, jinověrci
 - **Maďaroni** = výrazná skupina, původem Slováci, ale pomadžarštění
- **Hospodářská situace v ČSR:**
 - Španělská chřipka
 - Vojáci se těšili domů, ale po návratu je čekaly nemocné ženy, hladové děti a žádná práce
 - Rudá armáda u Varšavy 1920, u nás hrozila bolševická revoluce – komunisti se oddělili od soc-dem, ale díky Masarykovi vše odvráceno
 - **Po válce nastávají velké problémy:**
 - **Nedostatek potravin** – především základních – mouka, maso, mléko, chléb → zklamání obyvatel, hladové bouře
 - **Válečný průmysl se nemůže přeorientovat na mírové podmínky ze dne na den** (konverze válečného průmyslu na spotřební zboží produkující průmysl → ekonomie roste pomalu)

- **Zákon na podporu nezaměstnaných** (2 měsíce!), osmihodinová pracovní doba (uzákoněna)
- **Měnová odluka** (1919) – navrhuje **Rašín**, okolkování starých rakouských bankovek (Rakousko není schopno Vídeň uživit – inflace, nakupovali v Brně → zvýšení inflace i u nás → okolkování a zavedení čs. bankovek)
- **Nostrifikace akcií – zahraniční majitelé akcií vyli povinni přenést sídla firem do Čech → vzniká domácí kapitál** (naprostá většina sídel do teď ve Vídni, platí daně tam → musíte do ČSR, nebo je prodat)
- **Pozemková reforma**
 - Obyvatelstvo se přechyluje k radikálním stranám x TGM dokázal ale stávky zlomit, zavedla se pozemková reforma – parcelace šlechtických velkostatků
 - Zavedla to agrární strana – **podporují je střední rolníci**, ti mají na venkově největší význam – 10-30 ha, statek – **zajišťují stabilizaci venkova** (snaha si je udržet, proto to agrární strana dělá)
 - **Snaží se uplatit lid půdou**
 - 1919 záborový zákon: 150 či 250 ha (i s rybníky) → parcelace, přídělový systém → středním rolníkům → udrží dál stabilitu (1920 přídělový zákon) → **trvá to více než 10 let a není dokončeno – situace se zlepšila s růstem republiky**
 - **Reforma byla provázena korupcí** (zbytkové statky) – někdo nepřišel o nic, nikdo o většinu, šlechtě byly ponechány nemovitosti – byl to ale totální chaos (ale nahrazováno finančně), **aristokracie přišla o 30 % půdy**
- **Politické strany:**
 - **Agrární** = Republikánská strana čs. venkova
 - **Švehla, Hodža**
 - venkov je jedna rodina, **střední rolník, agrární cla = vyšší zemědělská cla na hranicích z ciziny** → zvýhodnění místních zemědělců
 - **Sociální demokracie** = Čs. strana sociálně demokratická)
 - **Tusar, Soukup, Šmeral** (levice)
 - Dělníci, zaměstnanci, sociální otázka, **export = chtějí snížit cla z ciziny** – rozpor s agrárníky
 - **Národní socialisté** = Čs. strana národně socialistická
 - **Klofáč, Stříbrný**
 - Zaměstnanci, úředníci, inteligence, **střední vrstva = sokolové, měšťanstvo**, podpora Hradu, legionáři
 - **Lidová** = Čs. strana lidová
 - **Šrámek**
 - **Katolíci**
 - **Národní demokraté** = Čs. strana národní demokracie
 - **Kramář** (dříve velmi populární, ale jeho politika se přežila, pravice), **Rašín**
 - Klesající podpora, průmyslové a finanční kruhy
 - **Slovensko:**
 - Celorepublikové strany, **malá podpora** (rozcházel se v názorech kvůli historii, jiný vztah k náboženství)
 - Hlavní strana **SLS** (později HSĽS)
 - **Hlinka**
 - **Strany jiných národností: kopírují celé aktivistické spektrum**
 - **Německé nacionální strany mají ve 20. letech malý vliv**, jsou většinou pro ČSR (daří se mu)
 - **KSČ: od 1921**, odtrhli se **od Sociální demokracie – Šmeral** – 1. předseda
- **Politický systém 1. republiky:**
 - **Prezident = TGM** – měl větší vliv, než bylo povoleno Ústavou, demokrat, ale chtěl větší moc, chtěl i **neformální vliv na politiku** – má pod sebou politiky a **novináře** – **Peroutka, Čapek** (fond pro ně), podepisují se pod jeho články, ale vypomáhají mu dobrovolně

- Byl prezidentem 4x a poté ještě 3x zvolen
- **Senátor** měl být starší 45 let, ale **TGM si tam dosadil Beneše**, který byl mnohem mladší – nikdy by TGM nepřevýšil a o to šlo, TGM by to nesnesl → nechtěl dát prezidentství nikomu jinému
- **1935 se vzdal pozice ve prospěch Beneše, doporučil ho**
- **Pětka (od politické krize 1920)**
 - Vzniká **nebezpečí levicové revoluce, komunisti se odtrhli**, od Sociálních demokratů odešla polovina lidí
 - Vzniká proto **Pětka, budou vždycky jednat spolu** – tím pádem tak projdou jejich návrhy parlamentem, **byla to koalice**
 - **Švehla, Rašín, Bechyně, Stříbrný, Šrámek**
 - Bylo totiž mnoho politických stran (některé měly jen dva poslance), žádná nepřevážila ostatní, **nutnost koalic** (většinou pravolevých – muselo se to nějak vyskládat)
- **Parlament**
 - **Doplněno zástupci Slováků – náhodně**, dělá to nepřímo TGM **skrz Šrobára** (ministr s plnou mocí pro SK) – vybírá ty, co jsou nakloněni pro ČSR jako celek, **chtějí tam proto Hodžu a ne Hlinku – což ale neodpovídá volbě Slováků**
 - **1918 shromáždění přijalo: prozatímní vládu, zrušení šlechtických titulů, volbu TGM, osmihodinovou pracovní dobu**
 - **1920 1. parlamentní volby (volí i ženy) podle ústavy 1920 (us a fr. vzor)**
 - **Parlament dvoukomorový:**
 - **Poslanecká sněmovna** – 300 členů, aktivní volební právo od 21 let, pasivní od 31 let
 - **Senát** – 150 členů, aktivní volební právo od 26 let, pasivní od 45 let
 - **Zbytečná instituce, odkladiště vysloužilých politiků**
 - Problém: **parlament byl mnohonárodnostní, jediná strana, co držela dohromady, byla ta komunistická** – jediná nadnárodní – stejný cíl i přes jinou řeč
 - Pětka to řešila, jinak by se neprosadilo nic
 - **Zvláštnosti:**
 - **Závislost poslanců na politické straně** – voliči volili vázané kandidátky, nemohli si vybírat kandidáty, ale volili jen stranu, poslanci nemohli hlasovat proti straně, poslance si vybírala ta strana, nemohli ze strany vystoupit
 - **Tuhá stranická disciplína** – poslanec a senátor byl zcela závislý a loajální vůči straně – volební soud mu **mohl odebrat mandát, když hlasoval proti straně** → senát neměl žádný smysl
- **Vláda:**
 - 1918/19: vláda **všenárodní koalice (Kramář)** – zastoupení v ní byli všichni – **Národní demokracie 1919 prohrála obecní volby a odchází z funkce**
 - Kramář – dřív Mladočech → Sociální demokracie → 1. premiér (jediný Slovák tam byl Šrobár)
 - SK řízeno z Prahy, Slovákům se to nelíbí → Kramář pak volby prohrál, vše se naklání doleva x **Pětka slábne, je pravicová**
 - 1919/20: vláda **rudozelené koalice (Tusar)** – **Sociální demokracie**
 - **Dělnická krev a zelené pole** → sociální demokracie + agráři (nostrifikace, měnová odluka, dělají transformaci!)
 - Poprvé a naposled koalice složená z pouhých dvou stran, poté nejméně pět
 - 1920/22: **krize a rozpad Sociální demokracie**
 - **Odtržení Šmeralova křídla** → **KSČ**
 - **Boj o Lidový dům** – do teď sídlo Sociální demokracie, KSČ ho chce, revoluční situace, pokus o generální stávkou, Rudé gardy zabírají podniky a nádraží (bolševici u Varšavy) → bolševici prohráli, TGM rozmete stávky → zažehnána snaha o převrat

- Jediná zbylá strana je **agrární**
 - 1922/26: **vláda všenárodní koalice (Švehla) – PĚTKA**
 - Odstraněny důsledky války
 - Zastavení inflace → deflace
 - Rozpory uvnitř koalice kvůli clům (Sociální demokraté je chtějí snížit x agrárníci a Národní demokracie naopak zvýšit)
 - 1926/29: **vláda koalice občanských stran, panská koalice**
 - **Vláda bez levicových stran, bez socialistů** → agrárníci, Lidová, živn. Německé aktivistické strany, dočasně HSLS (do Tukovy aféry)
 - **Tuka:**
 - Maďaroň
 - Placený agent maďarské strany
 - Šéf Lidových novin → chce změnit mínění → chce rozpad ČSR, Hlinka mu naletěl
 - **Špionáž se provalila**, dostal 15 let, ale utekl do Maďarska
 - **Prosazení pevných agrárních cel na dovoz zemědělského zboží** → měli rádi Švehlu, vyšší poptávka → vyšší výkupní ceny
 - **Kongruový zákon** – aby mohli agrárníci prosadit cla, **vyšli vstříc katolíkům** → zvýšení mezd duchovních
- **Hospodářský vývoj:**
 - Od počátku 20. let pomalý vzestup ekonomiky
 - **Ekonomika regionálně nevyvážená** – Podkarpatská Rus a Sk jsou na tom hůř, ani v Čechách to nebylo vyvážené, exportní průmysl většinou u hranic → až přijde krize, dostanou Čechy bídu, všichni je z toho budou vinit
 - i. **Velké exportní podniky jsou i ve středozemí, ale v době krize se o ně postará stát** (ČKD, Škoda)
 - ii. **Průmysl na SK se měl lépe před sloučením**, neměl v Uhrách konkurenci
 - **Předimenzovanost některých odvětví** (sklo, cukr, textil)
 - **1925 konjunktura, stabilizace průmyslové výroby** = museli jsme se přeorientovat od Rakouska
 - 1925 **dovolená 6-8 dní**, do teď neexistovala
 - Zvyšování životní úrovně
 - Státní příspěvek v nezaměstnanosti
- **Krize 1929–34**
 - 1929/32 **vláda široké koalice Fr. Udržala** (agrárníci, Švehla je nemocný) – návrat široké koalice, potřeba osmi stran k vytvoření koalice – „**Osmička**“ (musí mít 50 %)
 - **Doplněno opět o socialisty**
 - Dohadování je stále komplikovanější
 - **Pokles cen zemědělských produktů**
 - **Export klesl na 1/3**
 - **Pokles průmyslu na 60 %** → nezaměstnanost
- vládní opatření (240)
- **Zásah do ekonomiky**
 - **Devalvace čs. koruny 1934** (české výrobky jsou levnější)
 - **Zvýšení agrárních cel**
 - **Obilní monopol** (stát odkupuje za garantovanou cenu)
 - V zemědělství je 50 % lidí, stát se **snaží o neúpadek zemědělství**
 - **Sociální opatření**
 - **Potravinové poukázky** (aby lidé peníze nepropili)

- Příspěvky v nezaměstnanosti
- **Obranná opatření proti nesystémovým tendencím a radikalismu**
 - Cenzura novin
 - Rozpouštění politických stran na základě rozporu s Ústavou (rozhoduje soud)
 - Zákon na ochranu republiky – snaha zbavit se rozvracečů
- Radikalizace
 - **KSČ: 1929 sovětská strana, Gottwald u moci = bolševizace**
 - Budeme provokovat a stávkovat, byť by to mělo stát lidský život
 - **Národní obec fašistická**
 - Pokus o národní převrat, ale potlačen
 - Radola Gajda z toho obviněn, ale nebylo mu nic dokázáno, generál z legií
 - **Národní radikalismus** (Němci – Sudety, Slováci – požadavky na autonomii (ukázka, že spolu nemají být, když jsou v téhle situaci), Češi – nacionalistické projevy)
 - **Krise nejí nejméně postiženy pohraniční oblasti** (exportní průmysl, malé firmy, které nejsou pro stát důležité)
 - **V Německu nástup Hitlera**, rychle nastupuje pořádek a konjunktura, je venku z krize
 - **Německé aktivistické strany (soc-dem a agrárníci) ztrácejí členy a voliče x nacionalistické strany** je naopak získávají → zakázány 1933, ale ihned založená nová Vlastenecká fronta, od **1935 SdP** (Sudetendeutsche Partei) – představitelé: **Henlein a Frank**
 - **Protiněmecké a protizidovské nepokoje** (předání insignií Karlovy univerzity z německé části do české)
 - když jde politika do háje, hledá se viník jinde → antisemitismus
 - **SLS: autonomistické požadavky**

3. Mezinárodní postavení země

Mezinárodní situace ČSR po válce:

- Je velice složitá
- **Polsko – nespokojilo** se s kompromisem v Těšínsku, nemá nás rádo
- **Německo** – důležitý obchodní partner do nástupu Hitlera, pak narušení vztahů
- **Rakousko** – chladné a problematické vztahy kvůli odtržení
- **Maďarsko** – i po svržení bolševiků stále nepřátelské postoje kvůli SK
- 1920/21 **Malá Dohoda** (ČSR, Rumunsko, SHS) **pod záštitou Francie** (spojenecká smlouva 1925)

4. Boj o přežití, Mnichov

Boj československé demokracie o přežití (1935-1938)

Rok 1935

- **Parlamentní volby (květen)**
 - Tvrdá předvolební kampaň, antisystémové síly
 - **Poslední demokratické volby**
 - **Vítězství SdP → volí je naprostá většina Němců – 15 %, více než 2/3 německých voličů**, ale při přepočtení mandátů jsou **nejsilnější v parlamentě agrárníci**
 - **4. jsou komunisté → vyhráli v Podkarpatské Rusi** – je tam špatná životní situace
 - **SK: vítězí HSLS, i když celkově má jen 6,7 % (na SK 30 %)**
 - **Agrárníci, Národní socialisté, Sociální demokraté a Lidovci → koalice**, takže se SdP do vlády nedostane
 - **Národní sjednocení propadlo** (Kramář, Stříbrný) – naši fašisté
 - **NOF** (fašisti) **2 %** (Radola Gajda)

- **Nesystémovost – vládu stále drží Pětka** → pro SK a Němce je to ale málo, ve vládě vůbec nejsou
- V agrární straně jde **do čela Rudolf Beran** (pravice) → **premiérem je Hodža**
- **Stále větší vliv zahraniční situace – Hitler podává skrze Franka a Henleina požadavky**
- **Prezidentské volby (prosinec)**
 - Abdikace TGM kvůli zdraví, doporučuje Beneše, kterého nejdříve agráři nechtějí, ale nakonec se prezidentem stane (podporují ho Sociální demokraté, Národní socialisté, lidovci a poté i agráři)

Mezinárodní politika a zahraniční politika ČSR

- **Německo: Hitler nesnáší Beneše**, protože byl proti smlouvě v Locarnu a je i proti němu
 - **Tvrdí, že jsou Němci v ČSR utlačováni, posílají zprávy do SN** → ČSR je ale známé jsou vstřícností k menšinám a SN nebere Německo vážně, ví, že to jsou lži
- **Budování pohraničního opevnění** – hlavně Jeseníky, Opava, Slezsko – to jsou nížiny, odkud je jednoduchý přístup do ČSR, Brdy, u Rakouska zatím ne, k anexi ještě nedošlo
 - Obrovské výdaje
- **Snaha omezit vliv Henleinovy strany**, ale zároveň se stává oficiálním hostem Hitlera na olympijských hrách 1936
- **Orientujeme se na SN, Malou dohodu a Francii**
- **Hitler podepisuje samostatné smlouvy o nenapadení s jednotlivými státy** → tak se mu v případě, že je poruší, nic nestane, nejsou vázané na větší společenství
- 1934 ČSR podpořila francouzskou snahu o „**východní Locarno**“ – garance i východních hranic x Německo a UK to nechtějí (UK má své problémy v Indii, co by se starala o nějaký polský koridor, na který si Německo dělá zásluku)
 - **Do smlouvání pozváno SSSR, nejdříve ale musí být uznán jejich režim**
 - „Východní Locarno“ nevyšlo, ale **Francie uzavře spojeneckou smlouvu s SSSR**, na tuto smlouvu navazuje ČSR → SSSR může zasahovat do naší situace pouze v případě, že první zasáhne Francie, tak jsme se bránili před sovětským vlivem (Francie se Německa bojí).
- Březen 1938 **anšlus Rakouska** – ostatní státy na to radši nereagují
- Duben 1938 **Karlovarské požadavky na sjezdu SdP**: „*musíme chtít tolik, aby nám to ČSR nemohlo splnit*“ → potřeba záminky k válce
 - Požadavky:
 - Vytvoření sudetoněmecké samosprávy – Sudety budou vyňaty z čs. správy
 - Plná svoboda přiznání se k německé národnosti a k německému světovému názoru – nebude tam demokracie (to je v rozporu s čs. ústavou) a budou autonomní → to jediné čs. vláda nemohla přijmout, Beneš by jim jinak tu autonomii i dal
- **Národní sjednocení** se přidává do vládní koalice (Pětky), i přes to, že jsou pravicově orientovaní, jsou přijati, aby koalice byla silnější (v Kramářovi a Stříbrném mají stále ještě důvěru)
- **Polsko je nepřítel**
- Po anexi Rakouska sahá Německo až po Bratislavu
- Maďarsko chce SK zpět
- **Rumunsko je náš jediný přítel, ale u hranic nejsou žádné silnice**
- Francie a UK se vyhýbají tématu pomoci ČSR
- 20. května 1938 vyhlásila čs. vláda **částečnou mobilizaci** → bojí se, že Německo zaútočí – Hitler toho využívá a zvolává: „*vidíte to?! Zbrojí se proti nám!*“ – když tomu chce stát uvěřit, uvěřit – to je případ Francie a UK
- V pohraničí bývalí vojáci z 1. sv. v. a civilisté vybaveni zbraněmi z Německa → vytvářejí nelegální vojsko SdP, nikdo to ale neřeší (**Sudetoněmecký Freikorps**)
 - Cílem byly přepady vojenských a četnických hlídek, celních, četnických stanic, pošt, úřadů státní správy a další **provokační a záškodnická činnost na území ČSR**
- **UK si začíná uvědomovat, že by měla zasáhnout**
 - Vysílá v srpnu svého politika **Runcimana** na misi – má jednat s čs. vládou a Henleinem

- V té době se **SdP pokusila v pohraničí o převrat** – byl násilně potlačen, vůdcové prchli do Německa
- **Čs. vláda zakazuje SdP stranu v den odjezdu Runcimana** (je to ale moc silná strana)
- Runciman se vrací vyděšený do UK: „*oni v jednom státě dohromady být nemůžou!*“ → UK začne přemýšlet, jak navléct ČSR do rozhodnutí o odstoupení Sudet Německu
- **15.9. 1938** jede britský premiér **Chamberlain za Hitlerem** (kdo za kým jede přesně ukazuje, kdo se komu snaží podřídit a kdo je silnější): **Hitler žádá, aby ČSR Německu odstoupili všechna území s více než 50% podílem Němců**
 - Chamberlain po návratu přivítá francouzského premiéra a říká mu o požadavcích Hitlera a společně podávají 19.9. nótu ČSR
 - **21.9. Hodžova strana přijímá**, musí, jinak by ztratili ochranu Francie a UK) na popud Beneše → pak ale odstupují. Beneš se to přijal, protože vše řeší diplomaticky a bojí se války
 - Na podporu nátlaku SdP armáda zahajuje svou provokační činnost (19./20.9.) – přepady čs. celníc a policejních stanic
 - 21./22.9. na čs. území vstupují říšskoněmecké oddíly SA a SS
 - Souhlasí s odevzdáním pohraničí
 - Jmenuje se nová vláda s generálem Syrovým jako premiérem
- **Chamberlain letí 22.9.** poslušně sdělit Hitlerovi, že ČSR přesvědčili, ale Hitler ho přivítá s řevem: „*už je moc pozdě, mé požadavky se mění!*“ - chce území i s menším podílem Němců, průmyslové oblasti
 - Chamberlain letí domů a schází se s fr. premiérem, situace je špatná a dávají ČSR podivné doporučení: „*nemůžeme vám nadále doporučovat, abyste nemobilizovali.*“
 - **ČSR – VŠEOBECNÁ MOBILIZACE 23. ZÁŘÍ 1938**
 - Všichni muži do armády, stav armád: 3.5 mil (N) x 1.5 mil (my – ale máme navrch)
 - Hitler řve do rozhlasu, že letí s bombami na Prahu → všichni se bojí a čeká se, co bude, UK a Francie mobilizují, Hitler si vychutnává dusno

Mnichov

- Chamberlain už to nevydrží, žádá Mussoliniho, který se s Hitlerem kamarádí, jestli by Hitlerovi nenadhodil možnou schůzku – nechce mu tak viditelně podlézat
 - Mussolini požadavek plní, všichni se sejdou u Hitlera – není to ale jednání, UK a Francie ta přijeli naladěni tak, že kývnou na cokoli Hitler řekne → **do půlnoci 30.9. vše podepisují**
- **1.-10.10. se po etapách odstupuje území**
- **2.11. Vídeňská arbitráž** – vymezení hranic mezi Maďarskem a ČSR – **podstupují Maďarsku Podunajskou nížinu**

18. Nová řešení

1. Ruské revoluce a SSSR

Ruská revoluce 1917

• Únorová

- = **odstranění carismu**
- Duma (federální shromáždění) hraje vedlejší roli a car Mikuláš ji ignoruje
- **Utrpení za války** – měli sice méně mrtvých než Němci, ale mají nejvíce zajatců – lidé nechtěli bojovat a chtěli domů – Rusové se o svůj stát nervou s takovou vervou
- **Od podzimu 1916 tam probíhají stávky**: vojáci chtějí domů + petrohradští dělníci stávkují v továrnách
- **1917: i vojáci se přidávají na stranu demonstrantů = levice + liberálové**, jejichž hlas nemá v Dumě žádnou váhu
 - → **vyvíjejí tlak na cara**, ten se bojí anarchie a raději **rozpouští dumu** a ignoruje připomínky
- **Dohoda kadetů, Eserů, menševiků** (demokratické strany) o nutnosti převzetí vlády
- 15.3. je **car donucen abdikovat**
- **Vzniká prozatímní vláda z těch stran**
- **Sověty = demokratické orgány fungující zespodu**, tedy z vůle lidu
 - Menševici, Eseři a bolševici = politika na lokální úrovni
- **Společně se prozatímní vláda a sověty dohadují na společných bodech**:
 - Amnestují vězně uvězněné carem
 - Stanoví politická práva (ústava)
 - Vyhlásí autonomii Finska a Estonska
 - Potvrdí nezávislost Polska
 - **Ale! Celý systém nefunguje**
- **Chybí**:
 - **vidina konce války**
 - pozemková reforma
 - **národnostní sebeurčení** - Gruzie, Arménie, Lotyšsko, Litva, Kazachstán, Kyrgyzstán
- v zákopech jsou jen problémy a **podlomená morálka**, vojáci válčit nechtějí
 - nedochází k žádné další dohodě se sověty, i když mají své zástupce ve vládě → dochází fakticky ke dvojvládí – 1 vláda je v Petrohradě, ale nikdo dole ji neposlouchá a sověty jsou spíše nekonstruktivní opozicí vlády

• Lenin x prozatímní vláda

- **Lenin je v emigraci** v Ženevě – šéf bolševické strany v ilegalitě → „*všechnu moc sovětům!*“
 - Chce pro sověty získat podporu a pak v nich **převzít moc** (ví, že sověty nejsou schopny vládnout), nechce se zaplést s vládou
 - Chce kombinovat slovně demokratické a nátlakové prostředky, rozpoutat anarchii, obvinít vládu, převzít moc sověty ve všeobecné anarchii
 - Nabízí to zajímavou možnost pro **Němce, kteří přepraví** Lenina ze Švýcarska přes Německo a Švédsko do Ruska a vybavili ho penězi (**zaplatili mu cestu i kampaň**)
- **Prozatímní vláda se pokouší o letní ofenzívu a pomoc Francii**
 - **1. sjezd Sovětů** (bolševici jsou v menšině) ji odsouhlasil
 - **Neúspěch: poškození reputace Prozatímní vlády** a zvýšení popularity bolševiků, kteří hlasovali proti ofenzívě
 - Rozpad ruské infrastruktury, oslabení celostátní sítě odborů, anarchie
 - Lenin naplánoval puč
 - „*čas hraje komunistům do noty.*“
- **Převrat, červenec – Lenin chce donutit petrohradský sovět, aby vytlačil váhající esery a menševiky a převzal moc**

- **Měli ho začít vojáci v Petrohradě**
- Ale Prozatímní vláda zveřejňuje důkazy o tom, **kdo platí bolševiky** (Německo):
 - **Ztráta podpory vojáků**
 - **Lenin prchá do Finska** a píše knihu „Stát a revoluce“, ale domnívá se, že se komunismu již nedožije
 - **Vláda zatýká bolševiky**
- **Říjnová**
 - **Prozatímní vláda** po provalení války nastoluje vládu pevné ruky, ale **není brána seriózně**
 - **Zatýkání bolševiků**
 - Lvov nahrazen **Kerenskijem** (více se bojí monarchistů než bolševiků, zcela je jako členy sovětů nezničil)
 - **Lenin:**
 - V červenci už nevěří v úspěch, ale v září opět provolává: „*všechnu moc sovětům!*“ - protože sověty furt moc mají
 - Rusko se rozkládá
 - **Kornilovova aféra:**
 - Ministr války, má podporu vojáků
 - Kerenskij se bojí Kornilova více než Lenina
 - Podle něj by se vojenské sověty měly rozpustit, zakázat revoluční propaganda, obnovit vojenská disciplína včetně trestů a reorganizovat prozatímní vládu. Prohlásil, že Kerenskij ho pověřil úkolem obnovit pořádek v Petrohradě a reorganizovat vládu, což Kerenskij později popíral. Přikázal 1 sboru v Petrohradě zavést ve městě stanné právo. Kerenskij v tom viděl pokus o puč, a proto odvolal Kornilova postu vrchního velitele ruské armády. Kornilov si (údajně) myslel, že Kerenskij padl do zajetí bolševiků a jedná z donucení. Rozhodl se tedy, že neuposlechne. Po zhroucení puče a věrných jednotek byl Kornilov zatčen.
 - Je obviněn z **vlastizrady**
 - Kerenskij propustí bolševiky, zajmou Kornilova, armáda pak ale přestane poslouchat – Prozatímní vládu nikdo nerespektuje
 - **Sílí význam bolševiků a Lenin má novou naději**
 - **Podzim 1917:**
 - Dělníci obsazují podniky
 - Hroučí se infrastruktura
 - Zabírá se statkářská půda
 - Krize → extremismus
 - **Kerenskij se snaží s Leninem dohodnout** – vypadá to, že Lenin za nic nemůže, ale přitom zemi rozkládá **x Lenin je proti jakékoliv dohodě** (čím hůře, tím lépe)
 - **Lenin 20.10.** cestuje ilegálně do Petrohradu **a připravuje 2. povstání** (teď je ta pravá chvíle)
 - **7.11. je svolán 2. sjezd sovětů: Bolševici již nejsou pro válku, je jich nejvíce** (předtím byli menšinou)
 - **Komunisté převzali voliče menševiků** (= soc-dem vypadá, že má zodpovědnost za dění ve vládě)
 - Ešeři tam kvůli špatné infrastruktuře nedojeli
 - Přesto Lenin sjezdu nevěří:
 - Má jasný cíl a nikomu nevěří: **převrat musí být před 12.11., kdy se budou konat 1. demokratické volby → vyhráli by totiž Ešeři** → nesmí na to čekat
 - Převrat musí sjezdu předcházet
 - **Lenin ví, že lidé převrat nechtějí a tak to musí udělat jako že je to opticky proti buržoazii a ne proti demokratickým institucím**
 - **Prozatímní vláda:**
 - **Nemá podporu** (po Kornilovovi ani u vojáků)
 - Povolala vojsko do Petrohradu (obsazení bolševické tiskárny a dalších institucí)
 - **Bolševici: Trockij a Sverdlov** – organizují **rudé gardy** (= paralelní armáda)

- **7.11.:** zatímco se připravuje sjezd a sjíždějí se delegáti, **rudá garda obsazuje instituce** (telegrafní ústředny, nádraží, tiskárny, státní banky, před půlnocí i **Zimní palác** (bráněn ženskou rotou, avšak jen do prvního výstřelu), víceméně vše v klidu. **O Prozatímní vládu totiž nikdo nestojí** a nikdo jí tak nebrání
- **2. sjezd sovětů začíná o půlnoci:**
 - **Dekret o míru** – vlastně jen kvůli tomu, aby se mohlo Rusko postarat o zlomení lidu režimem + přiměří, než se dohodne smlouva („*takhle to je, vy sověty jste teď přebrali moc, Eseři se bojí něco říct.*“)
 - **Dekret o půdě** (sepsán Esery) – rozdělí se mezi rolníky
 - **Dělnicko-rolnická vláda** – 8.11. započne vláda profesionálních revolucionářů
 - **Deklarace práv národu na sebeurčení**
 - **Naslibovali hory doly ale až po tom ukážou pravou tvář!**
- **Okamžité změny:**
 - **Do čela země se staví profesionální revolucionáři**
 - Likvidace starých mocenských struktur:
 - **Soudy se mění na dělnicko-rolnické revoluční tribunály** (lidové „soudy“)
 - **Čeka** (1. tajná policie, později KGB), normální policie je zrušena
 - Odluka církve od státu – církev nemůže ovlivňovat stát
 - **Rudá armáda:** Lenin čekal, že lidé budou chtít do Rudé armády (ta má přece chránit jejich věci – tak zavedl **brannou povinnost pod trestem smrti**)
 - **Znárodnění bank a velkého průmyslu** („zrušeny“ půjčky z ciziny)
 - Rozpuštěno Ústavodárné shromáždění (byla tam většina **Eserů – 410!**) – i přes obrovskou agitaci **venkov bolševiky nevolí** (nepodporují je, potřebují peníze) → Lenin je k tomu donutí, „*jsou to pitomci*“
- **Brestlitevský mír**
 - Jednání s Německem, R-U, Bulharskem a Osmanskou říší → je třeba vše obětovat pro vítězství bolševické revoluce a nový režim
 - **3.3. podepsán po německé ofenzívě**
 - **Rusko přišlo o 1/3 orné půdy a textilního průmyslu, ¾ výroby železa a těžby uhlí**
 - Leninovi to bylo úplně jedno, zlikvidoval všechny, co se mu postavili
- **Lenin zneužil tragické situace Ruska a jeho obyvatel**, chtěl zrealizovat ideologii za každou cenu x řada bolševiků chtěla spravedlnost a snesitelné životní podmínky

Sovětský svaz (Rusko, Sovětské Rusko, SSSR)

1) Po Říjnu (Sovětské Rusko)

- situace Ruska: **zaostalost**, vyčerpání země, odpor proti bolševikům (ukazuje se, jak přebírají moc, násilí)
 - orgány lidu (sověty – „všechnu moc sovětům“ – Lenin, vznikají všude) mají být projevem přímé demokracie
 – lidé si odhlasují zástupce, o tohle ale bolševici nestojí doopravdy, je to jen komedie, fasáda sovětské moci zůstala až do '91, volby jsou komedie

X

- **centralismus** – všude sověty, ale vevnitř jsou realita je tvrdý centralismus, lidem se řekne, koho mají zvolit a dá se mu práce, je to silnější než demokracie – ta prostě nemohla fungovat, Lenin ví, jak to je dobře, on musí mít tu vládu, lidi to neví přeci

Lenin si myslí, že lidé budou do armády chtít, ale není to tak → násilné vodění do armády

politický – vláda, armáda, politická doktrína (=správně je jen tohle)

ekonomický – snaha o komunistické státní výrobě a distribuci (jednotný plán), všechno se zestátní, dá se to na hromadu, bude se přidělovat, podniky vše co získají odevzdají, jednotný plán distribuce i výroby

Centralismus lidé nechtějí, i ti, co dřív bolševiky volili, už o to nestojí

↓

- primitivní a surové metody vlády: konečné dobro bude nastoleno brutálním násilím (my víme, co je správně, vy ne, ukážeme vám to násilím, víte, že to musí být)
- Trockij: „Nevejdeme do království socialismu v bílých rukavičkách po vyleštěných parketách.“ – nástupce Lenina
- Čeka: 250 000 zaměstnanců v tajné policii (1921) x za cara tajná policie 15 000
- před válkou ročně popraveno 17 osob x 1919 12 000 lidí popraveno ročně
- už 1918 koncentrační tábory
- opuštění pojmu individuální viny (ševci jsou špatní, všechny zničíme apod.) a celého principu křesťanské morálky
- volby vypsané ještě prozatímní vládou proběhly v listopadu, po 1. zasedání Ústavodárné shromáždění rozeznáno (5.1. 1918)

2) Občanská válka (1918–1920)

- **rudí** (bolševici) x **bílí** (důstojníci cara, bílá garda, podpora Dohody – proč: legie jsou v Rusku, **aby vrátili Rusko do války, neví se, jestli to nakonec Rakousko nevyhraje** – není to kvůli zastavení bolševismu – není to hlavní důvod → bolševici přece slibovali právo národu na sebeurčení, nevědělo se, že jsou tak radikální + Evropa byla tak radikální, že hrozily revoluce všude – Churchill výjimkou, nesnášel je, jsou novou infekcí)
- **podpora bílých problematická** (situace v zemích Dohody po válce, F a A nechtějí válčit už, vůbec nechtějí do Ruska bílí generálové – carští, ne demokratičtí Kolčak, Děnikin, Juděnič: „žádná demokracie, nám patří carismus“, hádají se, kdo bude carem, netáhli za jeden provaz) – nechtěli jim pomáhat, nevědělo se, co je ten bolševismus ještě zač
- nejbližší k porážce bolševismu 1919 (Děnikin) – ale nakonec to vyhráli bolševici, 1920 válka s Polskem kvůli hranicím, Polsko se chtělo roztáhnout až do Kyjeva, vyhrána bolševiky, 1922 odražení Japonců bolševiky)
- **příčiny vítězství rudých:**
 - **Centralizace moci (snížení role volených orgánů – sovětů, roste význam dosazených funkcionářů)**
 - **Politika bělogvardějských (bílých) generálů** – nedokázali se dohodnout, chtějí vrátit carismus
 - **Neúčinná pomoc Západu**

- **výsledek:**

zcela rozvrácené hospodářství, hlad, bída, průmysl 1/7 předválečné úrovně, zemědělství je na ½, ale lidí půlka nebyla!

nespokojenost lidu → Bolševici vyhráli, ale moc drží jen tak tak (když je potřeba ovládnout lidi, nemůže se používat jenom bič, ale aspoň i trochu cukru), 1921 vzpoura námořníků v Kronštadu (chtějí tajné volby z více kandidátů) – námořníci patřili za revoluce k „nejuvědomějším“ → Lenin: zuřivost.... „už nebude žádná politická činnost mimo stranu VKS (b) (Všeruská komunistická strana bolševiků), později KSSS (Komunistická strana sovětského svazu – ideologie vnucená všem)“ + „chci, abych měl v rukách absolutní moc, musím ovládnout i tu bolševickou stranu“:

- **Zničení opozice mimo stranu**
- **Zničení opozice uvnitř strany** (ti, co to chtějí dělat jinak, nebo mají jiné názory)
- **Soustředit ve straně moc do vlastních rukou** (nemůže to dělat sám, nejdřív jo, ale pak svým lidem dočasně určuje moc a povinnosti) = demokratický centralismus – **moc jde shora dolů** – jakmile jde ale moc někde dole, tak se s tím systém neumí vypořádat

3) NEP (= nová ekonomická politika, místo dosavadního válečného komunismu)

1921 X. sjezd strany:

- **dočasný ústup od komunismu v ekonomice (vymyslel to Lenin)** – výroba dle osobní zainteresovanosti a požadavků trhu (vrátit lidem půdu, podniky a vrátit i trh)
 - vylidněná města (jako na konci Říma), nebezpečí na cestách, naturální směna (Doktor Živago)
 - NEP: nová původní akumulace kapitálu – v lehkém průmyslu (jako ve středověku), centrální plán jen na těžký průmysl, příležitost pro zahraniční kapitál (z **Německa** – měli tam továrny, **USA** – Rusko jim

nic nedlužilo, byznys je byznys), růst výroby spotřebního zboží, roste objem daní → peníze do státního rozpočtu na těžký průmysl → 1927 předválečná úroveň průmyslu (to už je Sovětský svaz)

- **v politice naopak centralizace**, „demokratický centralismus“ – politická diktatura ÚV a politbyra (nepřipomíná nám to nějakou dnešní zemi? - **Čína**)
 - politbyro (= předsednictvo, rozhodují o celé straně, Lenin, Trockij, Stalin, Zinověv, Kameněv, Bucharin, Rykov) – rovnováhu mezi „osobnostmi“ zajišťuje VIL (Lenin) – 1922 onemocněl, '24 zemřel
 - nástup JVS (Stalin) x ostatní se ho bojí (bude se vypořádávat s Leninovými přáteli – jenom jeden vládne všem – musí si nastolit nový režim, proč se dostal k moci zrovna on a ne předpokládaný Trockij? – Stalin neuměl mluvit ani vystupovat, nebyl to žádný intelektuál – ale byl to **pracovitý člověk** – řídil tu stranu a systém jako organizaci – nenápadně, od shora až do těch vesnic – dosazoval svoje lidi pod sebe, vybral si lidi, kteří mu za to byli vděční – nevzdělaní, ale s obrovskými ambicemi, nikdo ho nepřevyšil – to nikdo neviděl → Lenin psal dopisy politbyru, aby Stalina odstranili, je moc velký diktátor – jenže ty dopisy Stalin ničil → přečetl je před výborem – kde měl svoje lidi – zvažte mě prosím, jestli mám nastoupit → samozřejmě, že ho potvrdili)

4) **Boj proti úchylkám (nastolení Stalinovy osobní diktatury), kdokoliv, kdo si myslí něco jiného než Stalin, má úchylku**

- **obratný ideolog** (čas mírového budování SSSR omezený – do další války zůstane jedinou social. zemí) – potřeba industrializace

- výklad marxismu-leninismu podle praktických potřeb (jako diktátor si to může dovolit) → odstranění ambiciózních oponentů (jako u diktátorů vždy) – naleptávání jednoty a jejích principů

- obvinění „kolegů“ z frakcionářství, když se jim nelíbila jeho pozice a jejich vyloučení z politbyra → místo Leninových spolubojovníků **Molotov, Vorošilov, Kirov** – ten pak začal mít jiný názor než Stalin, byl popraven, svrženo na Trockijisty, byl s nimi udělán proces, **Kalinin** – Stalin mu zavřel ženu do gulagu, Kalinin mu pak přišel poděkovat, že netušil, že má doma zrádce...

- **levicová úchylka**: Trockij, Zinověv, Kameněv chtěli urychlit industrializaci, exportovat revoluci, rotaci kádrů (lidí, aby se měnili na těch funkcích – jinak na to komunismus dojde) – vyloučení ze strany, ve 30. letech popraveni

- **pravicová úchylka**: Bucharin (ekonom) – „musíme si na stavění hutí vydělat, potrvá to“ investice do těžkého průmyslu jen z akumulace v lehkém, tedy jako všude jinde bez zbídačování lidí x JVS – na to není čas, lidé na to zaplatí krví, zbavil se Bucharina

- **1927 XV. sjezd strany:**

- boj proti černému trhu a šmelině (před tím zvýšeny daně pro rolníky – spekulace „kulaků“ s cenami obilí – lidi to už neunesli → černý trh, průmysloví nepmani spekulují na černém trhu) → **stát přichází o peníze na těžký průmysl** (→ chtěl totiž ten soukromý sektor zničit, obvinil nepmany a kulaky a šmelináře)
- **konec NEPU** – tenhle systém se neosvědčil, vymýcení malých podnikatelů (může se z nich stát velký kapitalista) → popustili jsme otěže a hned si cpou kapsy penězi – ideologické zdůvodnění ukončení NEPU
- koncepce urychlené industrializace (Stalin očekává válku) – ale jak? ↓
- kolektivizace zemědělství – vzniká kolchoz = kolektivní hospodaření, společné podniky – a rolníci 1917 získali statkářskou půdu → Stalin si ji bere zpět (rolníci vždy chtěli mír a půdu) a oni mu ji nechtějí dát!

- 1929: další zvýšení tempa industrializace, konec Bucharina, tj. poslední „opoziční“ skupiny

- 1929: 2000 rolnických povstání, rolníci vybili bez užítku 25 % stavu dobytka SSSR jen aby to nepřípadlo státu → i tak to Stalinovi nevaří, dosadí si tam lidi do řídicích pozic, kteří to budou kontrolovat, jako zaměstnanci podniku si už rolníci nic neschovají → znásilnění venkova (ještě tehdy přes 70 % obyvatelstva) – a sedláci, kteří uměli to zemědělství řídit byli posláni na Sibiř

- nezáleží na tom, jestli se ekonomicky daří, ale jestli se poslouchá

5) 5LP (1929 – 41) = pětileté plány, řízení celé ekonomiky, žádné svobodné podnikání – nikde!

- **ekonomický skok**

- národní důchod vzrostl 5,5 x (když se odečtou všechny náklady → lidé z toho nemají nic, jde to zpátky do ekonomiky)
- průmysl vzrostl 10 x
- podíl rolnictva klesl ze 75 % na 45 % (→ lidé dělají v továrnách)
- zcela nová odvětví: letecký, automobilový (kopie od Forda), traktorový, chemický průmysl → všechno to jsou kopie, ale ty továrny se stavěly
- obrovské prostředky na investice do těžkého průmyslu: dovoz celých investičních celků (strojů) z USA a N, peníze na mzdy zahraniční inženýry a dělníky → aby naučili bývalé rolníky (mají poprvé v životě mají výplatu) x bývalé dělníky museli zavřít (zvyklí na carské podmínky a lepší zacházení)
- odstranila se negramotnost, která byla do teď ukrutná – technické vzdělání a komunistická ideologie (i dospělí lidé chodili do školy) x ti vzdělání předtím, musí jít pryč

- **teror a zvůle** (kdo to zaplatí?)

- **vězni v GULAGU** (dělají zadarmo) → obrovský export surovin, říkalo se, že životnost vězně jsou dva roky – vyčerpání z nich co jde (když bylo nedostatek dělníků, chodilo na ministerstvo, kolik je potřeba zatknout lidí → a až pak se hledá ten viník)
- rolníci (kulaci) – násilná kolektivizace (kolchozy = družstvo a sovchozy = státní podnik), export potravin (**hladomor na Ukrajině 1932-33: 3–10 mil zemřelých hladem, rolníkům všechno vzali, kanibalismus – lidské maso se prodávalo na černých trzích**)
- **vězni v GULAGU** – výstavba továren a infrastruktury
- všichni – malý fond spotřeby, velký fond akumulace

- **nová inteligence a změny v sociální struktuře**

- stará inteligence zničena, často zlikvidováni i dřívější kvalifikovaní dělníci → potřeba jen poslušných
- nová inteligence: učitelé, lékaři, technická inteligence: z venkova, z chudých poměrů, zvyklí na poslušnost, nové možnosti, o kterých se jejím rodičům ani nezдалo
- masa nových dělníků: z venkova, zvyklí na bídu, nenároční, trpěliví a pracovití – konečně mají možnost seberealizace
- „věrchuška“: materiální výhody
- obecně platí: **úplná poslušnost a pružná páteř směrem nahoru a neúprosnost a autoritářství směrem dolů**

2. Mírové podmínky

Pařížská mírová konference/ konference ve Versailles: leden 1919 19–28.6. – konalo se to na různých pařížských zámcích, ale ve Versailles se řešilo Německo:

- **Saint Germain – s Rakouskem, 19.6., zaniklo, nástupnické státy**
 - **Neuilly – s Bulharskem, 19.6**
 - **Trianon – s Maďarskem 70 % ztraceného území, 20.6.**
 - **Sevres – s Tureckem, přišlo o 4/5 území, 20.6.**
1. 27 vítězných států + 5 dominií → poražení nebyli přizváni

2. **Nejvyšší rada** (Clemenceau – F; „s N nebudeme jednat jako s rovným, splatí nám všechno“ x Wilson – USA; „jednejte s N jako rovným s rovným“, Lloyd George – VB; **Rada 5: F, VB, USA, I, Japonsko** (→ Rada 10 – oficiálně to řídila)
 - F: „Odměníme vítěze a potrestáme poražené“
 - USA chtěla zabránit pomstě a též nechtěla, aby se odebíralo poraženým území
 - **USA se nechce angažovat v Evropě**, odejdou od toho, F → poslala Evropu do hospodářské krize, USA se vrátí do řešení, rozjede N ekonomiku → N splácí F a VB → F a VB začne splácet USA
3. Ostatní vítězné státy „s omezenými zájmy“ (třeba my)
4. **Princip sebeurčení národů** (platí formálně) se **tloukl s historickým principem** – ČSR: mají sice stát, ale je tam 1/3 Němců, kteří tam nechtějí být, ale tak to bylo určeno, to stejné se dělo Maďarům
 - **Německo, podmínky:**
 - **Reparace** (F se chtěla zahojit) – původně na 30 let (to je vykopání další války), podle posledních úprav z roku 29 splátky sníženy a rozloženy do roku 1988
 - Maximálně 100 000členná armáda (později měli 100 000 důstojníků), žádné letectvo a těžké zbraně (**po dohodě s SSSR vyvíjí zbraně u Uralu**)
 - **Ztrácí 13% území, kolonie** (ty už ztratila v roce 1914 - africké a asijské), **Sársko** na 15 let ve správě Francie, **Alsasko - Lotrinsko** (dostala Francie), **západní břeh Rýna** 15 let **okupace** Francouzi + **50 km** na východ na 15 let **demilitarizované pásmo**
 - **1919:** Německo se nachází v **revoluční situaci**, obyvatelé mají hlad, vládne sociální demokracie, a nezbývá jim nic jiného než „smlouvu“ podepsat (nikdo se jich na nic ani neptal) – ale mají za zády komunisty, bouří se dělníky, demobilizovanou hladovou armádu bez práce)

Maďarsko:

- všechny doly a 90 % lesů je na území SK 25 % Maďarů za hranicemi → **revizionismus** (kontrola ustanovených hranic)
- 1921 pokus o restauraci Karla I., chce do Budapešti, ale to nechce Rumunsko, ČSR a SHS – jsou proti Maďarsku, ještě by si pak vydobylo své území zpět → **Malá Dohoda** (vojensko-politické spojení), je **vázána na Francii**

Společnost národů SN (1919 – 1940 (oficiálně 46))

- Wilson chce využít amerického vlivu na evropskou politiku vojensko-politické spojení: myšlenka spojení na dodržení míru, aby už USA nemusela nikoho zachraňovat
- SN byla mezi válkami
- **Ženeva, Rada SN** (4 (VB, I, F, Japonsko) + 9), později 5 (N → splnilo podmínky, ale po Hitlerově nástupu vystoupil, potom vystřídáno SSSR – N je nebezpečné)
 - USA tam nebyla kvůli Wilsonovi, byl oslaben a nepovedlo se mu přesvědčit kongres k angažmá v SN, USA chce jen ekonomický kontakt s Evropou

Washingtonská konference, 21–22

- Navazuje na Pařížskou mírovou konferenci, **týká se Asie a světových oceánů** → rozšíření z Evropy na svět
- **Otevřené dveře do Číny** – všichni s ní budou mít stejné podmínky/smlouvy (to se nelíbí Japonsku)
- Na 10 let: USA 5, VB 5, J 3, Fr 1,75, It 1,75 – **kolik brutto tun/výtlač válečných lodí můžou mít jednotlivé země, Japonsko porušuje**

Obsazení měst v Porúří, 21

- **N reparace neplatí**, má totiž hlad
- VB a F obsadí tato města, což je ale stojí další peníze, N stále nic neplatí, nemá jak

Konference v Janově, 22

- Jedná tam i Rusko
- „Německo, musíš platit!“
- V Rusku Lenin zrušil zahraniční dluhy → „pokud s námi, Rusko, chceš jednat, dluhy prostě splatíš.“
- **Rapallo (hosp. smlouva, ale...) 22: N pojdete s Ruskem do Rapalla, kde uzavřou hospodářskou smlouvu, N dá Rusku technologie na výrobu letadel a těžkých zbraní a zajistí si místo výroby u Uralu**
- **VB odvolává s Francií vojska z Porúří**

Rúrský konflikt, 23

- **F znovu obsazuje Porúří**, N je v pasivní resistenci („to nemá cenu“), **neskutečná inflace** → směnný obchod, katastrofální dopad na N a **nikdo z toho nic nemá**

Dawesův plán, 24 (ministr financí)

- **USA se opět zapojuje**, F dluží USA, USA tak vymyslí jak na to lépe než F: **USA dá peníze Německu** → „vy budete platit Francii“ → Francie bude platit USA → **USA kontroluje hospodářství N a dává úvěry německé ekonomice, sníží jim dluhy, až je splatí, bude schopná F platit USA**, podmínkou je stažení francouzských vojsk z Porúří

Ženevský protokol 24 x Rýnský garanční pakt, 25 (Locarno, Švýcarsko, zde se to podepsalo)

- **Ženevský protokol je návrh Francie**: „kolektivně budeme garantovat za své hranice“
- **Rýnský garanční pakt je návrh Němců a vyhrává**: budou se **garantovat pouze západní hranice, rýnské**, tím pádem má **Německo volné ruce ohledně východních hranic** → Beneš: „to je velký průšvih, vydáváte otevřenými východními hranicemi ČSR Německu na pospas!“
- → 26: **N do SN a bez vojenské kontroly** – vyvíjejí ale nové technologie a **stíhačky vyrábějí v Rusku** (Briand a Stresemann Nobelova cena)

Briand – Kelloggův (min. zahr. F a USA) pakt/deklarace, 28

- Zřikáme se války při řešení mezinárodních vztahů – všechny státy to podepsaly

Youngův plán (americký finančník) 29, zrušení dozoru nad německým hospodářstvím

- Předělání dohody: „**Německo, dodržuj vše, nebudeme tě hlídat, snížíme ti reparace a necháme úvěry, rozložíme ti dluhy do roku 1988**“
→ Jenže v ten moment došlo v **USA ke krachu burzy** a mělo to na **Německo strašně špatný dopad**

Palestina

- Za 1. světové války patřila Osmanské říši, takže byla na straně Trojspolku x Dohoda proto Arabům slibuje samostatný stát, potřebuje ale peníze od Židů, a tak jim též slíbí samostatný stát
→ **1917 Balfourova deklarace** (slib židovského státu), když předtím slib arabského státu
- Britské mandátní území (podpora židovského přistěhovalectví → vzrůst arabského odporu a nacionalismu → paradoxně ve 30. letech omezování přistěhovalectví) – Židé utíkají od Hitlera (imigrace bohatých Židů do USA, chudých do Palestiny) → VB jim zakáže imigraci → **Palestinské povstání** (36–39) proti židovskému přistěhovalectví, VB povstání potlačí, Arabové proto začnou sympatizovat s Německem, chtějí vlastní stát a zbavit se Židů

3. Fašismus

Itálie

- vítězové se šrámy poražených?
 - o Byli v Radě 5 – jednali jako hlavní vítězný stát, ale všichni věděli, že Itálie byla za války velmi slabá a že taky změnila strany (→ nedůvěra, měnili, protože chtěli Jadran a Tyrolsko) → jenže slíbená území Itálie nedostala → obyvatelé jsou nespokojení, ekonomika je v totálním propadu, stát je rozvrácený, dělníci stávkují, ceny rostou, životní úroveň se zhoršuje → *kdo je z toho vytáhne?*
- neuspokojena v nárocích v Paříži, vyčerpání z války
- demokratické vlády nezvládají situaci → labilita a revoluční situace (1920 dokonce dělníci na 3 týdny obsadili továrny) → inflace....
X
- střední vrstvy (= hybná síla), nacionalisté, inteligence, maloburžoazie → „**už to nějak řešte!**“, později se přidali i nižší vrstvy
↓
- **Mussolini** - 1919 **fasci** (důstojníci a vojáci, černé košile, podpora středních vrstev, finance od podnikatelů – zabezpečí klid!) „*Mussolini to za nás udělá a pak se ho zbavíme*“ – *jenže on se nenechal*
- **1920 strana:** teror ve společnosti – výpravy na nákladních automobilech do dělnických center, zapalování redakcí levicových novin, týrání a zabíjení funkcionářů levicových stran – **policie to toleruje** – stovky vražd už 1921
- **volby 1921: M. jen 7% - přesto s ním vyjednáváno o vstupu do vlády!!!**
- **1922:** 250 000 členů, vyhrožování násilím (28.10.1922 **pochod na Řím** – „*buď půjdu do vlády, nebo to tu zničím!*“ – částečně se ho báli, částečně ho jen využívali) → **král ho jmenuje premiérem**
- ještě **koaliční vláda**, fašisté menšina ministrů: likvidace některých práv (třeba právo na stávku), postupná **likvidace parlamentního systému**
- volby v ovzduší teroru → **opozice teprve nyní chce objasnění vražd**, rozpuštění faš. milic, ale **už je pozdě!**
- **1925 vyhlášen fašistický režim** (Duce, zákaz polit. stran kromě fašistických, zákaz opozičního tisku a opozice, místo odborů syndikáty x omezení nezaměstnanosti (přestavba měst, vysušování močálů, budování obchodního loďstva, výstavba armády, slib expanze))

Katolické náboženství = jediné náboženství → dohoda s papežem (ten je totiž po sjednocení Itálie pouze jejím občanem, nemůže rozhodovat o ničem světském)

- **1929 Lateránské dohody** (papež z domácího vězení – od 1870 a Mussolini nechává vzniknout Vatikán 1929 – náhrada za zánik papežského státu, Pius XI. ale s režimem příliš nesouhlasil, nechtěl se vyjadřovat ke vnitroitalským otázkám, – odsuzuje ale totalitarismus a protizidovské zákony, Pius XII. (od 1939) větší odpor ke komunismu, nabádal ke shovívavosti k poraženým)
- **Lid Mussolinimu věří a on se jen naparuje**
- **Zahraniční expanze** (tu celou dobu Italové chtěli!):
 - 1923 Korfu
 - 1924 Fiume (Rjeka) – sever Chorvatska
 - 1926 Albánie protektorát – nejslabší stát ve Středomoří
 - **1935 útok na Habeš:** sankce SN, ale ne embargo na naftu a neuzavření Suezmu → snaha zamezit spojení Itálie a Německa)
X
 - **1936 sblížení s N.: Osa Berlín-Řím**, společná pomoc Frankovi, Itálie už **nechrání samostatnost Rakouska**
 - **1937 vystoupení ze SN**
 - **1938 Albánie součástí Itálie**

4. Světová hospodářská krize

USA

- 1. světová válka: obrovský vzestup, věřitel Evropy, jediný stát, který na válce vydělal – jen čeká než mu státy vrátí dluhy
- 1920 volební právo pro ženy
- Střet o SN a angažmá v Evropě:
 - o Wilson (Demokratická) x Republikáni (nechtějí angažmá v Evropě)
- **Krátká poválečná prosperita: E. chce zboží, ale nemá čím platit**

1920: 1. krize v USA → fabriky vyrábějí → nikdo to nechce → E. nemá jak to zaplatit
USA ovládl strach ze světa, cizinců, z Rudých

- hospodářské problémy → neklid (stávky, anarchistické akce – bomby) →
 - nativismus – strach z přistěhovalců
 - pronásledování černochoů – Ku-Klux-Klan se aktivizuje
 - děs z rudých (Sacco a Vanzetti – italsí anarchisti, obžalováni z krádeže a vraždy → soud jim to neprokázal, stejně ale skončili na elektrickém křesle, jsou to určitě komunisti)
 - opičí procesy – vyhazování učitelů z univerzit za učení Darwinovy teorie
 - prohibice alkoholu
 - izolacionismus
 - ubráníme USA před vším špatným
 - zavřeme Rusy, jsou určitě bolševici (přitom reálně z Ruska utekli právě kvůli bolševikům)
- konjunktura za Coolidge (do 28, resp. 29, furt spal a k ničemu se nevyjadřoval): po krizi modernizace průmyslu, export zboží i peněz (Dawesův plán), ekonomika velké výroby a velké spotřeby
 - o ekonomika se svobodně vyvíjí → volný běh kapitalismu → rozvoj působí nekonečně
 - → produktivita, zisky a výdělek stoupá → zlepšuje se životní úroveň, větší výroba → ale nemá to kdo kupovat - výdělek rodin roste pomaleji → půjčuje se jim → kapitál znovu roste → více peněz se investuje do výroby, úvěry, lid splácí, ale neprodlouženo – úvěrů je více než reálné hodnoty, akcie rostly automaticky → všichni je kupují → roste jejich hodnota, i když v ten moment třeba nic nevyrábějí

- postupné vytvoření nerovnováhy N x P
- k zajištění odbytu velké úvěrování spotřeby, zisky rozdělovány nerovnoměrně → **krize:**
24. 10. černý čtvrtek na NY burze...do konce roku automobilový průmysl na ½.....pokles koupěschopnosti, nemožnost profinancovat výrobu, krachy bank, farem, podniků, nezaměstnanost, bída a katastrofa
Několikrát to propadlo, rok předtím byla krize zemědělských produktů
Před bankami stojí lidé fronty na cash → banky ho ale nemají → lidé nemají na maso → zbyde kukuřice farmářům (3/4 jí jde totiž kravám)

- **F. D. Roosevelt v kampani 32: New Deal** – nevzdávejte to, uvěřili mu a začali věřit, že bude líp! (**1933 prezidentem**):
 - uzavření bank a jejich státní kontrola, necháme jich jen pár
 - zákaz vývozu drahých kovů a peněz
 - snížení mezd státních zaměstnanců a důchodů
 - pracovní polovojské tábory pro mladé lidi – jsou bez práce, tak tady budou pracovat za jídlo
 - regulace zemědělství a průmyslu (**prémie za snížení osevních ploch**, výkup přebytků, financování exportu, dohody o množství produkce, rozdělení trhů a cenách, obilí se vykupuje státem a používá se místo uhlí do lokomotiv)
 - zákaz dětské práce
 - maximální pracovní doba (35 – 48)
 - minimální mzda
 - vytváření pracovních příležitostí pro nezaměstnané

Víra v budoucnost

Zároveň obava v USA: konec demokracie? Korporativní stát? → bojí se fašismu, po krizi soud tato opatření zrušil (i když to Roosevelt nechtěl – důkaz, že se demokracie ubrání)

→ **Souboj s Nejvyšším soudem, postupné omezování omezení**

5. Nacistický převrat v Německu

1) Po válce

- Císař rezignoval, armáda na frontě, stát se rozpadl
- **Revoluční situace:** 9.11. **vyhlášeny 2 státy: Německá socialistická** (KSN – nejsilnější komunisté po Rusku) a **Německá republika** → krvavé protesty proti komunistům
- Kancléř, od 1919 prezident (do 1926) **socialista Fritz Ebert (porážka komunistů)** x **povstání KSN** → potlačení po krvavém boji s pomocí armády (zabiti Liebknecht a Luxemburgová)
- **1919 volby: vláda soc dem a centristů (koalice)**
- Povstání ještě v květnu v Bavorsku – **republika Rad**
- **Výmarská republika** (parlament) – sídlo parlamentu ve Výmaru → **demokratická republika '19-'33**
- Zároveň probíhá konference ve **Versailles**, Německo musí bojovat s komunisty, tohle jen podepíšu, nemají na to čas, byli rádi, že jsou schopni komunisty porazit
- **Reparační problém** → téměř rozpad státu, **1USD = 2 193 600 000 000DM**, **1923 pasivní rezistence**, absolutní chaos, **separatistické tendence** (Bavorsko, Porýní), dělnické bouře (Sasko, Durynsko), **pokus AH o puč x premiér Stresemann (tvrdě proti radikálům):**
- Koalice liber a soc dem, stabilizace měny, revize mírových podmínek + **zrušení pasivního odporu** a průmysl podřízen mezinárodní kontrole, tvrdé potlačení povstání a puče (s pomocí armády) → **Dawesův plán!!!**
- Jakmile se v Německu něco zatřásl, je za to okamžitě viněna Francie a Židé, kteří byli bohatí (určitě kradou) a souhlasili s přijetím reparací (byli v té skupině)

2) Nástup AH

- **1925 † socialista Ebert** → nacionalista prezidentem – Hindenburg a **počátek nacionalů ve vládách (ještě ale ne NSDAP)**
- Aktivizace militaristů: Stahlhelm (svaz frontových bojovníků),
 - o **SA (Sturmabteilungen)** – z bývalých teď nezaměstnaných vojáků, nebo jsou to lidé, kteří si myslí, že mají na víc a společnost jim to neumožňuje
 - Financováno největšími německými bankami → klid v N, proti bolševikům
 - o **SS (Schutzstaffel)** – speciální schopnosti, uniformy navrhuje Hugo Boss
 - o S Hitlerem sympatizuje i **Ford**
- **'30 Hindenburg znovu prezidentem**
- **Politická polarizace**
- **'29 nezaměstnanost**, velká krize → tíhnutí k AH, viněni jsou Židé a pacifisté (tvoří odlišné společenství)
- **AH: „musí se odstranit!“** → ovládne veškerou pravici do roku 31, Goebbels mu dělá skvělou propagandu → „vůdce je víc než Německo“ → kandidatura na prezidenta (vážný kandidát)
- **Nejhlubší Krize: 30 – 33:** Brüning, von Papen, von Schleicher (každý rok nový kancléř – komplikace politiky, evidentně to demokracie nevyřeší) → **cesta do prava**, zároveň posiluje extrémní “pravice” NSDAP (během 32 však ztrácí z 37% na 30%! – dvoje volby) a extrémní levice KSN (15%) – roste jejich podíl
- **Kdo to vyřeší? AH x komunisti?**
- **AH tlačí na Hindenburgera**, aby ho zvolil kancléřem (všichni doufají, že se tím ztratí jeho moc)
- **1931 Harzburská fronta** (NSDAP, Stahlhelm (frontovní bojovníci z 1.sv.v.), nacionalové – nesmířili se s prohrou v 1.sv.v., průmyslová podpora (finance)

- → **odčinit Versailles!!!** – morální dopad
- AH je moc divoký, jak to udělat, potřeba průmyslové expanze – budoucnost, životní prostor
- Právce by nejraději rozdělila NSDAP a spojila se s částí bez AH – **nezdařilo se**
 - aby byl AH ve slabší skupině, jenže má velké konexe
- **30.1.33 AH kancléřem** (Hindenburgovi se opravdu nechtělo – *jedině tak ale skončí krize rychle – jenže možná kdyby ještě chvíli počkali, vyřešila by se sama*)
- **5.3. AH vypsal nové volby ← 26.2. požár Říšského sněmu (SA)**
 - AH se bojí, že ztratí hlasy proti komunistům, potřebuje lidi na něco dostat, SA zapálí Říšský sněm, hodí to na natrčeného komunistu ve sklepení sněmu → *“komunisté jsou zlo! Teror!”*
 - → **28.2. Hindenburg schvaluje Hitlerovi dekret „na ochranu národa a státu“** (mimořádná pravomoc pro AH) → **represe:**
- **Volby – AH získává 44% → teror fašistů**, koalice s nacionály (křesťanští sociálové – Německá nacionální lidová strana ((těžký průmysl, finančníci, junkeři, důstojníci))
- **Zákaz KSN, potom soc. dem., nakonec jen NSDAP (od léta 33) – neústavní převrat**
- Rozpuštění odborů → Pracovní fronta podřízená NSDAP
 - **Rozpouštění jakoukoliv možnou opozici** x totalita: mačkat z lidí více peněz i práce
- **Odchod ze SN**, žádná kolektivní bezpečnost
- **0.5 milionu SA** – nejsou ale armáda – AH už nechce dělat bordel, ale sjednotit brannou sílu – chce junkery (oni si ho ale neváží, slíbí jim ale, že budou elitou armády = **SS**) x SA s Röhmem si ale myslí, že oni by měli být elitou armády, zaslouží si to!
- ↓
- **30.6.34 – noc dlouhých nožů (získání armády) †Ernst Röhm (AH ho osobně zatýká) – SS zabije velitelský sbor SA za pomoci armády,**
- 34 smrt Hindenburga → další prezident už nebude, sloučení funkce prezidenta a kancléře = AH, armáda AH přísahá věrnost!
- **Ekonomika:** státní dluh, **Čtyřletka 36-40, řídí H. Göring:** minimální dovoz, kontrola cen a mezd, likvidace malých společností (zůstala 1/5 firem) – proč?, moderní útočná armáda – mobilizace n. ekonomiky
 - Zákaz zveřejňování státního rozpočtu – nebylo obvyklé být v mínusu, což Německo teď bylo hluboce
 - Potřeba zásobování zevnitř (naftu nemáme, naučíme se ji dělat z uhlí)
 - Nacisté: kapitál firem na pomoc ekonomiky, ne konfiskace
 - 4/5 podniků začleněny do velkých podniků → centrální řízení, zpřehlednit systém, navázat na stát
 - Kdo nechtěl, nebo byl Žid → konfiskace majetku, ekonomický gigant → všechno spojili dohromady
 - Celá Evropa se připravuje na obranu x AH na útok

3) Cesta k válce

- 1935 **Sársko** si volí připojení k N, ne k Francii, proběhly zmanipulované volby německými vojáky – F na to neřekla nic (plebiscit)
- 1935 branná povinnost
- 1936 likvidace demilitarizované zóny
- Pomoc **Frankovi** – SdP
- 1936 **Osa** Berlín-Řím
- 1936 Pakt proti Kominterně (s Jap)
- 1938 **Ribbentrop** – ministr zahraničí, chce válčit + dohodu s Rusy
- 12.3.38 **anšlus**

- 29.9. **Mnichov**
- 15.3.39 **Protektorát**
- 23.8.39 Ribbentrop – Molotov

22. ROZDĚLENÍ SVĚTA A ROVNOVÁHA SIL

Výsledky války:

- 61 zapojených států (1.sv 37 států)
- 50 – 60 milionů mrtvých - z toho 20 milionů umřelo v boji (1.sv 10 mil)
- SSSR: 23,2 milionů (8,7 v boji) z toho 1 miliony Židů (i Pobaltí)
- Holocaust: 6 milionů Židů mrtvých dohromady
- Čína: 10 milionů (3 milionů v boji)
- Německo: 7,5 milionů (5,5 milionů v boji)
- Polsko: 5,6 milionů (700 000 v boji) z toho 3 miliony Židů
- Japonsko: 2,6 milionů (2 milionů v boji)
- UK: 450k
- Francie: 600k
- ČSR: 365k (25k v boji) z toho 300k Židů
- Je mnohem větší procento obětí z civilních obyvatel, mnohdy převažují mrtví civilisté mimo vojáků (krom OSY)
- SSSR posílil vojensky i politicky → okouzlení vítězstvím SSSR, součástí Velké trojky, ale ekonomicky je nahnutě → to ale nevádí, lidem nemusí nic dávat: jsou hrdí na svou zemi a na Stalina, životní úroveň je mizivá
- **Vůdčí postavení má USA** (americká ekonomika představuje 60 % průmyslu ze Západu) → nikdo neví, co udělá a proti ní se staví SSSR (má na to sebevědomí)
 - USA se nevrátila jako minule do izolace (ale Stalin s tím počítal, proto tolik sliboval, myslel, že zůstanou za Atlantikem, a on bude moc prosadit socialistické tendence i na Západě (všude to jde doleva v politice) → kdyby se USA vrátila do izolace, ve Francii by byla internacionála – ty lidi by to za chvíli přešlo, ale neměli by už možnost to změnit: komunisti by se sice vyhráli nejdříve, ale pak by už volby nemohli připustit, protože by je lidé už pak nevolili

Norimberský tribunál:

- Listopad 43: konference v Teheránu: tam se to vše už naplánovalo
- Podzimy 45 až 46
- Zločinecké organizace (SS, SD, vedení NSDAP, gestapo → ten, kdo toho byl součástí, tak dál budou souzeni, ale v rámci těch okupačních zón, zde budou souzeni jen ti největší zločinci), zločiny proti lidskosti (to do teď neexistovalo, teď se to zapsalo), zločiny proti míru (vychází z paktu 1920, že nikdo nezačne válku)
- 12 poprava, 3 doživotí (vč. Hesse), apod., někteří spáchali sebevraždu před zajetím nebo v zajetí
- Mocnosti se domluvili, kdo bude soudit (Berlín byl též rozdělen na čtyři okupační zóny, za to dostalo SSSR těch 15 % z každé okupační zóny jiných): kontrolní výbor spravoval to Německo a Berlín (z těch 4 mocností) – tam se nominovali soudce do tribunálu, domluvení na pravidlech

OSN:

- O tom se rozhodlo na konferenci na Jaltě 45
- V červnu 45 v San Franciscu to podepsali – 51 zemí Charta OSN, Valné shromáždění – zástupci všech zemí, Rada bezpečnosti – 5 států (vítězné mocnosti, právo veta, silné slovo do dnes, i když se postavení zemí mění)

1. konfrontace:

- Po porážce Japonska konec dodávek Rusku od USA
- SSSR přestává dostávat ty zbraně a suroviny (hliník, měď,...) → už se nemusí tvářit slušně a USA už nemusí ustupovat
- 1945: připravují se mírové smlouvy se spojenci Německa, kteří prohráli:
 - Řešení dva roky, na některých se dohodli, kde si rozdělí vliv:
 - Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko pro SSSR

- Finsko, Itálie pro Západ
- Nedělilo se Německo, Rakousko, Japonsko – nemohli se ohledně nich dohodnout: Západ ho chce dělit, to ale nejde x SSSR (jednotné v duchu sovětizace)

3. fáze dekolonizace

- 45-50 (jižní Asie, vznikají arabské státy)
- 56-60. léta (Afrika – metropole na to už nemají peníze, do druhé světové války se na koloniích vydělávalo, teď už se na nich prodělává, infrastruktura je nákladná, Afričané ji ničí kvůli bojům a převratům, metropolím se už to nevyplatí, národo-osvobozenecá hnutí: každý si to chce vyzkoušet, státy Západu zjistily, že aby jim přinášely tyto země efekt, musí tam korumpovat jejich byznys, nemusí se o to jinak starat)
- Od 70. let (Angola, Namibie – nízká úroveň vzdělání a ekonomiky) a zbytek – ostrovy a hlavně od roku 1991 SSSR (všechny kolonie měla na sobě nalepené: Kyrgyzstán a my :)

Vytvoření sovětského bloku:

- Politickým, hospodářským, ideologickým i vojenským nátlakem
- **Strategie:** blíží se konec války, jak to budeme dělat po válce, musíme udělat tu společnost spravedlivější – jak?
 - Domluvíme se na tom, že budeme všichni táhnout za jeden provaz, obnovíme stát po válce a uděláme lepší budoucnost pro naše děti
 - → proto vytvoříme nějakou organizaci (národní fronta u nás, v Rumunsku vlastenecká fronta, lidová fronta, nějaká fronta – vojenský termín: *boj za lepší budoucnost*)
 - chcete s námi do toho jít, státy? Máme podobný program, nepustíme do té národní fronty nikoho, který mají jiný program (vizte agrárníky, kolaborovali za války) – vůbec je nepovolíme, ale to musíte rozhodnout vy (*lidovci a soc se sejdou a uvědomí si, že se jim zvětší moc taky*) → chceme vytvořit lidově demokratické režimy → musí se odlišit dosavadní demokracie od té budoucí (ta bude spravedlivá)
 - → u nás v **dubnu 45 vzniká Národní fronta** (*to není komunistická vláda, ale národní – celý národ chce spravedlnost a myslí to dobře!*)
 - **dohodneme se na ministrech** – každý jich dostane stejně v té vládě → znárodníme průmysl (lidovci a soc: *to asi nechceme* → další den v novinách: *někdo chce zničit národní frontu!* → za chvíli začnou odpadat – nejdříve se přeče vyškrtla nelevice, pak dostávali přes prsty všichni, kdo nebyli komunisti, jakmile něco řekli)
- **Imformbyro:** v letech 1919-43 existovala **kominterná** (komunistická internacionála) – **zrušení**, kvůli spolupráci s USA (*aby ukázali lidskou tvář*) → nahradili to **imformbyrem** (informační úřad: 47-56): poradní orgán komunistických stran: jediný správný model strategie je ta naše (↑) x ztrácí se představitelé těch států, když začali mít jiné názory (Gottwald se hrozně bál) → řídilo cestu ke komunismu k východní Evropě
- **X**
- **Trumanova doktrína:** *tak SSSR se evidentně demokratizovat nebude, co teď budeme dělat:*
 - **Churchill:** jezdil po us univerzitách: „byla spuštěna železná opona od Baltu po Terst“
 - **Doktrína zadržování komunismu** – nemůžeme ho zastavit, tak alespoň zadržet a nebude moci fungovat do nekonečna – zavřen ve své ulitě shnije – měl pravdu, ale netušil, že to bude trvat tak dlouho
 - **Vojenské základy ve Středozezemním moři, vyzbrojení řecké a turecké armády**
- **Marshallův plán:**
 - Americký ministr zahraničí (= státní tajemník)
 - **Plán obnovy Evropy**
 - Předtím byla **UNRRA** (americké přebytky – potraviny, cigá, žvýkačky, sekaná v konzervě → distribuce na evropském trhu) – po válce skončila
 - Cílená pomoc zemím, co podepíšu smlouvu, není to půjčka, ale dar → prodej zboží → zisky musí jít do rozvoje zemí (=kontrola ekonomiky) – nabídli to i SSSR (kdo to přijal, zůstal demokratickým

státem, kdo ne uvízl v drápech Stalinových) → svědčilo to o budoucnosti (nad státy, co odmítli, pak zlomili hůl) – *my jsme řekli, že to přijmeme, Stalin pozval do Moskvy Gottwalda, Masaryka a Rybku (ministr zahraničního obchodu), postupně si je zavolaal, vycházeli zelení: musíme to odvolat, Masaryk: „jel jsem do Moskvy jako ministr zahraničí svobodné země a vrátil jsem se jako Stalinův lokaj“.*

- Železná opona s ránou přistála na zemi
- Konsolidace západních ekonomik
- **Hegemonie USA** (= dominantní vliv)

Německá otázka:

- Je jasné, že se Německo nesjednotí
- V západní části: **SPD** (sociální demokracie), **CDU** (křesťansko-demokratická unie, konzervativci): postupné předávání pravomocí zemským německým vládám: vznikla **Bizónie** (spojení USA a UK území), **Trizónie 48**
- Ve východní části: SED, zmanipulované volby, socialistické přeměny
- 48: měnová reforma v západním Německu – musí se odříznout od východní ekonomiky → vytvořili nejtvrdší měnu Evropy, totéž pak udělalo i východní Německo (Stalin: *já o to Německo nepřijdu a ještě vám ukážu*) → blokáda západního Berlína: dovozu potravin a paliva 48/9, zastavení železnice a metra, nemají jídlo a blíží se zima → Stalin věří, že je dokáže vydírat, aby opustili od myšlenky vytvoření západoněmeckého státu: Truman se rozhodl, že udrží Berlín ať to stojí co to stojí → udrželi ho při životě do 49 a Stalin to pak vzdal, otevřel dálnici do Německa do západního Německa ze západního Berlína
- Zář 49 **SRN** a v říjnu **NDR**
- **1961: 2. berlínská krize**
 - Pulzování mezinárodního napětí, Stalin umřel, scházení se, bude se soutěžit v mírové koexistenci
 - Jenže komunisté prohrávali, tak začali zase útočit
 - Německo už dávno povstalo z trosek – SRN, NDR smutně hledí na příbuzné na západě, kteří se mají miliardkrát lépe (i když mají v NDR vzdělání) → nemají jazykovou bariéru, mají sice zavřené hranice, ale Berlín ne: *studium na medicíně, obrovské stipendium (NDR - mnohem větší stipendium než u nás)* → Berlín: odjeli do západního Německa a šli studovat do nemocnice v SRN
 - Co s tím? **Zavření Berlína, aby z NDR nikdo nemohl do SRN: do rána postavili zábrany a do několika dnů zeď** → **vyhrocená situace, přijel us prezident Kennedy: USA Berlín nedají!** → západní Berlín se pak stal nezávislým státem

Roztržka s Jugoslávií:

- **Tito** – prezident, osvobodil si Jugoslávii sám, nebyl nacionalista, jako jediný z tamních politiků, neměl nic proti Chorvatům
- Plánuje federaci s Bulhary, s Albánií, líbil by se mu nějaký velký stát na Balkáně x to se nelíbí Stalinovi, že by si tam takhle někdo něco stavěl → Stalin: *„Tito je nepřítel a zaprodanec imperialismu“*, *dělá obrovskou mediální kampaň na Balkáně – komunisté, vyhodte ho, je to vnitřní nepřítel. X Jugoslávci Titovu autoritu nikdy nezpochybnili* → Stalin se bál, že se mu to může stát znova jinde → vystupuje s teorií o zostřování třídního boje při výstavbě socialismu: podívejte se soudruzi, je to zákon, já ho odhalil, když se buduje socialismus, zostřuje se třídní boj → je jasné, že budete mít ve straně nepřítel: musíš ho najít, nebo jsi jím sám.
- Dochází k politickým procesům

1949 NATO

- USA, Kanada, UK, Francie, Benelux, Itálie, Norsko, Dánsko, Island, Portugalsko, 52 Řecko a postupně další státy včetně SRN
- 1955 Varšavská smlouva

Korejská válka 1950 – 53

- Bojovalo se defacto jen rok

- SSSR vstoupil do války s Japonskem, 8.srpna, vstoupil do Číny (součást Japonska): armáda postupovala Čínou s Číňany a došli až na **38. rovnoběžku** (v Koreji) a z jihu přišla americká armáda → konec války
- Do čela Koreje na severu se dostal předseda komunistické strany Koreji **Kim-Ir-Sen** (komunisté a Číňani ho tam instalovali) → Koreu chce ale celou, mají tanky – konzultoval to s Mao Ce-tungem → Číňani podpoří expanzi, Stalin souhlasil, ale nepodpořil to finančně → **expanze na jih** (sever byl průmyslový a silnější) → dobyli skoro celou Koreu x USA chtějí zatáhnout, ale oni nechtějí být agresory → svolali RB OSN (odhlasovali sever Koreji je agresor a celý svět proti němu může bojovat – jak je to ale možné, že se to odhlasovalo, vždyť Rusko i Čína mají právo veta → protože za Čínu stojí stále Čankajšek – ten je pro USA, stále se ještě neuznala komunistická Čína, SSSR se toho neúčastnil, protože to bojkotoval za to, že Čankajšek nebyl vyhozen) → tím pádem to je válka OSN proti severní Koreji (i když v tom vojsku bylo 90 % Američanů)
- Vojska OSN byla u čínských hranic, ženou je nahoru z Koreji x Mao řekne, ať se čínští dobrovolníci spojí a jdou na pomoc Koreji (1 milion „dobrovolníků“) → ženou OSN na jih
- 1951 se nakonec zase zasekli na 38. rovnoběžce (do války se teď již tajně zapojili i ruští vojáci) → hrozila opět světová válka (obě strany (SSSR a USA mají jaderné zbraně) → radši toho nechali a **1953 podepsali příměří**

Arabsko-izraelský konflikt

- **36/39 povstání Palestinců**, zvýšila se totiž imigrace Židů
- Za 2. světové, kdyby Rommel zvítězil u El Alamainu, Arabové by mu otevřeli dveře, zbavil by je Židů
- **V roce 48 Británie opustila Palestinu**, protože nemá sílu držet od sebe Židy a Araby → stojí to hrozně moc peněz a nic z toho není
- **Vzniká stát Izrael (48, na straně USA)**, jsou namalované hranice, ALE musí se přesvědčit OSN (nově vzniklé arabské státy lobují apod.), američtí Židé zaplatili zemím třetího světa (Indonésie), aby ten vznik odhlasovaly, bylo to jen tak tak
- Zbrojní embargo na Izrael, ale Izraelci nakupují z Brna a z různých míst traktory – **převážení zbraní v převodovce traktorů do Izraele x Syřani, Egypťani a Iráčani sedí a hádají se, jak si rozdělí ten židovský stát** (to je jejich příprava na válku)
- **1. válka 48/49:**
 - Arabové x Židé → **Izrael vyhrává a zabírá Palestinu** (Izrael byl původně mnohem menší, než je dnes, aby to území bylo hajitelné, museli zabrat i část Palestiny) → problém: 800k lidí uteklo a jsou do dnes v exilu, znají jenom válku
- **2. válka: Bouře ve válčících státech:**
 - V Egyptě padlo království a nastoupil prezident **Násir** (po druhé světové válce USA s SSSR bojují o nově osvobozená území z koloniálního područí)
 - **Násir spolupracuje se SSSR** a tím i s námi, cpou se peníze do arabského světa – i do Sýrie, do Libye → utopené prachy, koketuje s Rusy, nebojí se a znárodňuje 1956 Suezský průplav (anglo-francouzská společnost byla vyhnána)
 - Britové a Francouzi jsou naštvaní a chtějí válku
 - USA souhlasí s hospodářskými sankcemi, ale ne s válkou!
 - Stalin je mrtev, sjezd komunistů: odmítneme válku, domluvíme se s USA → **UK a F s pomocí Izraele útočí na Egypt x USA a SSSR: Eisenhower: „co to ta UK dělá, už není impériem, my jsme mocnost číslo 1, Britové, jděte domů“** → **doktrína vyplnění vakua**: nastoupí letadlové lodě Spojených států – USA přebírá kontrolu světa od Británie, už se s ní nebudou dělit → **Suezský průplav zůstane Egyptu**
- **6denní válka, 1967:**
 - **Egypt zablokoval Izraelcům přístup do Rudého moře** (provokace) x Izrael útočí na partnery Egyptu – Jordánsko, Sýrie → obsazuje Sinaj, západní pobřeží Jordánu, Gazy a Golanských výšin
- **1973, poslední válka:**
 - **Útočí Egypt a Sýrie na židovský svátek na Izrael** → Izraelci je opět smetli (podporuje je Západ)

- Píše se dnešní éra, arabské státy přišly na to, že si mohou díky ropě diktovat podmínky a 20x zvýšili cenu ropy → ropný šok → Izraelci jsou donuceni z Ameriky k ústupu → nulový výsledek, ustálilo se to na 10násobné ceně benzínu
- Egyptský nový prezident **Sadat je s Izraelem dovedeni k jednání s USA 1979 → Sadat se dává na stranu Ameriky** (Egypt je pro Sýrii a Jordánsko zrádce), protože Rusům začali docházet peníze → 1981 Sadat zavražděn extremisty za tu „zradu“
 - Od té doby Izrael s Egyptem neválčil

Vietnam

- 1. válka – Indočínská válka (Laos, Kambodža, Thajsko) 45-54
 - HoČiMin – komunist, prezident, vyhlásil VDR (Vietnamská demokratická republika)
 - Francii se to nelíbí, vrazili do toho hrozně moc peněz – ale Vietnamci je tam prostě nechtěli
 - Diem – Biem – Phu: Francouzi definitivně prohráli → došlo k jednání v Ženevě: rozdělení Vietnamu na 17. rovnoběžce: na severu komunisté, na jihu má být demokracie – protektory se stali Američani → nepovedlo se – prezident se stal diktátorem, který byl vzorem všeho špatného, korupce, nedůvěra lidí, nesnášeli ho, nebyl to demokrat → to si říká o zásah Vietnamců ze severu
- 2. válka – Vietnamská válka
 - Severní Vietnam vyzbrojoval partyzány na jihu (brali zbraně ze SSSR) → 1963 zabili diktátora → říká si to o zásah (Kennedy, který umřel 62, tam měl pouze své poradce, ale protože nastoupil Johnson a bál se VDR, poslal tam armádu) → přímý vojenský zásah USA v 1968 (půl milionu vojáků) → likvidace vesnic, zabíjeli děti x Vietkonk (vyzbrojování ze severu, ukrutnosti též proti jihu) = brutální vedení války z obou stran, Američané bombardují i sever (Hanoj)
 - Doba hippies, protesty proti válce ve Vietnamu, vojáci tam trpěli, po návratu na ně plivali
 - Nikam to nevedlo
 - 1973: prezident Nixon uzavřel příměří, ale vietnamský syndrom (že se to nepodařilo rozhodnout a že se chovali jako zvířata)
 - 1975: vojska VDR obsadila jih, který nebyl už bráněný (což USA očekávaly)
 - Do války se zapletl Laos i Kambodža (ty zbraně šly přes ně) → na čas komunistické vlády
 - Kambodža: 1975 pád proamerické vlády → Rudí Khmerové a Pol Pot - šéf (maoismus): sociální a politický experiment: žádná inteligence není potřeba – lidé nesmí myslet, zrušení měst, nemocnic, infrastruktury, všechny vyhnali na venkov, inteligenci podřezali, genocida: 1 – 3 miliony lidí
 - Snaha zničit předsudky, tradice → lidé mají spolupracovat na venkově v komunách
 - Zůstal jediný hotel, ve kterém bydlel Pol Pot, měl tam doktory, postele, klimatizaci
 - Vyzbrojili děti, byly armádou
 - Trvalo to tři roky
 - Pak tam vtrhla vietnamská armáda, někteří polpotovci tam zůstali ještě dalších deset let a ovládali určitá území (ty děti se zbraněmi to tam bránili)
 - Konflikt mezi exilovou a domácí vládou Vietnamu → nakonec se dohodli v 1990 → 2 premiéři 1993: volby → monarchie: králem od 2004 Norodom Sihamoni (jediný král na světě, který umí plyně česky, před válkou ho do Čech poslal otec studovat.) = demokracie
 - Ve Vietnamu vládne stále komunistická strana.

Karibská krize:

- Zde bylo nejbližší ke třetí světové válce: Americká letadlová loď s jaderným pohonem utrhla sovětské jaderné ponorce anténu → prst na čudlíku → jaderná válka, nedošlo k tomu
- **Diktátor Batista** – zkompromitovaný režim
 - Američané chtěli po Kubáncích cukr a hazard (mafie a Američané tam jezdili rozhazovat peníze)
 - Byl dosazen, protože doufali, že bude proamerický vládce → choval se špatně, Američané ho kvůli veřejnému mínění nemohli už podporovat

- **Hnutí odporu:** podporován USA, v čele je **F. Castro** (neměl nic, ale jelikož byl ten systém zkorumpovaný, nemohlo mu v tom nic zabránit) → **pvstání** → **1959 se dostal k moci** → levicově orientovaný intelektuál → zestátnoval plantáže cukrové třtiny, pozemková reforma a zrušení gamblingu x USA s ním rozvázala styky (kvůli politice banánových republik Kuba nemá nic krom cukru a kávy) → Kubánci nemají co jíst → z Castra se stal komunismus a aby nemusel utéct → **podepsal smlouvu se SSSR 1961** (= dlužní úpis do pekla) → **USA úplně přerušily styky s Kubou**
- CIA a Kennedy plánují, jak se Castra zbavit → **Zátoka sviní:** kubánští imigranti placení Amerikou x Castro → **vítězství Kuby**
- USA tvrdí, že příště se jim to povede x Castro → stává se plnohodnotným komunistou a dohaduje se SSSR: **Chruščov: dovezeme mouku, maso, ale i jaderný zbraň** (buď všechno nebo nic)
 - Američané vyfotili základny jaderných raket → *a co teď?* Američané vytváří blokádu lodí, SSSR jdou proti nim a blíží se k sobě: utržení SSSR lodi anténu → dohoda s Chruščovem, aby nevypadal C. na první pohled, že prohrál, → SSSR si odveze rakety domu (proto Chruščova doma svrhli nakonec) a USA se zaváže, že nepodnikne agresí vůči Kubě
 - **Kennedyho zabili, Chruščov byl odvolán**

Hnutí nezúčastněných:

- Státy, které se necítily být kapitalistické ani komunistické (paradoxně tam byla i Čína, Jugoslávie)
- Čistě politická organizace, kritika imperialismu a neokolonialismu
- „*Kdo dá víc, s tím půjdeme!*“ → furt se to měnilo, SSSR to nakonec prohrál, protože neměl peníze
- Vznik v Indonésii – Bandungu 1955 a pak měli různé schůzky
- Přetahovaná končí na začátku 80. let: země, které se vykašlaly na to vydírání (Jižní Korea, Singapur, Taiwan) a začaly něco dělat, tak se ekonomicky rozjely mnohem lépe a více než třeba Indie
- **SSSR napadl Afghánistán** (člen hnutí) → definitivní konec protiamerické politiky
- Brežněv vystřídal v 65 Chruščova a vrátil se ke kořenům komunismu, je autorem teorie reálného socialismu → „*to co máte, to máte a víc mít nebudete.*“ Zákaz ježdění na Západ
 - Kubánci byli posláni do Angoly, bojují s místními, snaha SSSR si ještě něco urvat
 - Občanská válka v Afghánistánu (ta je tam permanentně od té doby) – Rusové se domnívali, že tam pomůžou jedné komunistické straně → invaze → po deseti letech nic. Nikdy se tam nic nepovedlo nikomu

Střídá se zostřování a uvolňování mezinárodního napětí:

- **Vyhrocené situace:** Berlín – zeď, Korea, Kuba, Vietnam, Afghánistán (západ nesměl do SSSR na Olympijské hry, pak o 4 roky později zase naopak): zatlačování komunismu (Eisenhower a ministr zahraničí Dulles)
- **Koexistence a její teorie:** máme se zničit jadernými zbraněmi? Ne. Prostě budeme od sebe a nebudeme po sobě střílet, budeme soutěžit)
 - **1955 Ženeva:** schůzka 4 mocností (včetně Francie, poprvé od války), podali si ruce, neplivali po sobě, Rusové odjeli z Rakouska (pokud Rakousko nevstoupí do NATO a zůstanou neutrální, tak si tam můžou svobodně volit)
 - Vrcholem koexistence před Gorbačovem byla **ostpolitika W. Brandta** – kancléř Němců
 - **1970:** SSSR uznal Spolkovou republiku Německo (to předtím uznat nechtěl)
 - **1972:** si podali politici ruce ze západního (půjčky za podání ruky, výhody) a východního Německa, oba mluvili Německy → oba do OSN → spousta politiků a politologů dost na ostpolitiku nadávala, „*vzpomeňte si na Churchilla, uznáváte komunisty!*“ jenže díky té komunikaci začali lidé na východu vidět, co je na západě a východ začal erodovat ↓
 - **Helsinki 1975!!!:** dlouho po Kubě a dávno před Afghánistánem, „*sejdeme se všichni společně, sejdeme se buď ve Vídni, nebo Helsinkách*“ → schůzka všech hlav evropských států + USA a Kanada → **mezinárodní respektování celistvosti a nedotknutelnosti + nevměšování se do vnitřních státních záležitostí + dodržování charty OSN a lidských práv (SSSR: „to je trochu nepříjemné, ale uznali naše režimy, tak to taky podepíšeme“)**

- Komunisté slavili, že jsou uznáni Západem, Západ se usmívá, že mu komunisté podepsali lidská práva
- Další rok se to dostalo i do zákonů a eroze systémů mohla začít → vzniká podhoubí pro vznik disentů (mají se o co opřít a podkopat komunismus – třeba u nás)
- **Schůzky Brežněv x Nixon, Carter:**
 - 1972: **SALT 1:** omezení systému protiraketové obrany – 9 dohod
 - 1976: **SALT 2:** nedošlo k ratifikaci
 - Je vidět že SSSR nedodrží Helsinky
- Pak už došlo k Afghánistánu, Kubánci v Angole, všechno se cyklí zase
- **Nová spirála závodů ve zbrojení**
 - **Reagan** se stal prezidentem USA (pravice, spolupráce s Techerovou v UK): vymyslel hvězdné války → Američtí odborníci stále mluvili o tom, že jsou Američané schopní vést vesmírnou jadernou válku, i když to byl pouze výmysl → Rusové na to skočili, ale na to absolutně už neměli peníze → „*my ty Rusy uzbudíme, nedaří se jim, válčí na několika místech, na rozdíl od nás.*“
 - **V SSSR nastupuje Gorbačov:** pro všechny byl šok, že umí anglicky, že gestikuluje, že se pohybuje, to nikdy do teď nebylo, všechny minulé museli držet → pro všechny to byl signál, že se něco stane
 - **Tohle se ufinancovat nedá** → schází se s Reaganem, ustupuje Americe, začíná mluvit o demokracii, o stahování raket z Evropy
 - **Snaží se reformovat SSSR tak, aby byl funkčnější, ale zjišťuje, že bez diktatury ten systém fungovat nemůže** → perestrojka
 - **Přemýšlí, zda není demokracie nakonec dobrá**
- **Porážka SSSR**
 - Národnostní konflikty, vnitřně se rozpadali
 - Pád berlínské zdi
 - 1990 sjednocení Německa
 - 1991 rozpuštění Varšavské smlouvy v Praze pod patronací Havla
 - **1991 konec SSSR**

23. Vnitřní vývoj demokratického a komunistického bloku

Západ

- Po válce **posílení levice** (prestiž SSSR – viz Beneš., hlavně ve Francii, Británii, Itálii – komunisté se dostávají do vlády!) Neustále hrozí převrat jako u nás, ale nedošlo k němu kvůli:
 - Spolupráci se socialisty (sociální a ekonomická oblast)
 - ALE! Na rozdíl od nás **opozice pravicových stran** (konzervativci a křesťané – spolupracují se socialisty v oblasti lidských a občanských práv)
 - Země se poučily děním na Východě
- V roce 1947 vyhnali komunisty z vlád a přijali Marshallův plán → vliv USA
- **Integrace západu**
 - **1951 Montánní unie** (Francie, SRN, Itálie, Benelux) Robert Schuman
 - **1957 EHS** (1967 ES) + 1973 UK, Dánsko, Irsko + 1981 Řecko +1986 Španělsko a Portugalsko
 - **1992 EU** (Maastricht) + 1995 Finsko, Švédsko, Rakousko + 2004 ČR, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Pobaltí + 2007 Bulharsko, Rumunsko
- Snaha předejít destrukci systému – stále někteří věří v komunismus
 - Nutnost sjednotit lidi proti nepříteli (= bolševikům)
 - **Vysoký stupeň sociální stability** – lidská práva, sociální a občanská (sjednocení proti bolševismu)
- **60., 70. léta – socialisté místo komunistů** (veřejné výdaje, rozsáhlá sociální péče, byrokracie) – sociální stát ztrácí na efektivitě, výdaje a sliby nedohánějí dynamiku ekonomiky (v 70.létech se začíná vytvářet státní deficit)

50.léta (konzervativní): V vs. Z: čeká se válka

- Politický vývoj **konzervatismu**, převládá **antikomunismus** (poučení z východu)
- **UK**: v 51 se stává **Churchill opět premiérem**
- **Francie**: nestabilní vláda, **bouří se kolonie** (už přišla o Indočínu)
 - **54 válka v Alžírsku**: nechťejí ho pustit, vnímají ho jako součást Francie – situace se řeší až **de Gaulle** – pátá republika, silný prezidentský systém, **nechají Alžírsko jít**
- **USA: McCarthy** (úřad pro neamerickou činnost) –
 - vznesl obvinění týkající se infiltrace komunistů do úřadů USA. Nařkl z komunistických sklonů a neloajalnosti politické činitele a osoby okolo americké vlády. Jeho popularita začala slábnout, což vyvrcholilo v 54., kdy byl odsouzen kongresem Je potřeba doplnit **mccarthismus** (strach z Rudých – ne úplně neopodstatněný – vyzaření tajemství atomové bomby, sovětské agenty... - ale v rámci paniky a strachu na svých právech omezování i liberálové a socialisté...)
 - Vykročil proti němu až Eisenhower (1954)
- **Německo**: kancléř **Adenauer** + tvůrce hospodářského zázraku Ludwig **Erhard**

60. léta (od konzervatismu k sociálním programům): V vs. Z: budeme soutěžit – tentokrát ve vesmíru

- USA: **Kennedy**: demokrat, válka ve Vietnamu, Karibská krize
- **Francie: de Gaulle** – teď se vzdává Francie Alžírsku (bílí obyvatelé Alžírsku se vzdávají) – 1968: elospolečenská krize, studentské nepokoje (psychologicky – dospěla nová generace a ta starší vyrostla z války – moderní kultura – dovolená, zábava... - vůbec si nerozumí)

70. a 80. léta (uklidnění sociálních reforem): ekonomika nestačí

- 73: zpomalení dynamiky ekonomiky: ropné šoky, zdražení průmyslového zboží, 79 (Irácko-Íránská válka – druhý ropný šok)
- Od 90.let i **asijská konkurence – levné zboží** na trh

→ Růst inflace a nezaměstnanosti (10% průměr západní Evropy)

- **Konzumní způsob života** → **nezájem** o angažovanost a politické dění (podobné jako na konci Římské říše) + demografický vývoj – **pokles porodnosti**
 - + ekologická nebezpečí

80.léta (Neokonzervatismus): co s tím?

- Thatcherová, Kohl
- Snížení inflace, uvolnění zisků, oživení růstu – bolestivý proces

Sovětský blok:

- předpoklady, že se bude demokratizovat, se nenaplnily
- **Stalin** (paranoidní, myslel si, že je bůh) zahájil další stádium tvrdého teroru – gulagy byly narvány k prasknutí
 - Přemísťování etnických skupin, o kterých si Stalin myslel, že jsou nespolehlivé
- **Nové procesy:**
 - Izrael se nepřidala k východnímu bloku → **vlna antisemitismu v SSSR**
 - Stalin se považoval za vědce: **kybernetika a věda jsou buržoazní pavědou**, osobně dohlížel nad rozvojem vědy (→ **zaostávání SSSR ve vědecké oblasti**)
- **Stalin si nevychoval nástupce**, aby ho neohrozil v průběhu jeho vlády → po jeho smrti nastává boj mezi „kandidáty“
 - **Ohrožení satalických režimů** → **nepokoje** (u nás nastoupil Zápotocký po Gottwaldovi, ve východním Německu též)
- **Ustavení východoevropských komunistických režimů**
 - **Národní fronta = národní jednota = fiktivní nástup komunistů k moci** – stejný princip byl ve všech zemích (Lenin to udělal též přes Sověty) → sjednotíme se na něčem, někoho tam nepustíme, pak tam dáme svoje lidi a převezmeme moc
 - **Zemědělci jsou vždycky tou nejsilnější nekomunistickou stranou**
 - Všechny změny se dělaly pod pláštěm demokracie, spravedlnosti a jednoty → pár stran – komunisté a nekomunisté → boj → **obvinění z protistátního spiknutí/nebo převrat ve stranách** → převzetí moci komunisty
 - Jak se komunistům dařilo se zbavovat koaličních stran? – přiměli je neparlamentním tlakem k podání demise (uvnitř stran udělali akční výbory)
 - **Většinou se volby falšovaly, u nás ne**
- **1949: RVHP – vyspělejší země musely pomáhat zaostalejším** → těžba surovin a těžký průmysl (princip entropie: míchání studené a teplé vody → vlažná voda = vyspělejší země se zastavily a ekonomicky poklesly, byly nuceny k budování těžkého průmyslu v málo rozvinutých zemích → devastace) x ekonomové se tomu však velmi bránily, nelíbilo se jim to, ale nedalo se s tím nic dělat
- **Likvidace soukromého sektoru, kolektivizace zemědělství = hospodářství nedostatku**
 - Zaostávání ve kvalitě výrobků, od 70. let **země nebyly schopny ani vyrábět stejné výrobky jako na Západě** – u elektroniky nám úplně ujel vlak = **systém na to dojel**
- **Policejní režimy, procesy** (ať už vnitrokomunistické či vnější)
- **Chruščovova éra (1955-2964):**
 - Nenastoupil ihned po Stalinovi, ale pak ostatní porazil a získal dominantní postavení
 - **Byl 1. tajemníkem komunistické strany Sovětského svazu** – nikdy nebyl předsedou vlády, ani předsedou parlamentu (= oficiální hlava státu), jeho funkce byla ale funkcí číslo 1
 - **Svéráz, nekontrolovatelná střela** – i proto si **dovolil zkritizovat Stalina** – byl přesvědčen, že se podaří dohnat a předehnat Západ, věřil v režim a ideologii, byl ochoten ale zároveň voluntaristicky řídit ten stát

- **Po Stalinově smrti všichni čekali, že jeho nástupcem bude L. P. Berija, šéf KGB** – ten se tak i choval: na zasedání politbyra si vždy sedl na Stalinovo místo a říkal: „*Tak co máme dnes na programu?*“ – všichni se třáslí a báli se, z čeho koho obviní (trochu jako za Robespiera za VFF) – tak dlouho se báli a nikdo nic neudělal, až jednou Chruščov vyskočil a říkal: „*na prvním bodě našeho programu je, že máme zatknout zrádce Beriju, stáže přijď!*“ → Berija zatčen a popraven → **zisk respektu a autority pro Chruščova**
- **Chruščov tvrdil, že musí být kolektivní vedení** (Stalin udělal tu chybu, že vládl sám), ale i potom, co to vytvořil, **vládl stejně sám, byla to jen hra**
- **Chtěl uspokojovat potřeby obyvatel**
- **Socialistická zákonnost** – člověka mohli kdykoliv zavřít, ale nemohlo se mučit a odvádět do gulagu (ale gulagy nikdy úplně neuzavřel)
- **Věřil, že se dá s odpůrci v jiných zemích jednat i jinak než se zbraněmi:**
 - **Příměří v Koreji** – Korejská válka skončila
 - **1955: 1. setkání představitelů v Ženevě:** F, USA, UK → sice nic nevyřešili, ale psalo se o tom, že na sebe neplivali
 - ale vznikla **VS (= Varšavská smlouva)** – SRN přistoupila do OSN – **podnět k tomu, aby vznikla vojenská spolupráce východního bloku**
 - **Sovětská vojska odešla z Port Arturu** (Čína), opustili finské základny a ostrovy a **omluvili se Titovi** za pronásledování a dehonestaci → spolupráce s Jugoslávií
- **1956: XX. sjezd KSSS**
 - Šok nejen pro SSSR
 - Představitelé komunistických stran **slyšeli Chruščova zdiskreditovat Stalina**
- **1957: Sputnik a '61 Gagarin** jako první člověk ve vesmíru, dovezli rakety na Kubu
- **1962: Karibská krize** – neúspěšné pro Chruščova, musel odvést rakety pryč
- **1962/3: roztržka s Čínou: Mao c' Tung požádal Stalina o atomovou bombu**, ale odmítli → Mao se naštvál – nebál se jaderné války
- **Vážné zaostávání v elektronice a chemii, problémy v zemědělství**
 - Svět byl vyděšen, nevěděl, jak se investovalo do technologie – bralo se to lidem od úst
- **1964 byl nakonec odvolán a nastoupil Brežněv**, který režim utáhl a **nechtěl žádné reformy** (v tom měl pravdu, Brežněv asi nevěřil, že východ předhóní kapitalismus)
- **Krize komunistických režimů:**
 - **ČSR – 1953:** měnová reforma, stávky, Lidové milice
 - **NDR - 1953:** strana tam vládla jen díky sovětské okupaci, výjimečný stav s pomocí SSSR, němečtí komunisté byli ještě tvrdší než sovětští – žádné reformy ani i po tom, co jim SSSR řeklo, ať jsou mírnější – báli se o sebe
 - **Polsko – 1956:**
 - hospodářské potíže, střílení do stávkujících dělníků, vážlo zásobování
 - Stalinisté (chtěli se zmocnit vlády pomocí tanků, potlačení stávek se jim zdálo málo, chtěli střílet ve Varšavě) x reformisté (reformy ve prospěch protestujících) → Chruščov se postavil na stranu reformistů, protože věřil, že reformami může systém zvítězit – do čela se dostal Gomulka, který byl obětí stalinistických procesů (jako u nás Slánský), tak ho rehabilitovali. Nechal se tam soukromé zemědělství a vliv katolické církve
 - **U nás nedošlo k rehabilitacím, pouze k amnestiím** – ale to nepokrývalo i vrácení slávy x **Maďarsko a Polsko ano**. U nás se jim pak smáli, protože u nás neproběhla povstání – všechny je popravili, krom Husáka (toho rehabilitovali v 60. letech)
 - **Maďarská revoluce – 1956:**
 - Po sjezdu nastaly rehabilitace a pustili reformistu Kádára

- Moskva tlačí na reformy, aby bylo více spotřebního zboží, Maďarsko nahradilo šéfa někým jiným, ale **lidem to je málo – chtějí Kádára a Nagyho (reformátoři) = 200k lidí demonstruje**, chtějí Nagyho premiérem, aby obnovil národní nezávislosti
 - **Došlo k povstání: Nagy se stal premiérem**, ale lidé byli už v ulicích a dostávají se ke zbraním → co má Nagy udělat (lidé na něj spoléhají)? – lidé je mohou zabít. **Odmítl podepsat zvací dopis pro jednotky SSSR → Rudá armáda** i bez toho zvacího dopisu (jednotky jsou dislokované v Maďarsku) **obsadila strategická místa v Budapešti** (u mostu, před palácem, nádražím).
 - Dva dny po tom co byl zvolen došlo ke **střelbě z kulometu na Rusy**, co tam stáli – pravděpodobně nestříleli povstalci, ale policie (to schválně vyprovokovala) → ti **opětovalo střelbu a zabili 60 povstalců** – vojáci tam čekají, jestli jim někdo řekne, ať zasáhnou (vedení to potřebuje, aby byl Nagy odvolán)
- **Povstalci se chopili zbraní a Kádár se dostal do čela strany a Nagy je stále premiérem – Nagy rozšiřuje vládu o agrárníka Tildyho** (ten byl předtím obviněn z vlastizrady) – cesta k demokratizaci (nepřijatelné pro stalinisty)
 - **Lidé chtějí potrestat to zabití povstalců x policie → šlo o život, věšení**
 - **Nagy proklamoval neutralitu Maďarska a vystoupení z Varšavské smlouvy → SSSR** (Chruščov – ten byl dokonce obviněn, že za tuto situaci může) jmenoval generála **Koněva do pozice velitele operace Vichr** (všechny sovětské satelity, i Tito, ho i sovětský zásah podporují, bojí se, že se revoluce přenese i do ostatních zemí + obava z maďarských územních požadavků) – o koho se teď mají **Rusové opřít?** Musí hledat ve vlastních řadách – **Nagy a Kádár → Tito** (prohnaný, chtěl oslabit Maďary) **doporučil Kádára do čela vlády → nastolení dělnicko-rolnické vlády** (Koněv obsadil Budapešť) → týdny bojů, spousty mrtvých → Koněv se domluvil s Kádárem a nechal otevřenou hranici do Jugoslávie (**Tito si mnul ruce – zbavil se maďarské elity**) → **1958 Nagy byl popraven** (x Kádár ho chtěl přitom do vlády, ale vyhrožovali mu, že mu nedají moc), ti co byli amnestováni byli 1963 zavřeni
- **Gulášový socialismus:** dostatek guláše v hospodách, Kádár důsledně nikdy nedodělal socializaci a kolektivizaci, lidé stále mohli mít své koníčky, každý mohl být trošičku hospodář, řemeslníci nebyli znárodněni, obchodníci byli soukromí (džíny)
 - **Kádár chtěl uspokojit lidi** – něco zůstalo, něco mohlo být soukromé – možnost soukromého podnikání (u nás to chalupářství)

○ **ČSR 1968 (dopsat z úkolů)**

• **Jugoslávie:**

- **Za války zahynulo 300k chorvatských a bosenských Srbů**
 - Mihailovičovi četníci (partyzáni) měli program na potrestání Chorvatů – považovali tu tragédii, co se tam dělá, za chorvatskou
- Tito se chopil vlády, byl nezpochybnitelný, nikdo ho nedal, i když se ho Stalin snažil zabít → tím akorát posílil jeho autoritu
- Stát byl socialistický, tudíž nevykonný
- Provázena inflací a zahraničními úvěry, bez kterých by ale nebyla možná ekonomika
- Tito nepřipustil, aby nikdo za jeho život ne získal vysoké postavení, nikdo ani nesměl být na vysoké funkci na moc dlouho (stejně jako Stalin)
- **Po Titově smrti (1980) truchlila celá Jugoslávie** – nikdo si nedovedl představit, co se stane, až umře
- Tanec nad propastí – po Titově smrti nikdo nemá program ani koncepci
 - Probouzí se nacionalistické vášně – chorvatské, srbské a albánské – Západ se k tomu zatím nevyjadřoval – demokrati jsou tam nacionalisté a Západ to nechce podporovat a tak čeká

- Jsou nutné nezbytné reformy, zvyšují se rozdíly mezi republikami (Chorvatsko je rozvinuté, ale Kosovo vůbec)
- **Prudce se zvedá nezaměstnanost** (10 %) → potřeba dalších zahraničních úvěrů
- Rozkládá se totalitní systém ve východní Evropě → další kámen pro likvidaci Jugoslávie – hádky mezi státy, kdo může za ty tragédie
- **Západ už nechce udržovat Jugoslávii** → **boj o moc mezi centrálními orgány a republikami a mezi frakcemi Svazu komunistů Jugoslávie** → **boj mezi národy**, nacionalismus neskončil, nacionalistů je více než komunistů → komunisté se začnou mezi sebou nenávidět též
- **ty rozvinutější (Slovinci a Chorvati) chtějí modernizaci v rámci republik, tzn. nechtějí přispívat na Srbsko**, jenže tím pádem nebude mít Srbsko zdroje a vystoupí proti nim
 - **S. Milošević – šéf komunistické strany po tom, co Albánci vyhnali z Kosova 30k Srbů** → stává se nacionalistou a vystupuje proti Albáncům (komunisté se budou snažit překabátit do ochránců zájmů svých národů) → všichni jsou nacionalisté (intelektuálové se přiklání k velkosrbskému programu – Srbsko je proruské, největší + Srbové jsou hojně v centrálních orgánech)
 - **Proč je na tom Srbsko špatně? Není rovnoprávné s ostatními státy!** → tím si získá autoritu a důvěru, občané mu zapomenou komunistickou minulost
- Slovinci a Chorvati využívají toho, že Milošević chce posílit rozhodovací pravomoc Srbska v Jugoslávii: „*podívejte se na Srbsko, ono nám chce ublížit, buďme národem silným a statečným.*“ → boj o moc je zakrývaný nacionalismem (u všech jugoslávských národů)
- **1989: konflikt:**
 - **Noviny se vrací k Ustašovcům (Ustaša = organizace ve Velkém Chorvatsku za války, nacionalisté v čele s Paveličem, spolupráce s Německem nikoliv na bázi podřízenosti, ale dobrovolně, Chorvati sloužili ve Vermachtu jako zvlášť jednotky. Protože zabrali i kus Srbska, snažili se vytvořit nacionálně kompaktní území → vyvražďování Srbů – koncentráky, zabíjení), rehabilitace Četníků (srbští nekomunističtí partyzáni v Srbsku, kteří čekali na návrat krále z exilu a vystupovali proti Chorvatům, nevládli jako Ustašovci) (Tito potlačil Četníky a Ustašovce, ale poté po pozastavení zase vylezli – nevyřešil tu situaci)**
- **Konec:**
 - 1991: pravidelná roční výměna předsedy předsednictva SFRJ (= hlava státu – po Titovi už nebyl prezident – dnes Švýcarsko) → Srb odmítl Chorvatovi předat místo (a tím musí logicky Jugoslávie skončit)
 - **Všichni chtějí nezávislost** (Slovinsko a Chorvatsko úplně), **kompromis chce vyjednat Makedonie a Bosna a Hercegovina**
 - Od dubna 1991 probíhá válka, rozkládá se federální armáda
 - **1991: válka ve Slovinsku:** slovinská armáda (dobrovolníci) útočí na federální vojáky (společná) → TV to zmanipuluje tak, aby to vypadalo obráceně, aby Západ uvěřil agresi (za 10 dní umřelo 6 Slovinců – federální armáda nechce válčit, je jen v defenzívě), ale celý Západ věří, že útočí federálové
 - **1991-5: válka v Chorvatsku:** vyhnáno 150k Srbů, ztratili občanská práva, propuštěny ze státních služeb
 - Tudjman a Milošević pak byli odsouzeni jako váleční zločinci
 - **1992-5: válka v B+H: všichni proti všem** (muslimové, Srbové, Chorvati) – zabíjení, znásilňování, mučení, etnické čistky (8k zastřeleno), **holandští OSN jen přihlíželi**, jak jsou Chorvati stříleni Srby.
 - **1995: Daytonská mírová dohoda = B+H, Chorvatsko a Slovinsko pod záštitou EU, Milošević obětoval Srby Chorvatsku i B+H, aby se udržel u moci, konec snu o velkém Srbsku** → miliony uprchlíků ze Srbska, 250k mrtvých

- **Zbytková Jugoslávie: od 1995 je Jugoslávie je 2členná (Srbsko a Černá Hora) a takhle to zůstalo – mír**
 - **Inflace 2000 %**, proto ČH měla jako platidlo západoněmeckou marku a pak euro, srbská ekonomika byla úplně vyždímaná – volná konfederace
- **Na konci 90. let využívají zničené srbské ekonomiky Albánci v Kosovu** (součást Srbska) – u nás byl problém, zda Kosovo uznat jako nezávislý stát, brutální napadání a brutální represe → Albánci podporovali Kosovce, Srbové brutálně zasahovali proti Albáncům – nechtěli to dát
 - 1999 bombardování Srbska NATO → **kapitulace Srbska** → Milošević musel odstoupit
 - **Kosovo bylo pod správou OSN, až později bylo osamostatněno až 2008**
- **2006 vyhlásila ČH samostatnost**
- **Aktéři:** Tudjman (šéf chorvatských nacionalistů – po smrti souzen jako válečný zločinec), vůdce bosenských Srbů Karadžić byl odsouzen v Haagu, Milošević tam umřel na infarkt
- **Byly přijati do NATO** (Slovinsko 2004, Chorvatsko 2009) **a do EU** (Slovinsko 2004, Chorvatsko 2013)

SSSR:

- **1964 – 1982: Brežněv: neostalinista, zrušil všechny reformy**
 - Opět centralizace, lidé odchází do gulagů z politických důvodů, ale už ne mučení, od 50. let zmírnění represí
 - Hospodářské obtíže
 - Snaha udržet tempo v závodech ve zbrojení
 - Buď vysoké ceny (Polsko, Maďarsko) nebo nedostatek zboží (Rumunsko, SSSR)
 - Reálné mzdy stagnují, ale žádná velká inflace
 - Některé věci ale vůbec neexistují, nebo jsou šíleně drahé
 - Nedostatek moderní techniky (počítačů) – neudrželi krok se Západem
 - **Reálný socialismus:** stagnace mezd, sociální zabezpečení, bezplatné školství a zdravotní péče – všichni mají zhruba stejnou → nikdo si nezáviděl (nevzbuzuje to iniciativu ani závist): Brežněv věřil, že se Západ nedožene, „*vím to, buďte ticho a bude to v pohodě – nemáte starosti a stres, když se oženíte a budete mít děti, dostanete byt*“ – lid nemá potřebu povstání
- Nastoupil Andropov, umřel po dvou letech, pak Černěnko, ale umřel v roce 1985: všichni se chtěli z politbyra vystřídat
 - Všichni sjížděli na pohřby (všichni tyto byli šéfem strany a zároveň i státu)
- Rozhodli se nakonec, že takhle to dál nejde → **nastoupil Gorbačov: pro všechny to byl šok, dokázal se pohybovat sám, nikdo ho nemusel podpírat, uměl anglicky**
- **Gorbačov byl iniciativní, ale hrozně naivní**
 - Vrátil se k myšlence, že **socialismus má napravitelné chyby** → „**perestrojka**“ = **reformace ekonomiky a státních institucí**, „**glasnosť**“ = **o všech problémech mluvit, zrušit cenzuru** → paradoxní situace – u nás se objevovaly časopisy, které kritizovali všechno v SSSR → náš stát omezoval jejich přístup
 - Zrušil alkoholismus (ten tam totiž drancoval rodiny): snížil výrobu alkoholu i vína, u nás byla kořalka na příděl → lidé si ji začali dělat doma → ekonomika byla zdrancovaná, hodně lidí osleple
 - **Vedl SSSR do katastrofy**
 - Začali se prosazovat nacionalismy jiných států – komunističtí mocipáni se chtěli udržet u moci
 - Zrušil vedoucí roli KSSS → v satelitech se chtěli chopit komunisté moci (hlavně Zakavkazsko atd, Bělorusko)
 - **Rozpad SSSR** → snaha to vyřešit tím, že se **Gorbačov zvolil prezidentem a nastolil nový systém** (SSSR = 15 států, každý má prezidenta)

- Nic ale nepomohlo → inflace, komunisté rozkrádají, snaží se chytit čeho mohou → stalinisté se pokusili v 1991 o státní převrat (Gorbačov byl zavřený v domácím vězení na Krymu) → jenže přišli opilí → Boris Jelcin se nechal zvolit prezidentem nejsilnějšího sovětského státu = Ruska, stalinisté to vzdali
- **KSSS byla zakázána**
- **SSSR je nefunkční → státy vyhlásily nezávislost**
- Gorbačov zůstal sedět v Kremlu jako první a poslední prezident SSSR bez SSSR → zanikl, **Jelcin se dohodl s Lukašenkem a tehdejším prezidentem Ukrajiny na nové spolupráci → společenství nezávislých států (formálně funguje do dnes)** x Gorbačov zůstal sám a šel stáhnout vlajku SSSR

Polsko:

- **Silný vliv katolické církve**
- **Hospodářské potíže** (větší než u nás) – Poláci se totiž v 60. letech rozhodli, že je zachrání, když koupí zahraniční licence, postaví fabriky → vyráběli to, ale to zboží bylo na nic → neměli čím splácet úvěry (nikdo to od nich nekupoval) → **bylo málo jídla**
- **1978: Wojtyła se stal papežem** – nebyla to náhoda (u nás Charta, tady se vsadilo na církev)
- **1980: stávkové hnutí** → bude proti nim potřeba zasáhnout vojensky? Už se tam blížily tanky → údajně zásah neměl ani být, ale nebyl nakonec → **vystoupil polský generál Jaruzelsky → vytvořil vojenskou vládu a převzal moc**: menší zlo, než aby to tam řešilo Rusko (to si nemohlo ale dovolit žádnou válku a navíc by si na Poláky asi ani netroufli)
 - Vládl jako diktátor, krize nešla vyřešit a **začal se domlouvat s opozicí v roce 1988**
- **1989: volby** (komunisté měli zaručeno 35 % křesel v parlamentu, ale přesto volby nevyhráli) → konec

Maďarsko:

- **1988 sesazen Kádár** (odvolán z funkce kvůli stáří) – první a poslední závod Formule 1 ve východní Evropě, **uvolňování poměrů**
- **1990 vítězství demokratů**

NDR:

- 7.10.1989: Gorbačov přijel na pommézní oslavy vzniku státu x demonstrace proti režimu (hlavně v Lipsku), lidé chtěli emigrovat do západního Německa (obcházeli to přes nás)
- **V listopadu padla berlínská zeď**
- vyměnila se tam vláda, odešlo dosavadní vedení a domlouvalo se spojení Německa (došlo k tomu o dva roky později)

Rumunsko:

- Odolávalo nejdéle, nejhorší životní úroveň ze všech těchto států
- O Vánocích 1989 došlo k občanské válce
- Hlavu státu odvezl vrtulník, chtěl uniknout, ale pak byl zastřelen

Ukončena Varšavská smlouva v roce 1991 v Praze